

Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

Latvijas lauksaimniecība 2013

Saturs

Saturs.....	2
Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras.....	4
1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā	6
1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsmē	6
1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums.....	7
1.3. Lauksaimniecības zemju izmantošana	14
2. Lauksaimniecības nozaru attīstība	15
2.1. Kopsavilkums.....	15
2.2. Piena un piena produktu ražošana.....	17
2.3. Cūkgaļas ražošana	23
2.4. Liellopu gaļas ražošana.....	28
2.5. Olu un putnu gaļas ražošana	34
2.6. Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība.....	38
2.7. Zirgkopība	43
2.8. Graudu ražošana	45
2.9. Augļu un dārzeņu ražošana	51
2.10. Kartupeļu ražošana.....	57
2.11. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana.....	59
2.12. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana	62
2.12.1. Augu ģenētisko resursu saglabāšana	62
2.12.2. Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana	63
2.13. Biškopība	64
2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares.....	67
2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība.....	72
2.16. Sēkļu un pavairojamais materiāls.....	75
3. Pārtikas nozares attīstība	76
3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums	76
3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas	81
4. Zivsaimniecība	83
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	90
5.1. Nacionālās subsīdijas.....	90
5.2. Kredītu garantijas lauku uzņēmējiem.....	91
5.2.1. Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai	91

5.2.2.	Aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai	91
5.2.3.	Kredītu garantijas lauku uzņēmējiem.....	92
5.2.4.	Kredītu fonds	92
5.3.	Nodokļi	92
5.4.	Kooperatīvu un nevalstisko organizāciju atbalsts	95
5.4.1.	Kooperācijas veicināšana.....	95
5.4.2.	Atbalsts nevalstiskajam sektoram	97
6.	ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai	98
6.1.	Kopējā lauksaimniecības politikas nākotne.....	98
6.1.1.	Procesa virzība, laika grafiks.....	98
6.1.2.	Tiešo maksājumu sistēma	99
6.1.3.	Tirgus kopējā organizācija	102
6.1.4.	Lauku attīstības politika 2014.-2020.gadam	105
6.2.	Tiešie maksājumi	108
6.3.	Savstarpējā atbilstība, vidi saudzējoša lauksaimniecība	118
6.4.	Kopējā tirgus atbalsta instrumenti.....	121
6.5.	Latvijas Lauku attīstības programma 2007.-2013.gadam	130
6.6.	Valsts lauku tīkls	134
7.	Ārējā tirdzniecība.....	140
7.1.	Starptautiskās tirdzniecības līgumi.....	140
7.2.	Ārējās tirdzniecības analīze	144
8.	Izglītība, zinātne, konsultācijas.....	155

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras

a/s	akciju sabiedrība
ACM	atsevišķais maksājums par cukuru
ALDG	Augsta līmeņa ekspertu darba grupa piensaimniecības jautājumos
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
BDUZ	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos”
BI	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Buferjoslu ierīkošana”
BLA	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība”
BSS	Baltijas Jūras Stratēģija
BVZ	Bioloģiski vērtīgie zālāji
CETA	ES tirdzniecības un sadarbības līgums ar Kanādu
cnt	centners
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DDA	Dohas attīstības programma
DV	dalībvalsts
dzīv.	dzīvnieks
EBA	īpašais režīms vismazāk attīstītajām valstīm
EI	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Erozijas ierobežošana”
EK	Eiropas Komisija
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ELGF	Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds
EN RD	Eiropas Tīkls Lauku attīstībai
EP	Eiropas Parlaments
EPS	elektroniskā pieteikšanās sistēma
ES	Eiropas Savienība
EUR	eiro
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EZ	ekonomiskā zona
EZF	Eiropas Zivsaimniecības fonds
FEDFA	Eiropas briežu audzētāju federācija
G-20	Pasaulē 20 lielākās industriāli attīstītās valstis
ha	hektārs
ICAR	Starptautiskā dzīvnieku pārraudzības komiteja
IDIV	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Integrētās dārzkopības ieviešana un veicināšana”
IKP	iekšzemes kopprodukts
ĪLK	Īpašā lauksaimniecības komiteja
IT	informācijas tehnoloģijas
kg	kilograms
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
KN	kombinētā nomenklatūra
L/s	lauksaimniecība
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAP	Lauku attīstības programma
LBB	Latvijas Biškopības biedrība
LDC	valsts aģentūra „Lauksaimniecības datu centrs”
LDGRS	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana”
LEK	LVAEI Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins
LGLAA	SIA „Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija”
LIZ	lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LLKC	sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs”

LLU	Latvijas Lauksaimniecības universitāte
LLVN	laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi
LOSP	Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome
LPKS	Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība
LR	Latvijas Republika
Ls	lats
LSAB	Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrība „Trusis un citi”
LTVC	Lauksaimniecības tirgus veicināšanas centrs
LVAEI	Latvijas Valsts Agrārās ekonomikas institūts
Mercosur milj.	Merkosūras valstis (Argentīna, Brazīlija, Paragvaja un Urugvaja) miljoni
MK	Ministru kabinets
MLA	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākums „Maksājumi par nelabvēlīgiem apstākļiem citās teritorijās (izņemot kalnu teritorijas)”
MP	ES Lauksaimniecības un zivsaimniecības ministru padome
MPS	mācību un pētījumu saimniecība
NACE	Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Kopienā
NAFO	Ziemeļrietumu Atlantijas zvejniecības organizācija
NEAFC	Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisija
NIM	Natura 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)
NNFSP	netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi
NPKS	Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma
NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
PVN	pievienotās vērtības nodoklis
PVTM	papildus valsts tiešie maksājumi
RLP	Reģionālā lauksaimniecības pārvalde
RLZP	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Rugāju lauks ziemas periodā”
SDAA	Biedrība „Savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija”
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SUDAT	Saimniecību uzskaites datu tīkls
t	tonna
t.i.	tas ir
t.sk.	tai skaitā
THC	tetrahidrokanabinols
TKO	Tirgus kopējā organizācija
tūkst.	tūkstotis
utml.	un tamlīdzīgi
VAAD	Valsts augu aizsardzības dienests
VAS	Valsts akciju sabiedrība
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VLT	Valsts Lauku tīkls
VPM	vienotais platības maksājums
VPS	vispārējo preferenču sistēma
VPS+	īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai
VRG	Vietējās rīcības grupas
VZD	Valsts zemes dienests
z/s	zemnieku saimniecība
ZM	Zemkopības ministrija

1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā

1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsme

Neskatoties uz smago ekonomisko situāciju eirozonā, 2012.gadā Latvijas tautsaimniecībā saglabājās strauja izaugsme un kopumā IKP pieauga par 5,6 procentiem. Lai arī pēdējos divus gadus Latvijas ekonomikā ir vērojama straujākā izaugsme ES, tomēr IKP vēl ir par 12 % mazāks nekā bija pirms krīzes – 2007.gadā.

Galvenais ekonomikas dzinējspēks joprojām ir eksports. Pat saglabājoties zemam pieprasījumam atsevišķās tirdzniecības partnervalstīs, kopumā Latvijas preču un pakalpojumu eksports palielinās. Latvijas ražotāji apgūst aizvien jaunus tirgus un ir palielinājuši eksporta apjomus – galvenokārt uz krīzes mazāk skartiem ES valstu tirgiem, kā arī NVS un pārējām pasaules valstīm. Eksporta iespējas sekmē apstrādes rūpniecības izaugsmi. 2012.gadā apstrādes rūpniecībā ražošanas apjomi pieauga par 9,3 % un ražošanas apjomu kāpums nozarē veidoja ¼ daļu no visas tautsaimniecības izaugsmes 2012.gadā.

Pakāpeniski situācija uzlabojas arī iekšējā tirgū – palielinās mazumtirdzniecības apgrozījums un komercpakalpojumu nozarēs sniegto pakalpojumu apjomi. Privātais patēriņš aizvadītajā gadā palielinājās par 5,4 procentiem.¹

Pievienotā vērtība kopā lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā (NACE 2.red.A, fakt. cenās) salīdzinot ar iepriekšējo gadu ir pieaugusi par 6,4 %. Lauksaimniecības (A01) vērtība pieaugusi par 21 % un kopējā IKP struktūrā par 0,2 procentpunktiem pieaudzis īpatsvars - sasniedzot 1,8 %.

1.1.tabula

Iekšzemes kopprodukta rādītāji 2010.-2012.gadā, faktiskajās cenās (NACE 2.red.)

	2010.		2011.		2012.	
	tūkst. Ls	%	tūkst. Ls	%	tūkst. Ls	%
Iekšzemes kopprodukts	12 784 137	...	14 275 231	...	15 520 469	...
Pievienotā vērtība kopā	11 463 112	100%	12 791 076	100%	13 877 961	100%
Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības (A01)	181 295	1,6%	203 245	1,6%	246 340	1,8%
Mežsaimniecība un mežizstrāde (A02)	378 146	3,3%	432 507	3,4%	438 046	3,2%
Zivsaimniecība (A03)	16 467	0,1%	17 255	0,1%	10 319	0,1%
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana (C10-11)	375 788	3,3%	413 974	3,2%	425 491	3,1%

Avots: CSP

Latvijas iedzīvotāju skaits turpina samazināties: par 1 % jeb 21 tūkst. iedzīvotājiem, sasniedzot 2,02 milj. cilvēku. Straujāk (par 1,1 % jeb 15.8 tūkst. cilvēku) samazinājies pilsētās dzīvojošo skaits, kamēr laukos dzīvojošo skaits sarucis par 0,8 % jeb 5,2 tūkst. cilvēku. Kopumā laukos dzīvo 32 %.

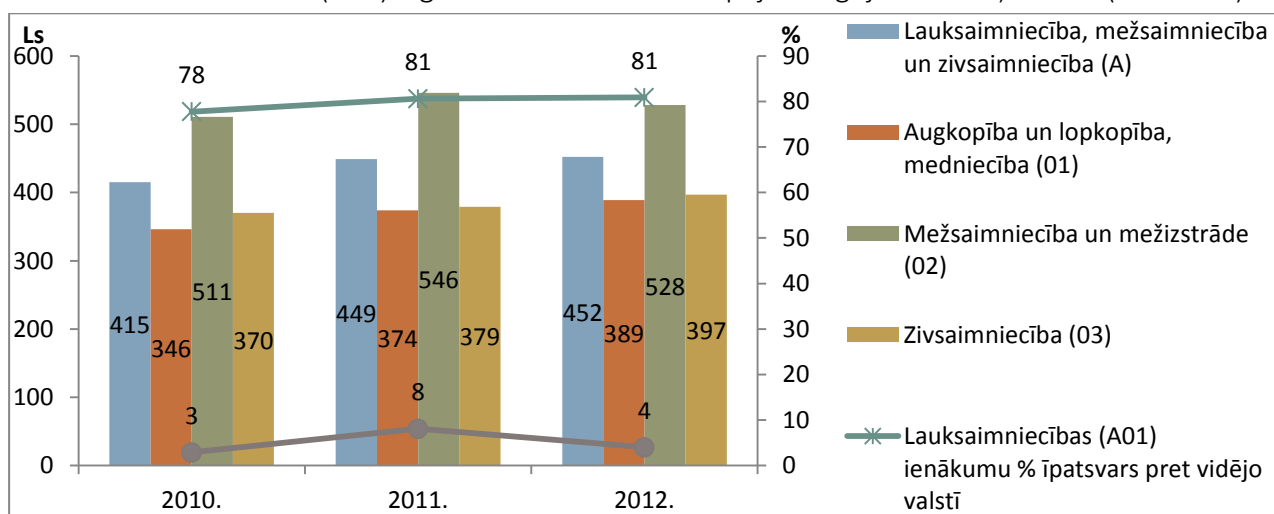
2012.gadā situācija darba tirgū turpināja uzlaboties – palielinājās nodarbinātība un iedzīvotāju ekonomiskā aktivitāte, pakāpeniski samazinājās bezdarbs. Saskaņā ar darbaspēka apsekojuma datiem vidēji 2012.gadā nodarbināto skaits sasniedza 875,6 tūkstošus, kas ir par 1,6 % jeb aptuveni 14 tūkstošiem vairāk nekā 2011.gadā. Vienlaikus ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ir pieaudzis

¹ Tautsaimniecības attīstības raksturojumam tostarp izmantota arī Ekonomikas ministrijas 2013.gada aprīļa informatīvajā ziņojumā „Informatīvais ziņojums par makroekonomisko situāciju valstī” iekļautā informācija

mērenāk (par 0,2 %). Darba meklētāju īpatsvars vidēji 2012.gadā bija 15,0 %, kas ir par 1,2 procentpunktiem mazāk nekā gadu iepriekš. Saskaņā ar Nodarbinātības valsts aģentūras datiem, augstākais reģistrētais bezdarba līmenis 2013.gada sākumā saglabājas Latgales reģionā (21,4 %), bet zemākais – Rīgā (6,6 %).

2012.gadā lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā (NACE 2.red. A) bija nodarbināti 73,3 tūkst. cilvēku jeb par 4,3 % mazāk nekā iepriekšējā gadā. Nodarbinātība augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) samazinājusies par 7,3 tūkst. cilvēkiem (50,9 tūkst.cilv.) jeb par 12,4 % un kopā veido 5,8 % no valstī nodarbināto skaita. No visiem 2012.gadā augkopībā, lopkopībā un medniecībā nodarbinātajiem 31,7 tūkst. bija vīrieši un 19,2 tūkst. sievietes.

Sākot ar 2010.gada beigām, vidējais atalgojums pakāpeniski palielinās. 2012.gadā mēneša vidējā bruto darba samaksa, salīdzinot ar 2011.gadu, palielinājās par 17 latiem jeb 3,7 % un bija 481 Ls. Sabiedriskajā sektorā pieaugums bija 4,5 %, bet privātajā sektorā – 3,5 %. Jāatzīmē, ka atalgojuma līmenis lauksaimniecībā (A01) ieguvis stabilu 81 % no kopējā atalgojuma līmeņa valstī (1.1.attēls).

1.1.attēls. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem (NACE 2.red.) 2010.-2012.gadā
Avots: CSP

1.2.Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums

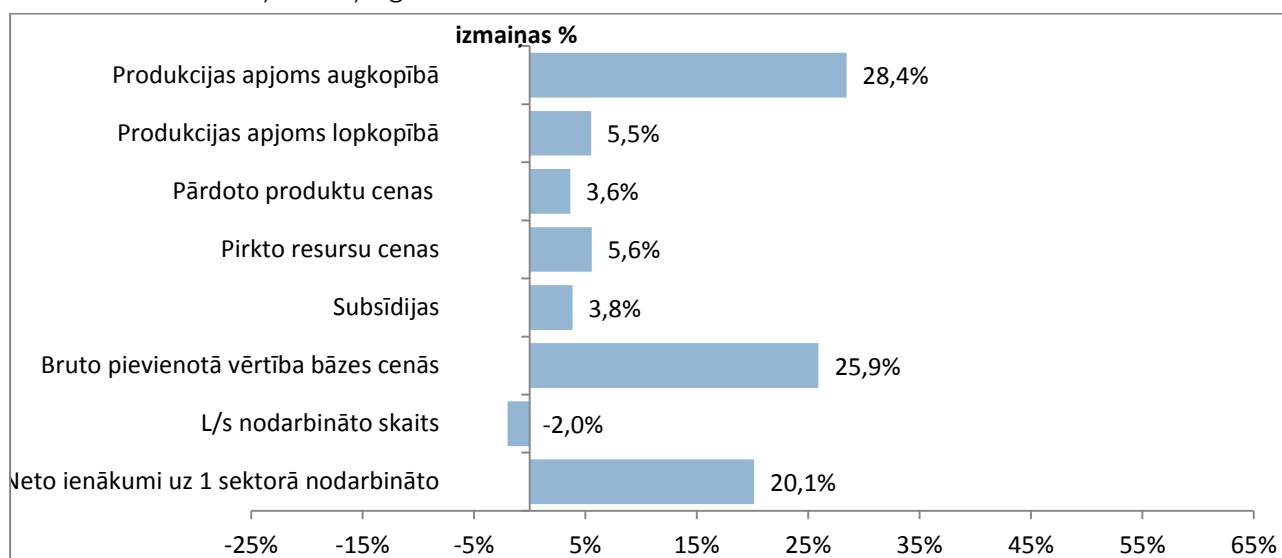
Lauksaimniecības sektora ekonomisko rādītāju analīze par 2012.gadu ir veikta, izmantojot Lauksaimniecības ekonomisko kopaprēķinu (LEK). Tas aptver visu lauksaimniecības sektoru kopumā, iekļaujot visas saimniecību kategorijas un lauksaimniecības darbības veidus, tajā skaitā arī nelauksaimnieciskās blakusdarbības, ja par tām netiek veikta saimniecībā atsevišķa uzskaitē.

Ienākumu novērtējums iegūts, apkopojot visa sektora datus par ražotās produkcijas apjomu, tās izlietojumu, cenām, atbalstu, ražošanas izmaksām un ienākumu pārdali. Galvenie izmantotie informācijas avoti ir Centrālās statistikas pārvaldes (CSP), Saimniecību uzskaites datu tīkla (SUDAT) un Lauku atbalsta dienesta (LAD) dati, nepieciešamības gadījumos veikts to pārrēķins vai uz tiem balstīts novērtējums. Datu precizēšanas rezultātā korigēti 2011.gada rādītāji. Sakarā ar to, ka informācija par 2012.gadu vēl nav pilnībā pieejama, iegūtie rezultāti ir provizorisks, īpaši izmaksu jomā.

Ienākumu analīzē, saskaņā ar ES pielietoto LEK metodiku, tiek izmantota galaprodukcija, kura no kopējās saražotās atšķiras ar to, ka tajā neietilpst atsevišķi izlietojuma veidi – galvenokārt patēriņš pašu saimniecībā tā paša produkta ražošanai, kā arī blakusprodukti u.c.

2012.gada rezultāti lauksaimniecības sektorā kopumā rāda, ka sasniegts straujš palielinājums gan gūto ienākumu, gan ražošanas apjomu ziņā, taču struktūras analīze liecina, ka galvenokārt tas sasniegts uz laukkopības rēķina.

Galvenie rādītāji, kas raksturo provizoriskās izmaiņas lauksaimniecības sektorā 2012.gadā pret 2011.gadu, apkopoti 1.2.attēlā. Šajā gadā atšķirībā no iepriekšējiem sasniegts būtisks ražošanas apjomu kāpums. Ļoti straujš kāpums ir augkopībā, kur saskaņā ar aprēķinu, gala produkcijas apjoms palielinājies par 28,4 %. Arī lopkopībā konstatēts nozīmīgs apjomu kāpums – par 5,5 %. Arī šādos apstākļos turpināja palielināties pārdoto produktu cenas (vidēji par 3,6 %), tomēr atšķirībā no diviem iepriekšējiem gadiem pirktu resursu cenas ir palielinājušās straujāk – par 5,6 %. Neraugoties uz to, bruto pievienotās vērtības kāpums ir ievērojams – par 25,9 %. Arī subsīdiju (kuras saņem lauksaimnieki) kopapjoms ir nedaudz audzis – par 3,8 %. Par nodarbinātības izmaiņām pieejami tikai aprēķini, jo oficiāli dati tiek iegūti reizi 3 gados. Ņemot vērā nozīmīgo ražošanas apjomu kāpumu, nodarbinātības samazinājums ir novērtēts mazāks nekā iepriekšējos gados – par 2 % pilna laika ekvivalentā. Tā visa rezultātā vidējie ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, saskaņā ar provizoriskajiem datiem, pieauguši par 20 %. Izmaksu dati tiks vēl precizēti gada otrajā pusē, tādēļ galīgajos rezultātos vēl iespējamās korekcijas. Kopumā sektora rezultāti 2012.gadā vērtējami kā pozitīvi, tomēr kā tālāk izklāstīts, galveno nozaru griezumā attīstības tendences ir izteikti atšķirīgas. Ienākumu novērtējums gan ir pieejams tikai visai Latvijas lauksaimniecībai kopumā, tādēļ tas neparāda atšķirības starp dažāda veida saimniecībām un reģioniem, kur ienākumu līmenis un tā dinamika mēdz būt ļoti atšķirīga.

1.2.attēls. Galveno sektora rādītāju izmaiņas 2012./2011.gadā

Avots: LVAEI (LEK)

Fizisko apjomu izmaiņas

Pārskata gads raksturojās ar rekordaugstu saražoto apjomu kāpumu – kopumā lauksaimniecības nozarē par 16,7 %, tai skaitā lauksaimniecības precēm (augkopība un lopkopība) par 18,6 %. Iepriekšējos divos gados (2010. un 2011.g.) kopražas apjomu būtiski samazināja laika apstākļi, taču šogad tie bijuši labvēlīgi galveno augkopības produktu ieguvei (graudi, rapši, kartupeļi).

Visnozīmīgākais kopražas pieaugums atzīmēts graudaugiem, kur saskaņā ar apkopotajiem datiem, ievākta pēdējo 20 gadu rekordražā – 2,1 milj.tonnu, kas ir par 50 % vairāk kā 2011.gadā. Īpaši liels kopražas pieaugums ir ziemāju graudaugiem – ziemas kviešu un rudzu kopražā palielinājusies gandrīz 2 reizes, bet tritikāles – 2,3 reizes. Tas noticis gan uz šo kultūru platības, gan jo īpaši ražības pieaugumu rēķina. Piemēram, ziemas kviešu ražība sasniedza Latvijas rekordskaitli – 4,73 t/ha, kas ir par 54 % vairāk kā 2011.gadā, turklāt šīs kultūras platības gada laikā palielinājās par 28 %, sasniedzot 258 tūkst.ha. Vasarāju graudaugiem ražas pieaugums ir daudz mazāks – miežiem tikai par 4 %, bet vasaras kvieši novākti pat par 1 % mazāk kā 2011.gadā (tādēļ, ka 2011.gadā daļa ziemāju iznīka, līdz ar to vairāk tika sēti vasaras kvieši, bet ražības starpība vasarājiem starp 2011.un 2012.gadu bija neliela).

Lopkopībā palielinājusies visu nozīmīgo produktu ražošana, izņemot cūkgaļu, kurai samazinājums par 15 %. Straujākais pieaugums konstatēts kažokādu ieguvē – par 43 %, un šī nozare 2012.gadā veidoja jau 5,4 % no lopkopības produktu vērtības. Straujš palielinājums arī putnu gaļas ražošanā – par 35 %. Būtisks kāpums novērots liellopu gaļas un olu ražošanā – par 8 %, bet Latvijas nozīmīgākajā lopkopības nozarē – piena ražošanā – kāpums par 5 %, kas ir pozitīvi vērtējams pēc iepriekšējos gadus teju nemainīgā piena ražošanas apjoma. Vēl atzīmējams, ka par 40 % pieauga medus ievākums.

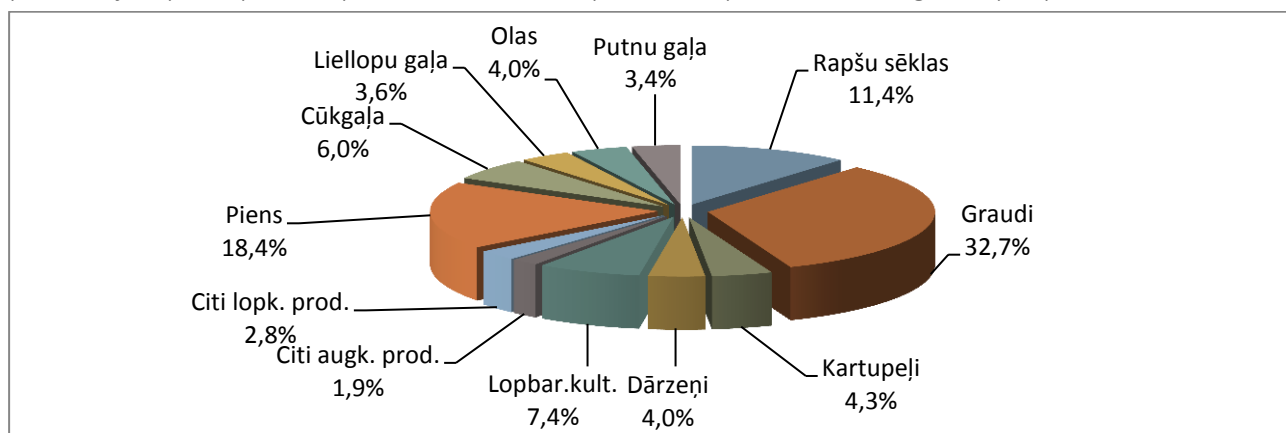
Cenu izmaiņas

Pēc straujā samazinājuma 2008.-2009.gadā, turpmākos gadus bija vērojama strauja lauksaimniecības produktu cenu celšanās, kas vidēji nozarē turpinājusies arī 2012.gadā, pārdoto produktu cenām palielinoties par 3,6 %. Pasaules tirgus ietekmē galveno augkopības produktu cenas trešo gadu pēc kārtas ir palielinājušās. Visnozīmīgāk – par aptuveni 10-20 % cenas augušas vasarāju graudaugiem un pākšaugiem, bet par 7,5 % rapšiem. Ņemot vērā sliktās ražas daudzviet pasaulē, vidējā graudu cena ir par 7 % augstāka nekā 2011.gadā. Turpretī, nozīmīgs cenu samazinājums ir kartupeļiem – par 26 %. Vidēji, ievērtējot arī citas kultūras, ražotāju cenu palielinājums augkopībā ir par 3,2 %. Pašreiz izmantotās cenas ir orientējošas, jo dati tiks vēl precizēti.

Lopkopības produktu cenu izmaiņas kopumā ir pozitīvas (palielinājums par 2,6 %), tomēr galvenajā – piena sektorā – gada griezumā ir samazinājums (par 8 %). Citiem nozīmīgākajiem produktiem konstatēts cenu pieaugums. Straujākais kāpums pret 2011.gadu ir olu cenai – par 44%, kas arī sekmēja vidējās cenas kāpumu lopkopības produktiem. Vēl nozīmīgs cenu kāpums ir kažokādu vidējai cenai – par 27 %, kā arī liellopu gaļai un cūkgaļai - 9%. Tomēr, ņemot vērā graudu sadārdzināšanos, nozares, kas patērē lielu daudzumu graudu lopbarību, joprojām atrodas grūtā situācijā (vienīgi olu ražošanā to kompensē nozīmīgais cenu kāpums produktam).

Produkcijas vērtība un struktūra

Kopējā lauksaimniecības preču izlaides vērtība bāzes cenās (ar produktu subsīdijām) 2012.gadā sasniedza Ls 833 milj., kas ir liels (par 21,7 %) palielinājums pret iepriekšējo gadu. No kopējās vērtības 61,7 % veidoja augkopība, un tikai 38,3 % - lopkopība. Ir tendence, ka pēdējos gados augkopības nozares attīstās straujāk, jo 2006.gadā augkopība veidoja vien 52 % no lauksaimniecības preču produkcijas. Būtiskas izmaiņas notikušas tieši 2012.gadā, kad augkopības īpatsvars palielinājies par 5 procentpunktiem. Galveno produktu īpatsvars 2012.gadā apkopots 1.3.attēlā.

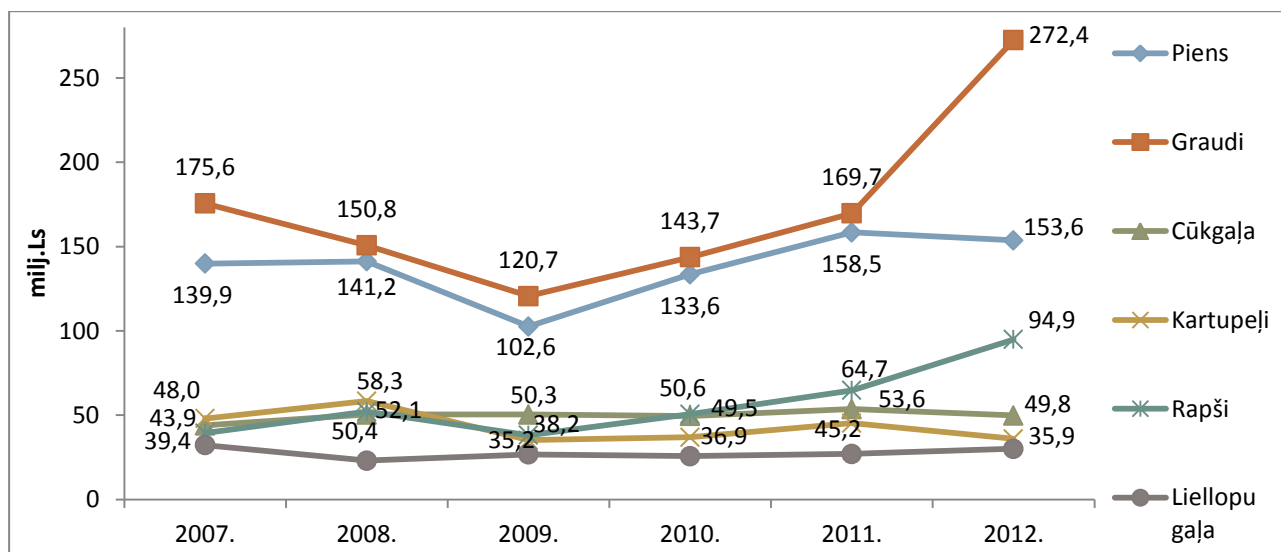
1.3.attēls. Lauksaimniecības preču galaprodukcijas struktūra 2012.gadā (bāzes cenās)

Avots: LVAEI (LEK)

Vislielākās izmaiņas produktu struktūrā 2012.gadā attiecas tieši uz galvenajām nozarēm. Graudu īpatsvars palielinājies par 8,5 procentpunktiem, sasniedzot rekordu – teju trešdaļa no visas gala

produkcijas. Savukārt piena īpatsvars samazinājies par 4,7 procentpunktiem, sasniedzot tikai 18,4 %, kas ir zemākais īpatsvars kopš aprēķina veikšanas (otrs zemākais bija 2009.gadā – 18,7 %). Būtiski – par 1,9 procentpunktiem palielinājies rapšu īpatsvars, pirmo reizi pārsniedzot 10 % lauksaimniecības preču struktūrā. Savukārt par šādu daļu samazinājies ir cūkgaļas un kartupeļu īpatsvars. Šo abu produktu īpatsvars sasniedzis savu vēsturisko minimumu. No citiem produktiem nozīmīgs samazinājums ir lopbarības kultūrām – par 2,9 procentpunktiem, savukārt putnkopības produktu īpatsvars ir palielinājies, kopā (putnu gaļa un olas) veidojot 7,4 % no lauksaimniecības preču vērtības.

Nozīmīgāko lauksaimniecības produkcijas veidu vērtības izmaiņas bāzes cenās apkopotas 1.4.attēlā. Redzams, ka 2012.gadā salīdzinot ar iepriekšējo gadu strauji pieaugusi graudu un rapšu vērtība, mazāks pieaugums liellopu gaļai, bet pārējo attēloto produktu vērtības gada laikā samazinājušies.

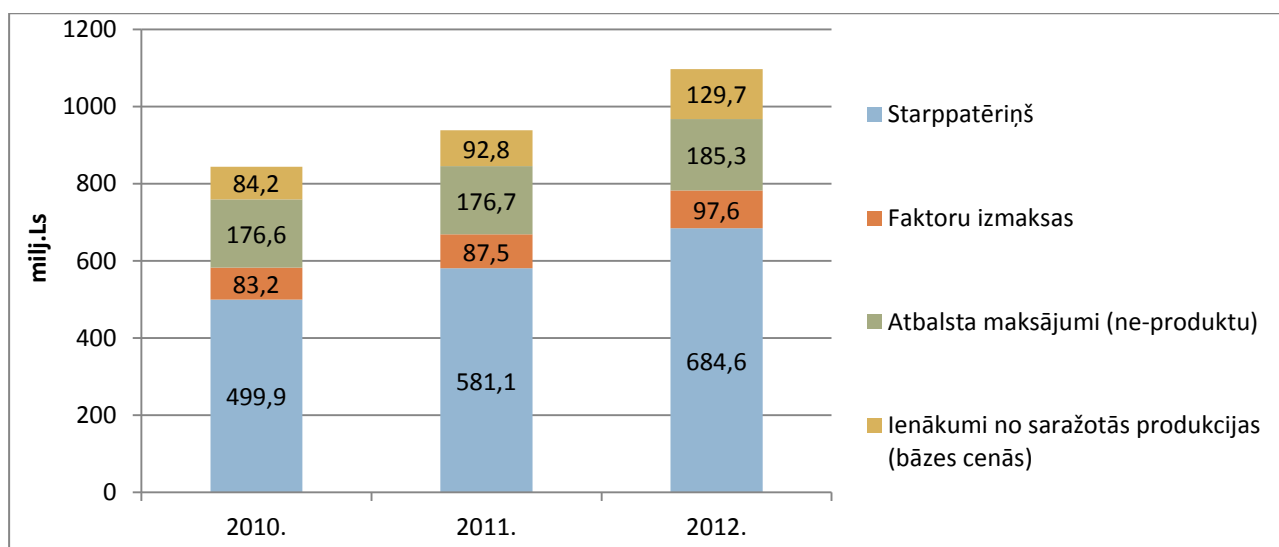
1.4.attēls. Atsevišķu produktu vērtības dinamika 2007.-2012.gadā (bāzes cenās)

Avots: LVAEI (LEK)

Resursu izmantošana

Ienākumi no lauksaimnieciskās darbības ir atkarīgi ne tikai no saražotās produkcijas vērtības un subsīdijām, bet tos nosaka arī ar ražošanu saistītās izmaksas, no kurām galvenās ir starppatēriņš.

1.5.attēls parāda ieņēmumu no lauksaimnieciskās darbības struktūru – kāda daļa ir starppatēriņš, faktoru izmaksas, un cik liela daļa ir lauksaimnieku ienākumi.

1.5.attēls. Izmaksu apjoms lauksaimniecības sektora ieņēmumos 2010.-2012.gadā

Avots: LVAEI (LEK)

*Faktoru izmaksas ietver: pamatlīdzekļu patēriņu, ar ražošanu saistītos nodokļus, zemes nomu un kredītprocentu maksājumus (no tiem atņemti netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (NNFSP))

Kā redzams no attēla datiem, 2012.gadā nozīmīgi palielinājās gan ražošanas izmaksas, gan arī lauksaimnieku rīcībā paliekošie ienākumi. Izmaksu daļas (starppatēriņa) palielinājumu ietekmēja gan pirktu resursu cenas palielinājums par 5,6 %, gan arī resursu patēriņa palielināšanās (tas novērtēts ar 11,8 %, sakarā ar lielāku ražotās produkcijas apjomu, kam patērēts arī vairāk resursu).

Neraugoties uz starppatēriņa izmaksu palielinājumu par 17,8 %, tā īpatsvars nozares izlaidē tomēr nedaudz samazinājās - no 76,3 % līdz 75,1 % (saskaņā ar provizoriskajiem datiem). Tomēr jāatzīmē, ka salīdzinot ar vidējo līmeni ES, Latvijā starppatēriņa īpatsvars ir augsts.

Produkcijas un starppatēriņa, kā arī faktoru izmaksu izmaiņu rezultātā ienākumi no saražotās lauksaimniecības produkcijas (neskaitot atbalsta maksājumus, kuri nav tieši saistīti ar produktu ražošanu) 2012.gadā ir palielinājušies gandrīz par 40 % un būtiski pārsniedz 2008.-2011.gada līmeni, tomēr atpaliek no 2006.-2007.gadu rādītāja, kas bija aptuveni 160 milj.Ls. Līdz ar to reālās lauksaimnieciskās darbības (produktu ražošanas) īpatsvars lauksaimnieku ienākumu veidošanā 2012.gadā pieaudzis līdz 41 % (2009.gadā tas bija nokritis līdz 28 %, bet 2010.gadā veidoja 32 %). Pārējo daļu sastāda atbalsta maksājumi, kas nav tieši saistīti ar konkrētu produktu ražošanu (lai gan prasa noteiktu nosacījumu izpildi). Kopumā jāatzīst, ka produktu ražošanas īpatsvars lauksaimnieku ienākumos joprojām uzskatāms par zemu (līdz 2007.gadam minētais īpatsvars bija virs 50 %), līdz ar to lauksaimnieku atkarība no subsīdijām ir ļoti liela.

Vidēji lauksaimniecības starppatēriņa cenas, saskaņā ar rīcībā esošo informāciju, 2012.gadā pieaugušas par 5,4 %, tajā skaitā pirktajiem resursiem par 5,6 %. Tā kā pārdoto preču cenu kāpums bija nedaudz mazāks (par 3,6 %), cenu izmaiņas ir atstājušas salīdzinoši nelielu negatīvu efektu uz nozares pievienoto vērtību (Ls 11 milj. apmērā), taču to ar uzviju kompensēja ražošanas apjomu izmaiņas.

Ziņojuma sastādīšanas laikā vēl nav pieejami precīzi dati par lielākās daļas resursu apjomu izmaiņām, tādēļ tās ir novērtētas, ņemot vērā ražošanas apjomu izmaiņas, pieņemot arī, ka ražošana sakarā ar veiktajiem ieguldījumiem kļūst efektīvāka. Ir zināmi dati par mēslojuma iestrādi, kuri rāda, ka minerālmēslojuma patēriņš 2012.gada ražai ir audzis par 10 %.

Pievienotās vērtības un ienākumu izmaiņas

No lauksaimniecības nozares izlaides vērtības bāzes cenās atņemot starppatēriņa izmaksas, iegūta bruto pievienotā vērtība (BPV), kas 2012.gadam aprēķināta Ls 227,1 milj. Tā par 26 %

pārsniedz 2011.gada līmeni. Kā rāda 1.2.tabulas dati, šāds rezultāts iegūts produkcijas apjomu izmaiņu ietekmē (salīdzināmās cenās), kur BPV palielinājums ir par Ls 58 milj. (32 %). Cenu izmaiņu ietekmē, kā iepriekš pieminēts, BPV samazinājusies par Ls 11 milj. Lauksaimniecības nozares neto pievienotā vērtība faktorizmaksās (tā aprēķināta, bruto pievienotajai vērtībai pieskaitot citu atbalstu ražošanai, bet atņemot nodokļus un pamatlīdzekļu nolietojumu) sasniegusi Ls 332,5 milj. (palielinājums par 16 %).

1.2.tabula

Lauksaimniecības ienākumu veidošanās svarīgākās pozīcijas 2010.-2012.gadā					
Rādītāji	Vērtība bāzes cenās, milj.Ls			Izmaiņas (+/-)	
	2010.	2011.	2012.(p)	2011./2010.	2012./2011.
Augkopība	336,4	388,4	514,1	15%	32%
Graudaugi	143,7	165,6	272,4	15%	64%
Rapši	50,6	64,9	94,9	28%	46%
Lopbarības kultūras	62,4	70,4	61,3	13%	-13%
Dārzeni	27,9	29,6	33,5	6%	13%
Kartupeļi	36,9	42,6	35,9	16%	-16%
Augļi un ogas	3,5	3,7	4,4	3%	19%
Citi augu produkti	11,3	11,6	11,7	2%	1%
Lopkopība	271,8	296,3	319,0	9%	8%
Piens	133,6	158,5	153,6	19%	-3%
Liellopi	25,7	27,0	30,0	5%	11%
Cūkas	49,5	53,6	49,8	8%	-7%
Mājputni	21,4	20,5	28,3	-4%	38%
Olas	28,5	23,4	33,5	-18%	43%
Citi dzīvnieku produkti	13,1	13,4	23,7	2%	77%
Lauksaimniecības preču izlaide	608,1	684,7	833,1	13%	22%
t.sk.izlaide ražotāju cenās	598,6	679,0	829,3	13%	22%
ar produktiem saist. subsīdijas	9,5	5,7	4,0	-40%	-29%
Pakalpojumi	16,2	22,2	24,4	37%	10%
Neatdalāmās blakusdarbības	42,9	54,6	54,2	27%	-1%
Lauks. "nozares" izlaide	667,3	761,5	911,7	14%	20%
Starppatēriņš	499,9	581,1	684,6	16%	18%
Bruto pievienotā vērtība	167,4	180,3	227,1	8%	26%
Subsīdijas, nesadalītas pa produktiem	176,6	176,7	185,3	0%	5%
Ar ražošanu saistītie nodokļi	6,1	6,9	7,2	13%	4%
Pamatlīdzekļu nolietojums	61,8	63,6	72,7	3%	14%
Neto pievienotā vērtība (faktorizmaksās)	276,1	286,5	332,5	4%	16%
Ārējās izmaksas	15,2	17,0	17,7	11%	4%
Ienākumi no lauksaimn. darbības	260,8	269,5	314,8	3%	17%
Nodokļi no ienākuma	23,3	29,0	31,6	25%	9%
Algoto darbinieku ienākumi	44,0	43,0	46,8	-2%	9%
Ģimenes darbaspēka ienākumi	193,5	197,5	236,4	2%	20%
Nodarbināto skaits lauksaimniecībā, tūkst. pilnās gada darba vienības	85,9	81,8	80,1	-5%	-2%
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, Ls gadā	2766	2942	3535	6%	20%

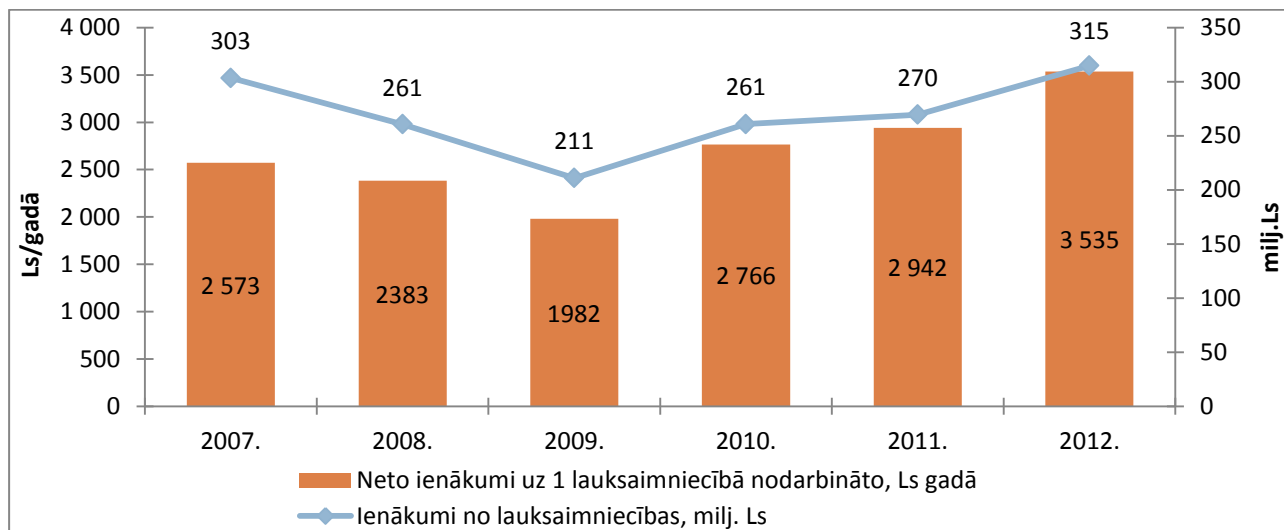
Avots: LVAEI (LEK)

Pamatlīdzekļu nolietojums (kas tiek aprēķināts kā nepieciešamie līdzekļi esošo pamatlīdzekļu pilnai aizvietošanai, ņemot vērā to kalpošanas ilgumu) ir pieaudzis par 14 % galvenokārt apjomu kāpuma dēļ, jo 2011.-2012.gadā veikts daudz kapitālieguldījumu.

No neto pievienotās vērtības faktorizmaksās atņemot ārējās izmaksas (kuras veido zemes noma un kredītprocentu maksājumi), aprēķināti bruto ienākumi no lauksaimniecības darbības Ls 314,8 milj. apmērā, kas ir par 17 % vairāk kā iepriekšējā gadā.

Ārējās izmaksas iekļautie kredītprocenti veido tikai daļu no faktiskajiem maksājumiem – no tiem ir atņemti NNFSP (netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi), kuri saskaņā ar ES metodiku tiek iekļauti starppatēriņā kā finanšu sektora pakalpojumi citiem sektoriem. Kopējie procentu maksājumi, kurus lauksaimnieki maksā par kredītiem, novērtēti Ls 20,6 milj. apmērā (2011.gadā – Ls 18,4 milj.).

Aprēķinātie neto ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto 2012.gadā veidoja aptuveni Ls 3535 gadā jeb Ls 295 vidēji mēnesī, kas ir augstākais rādītājs kopš neatkarības atjaunošanas. Tas ir par Ls 49 mēnesī vairāk nekā 2011.gadā un par Ls 129 vairāk kā 2009.gadā. Arī kopējie ienākumi lauksaimniecības sektorā (Ls 315 milj.) saskaņā ar veikto aprēķinu pārsniedz līdzšinējo augstāko - 2007.gada rādītāju, un sakarā ar nodarbināto skaita samazinājumu, vidējie ienākumi ir cēlušies vēl straujāk.

1.6.attēls. Ienākumi no lauksaimniecības 2007.-2012.gadā

Avots: LVAEI (LEK)

Līdz ar to, lauksaimniecības sektors ienākumu jomā būtiski uzlabojis savas pozīcijas starp citiem tautsaimniecības sektoriem. Ņemot vērā, ka Latvijā kopumā vidējā neto alga 2012.gadā sasniedza 343 latus (CSP dati), iegūstam, ka vidējie lauksaimnieku ienākumi (rēķinot uz pilna laika nodarbināto) veidoja jau 86 % no vidējās neto darba samaksas tautsaimniecībā. Salīdzinājumam – 2011.gadā šis rādītājs bija 74 %, 2009.gadā tikai 49 %, bet laikā no 2004. līdz 2007.gadam - 70 līdz 80 %.

Ienākumi atsevišķās saimniecībās būtiski atšķiras no vidējā rādītāja, ko galvenokārt nosaka saimniecības lielums, specializācija, ražošanas efektivitāte un pieeja tirgiem.

Aprēķins salīdzināmās cenās

Izsakot rādītājus salīdzināmās iepriekšējā gada cenās (1.3.tabula), aprēķināts, ka 2012.gadā ienākumu kāpums izveidojies galvenokārt apjomu izmaiņu rezultātā, bet nelielu pozitīvu efektu radījis arī subsīdiu palielinājums. Apjomu izmaiņas sekmējušas ienākumu kāpumu par Ls 49 mij. (jeb 18 %), savukārt cenu izmaiņu dēļ tie samazinājušies par Ls 9,4 milj. Cenu izmaiņu negatīvo efektu daļēji kompensējis subsīdiu kāpums par Ls 6,6 milj. (galvenokārt vienotā platību maksājuma palielinājums), līdz ar to cenu un subsīdiu izmaiņu dēļ kopā ienākumi samazinājušies tikai par Ls 2,8 milj. (0,9 %) – un kopējais ienākumu pieaugums no lauksaimnieciskās darbības ir 17 % (1.2.tabula). Subsīdiu izmaksa par 2012.gadu gan vēl nav pabeigta, tādēļ dati par to galīgo apjomu tiks precizēti.

Apjomu un cenu izmaiņu ietekme uz lauksaimniecības rezultātiem 2012.gadā Latvijā

Rādītāji	2011.g.	2012.gada		Starpība 2012./11. (milj.Ls)			Apjomu	Cenu
	(milj.Ls)	vērtība (milj.Ls)					indeksi	indeksi
	Faktiskās cenās	2011.g. cenās	2012.g. cenās	Faktiskās cenās	Salīdz. cenās	Cenu ietekme	2012/11	2012/11
L/s "nozares" izlaide (bāzes cenās)	761,5	888,2	911,9	150,4	126,7	23,7	116,6%	102,7%
t.sk. izlaide ražotāju cenās	755,8	882,2	907,9	152,1	126,4	25,7	116,7%	102,9%
produktu subsīdijas	5,7	6,0	4,0	-1,6	0,3	-2,0	106,1%	66,8%
Starpattēriņš	581,1	649,8	684,6	103,5	68,7	34,8	111,8%	105,4%
Bruto pievienotā vērtība (bāzes cenās)	180,3	238,4	227,3	47,0	58,0	-11,1	132,2%	95,4%
Faktoru izmaksas	87,5	97,3	97,6	10,1	9,8	0,3	111,2%	100,3%
Atbalsts (ne-produktu)	176,7	176,7	185,3	8,6	0,0	8,6	100,0%	104,9%
Ienākumi l/s "nozarē"	269,5	317,8	315,0	45,5	48,2	-2,8	117,9%	99,1%

Avots: LVAEI (LEK)

Salīdzinājums ar citām ES valstīm

Saskaņā ar LEK 2.novērtējuma datiem, lauksaimnieku ienākumi 2012.gadā ES kopumā ir saglabājušies 2011.gada līmenī. Tajā skaitā 16 valstīs tie ir palielinājušies, bet 11 valstīs samazinājušies. Latvijai, kopā ar Beļģiju (+28 %) un Lietuvu (+17 %) ir lielākie ienākumu pieaugumi starp ES valstīm. Nozīmīgs ienākumu kāpums (par 14-15 %) konstatēts arī Vācijā, Nīderlandē un Igaunijā. Savukārt straujš ienākumu samazinājums reģistrēts Rumānijā (par 27 %), kā arī Polijā (par 14 %) un Slovēnijā (par 12 %).

1.3.Lauksaimniecības zemju izmantošana

VPM 2012.gadā deklarēti 1 626 442 ha lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības (1.4.tabula), jeb 75,7 % no Lauku bloku platības (2 147 206 ha uz 20.03.2010.).

Atbalstam deklarētās kultūraugu platības (1.5.tabula) 2012.gadā ietvēra 691 431,37 ha, jeb 42,5% no vienotam platības maksājumam deklarētās platības.

1.4.tabula

Atbalstam deklarētās kultūraugu platības 2012.gadā, ha

Vasaras kvieši	Ziemas kvieši	Rudzi	Vasaras mieži	Ziemas mieži	Auzas	Triticāle	Griķi	Vasaras rapsis	Ziemas rapsis	Kartupeļi
96 299,83	255 060,8	37 138,44	84 161,93	2 720,89	61 666,57	13 234,90	11 791,39	53 502,79	63 529,36	12 324,46

Avots: LAD

Pa novadiem kopā atbalsta maksājumiem nepieteiktā lauksaimniecībā izmantojamā zeme 2012.gadā ietvēra 520 764 ha, jeb 24,2 % no Lauku bloku platības.

Lauku atbalsta dienests saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto 2012.gadā vizuāli apsekoja lauksaimniecībā izmantojamās zemes vienības, kuru platība ir lielāka par vienu hektāru.

Apsekojuma rezultātā tika noteiktas lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības, kas netiek uzturētas labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Apsekojuma rezultātā konstatēts, ka neapstrādātās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības 2012.gadā bija 310 805 ha, jeb 13,4 % no visas apsekotās LIZ. Tika apsekotas 2 326 558 ha lauksaimniecībā izmantojamās zemes.

1.5.tabula

LIZ apsekošanas rezultāti 2012.gadā, ha

Kopā LIZ		Kopts LIZ		Neapstrādātā LIZ	
ha		ha	%	ha	%
2 326 558		2 015 753	86,7	310 805	13,3

Avots: LAD

2.Lauksaimniecības nozaru attīstība

2.1.Kopsavilkums

Augkopība

Viena no galvenajām augkopības un arī kopējās lauksaimniecības pamatnozārēm Latvijā ir graudu audzēšana. 2012.gads bija izcils graudkopjiem, pirmo reizi kopš 1990.gada kopējā graudu raža pārsniedz 2 milj.tonnu (2124,5 tūkst.t.). Vairāk kā no 40 % graudaugu sējplatības graudu raža tika novākta vismaz 4 t/ha. Graudu sektoram ir ļoti būtiska loma arī citu lauksaimniecības sektoru attīstībā, īpaši cūkkopībā un putnkopībā, kur lopbarībā apjoma izteiksmē graudi ir nozīmīga sastāvdaļa. Pēdējā laikā graudus izmanto ne tikai pārtikā un lopbarībā, bet arī alternatīvās enerģijas ieguvē.

Jau trešo gadu augļkopības nozarē vērojama augļu koku un ogulāju kopējo platību samazināšanās. Tas ir gan nelabvēlīgās ziemošanas apstākļu dēļ augļu kokiem un ogulājiem, gan salīdzinoši sliktās augļkopju kooperācijas dēļ. Augļkopības produkcija vairumā gadījumu tiek audzēta salīdzinoši mazos 1-3 ha dārzos. Šādas platības neveicina nozares attīstību, jo specializētās tehnikas iegāde un modernu glabātuvju būvniecība tik mazām platībām nav rentabla. Šādās saimniecībās pārsvarā izmanto roku darbu, kas paaugstina pašizmaksu un rezultātā liedz konkurēt ar lētāko ārzemju produkciju.

Pateicoties Latvijas zinātnieku veikumam ražošanā tiek ieviestas dažādas pārtikas produktu, pārtikas piedevu un farmaceitisko produktu izstrādes gan no smiltsērķšķiem, gan krūmcidonijām. Tādējādi regulāri pieaug arī šo kultūraugu audzēšanas platības.

Dārzenkopības saimniecības pamatā izvietojušās Pierīgas un Zemgales reģionā. Tas, galvenokārt, saistīts ar noieta tirgus atrašanās vietu, t.i. lielu pilsētu tuvumā. Par cik Latvijas dārzeņu audzētājiem dominantā tirgus niša ir svaigu dārzeņu tirdzniecība, tad būtiski ir pēc iespējas samazināt transporta izdevumus. Dārzeņu ražošanā kā bremzējošais faktors darbojas nepietiekama glabātuvju jauda, tādējādi nespējot nodrošināt lielās tirdzniecības ķēdes ar nepārtrauktu svaigu dārzeņu piegādi visu cauru gadu. 2012.gadā nedaudz ir samazinājušās atklātā lauka dārzeņu platības, bet ievērojami pieaugušas segto dārzeņu platības (~9,0 %), galvenokārt uz plēvju seguma pieauguma rēķina. Iznākumiem dārzenkopības nozarē ir tendence samazināties, jo trūkst darbaspēka, palielinās resursu cena, tādējādi arī produkcijas pašizmaksa, un tas atstāj ievērojamu ietekmi uz ražošanas apjomu un dārzeņu platību.

Kartupeļu stādījuma platībām ik gadu ir vērojama tendence samazināties un, 2012.gadā salīdzinot ar 2011.gadu tās ir samazinājušās aptuveni par 5 %. Viens no iemesliem, kāpēc ik gadu kartupeļu stādījumu platības sarūk, ir tas, ka kartupeļi ir resursietilpīga kultūra, tās audzēšanai nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš. Kopējās platības sarūk arī tādēļ, ka mazie un vidējie audzētāji samazina kartupeļu audzēšanas platības, jo nav garantēta stabila realizācija un tie nespēj konkurēt tirgū ar lielajiem kartupeļu ražotājiem. Kartupeļu audzēšanas vājā vieta ir modernu audzēšanas tehnoloģiju un specializēto glabātuvju trūkums. Kartupeļu audzēšanā vērojams arī liels nestandarta produkcijas iznākums, kuram praktiski vispār nav noieta. Kādreiz nestandarta kartupeļus plaši izmantoja gan lopkopībā, gan spirta ražošanā. Attīstoties modernajām lopkopības tehnoloģijām, nestandarta kartupeļus lopkopībā šodien izmanto reti.

2012.gadā nedaudz ir samazinājusies (-3,1 %) rapša sējplatība, taču ievērojami, pieaugot vidējai rapša sēklu ražai, kopējais rapša sēklu ievākums ir pieaudzis. Ar rapša audzēšanu pamatā nodarbojas graudaugu audzēšanas saimniecības, jo gan augsnes apstrādes tehnoloģija, gan sējas un novākšanas tehnika gan graudaugiem, gan rapsim ir vienāda. To audzēšanu arī stimulē tas, ka rapsis ir vēlama

suga augmaiņā īpaši saimniecībās ar augstu graudaugu īpatsvaru. Pieaugot interesei par atjaunojamiem energoresursiem, kopējās rapša sējumu platības nākotnē varētu palielināties.

2012.gadā ievērojami ir pieaugušas gan linu, gan kaņepju platības. Tomēr tās ir nelielas, vērtējot kopējā sējumu struktūrā. Gan šķiedra linu, gan kaņepju audzēšanas turpmākai attīstībai ļoti būtiski ir paralēli attīstīt arī pārstrādes industriju. Ja audzēšana un pārstrāde neattīstās sinerģiski, tad šo nozaru normāla attīstība ir apdraudēta – trūkstot izejvielām nevar attīstīties pārstrāde un, trūkstot pārstrādes industrijai, nevar attīstīties ne šķiedras linu ne šķiedras kaņepju audzēšana. Šīs nozares attīstības idejas balstās uz diviem stūrakmeņiem – moderniem kompleksiem tehnoloģiskiem audzēšanas un produkcijas novākšanas risinājumam, kā arī ciešu izejprodukta ražošanas saikni ar rūpniecisko apstrādi.

Kopumā 2012.gads uzskatāms par veiksmīgu augkopības nozarē.

Lopkopība

2012.gads piena nozarei aizvadīts, strādājot pie konkurētspējas paaugstināšanas. Daļa ganāmpulku īpašnieku ražošanas efektivitātes celšanai, piena pašizmaksas samazināšanai un saimniecības konkurētspējas celšanai palielina govju skaitu ganāmpulkā. Līdztekus notiek mazo govju ganāmpulku skaita samazināšanās, jo šiem ganāmpulkiem ir grūtības nodrošināt zemu piena pašizmaksu un pietiekami augstu piena kvalitāti. Tomēr mazo ganāmpulku skaita samazināšanās nemazina govju skaitu un saražotā piena apjomus un gada beigās pat pieauga bažas par piena piegādes kvotas pārpildi.

2012.gadā cūkkopības nozare joprojām ir sadrumstalota, jo lielākā daļa saimniecību ir ar nelielu cūku skaitu, tomēr ik gadu šai saimniecību grupai ir vērojama tendence samazināties. Saimniecības ar lielu dzīvnieku skaitu spēj efektīvāk darboties, un ekonomiskās situācijas radīto izmaiņu negatīvā ietekme uz tām nav tik spēcīga. Kopumā cūkkopības nozari Latvijā joprojām negatīvi ietekmē svārstīgās resursu, pakalpojumu un lopbarības cenas, kas pazemina Latvijas cūkaudzētāju konkurētspēju Eiropas tirgū. Cūkkopības nozares pārstāvjiem, lai attīstītu ražošanu un uzlabotu konkurētspēju tirgū, jāstrādā pie ražošanas izmaksu samazināšanas, kā arī jāveicina kooperācija un konstruktīva sadarbība ar lopbarības ražotājiem un cūkgaļas pārstrādātājiem. Nozarē ļoti būtiski ir turpināt darbu ciltsdarba jomā, lai veicinātu ģenētiski augstvērtīgu dzīvnieku ataudzēšanu ganāmpulkos.

Latvijā liellopu gaļas ražošana pakāpeniski attīstās un pilnveidojas, bet ražošanas apjomi nav lieli. Liellopu gaļas ražošanas cikls ir samērā ilgs, līdz ar to nav iespējams īsā laika periodā strauji kāpināt ražošanu. Efektīva saimniekošana ir iespējama lielajās saimniecībās un līdz ar to pēdējo gadu laikā lielajās saimniecībās vērojams gaļas liellopu skaita pieaugums. Latvijā gaļas liellopu nozares mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana.

Aitkopības nozare Latvijā attīstās, ko apliecina kopējā reģistrēto aitu skaita palielināšanās. Aitu skaita palielināšanos pozitīvi ietekmē pieaugošais pieprasījums pēc aitu gaļas gan vietējā, gan ārējā tirgū, kā arī dzīvu aitu eksports uz Eiropas Savienības valstīm. Mērķtiecīga ciltsdarba rezultātā ir izdevies palielināt aitu māšu auglību, jēru saglabāšanu un ātraudzību, līdz ar to ir jāturpina iesāktais darbs ciltsdarba jomā. Aitkopības nozares mērķis ir izveidot stabilu aitu audzēšanas un pārstrādes nozari.

Latvijas agroklimatiskie un vides apstākļi piemēroti augstvērtīgu piena produktu ražošanai un kazkopības nozare ir ieņēmusi stabilu vietu starp pārējām tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm. Tomēr vairums kazkopības saimniecības ir ar mājražotāju statusu un šādās saimniecībās liela daļa darbu ir ar rokām veicami darbi, līdz ar to kazkopība nespēj pietiekamā apjomā piesaistīt jaunus cilvēkus, un nozare neattīstās pietiekami ātri.

Zirgkopības nozare ir sadrumstalota, un ik gadu ir vērojama tendence samazināties gan zirgu saimniecībām, gan zirgu skaitam. Latvijā zirgi galvenokārt tiek izmantoti jātnieku sporta veidu disciplīnās, kā arī tūrismā, atpūtā, reitterapijā un robežsardzē. Pēdējā gada laikā ir palielinājies to Latvijā audzēto zirgu skaits, kas veiksmīgi startē starptautiska līmeņa sacensībās, līdz ar to palielina interesi par Latvijas zirgiem ārvalstīs. Joprojām aktīvāka ir zirgu tirdzniecība uz Skandināvijas, un NVS valstīm, savukārt vietējā tirgū pieprasījums pēc sporta un atpūtas zirgiem joprojām ir zems. Latvijā audzēto zirgu konkurētspējas paaugstināšanai starptautiskajā tirgū zirgu audzētājiem ciltsdarbā jāizmanto augstvērtīgs vaislas materiāls, jānodrošina pareiza zirgu turēšana un ēdināšana, un kvalificēti speciālisti visos līmeņos (zirgkopji, jaunzirgu treneri, jātnieku palīgi, ciltsdarba speciālisti u.c.).

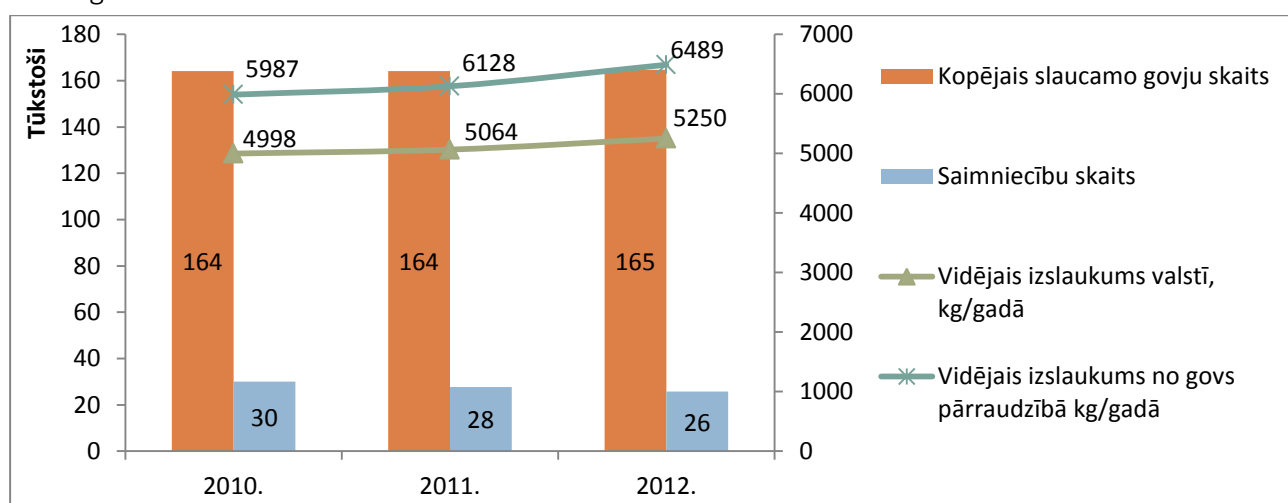
Galvenā putnkopības produkcija ir putnu gaļa un olas. Analizējot statistikas datus putnkopības nozarē, var secināt, ka kopējais reģistrēto mājputnu skaits 2012.gadā ir palielinājies, visvairāk ir palielinājies broileru skaits. Latvijā jauno standartu dējējvistu aizsardzībai un labturības normu stāšanās spēkā bija viena no lielākajām pārmaiņām, kas skāra nozari pēdējos gados un veicināja daudzu putnkopības saimniecību ražošanas pārstrukturizāciju.

Ar katru gadu pieaug gan bišu saimju skaits, gan saražotā medus daudzums. Latvijas biškopji prot saražot kvalitatīvu produkciju, taču medus ražošanā saskatāmas papildus iespējas gan ražības celšanā, bites izvedot pie nektāraugiem, gan dažādojot produkcijas veidus – attīstot monoflorā medus ražošanu.

Netradicionālās lopkopības nozaru ražošanas apjomi ir stabili, saglabājot potenciālu attīstībai un ražošanas apjumu kāpināšanai. Pašreiz pie netradicionālās lauksaimniecības nozares tiek uzskaitītas un veikts nozares apkopojums par truškopību, zvērkopību, strauskopību, savvaļas dzīvnieku audzēšanu nožogotā teritorijā, vīngliemežu un slieku audzēšanu.

2.2.Piena un piena produktu ražošana

Kopējais slaucamo govju saimniecību skaits katru gadu samazinās aptuveni par 7 %, taču slaucamo govju skaits saimniecībās saglabājas salīdzinoši stabils ar tendenci nedaudz palielināties (2.1.attēls). 2012.gadā dzīvnieku reģistrā reģistrētas 164,6 tūkst. slaucamās govīs. Vidējais izslaukums no govīs valstī 2012.gadā palielinājies par 3,7 % salīdzinot ar 2011.gadu un sasniedz 5250kg.

2.1.attēls. Slaucamo govju skaita un vidējā izslaukuma dinamika Latvijā 2010.-2012.gadā

Avots: LDC, CSP

Piensaimniecība joprojām ir sadrumstalota un ir ļoti liela daļa saimniecību ar nelielu govju skaitu. Vidējais govju skaits ganāmpulkā 2012.gadā bija 6 govīs. Mazās saimniecības ar 1-5 govīm veido

81,2 % no visām saimniecībām (2.1.tabula). Šādu mazo saimniecību skaits katru gadu samazinās – 2012.gadā darbību piena lopkopībā pārtraukušas 1966 saimniecības.

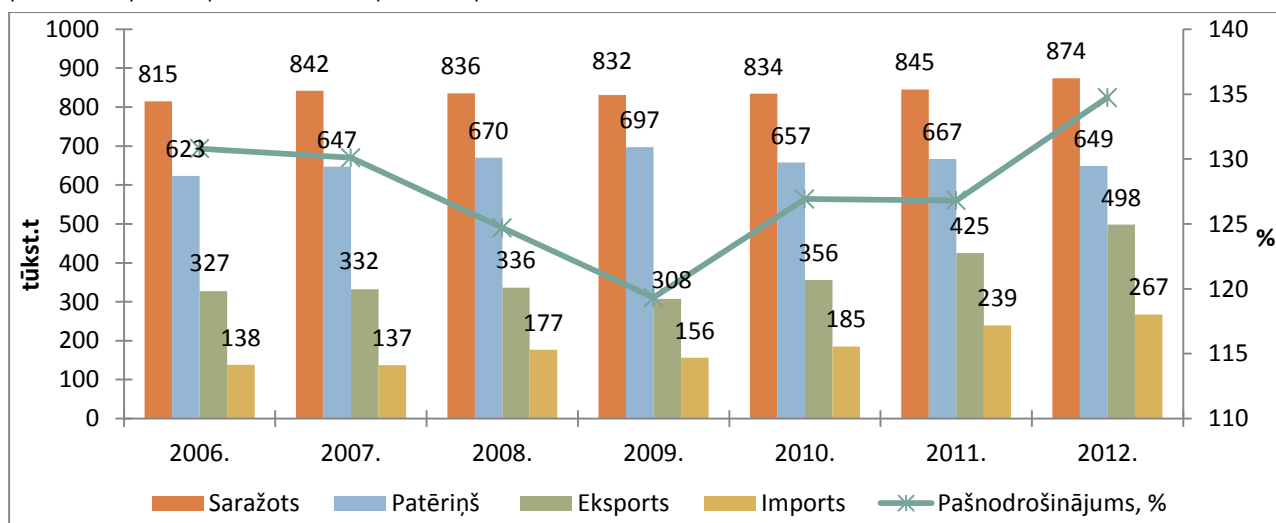
40,8 % govju tiek turētas saimniecībās, kurās ir vismaz 50 govīs, kaut gan šādas saimniecības sastāda tikai 1,9 % no kopējā saimniecību skaita.

2.1.tabula

Slaucamo govju skaits saimniecībā	2010.				2011.				2012.			
	Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1	15 855	52,8	15 855	9,7	14 037	51,7	14 037	8,5	12 529	49,9	12 529	7,6
2	5543	18,5	11 086	6,8	4 805	17,7	9 610	5,9	4 425	17,6	8 850	5,4
3-5	3784	12,6	13 894	8,5	3 440	12,7	12 706	7,7	3 341	13,3	12 422	7,5
6-9	1857	6,2	13 409	8,2	1 824	6,7	13 199	8,0	1 759	7,0	12 768	7,8
10-19	1578	5,3	21 176	12,9	1 593	5,9	21 439	13,1	1 583	6,3	21 457	13,0
20-29	512	1,7	12 200	7,4	533	2,0	12 729	7,8	527	2,1	12 537	7,6
30-49	408	1,4	15 332	9,3	406	1,5	15 234	9,3	432	1,7	16 117	9,8
50-99	291	1,0	19 892	12,1	308	1,1	20 966	12,8	308	1,2	21 046	12,8
100-199	104	0,3	14 397	8,8	113	0,4	15 201	9,3	117	0,5	15 795	9,6
200-299	31	0,1	7538	4,6	34	0,1	8 283	5,0	40	0,2	9 718	5,9
> =300	41	0,1	19 281	11,7	44	0,2	20 692	12,6	43	0,2	21 325	13,0
Kopā	30 004	100	164 060	100	27 137	100	164 096	100	25 104	100	164 564	100

Avots: CSP

Piena un piena produktu bilancē redzams, ka piena ražošana (ieskaitot kazu pienu), salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir pieaugusi par 3 %, taču piena patēriņš samazinājies par 3 %. Līdz ar to pieaudzis piena un piena produktu eksports – par 17 %.

2.2.attēls. Piena un piena produktu ražošanas un patēriņa bilance 2006.-2012.gadā

Avots: LAD

Piena kvotu sistēma

Latvijas kopējā piena kvota 2012./2013.kvotas gadam noteikta 773 398 tonnu apmērā, no kā 756 483 tonnas veido valsts piegādes piena kvota un 16 915 tonnas – tiešās tirdzniecības piena kvota. Tāpat, kā iepriekšējā kvotas gadā (97,6 %), piegādes kvota 2012./2013 kvotas gadā veidoja 97,7 % no kopējās piena kvotas.

2.2.tabulā ir apkopoti un izvērtēti dati par piena kvotas izpildi valstī laika periodā no 2010. – 2012.gadam pa kvotas gadiem. 2012./2013. kvotas gadā piegādātā piena apjoms pirms izlīdzināšanas ir 721 716 tonnas, kas salīdzinot ar iepriekšējo kvotas gadu ir palielinājies par 6,5%. Savukārt analizējot datus ir redzams, ka piegādātā piena apjoms pēc izlīdzināšanas bija 726 753

tonnas, līdz ar to piegādes piena kvotas izpilde sastāda 96,4 %, kas ir par 4 % vairāk kā iepriekšējā kvotas gadā. Tiešajā tirdzniecībā 2012./2013. kvotas gadā tika pārdotas 15 651 tonnas piena, līdz ar to tiešās tirdzniecības piena kvotas izpilde ir 80,34 %, kas salīdzinot ar iepriekšējo kvotas gadu ir par 1,3 % vairāk.

2.2.tabula

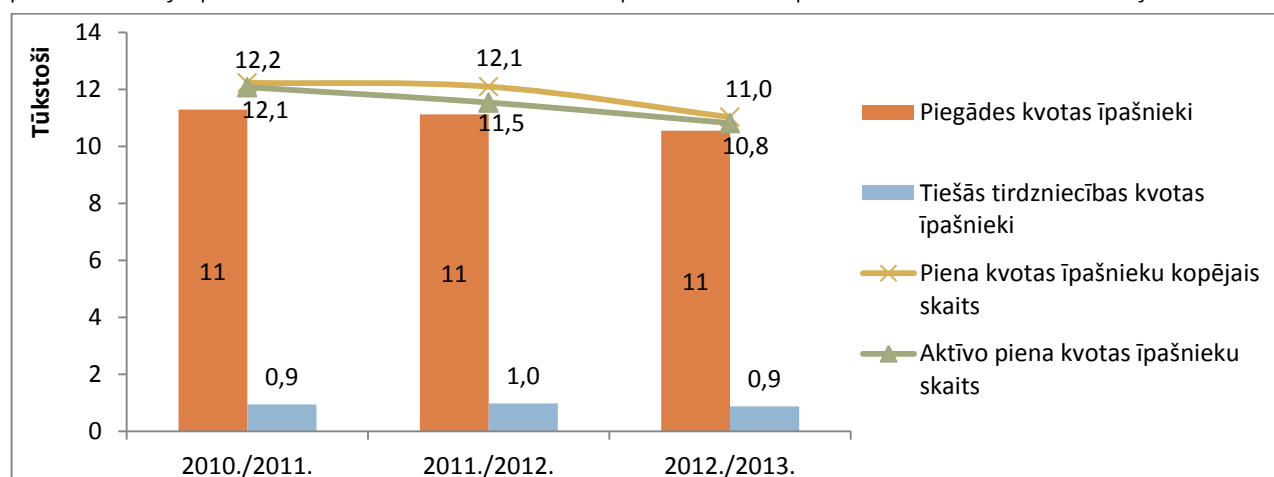
Latvijai piešķirtā piena kvota pa gadiem (uz kvotas gada sākumu) un tās izpilde, tonnas

Kvota	2010./2011.	2011./2012.	2012./2013.
Piešķirtā kopējā valsts kvota, t.sk.:	758 159,7	765 741,29	773 398,7
Kopējā valsts piegādes kvota	738 964,27	747 127,36	756 483,14
Piegādes kvotas izpilde pirms izlīdzināšanas	635 595,31	677 327,18	721 716,15
Piegādes kvotas izpilde pēc izlīdzināšana	647 795,35	684 605,78	726 753,33
Piegādes kvotas izpilde %	88,37	92,25	96,4
Izmaiņas pret iepriekšējo periodu, %	+ 6,3	+5,7	+ 6,1
Tiešās tirdzniecības kvota	19 195, 43	18 613,93	16 915,57
Tiešās tirdzniecības kvotas izpilde	20 058,94	18 662,64	15 651,23*
Tiešās tirdzniecības kvotas izpilde %	79,86	79,04	80,34
Izmaiņas pret iepriekšējo periodu pārdotā piena apjomos, %	- 24	- 6,9	- 16

Avots: LDC

* par 2012./2013.kvotas gadu provizorisks dati par tiešās tirdzniecības kvotu uz 23.05.2013.

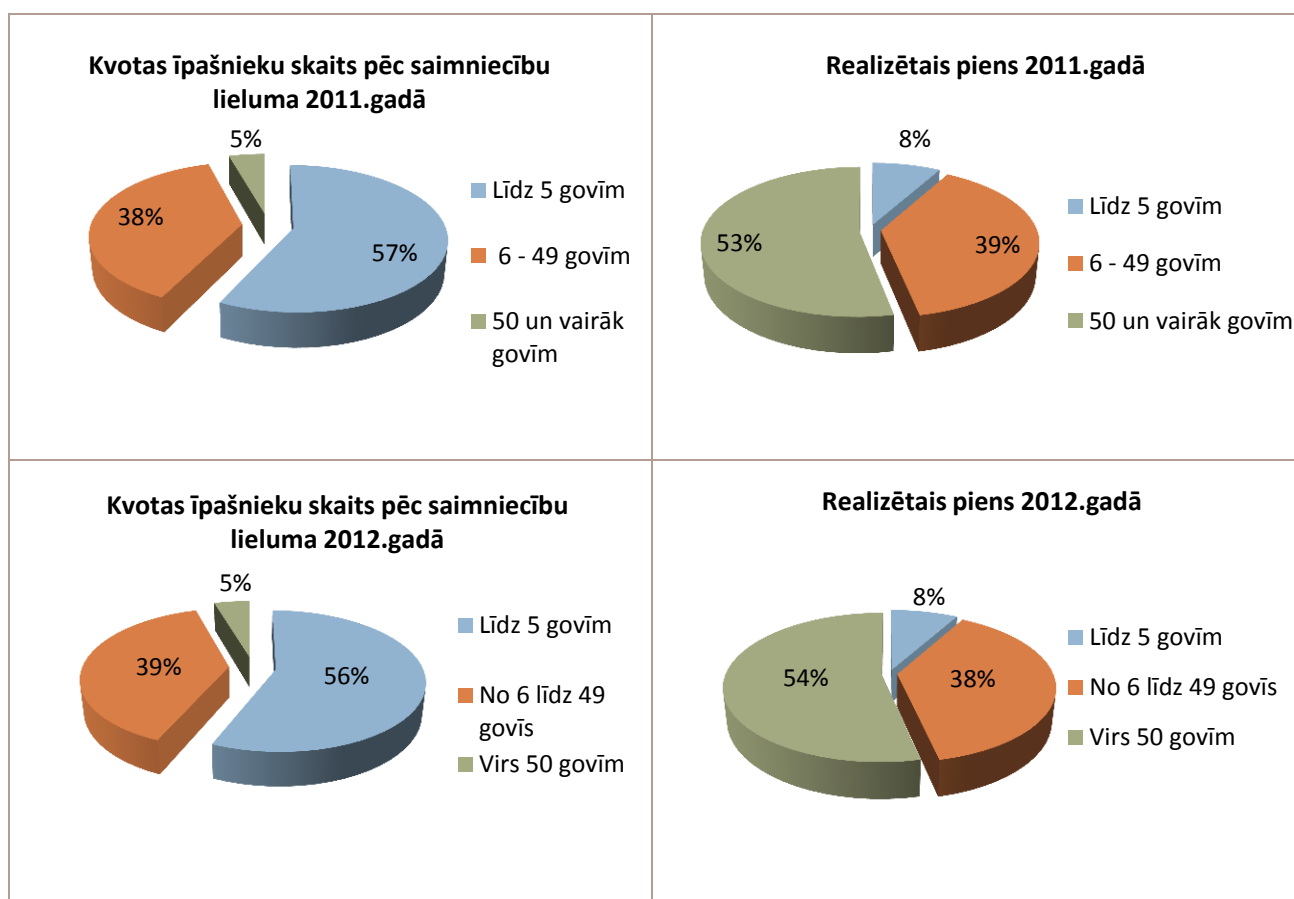
Kvotas īpašnieku sadalījums pa kvotas veidiem redzams 2.3.attēlā. 2012./2013. kvotas gada beigās bija reģistrēti 11 028 kvotas īpašnieki, kas ir par 8 % mazāk kā iepriekšējā kvotas gadā, aktīvie piena kvotu īpašnieki veido 98 %. Analizējot 2012./2013. kvotas gadā piena ražotāju skaita izmaiņas pa piena kvotas veidiem ir redzams, ka piegādes piena kvotas īpašnieku skaits samazinājies par 5 %, bet tiešās tirdzniecības piena kvotu īpašnieku skaits palielinājies par 11 %. Izvērtējot esošo situāciju varam secināt, ka sakarā ar piena iepirkuma cenas neprognozējamām svārstībām 2012.gadā daļa piena ražotāju pārtraukuši darbību un līdz ar to piena kvotas īpašnieku skaits ir samazinājies.

2.3.attēls. Piena kvotas īpašnieku kopējais skaits un sadalījums pa kvotas veidiem 2012./2013.kvotas gada beigās

Avots: LDC

Piena ražošana joprojām ir sadrumstalota, un lielākā daļa kvotas īpašnieku sastāda īpašnieki ar 1-5 govīm ganāmpulkā. (2.4.attēls). Tomēr jāatzīmē, ka ik gadu ir vērojama mazo saimniecību īpatsvara ir samazināšanās un 2012.gadā tās sastādīja vairs tikai 56 % no kopējā saimniecību skaita. 2012.gadā ir nedaudz palielinājies kvotas īpašnieku skaits ar 6-49 govīm ganāmpulkā. Kvotas īpašnieki ar 50 un vairāk govīm ganāmpulkā joprojām veido ļoti nelielu daļu no kopējā skaita – 5 %, bet tai pašā laikā realizē vairāk nekā pusi (53 %) no kopējā piena daudzuma. Būtisku piena daudzumu (38 %) realizē saimniecības ar 6-49 govīm ganāmpulkā. Tikai 8 % no kopējā pārdotā piena apjoma pārdod saimniecības ar 1 – 5 govīm ganāmpulkā. Varam secināt, ka 2012.gadā salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ganāmpulku struktūrā un saražotā piena apjomos pa saimniecību grupām būtiskas izmaiņas nav notikušas.

2.4.attēls. Kvotas (PG-piegādes kvota, TT – tiešās tirdzniecības kvota) īpašnieku skaits pēc saimniecības lieluma un realizētā piena apjoms 2011. un 2012.gadā

Avots: LDC

Ciltsdarbs

Latvijā piena lopkopībā darbojas trīs šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas: Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība, Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācija un Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība „ABC Projekts”.

Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības sastāvā 2012.gadā darbojās 55 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības. Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības speciālisti 2012.gadā ciltsgrāmatā ierakstīja 15 953 dzīvniekus, sagatavoja un izsniedza 86 izcelsmes sertifikātu vaislas materiāla tirdzniecībai, sertificēja 88 vaisliniekus. Realizēts projekts par ģenētiski atšķirīgu govju šķirņu krustošanas rezultātiem. Noorganizēti pieci bezmaksas semināri Latvijas reģionos par govju ģenētiskās kvalitātes noteikšanu, kuros skarti arī jautājumi par ganāmpulka atražošanu, govju pārraudzību, ēdināšanu, mītņu celtniecību un rekonstrukciju.

Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācijas (turpmāk Holšteinas asociācija) sastāvā 2012.gadā darbojās 21 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecība. Holšteinas asociācijas speciālisti 2011.gadā ciltsgrāmatā ierakstīja 2721 dzīvniekus, izsniedza 28 sertifikātus vaislinieku spermas izmantošanai, kā arī 113 sertifikāti pagarināti.

Visa 2012.gada garumā Holšteinas asociācija kopā ar sadarbības partneriem organizēja teorētiskos un praktiskos seminārus visā Latvijā, cenšoties aptvert lielāku piena ražotāju, piena ražotāju konsultantu, veterinārārstu, pārraugu, mākslīgās apsēklošanas tehniķu mērķauditoriju. Semināru galvenās tēmas – govju veselība, ganāmpulka apsaimniekošana, teļu audzēšana un govju ēdināšana.

ABC Projekts piena lopkopības jomā darbojas salīdzinoši nesen un organizācijas klientu skaits turpina pakāpeniski pieaugt. Organizācija ir izstrādājusi nolikumu šķirnes piena liellopu saimniecību

atzīšanai. ABC projekts 2012.gadā ciltsgrāmatā ierakstījis 273 piena liellopus un izsniedzis vai pagarinājis sertifikātus 18 piena buļļiem. ABC projekts vismaz reizi gadā katrā Latvijas vēsturiskajā novadā organizē seminārus, informējot par organizācijas sniegtajiem pakalpojumiem, kooperācijas iespējām un nozares aktualitātēm.

Pārraudzībā esošo govju skaits katru gadu pakāpeniski pieaug un 2012.gadā pārraudzībā bija 76% slaucamo govju. Salīdzinot govju produktivitāti par pēdējiem diviem gadiem, 2012.gadā vidējais izslaukums pārraudzībā esošām govīm ir palielinājies, vidēji no govīs izslaucot 6489 kg piena, t.i., par 361 kg vairāk kā iepriekšējā pārraudzības gadā (2.3.tabula).

2.3.tabula

Govju ganāmpulku kvalitāte 2010.-2012.gadā			
Rādītāji	2010.	2011.	2012.
Govju skaits pārraudzībā, tūkst.	122,0	123,1	124,8
Vidējais izslaukums no govīs kg/gadā*	4998	5064	5250
Vidējais izslaukums no govīs pārraudzībā kg/gadā	5987	6128	6489
Piena tauki govīm pārraudzībā %	4,29	4,26	4,20
Piena olbaltums govīm pārraudzībā %	3,31	3,31	3,33

Avots: LDC, *CSP

Kaut gan piena olbaltuma saturs visām govīm kopā par periodu (01.10.2011.–30.09.2012.) ir nedaudz palielinājies, tomēr skatoties atsevišķi pa šķirnēm gan olbaltuma, gan tauku saturs standartlaktācijā vairumam šķirņu ir samazinājies (2.4.tabula).

2.4.tabula

Pārraudzībā esošo dažādo šķirņu govju produktivitāte standartlaktācijā 2010.-2012.gadā												
Govju šķirne	Slēgto laktāciju skaits			Izslaukums no govīs, kg/gadā			Piena olbaltums, %			Piena tauki, %		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Latvijas brūnā	48276	45555	43851	5493	5602	5768	3,36	3,33	3,31	4,47	4,40	4,36
Holšteinas melnraibā	32876	34912	36933	6724	6868	7096	3,22	3,20	3,18	4,16	4,08	4,04
Angleras	198	185	244	6189	5931	5893	3,38	3,32	3,27	4,55	4,43	4,43
Dānijas sarkanā	944	1354	1558	5632	5758	5939	3,39	3,38	3,36	4,52	4,50	4,44
Zviedrijas sarkanraibā	655	711	755	6182	6102	6249	3,38	3,36	3,34	4,56	4,48	4,39
Holšteinas sarkanraibā	1794	2346	3033	6097	6142	6383	3,26	3,24	3,23	4,25	4,20	4,16
Latvijas zilā	514	506	495	4666	4759	4874	3,37	3,37	3,31	4,35	4,26	4,27
Šveices	175	136	153	6012	6299	6560	3,44	3,47	3,43	4,32	4,25	4,18

Avots: LDC

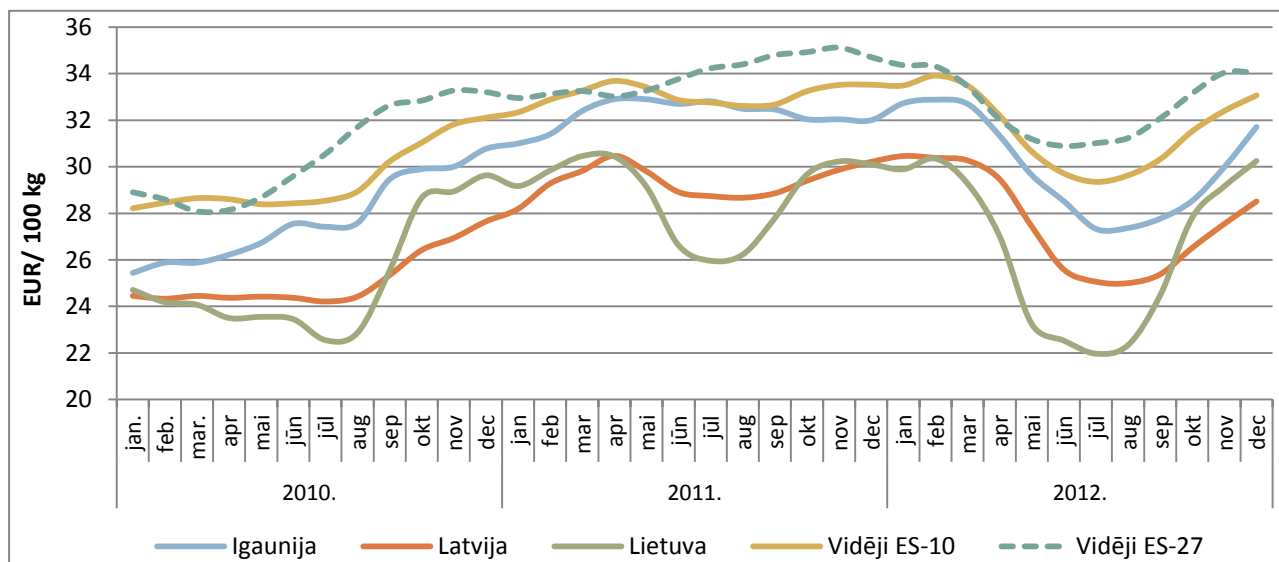
Piena olbaltuma ziņā vislabākos rādītājus 2012.gadā uzrāda Šveices šķirnes govīs – 3,43 %, bet visaugstākais tauku procents pienā ir Dānijas sarkanās šķirnes govīm – 4,44 %. Labākos rādītājus piena izslaukuma ziņā uzrāda Holšteinas melnraibās šķirnes govīs, kuru vidējais izslaukums ir 7096 kg. Pieaug arī Latvijas brūno govju izslaukums, kas sasniedz 5768 kg. Tāpat pieaug arī pārējo šķirņu govju izslaukums.

Labākie pārraudzības ganāmpulki 2012.gadā pārsniedz 12 000 kg izslaukumu laktācijā. Labākās sarkano šķirņu govīs pārsniedz 15 000 kg laktācijā, bet labāko Holšteinas šķirnes govju ražība pārsniedz 18 000 kg. Tomēr ir jāturpina ganāmpulka īpašniekus konsultēt par pareizu govju ēdināšanu, jo 1348 pārraudzības ganāmpulkos vidējais izslaukums joprojām ir zem 5000 kg.

Cenas

Laikā no 2010.gada līdz 2012.gadam piena iepirkuma cenu tendences gan Latvijā, gan arī citās ES dalībvalstīs kopumā bija augoša, taču 2011.gadā un, jo īpaši 2012.gadā, bija vērojama ražošanas sezonālītātes ietekme, kad vasaras periodā pie lielākiem piena ražošanas un iepirkuma apjomiem cenas ir zemākas nekā rudenī un ziemā.

Kopumā, pēc EUROSTAT datiem, laikā no 2010.gada janvāra līdz 2012.gada decembrim piena iepirkuma cena Latvijā pieauga par 16,6 %, t.i., no 24,45 EUR/100 kg līdz 28,51 EUR/100 kg.

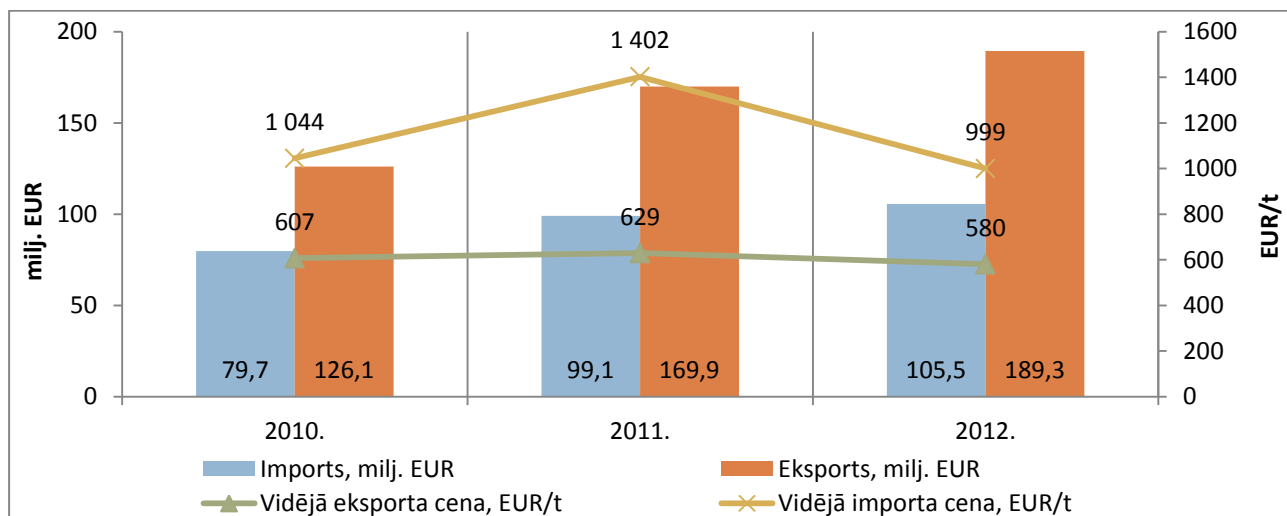

2.5.attēls. Piena iepirkuma cenu attīstība 2010.-2012.gadā Latvijā, Lietuvā, Igaunijā un vidēji ES, EUR/100 kg
Avots: Eiropas Komisija

Pēc CSP datiem, vidējā piena iepirkuma cena Latvijā 2012.gadā bija 190,76 Ls/tonnu, kas bija par 7,9 % zemāka nekā 2011.gadā, bet par 7,3 % augstāka nekā 2010.gadā.

Ārējā tirdzniecība

Laikposmā no 2010.gada līdz 2012.gadam Latvijas piena produktu eksporta vērtība ir nepārtraukti pieaugusi, ko var izskaidrot ar nozares atkopšanos no 2009.gada pasaules ekonomiskās krīzes ietekmes. Piena produktu eksporta vērtības kopējais pieaugums pārskata periodā sasniedza 50 %. Taču vienlaikus pārskata periodā augusi arī piena produktu importa vērtība, kur pieaugums sasniedza 32 %. Arī importa pieaugums saistāms ar krīzes pārvarēšanu un cenu līmeņa atjaunošanos.

2.6.attēls. Piena un piena produktu eksports un imports 2010.-2012.gadā
Avots: ZM pēc Eurostat

Pretēji tirdzniecības kopējām vērtībām, pārskata periodā samazinājušās vidējās vērtības gan importa, gan eksporta plūsmā, turklāt, samazinājums vērojams tikai 2012.gadā, jo 2011.gadā vidējā importa cena un vidējā eksporta cena uzrādīja pieaugumu. Piena un piena produktu vidējā eksporta cena 2012.gadā bija 999,5 EUR/t, kas nozīmē samazinājumu par 28,6 %, salīdzinot ar 2011.gadu, kā arī samazinājumu par 4,3 % periodā no 2010.gada līdz 2012.gadam. Vidējā nozares produktu importa cena, savukārt 2012.gadā bija par 7,8 % zemāka nekā 2011.gadā, bet vidējās importa cenas samazinājums pārskata periodā kopumā bija 4,4 %.

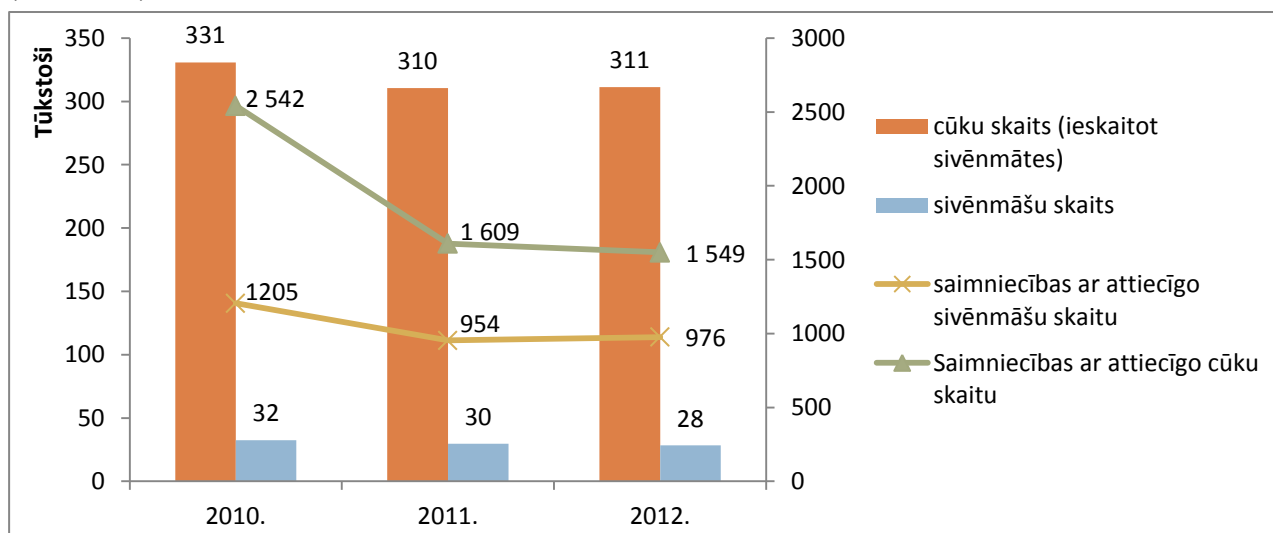
Lielākā daļa Latvijas piena produktu tiek eksportēti uz ES dalībvalstīm (2012.gadā 80 % vērtības izteiksmē). Turpretī piena un piena produktu nozares imports praktiski pilnībā (2012.gadā 99,9 % no kopējā importa) ieplūst no ES dalībvalstīm.

Lielāko īpatsvaru piena un piena produktu eksportā ieņem **piens un krējums** – 2012.gadā piena un krējuma kopējais eksports no Latvijas sasniedza 274,2 tūkst. tonnu 87,5 milj.EUR vērtībā, veidojot 46,2 % no kopējās piena un piena produktu eksporta vērtības. Otra svarīgākā piena produktu eksporta grupa ir **sieri un biezpiens**, kas 2012.gadā eksportēti 16,8 tūkst. tonnu apjomā un 52,9 milj. EUR vērtībā, tādējādi aizņemot 27,9 % Latvijas piena produktu kopējā eksporta vērtībā.

Sieri un biezpiens ir lielākā importa produktu grupa piena un piena produktu nozarē vērtības izteiksmē. 2012.gadā sieri un biezpiens Latvijā importēti 16,1 tūkst. tonnu apjomā un 50,3 milj. EUR vērtībā, kas bija 47,7 % no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā. Savukārt **piens un krējums**, kas vērtības izteiksmē ir otra lielākā piena produktu importa grupa, 2012.gadā importēts 63,1 tūkst. tonnu apjomā un 25,5 milj. EUR vērtībā, aizņemot 24,2 % no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā.

2.3.Cūkgaļas ražošana

Izvērtējot cūkkopības attīstības tendences 2012.gadā, ir vērojams neliels kopējā cūku skaita pieaugums, bet saimniecību skaits turpina samazināties. 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, kopējais cūku skaita palielinājums ir neliels (0,3 %), bet saimniecību skaits ir samazinājies par 3,7 % (2.7.attēls).

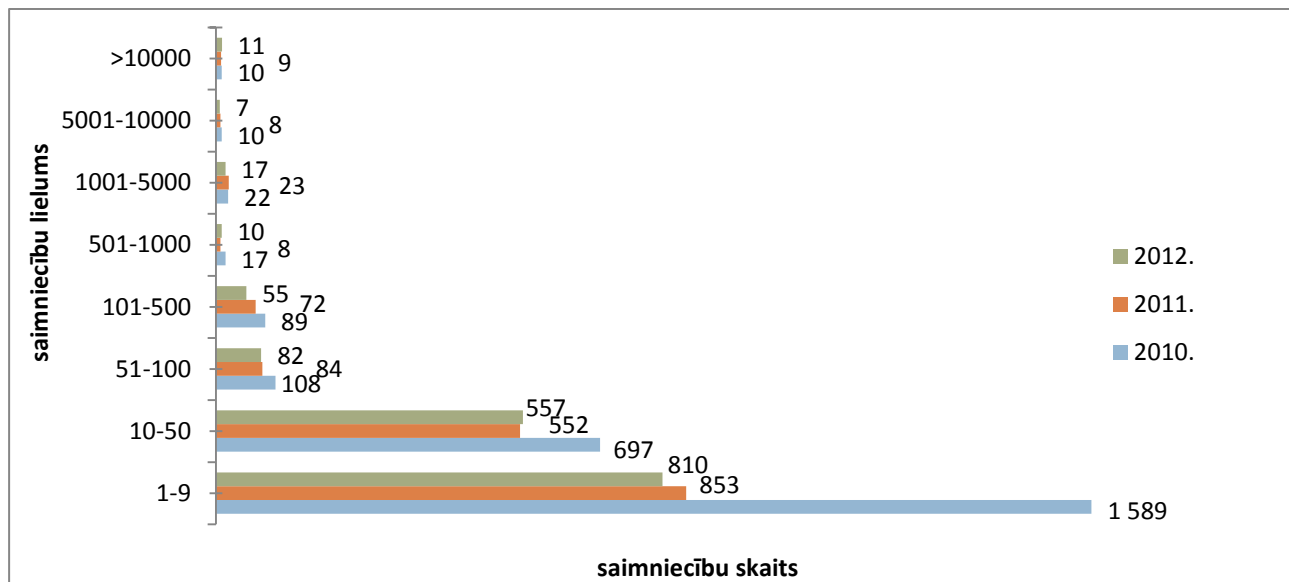

2.7.attēls. Cūku un ganāmpulku kopējais skaits 2010.–2012.gadā

Avots: LDC

Analizējot 2012.gada datus par cūku audzēšanas saimniecību daudzumu un to sadalījumu pēc audzējamo cūku skaita (2.8.attēls), var secināt, ka salīdzinot ar 2011.gadu, cūku audzēšanas saimniecību skaita samazināšanās tendence ir kļuvusi mazāka, kā arī ir cūku saimniecību grupas, kuru skaits ir palielinājies.

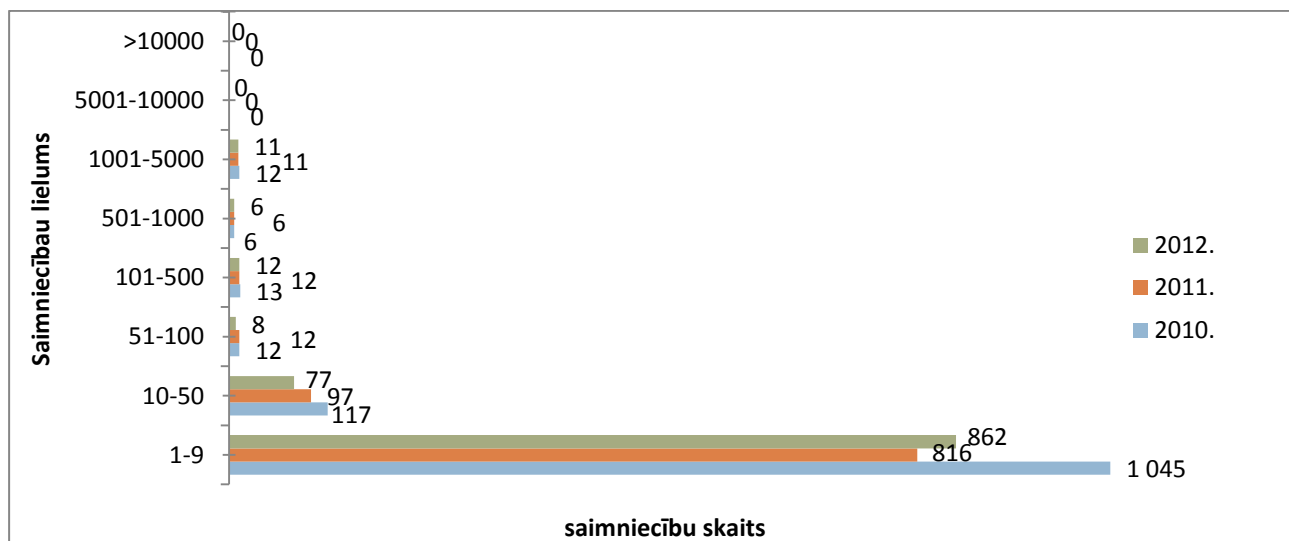
2012.gadā saimniecību un cūku skaita palielināšanās ir vērojama saimniecību grupās no 500 līdz 1000 un no 10 000 un vairāk cūku, kurās saimniecību skaits ir palielinājies attiecīgi par 25 % un 22%, bet cūku skaits tajās attiecīgi pieaudzis par 20 % un 19 %. Arī saimniecību grupā no 10 līdz 50 cūkām saimniecību skaits pieaudzis par 1 %, bet cūku skaits tajās par 10 %. Savukārt vislielākais saimniecību skaita samazinājums ir saimniecību grupās ar cūku skaitu no 100 līdz 500 cūkām un no 1000 līdz 5000 cūkām, kuras attiecīgi ir samazinājušās par 24 % un 26 %, savukārt cūku skaits tajās ir samazinājies attiecīgi par 30 % un 25 %. Saimniecības ar cūku skaitu no 1 līdz 9 samazinājušās par 5%, bet cūku skaits tajās par 6 %. Pārējās saimniecību grupās cūku skaits ir samazinājies aptuveni par 15 %.

2.8.attēls. Saimniecību sadalījums pēc cūku skaita 2010.–2012.gadā

Avots: LDC

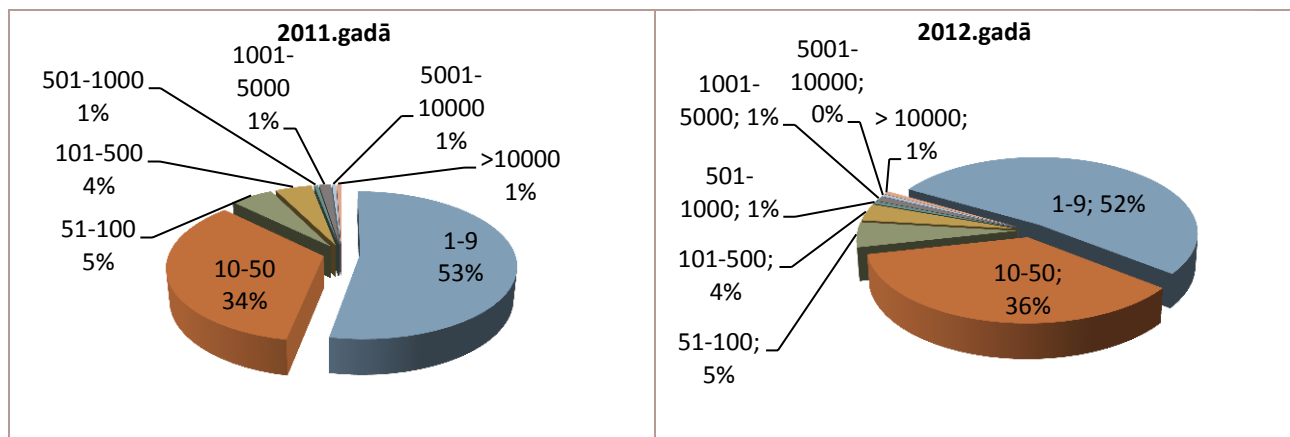
2012.gadā sivēnmāšu saimniecību skaits ir palielinājies par 2,3 %, kopējais sivēnmāšu skaits saimniecībās bija 28 280, kas ir par 4,3 % mazāk kā iepriekšējā gadā. Analizējot 2012.gada datus sivēnmāšu saimniecību un sivēnmāšu skaita pieaugums attiecīgi par 6 % un 7 % ir vērojams tikai sivēnmāšu saimniecību grupā no 1 līdz 9 sivēnmātēm. Vislielākais samazinājums ir vērojams saimniecību grupās ar sivēnmāšu skaitu no 10 līdz 50 un no 51 – 100, kuras ir samazinājušās attiecīgi par 20 % un 33 %. Pārējās saimniecību grupās sivēnmāšu saimniecību skaits ir palicis nemainīgs, bet kopumā sivēnmāšu skaits ir samazinājies par 23 % (2.9.attēls).

2.9.attēls. Saimniecību sadalījums pēc sivēnmāšu skaita 2010.–2012.gadā

Avots: LDC

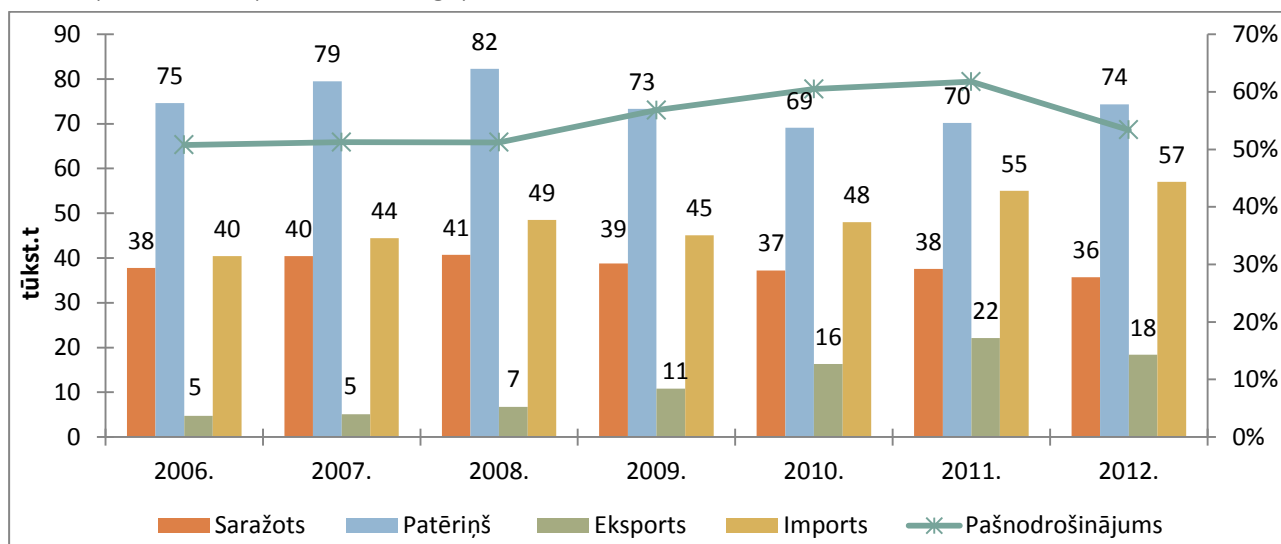
Cūkkopības nozarei ir grūtības pilnvērtīgi darboties un attīstīties, jo nozare joprojām ir sadrumstalota un lielās saimniecības ar cūku skaitu virs viena tūkstoša sastāda tikai 2,3 %, bet lielākā daļa ir saimniecības ar cūku skaitu no 1 – 100 un 101 – 1000 cūkām, kuri attiecīgi sastāda 93,6 % un 4,2 % (2.10.attēls).

2.10.attēls. Ganāmpulku grupējums pēc cūku skaita 2011. un 2012.gadā

Avots: LDC

Cūkgaļas un tās produktu bilancē redzams, ka gaļas ražošanas apjomi, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājušies par 5 %, savukārt patēriņš pieaudzis par 6 %, līdz ar to palielinājies arī cūkgaļas un tās produktu imports – attiecīgi par 4 %.

2.11.attēls. Cūkgaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa bilance 2006.-2012.gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Latvijā cūku ciltsdarbu koordinē šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas SIA „Cūku ciltsdarba centrs” un SIA „Agrosels”. Ciltsdarbu veic saskaņā ar cūku ciltsdarba programmu un izmanto Latvijā audzētās cūku šķirnes – Jorkšīras, Landrases, Pjetrenas, Djurokas un Lielā Baltā. 2012.gadā pārraudzībā bija 75 cūku saimniecības no kurām 13 saimniecības ir ieguvušas šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusu un nodarbojas ar šķirnes cūku atražošanu.

Īstenojot ciltsdarba programmu un mērķtiecīgi izmantojot augstvērtīgu vaislas materiālu šķirnes saimniecībās, jau trīs gadus ir izdevies sivēnmāšu auglību Latvijas Landrases šķirnes cūkām noturēt nemainīgā līmenī 26 sivēni gadā. Iegūto sivēnu skaita rādītāji 2011. un 2012.gadā ir 12,4 sivēni metienā. Ik gadu uzlabojas dzīvmasas pieauguma rādītāji jauncūkām. 2012.gadā jauncūkas jau 160 dienu vecumā sasniedz 100 kg, savukārt liesās gaļas iznākums palielināts līdz 61,1 % un diennakts

pieaugumu līdz 862 g (dzīvmasas pieauguma testa laikā) (2.5.tabula). Veicot plānveida ciltsdarbu, kopumā ir uzlabota gaļas kvalitāte.

2.5.tabula

Latvijā audzētās Landrases šķirnes cūku kvalitātes rādītāji 2009.-2012.gadā

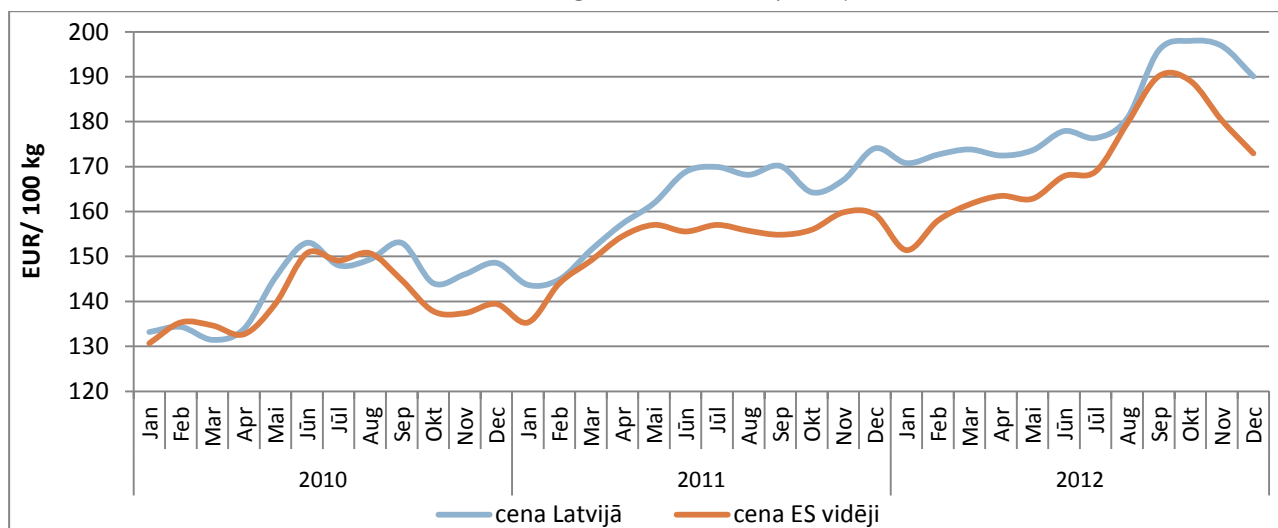
Rādītāji	2010.	2011.	2012.
Sivēnmāšu auglība, sivēnu skaits metienā	12,4	12,4	12,4
Gadā iegūto sivēnu skaits no sivēnmātes	26,2	26	26
Jauncūku vecums dienās, sasniedzot 100 kg	163	162	160
Jauncūku spēka biezums, mm	9,4	9,2	9,2
Jauncūku liesās gaļas iznākums,%	60,8	60,9	61,1
Jauncūku diennakts pieaugums (dzīvmasas pieaugums testa laikā), g	816	843	862

Avots: SIA „Cūku ciltsdarba centrs”

Nozarē ir jāturpina darbs ciltsdarba jomā, jo ieņēmumi cūkkopības nozarē ir atkarīgi no pareizi virzīta selekcijas darba, atbilstošu cūku šķirņu izvēles un kvalitatīva vaislas materiāla. Svarīga ir audzējamo dzīvnieku produktivitātes kontrole, dzīvnieku ciltsvērtības noteikšana un ātra selekcijā gūto sasniegumu ieviešana ražošanā.

Cenas

Cūkgaļas iepirkuma cenas laikā no 2010. līdz 2012.gadam būtiski pieaugušas gan ES, gan Latvijā, turklāt, Latvijā cenas konsekventi saglabājušās augstākas nekā vidēji ES. Cūkgaļas iepirkuma cena laikā no 2010.gada janvāra līdz 2012.gada decembrim Latvijā pieaugusi par 42,7 %, bet ES vidēji par 32,3 %. Cenu ievērojamais pieaugums jāsaista ar lopbarības graudu cenu pieaugumu, ko ietekmēja dažādi faktori, tai skaitā, ražošanai nelabvēlīgie klimatiskie apstākļi.

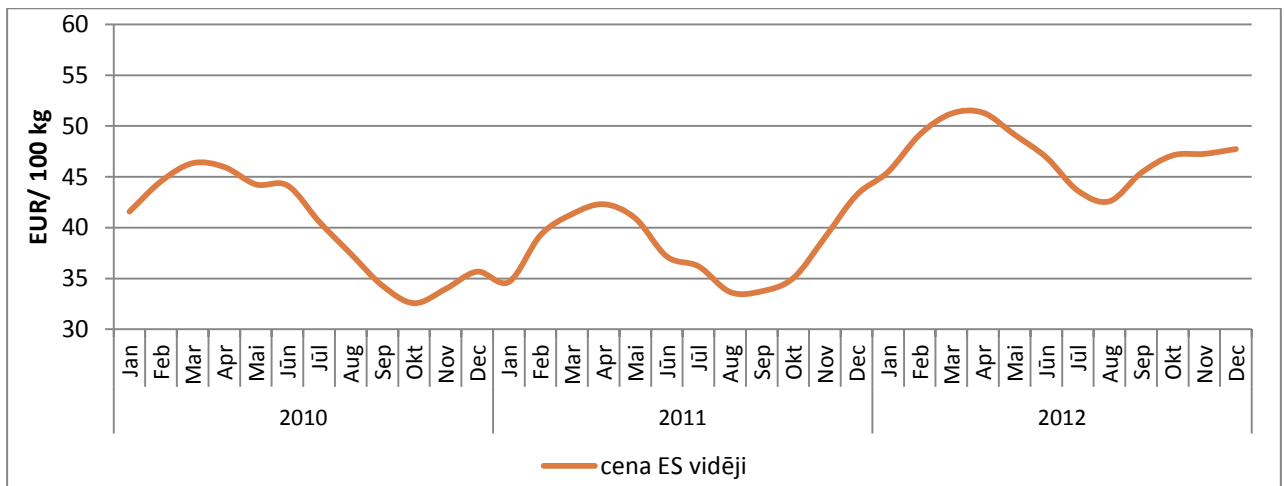

2.12.attēls. Cūkgaļas iepirkuma cenas Latvijā un ES 2009.-2011.gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Diezgan ievērojami cūkgaļas cenas pazeminājušās 2012.gada pēdējā ceturksnī, ko zināmā mērā var izskaidrot ar sezonālu tendenci, taču vienlaikus šādu tendenci varēja ietekmēt arī gaidāmā sivēnmāšu labturības jauno normu ieviešana ar 2013.gada 1.janvāri.

Savukārt dzīvu sivēnu cenas ES pārskata periodā bijušas svārstīgas, ar izteiktu sezonālu pieaugumu otrajā ceturksnī. Tomēr 2012.gadā arī sivēnu cenas bijušas augstākas nekā divos iepriekšējos gados.

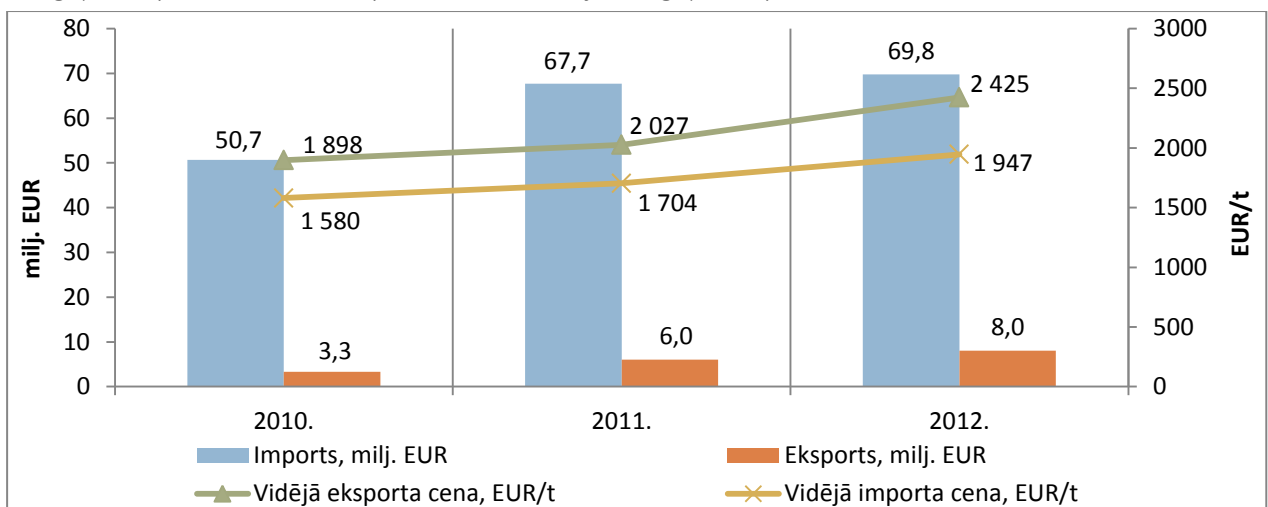
2.13.attēls. Dzīvu sivēnu iepirkuma cenas ES 2010.-2012.gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Kopumā no 2010.gada janvāra līdz 2012.gada decembrim sivēnu cena ES pieaugusi par 14,3 %. Latvijā sivēnu cenas netiek reģistrētas.

Ārējā tirdzniecība

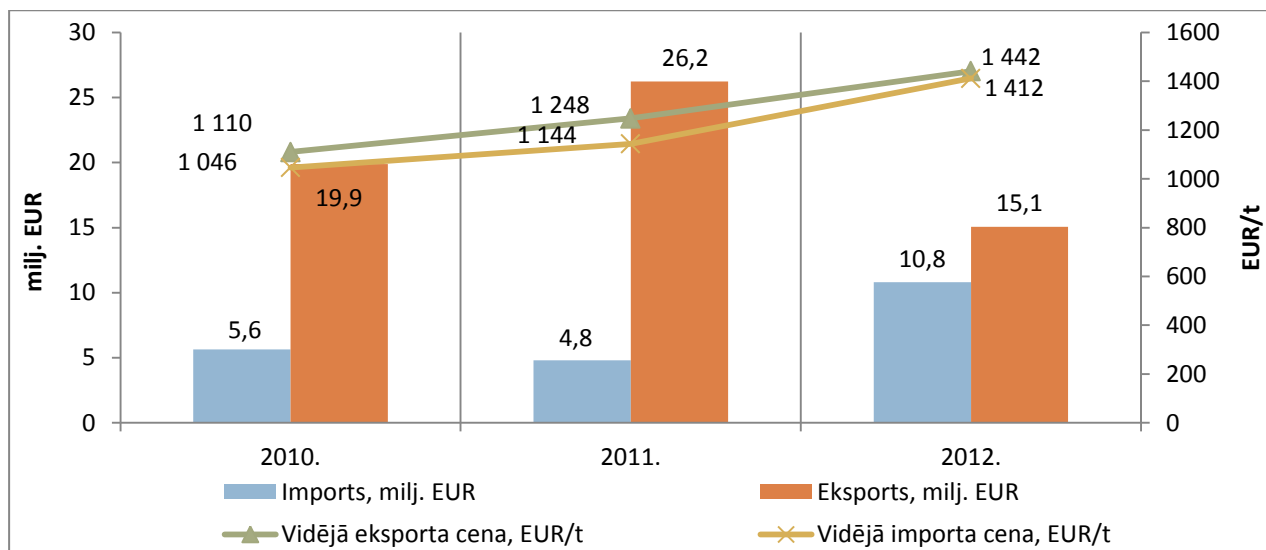
Cūkgaļas tirdzniecībā Latvija ir neto importētāja, eksportējot tikai nelielus gaļas daudzumus. Tomēr pēdējos trijos gados Latvijas cūkgaļas eksporta vērtība ik gadus pieaug un kopējais pieaugums laikā no 2010.gada līdz 2012.gadam sasniedza 140 %. Vienlaikus pārskata periodā par 27,8 % pieaugusi arī vidējā cūkgaļas eksporta cena. Tāpat pārskata periodā par 37,8 % augusi arī cūkgaļas importa vērtība un par 23,2 % - vidējā cūkgaļas importa cena.

2.14.attēls. Svaigas, atdesētas un saldētas cūkgaļas eksports un imports 2010.-2012.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Dzīvu cūku eksports no Latvijas būtiski pieauga 2010. un 2011.gadā, kad Latvija attīstīja dzīvu cūku eksportu uz Krieviju. Savukārt 2012.gadā dzīvu cūku eksporta rādītāji ievērojami samazinājās, jo kopš 2012.gada marta Krievija ir noteikusi dzīvu cūku importa aizliegumu no ES dalībvalstīm. Tā rezultātā Latvijas cūkaudzētājiem nācās pārorientēties uz citiem ārējiem tirgiem, tomēr iepriekšējo gadu eksporta apmērus 2012.gadā sasniegt nav izdevies. Turpretī, 2012.gadā par 15,5 %, salīdzinot ar 2011.gadu, ir palielinājusies vidējā eksporta cena dzīvām cūkām. Pavisam laikā 2010.gada līdz 2012.gadam dzīvu cūku vidējā eksporta cena pieaugusi par 29,9 %.

2.15.attēls. Dzīvu cūku eksports un imports 2010.-2012.gadā

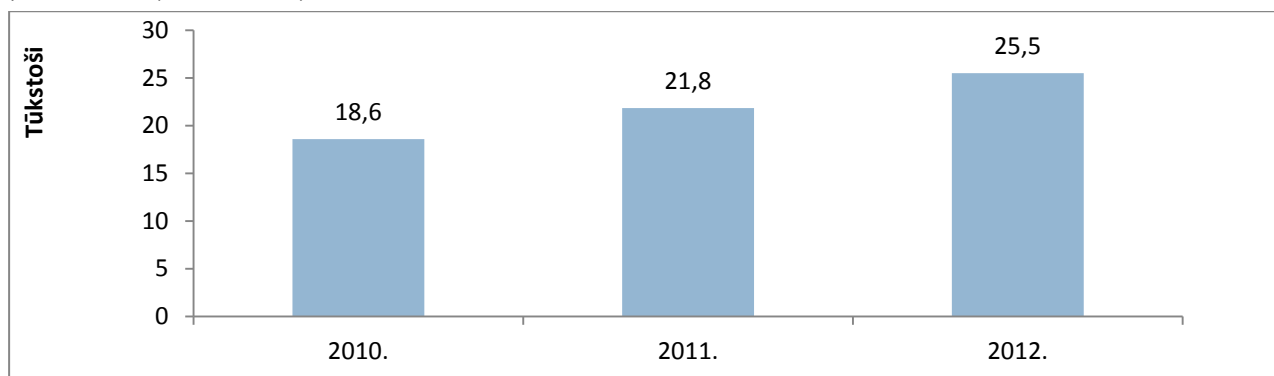
Avots: ZM pēc Eurostat

Dzīvu cūku importa vērtība 2011.gadā nedaudz samazinājās (par 14,9 % salīdzinot ar 2010.gadu), taču 2012.gadā bija vērojams būtisks importa vērtības pieaugums, t.i., 125 %. Kopumā pārskata periodā dzīvu cūku importa vērtība palielinājusies 91,5 %. Pārskata periodā par 34,9 % pieaugusi arī vidējā importa cena dzīvām cūkām.

2.4.Liellopu gaļas ražošana

Latvijā gaļas liellopu nozarē galvenais mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana.

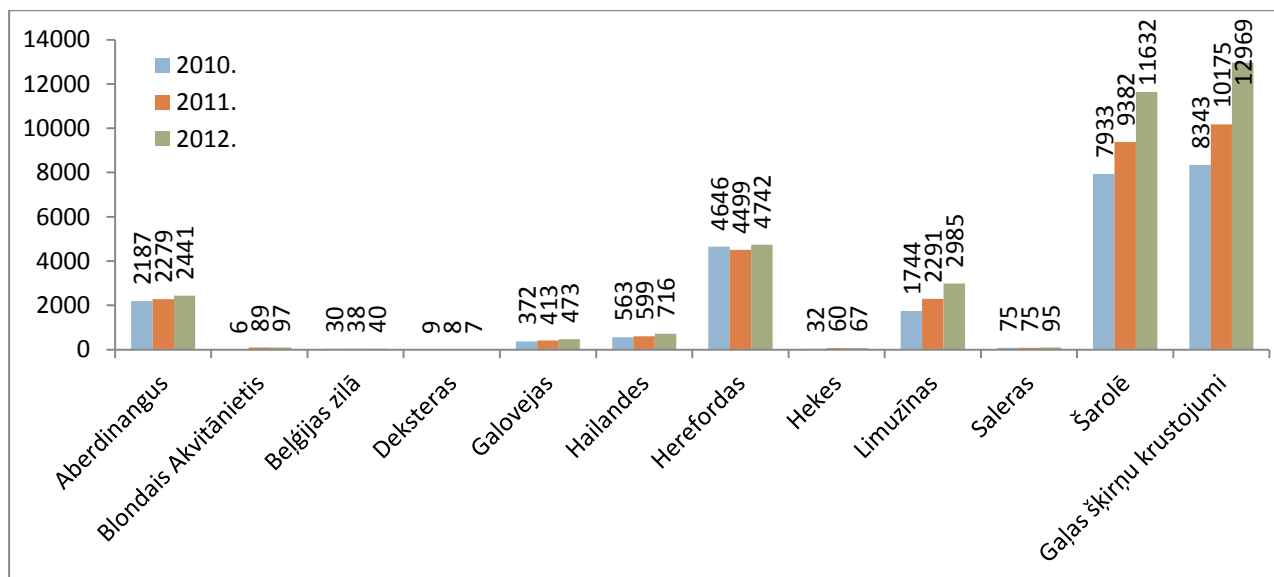
Pēc LDC datiem dzīvnieku reģistrā 2012.gadā bija reģistrētas 32 645 saimniecības ar 393 299 liellopiem, kas ir par 3,5 % vairāk kā 2011.gadā, kad kopējais reģistrēto liellopu skaits dzīvnieku reģistrā bija 380 048 liellopi, bet reģistrēto saimniecību skaits bija 34 735. No kopējā liellopu skaita 2012.gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrēti 109 966 gaļas liellopi (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopi), tai skaitā 25 498 zīdītāgovis. Salīdzinājumā ar 2011.gadu zīdītājgovju skaits ir palielinājies par 16,7 % (2.16.attēls).

2.16.attēls. Zīdītājgovju skaits 2010.–2012.gadā

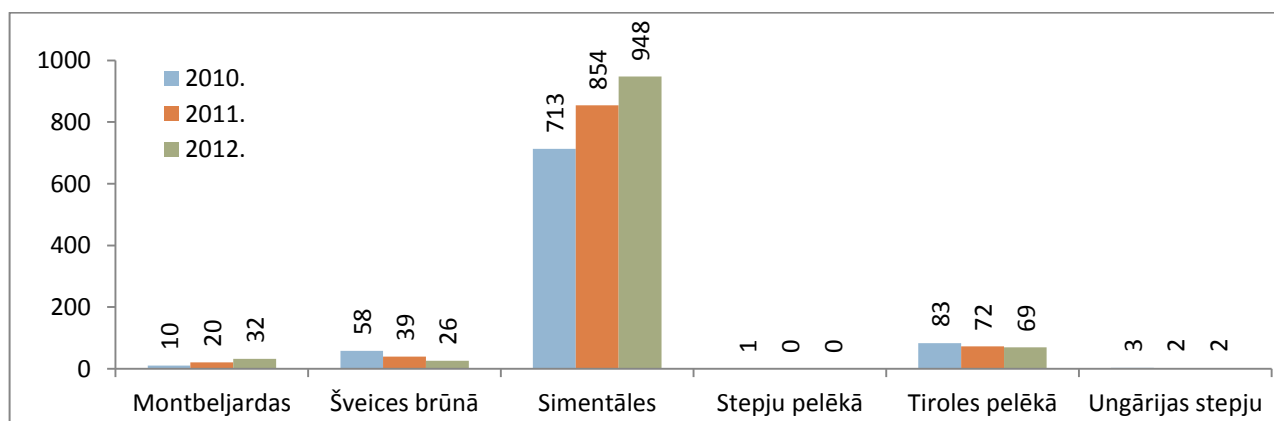
Avots: LDC

Pēc 2.9. un 2.10.attēla datiem var redzēt, ka ar katru gadu palielinās gaļas šķirņu krustojumu, Šarolē, Limuzīnas, Aberdinangus un Simentāles šķirnes liellopu skaits. Analizējot 2.17. un 2.18.attēlu var secināt, ka 2012.gadā gaļas šķirņu krustojumu liellopu skaits palielinājies par 27,5 %, salīdzinot ar 2011.gadu, bet Šarolē šķirnes liellopu skaits palielinājies par 24,0 %.

2.17.attēls. Specializēto gaļas Œķirņu liellopu skaita izmaiņas pa Œķirnēm 2010.–2012.gadā

Avots: LDC

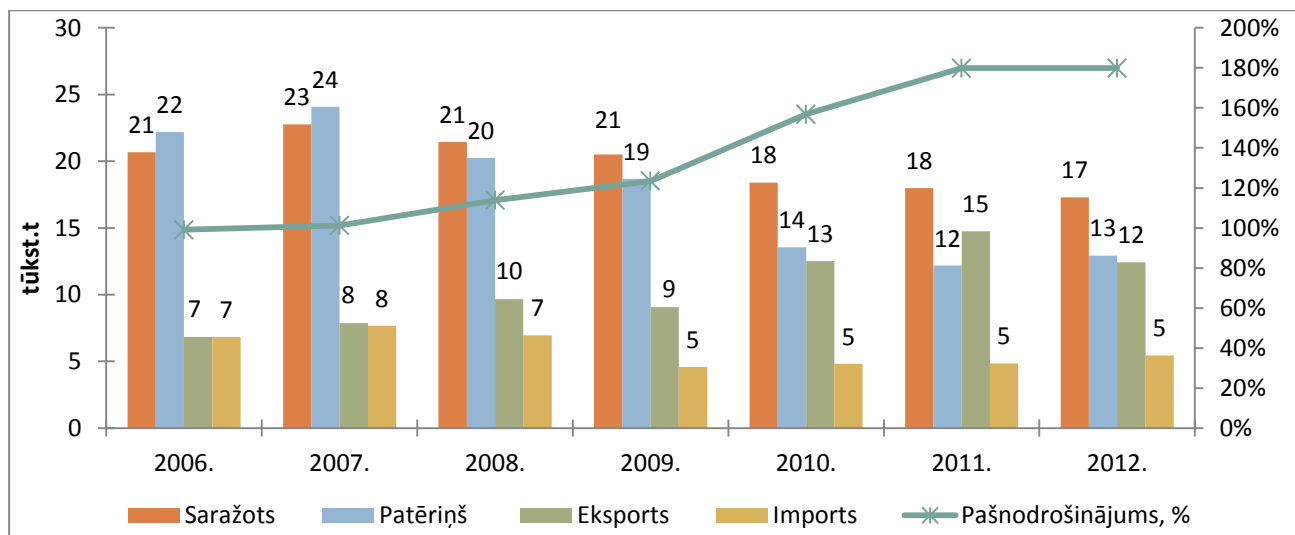

2.18.attēls. Piena - gaļas Œķirņu liellopu skaita izmaiņas pa Œķirnēm 2010.–2012.gadā

Avots: LDC

Iepriekš minētie dati liecina par to, ka Latvijā pakāpeniski palielinās saimniecībā turēto gaļas Œķirnes liellopu un zīdītājgovju skaits. Gaļas liellopu skaits palielināšanās liecina par zināmu liellopu gaļas ražošanas nozares stabilitāti un attīstību.

Liellopu gaļas un tās produktu bilancē redzams, ka liellopu gaļas ražošana, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājusies par 4 %, savukārt patēriņš pieaudzis par 6 %. Imports pieaudzis par 13 %, taču eksports samazinājies par 16 %.

2.19.attēls. Liellopu gaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance 2006.–2012.gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbu 2012.gadā valstī koordinēja šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija SIA „Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija” (turpmāk – LGLA) un Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība „ABC Projekts” (turpmāk - ABC Projekts).

2012.gadā LGLA sadarbojās ar 35 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām un piecām šķirnes dzīvnieku audzēšanas kandidātsaimniecībām, kurās tiek audzētas gandrīz visas Latvijā sastopamās gaļas liellopu šķirnes. LGLA speciālisti 2012.gadā sagatavoja un izsniedza 308 šķirnes dzīvnieku sertifikātus, sertificēja 504 vaisliniekus, un ciltsgrāmatā ierakstīja 165 šķirnes dzīvniekus.

Kā katru gadu, arī 2012.gadā asociācijas speciālisti atlasīja dažādu šķirņu gaļas liellopu vaislas dzīvniekus Vācijā un Lietuvā, kopā uz Latviju atvestas 54 Šarolē un Limuzīnas šķirnes teles, kā arī 26 Šarolē, Simentāles, Herefordas un Limuzīnas šķirnes vaislas buļļi.

LGLA pārstāvji 2012.gadā apmeklēja starptautisko lauksaimniecības izstādi Vācijā, kurā tika nodibināti kontakti ar gaļas liellopu audzētājiem un tos pārstāvošām organizācijām. Apmeklētas Igaunijas gaļas liellopu audzēšanas saimniecības Muhu, Sāremā un Hījumā salās. LGLA ir piedalījies Rānavas lauksaimniecības un tehnikas izstādēs 2012.gada pavasarī un rudenī, kā arī organizēja starptautisku 2011./2012.gadā kontrolizaudzēto Šarolē šķirnes vaislas bullēnu vērtēšanas un demonstrācijas pasākumu Neretas novada Mazzalvē, viens no labākajiem buļļiem tika pārdots uz Igauniju, septiņus iegādājās vietējās gaļas liellopu audzēšanas saimniecības un viens tika atstāts nobarošanai.

2012.gadā ABC Projekts sniedza ciltsdarba pakalpojumus 12 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām, bet kopumā sadarbojās aptuveni ar 400 gaļas šķirnes liellopu audzēšanas saimniecībām.

ABC Projekts speciālisti 2012.gadā sagatavoja un izsniedza 245 izcelsmes sertifikātus, sertificēja 240 vaisliniekus, un ciltsgrāmatā ierakstīja 421 šķirnes dzīvnieku.

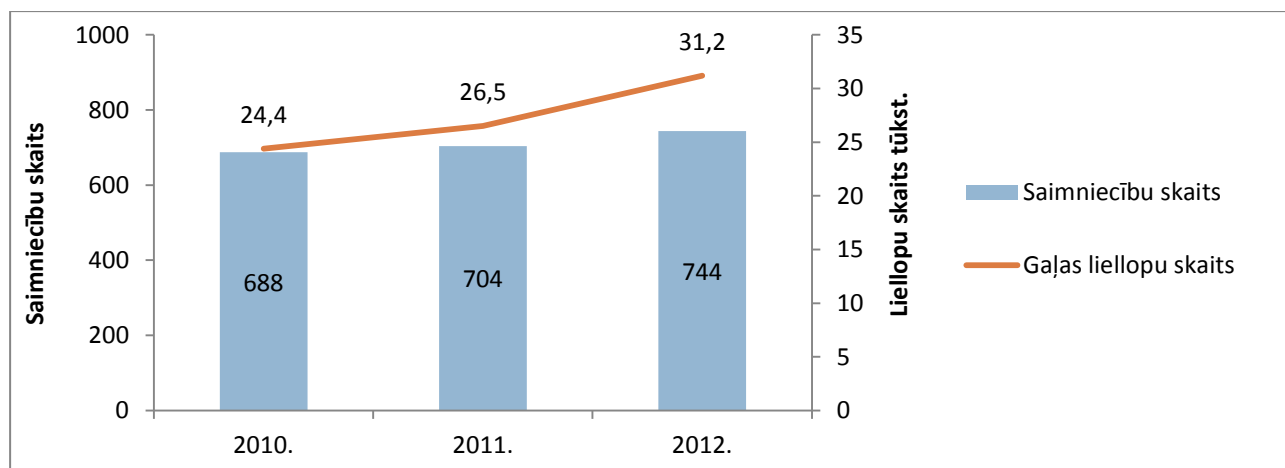
ABC Projekts 2012.gadā turpināja realizēt uzsākto gaļas šķirņu liellopu kontrolizaudzēšanu, kas dod iespēju audzētājiem izvērtēt vaisliniekus pēc to pēcnācēju augšanas īpašībām un izvēlēties labākos buļļus ganāmpulka atražošanai.

ABC Projekts jau ceturto gadu pēc kārtas noorganizēja ciltsvērtības noteikšanas un nozares popularizēšanas pasākumu liellopu audzētājiem „Govju dienas 2012” un piedalījās izstādē „Pavasaris Rānavā.” Kā arī 2012.gadā ABC Projekts noorganizēja pārraudzības kursus gaļas liellopu audzētājiem Vārmes pagastā, Priekuļos un Viļānos. Tāpat tika sarīkoti reģionālie semināri, kuru laikā

ABC Projekts iepazīstināja ar kooperatīva piedāvātajiem pakalpojumiem ciltstarba un liellopu realizācijas jomās.

2012.gadā ABC Projekts kļuva par oficiālo starptautiskā Šveices – Latvijas kopprojekta „Baltic Grassland-Beef” pārstāvi Latvijā. Projekts kopumā ilgs astoņus gadus. Latvijas gaļas liellopu audzētājiem būs iespēja izaudzēt un par izdevīgu cenu uz Šveici eksportēt augstas kvalitātes liellopu gaļu. Kā arī ABC Projekts saviem biedriem un klientiem piedāvāja doties pieredzes apmaiņas braucienā uz Vāciju, kura laikā audzētāji varēja apskatīt liellopu audzēšanas saimniecības un iepazīties ar liellopu audzēšanas nozari Vācijā.

2.20.attēlā ir redzams, ka 2012.gadā ar gaļas liellopu pārraudzību nodarbojās 744 saimniecības, kas ir par 40 saimniecībām vairāk kā 2011.gadā. Pārraudzībā esošās saimniecībās gaļas liellopu skaits 2012.gadā ir palielinājies par 17,7 % salīdzinot ar 2011.gadu.

2.20.attēls. Pārraudzībā esošo saimniecību un gaļas liellopu skaits pa gadiem

Avots: LDC

Analizējot 2.6.tabulas sniegtos pārraudzības datus var secināt, ka 2012.gadā vislielākais dzimšanas svārs no pārraudzībā esošajām gaļas liellopu šķirnēm ir Tiroles pelēkai un Šarolē šķirnes dzīvniekiem, attiecīgi 41,3 un 40,7 kg. Atšķiršanas svārs salīdzinot ar pārējām šķirnēm vislielākais ir Šarolē šķirnes dzīvniekiem – 264,6 kg, bet Simentāles – 255,2 kg.

2.6.tabula

Svēršanas rezultāti gaļas liellopu pārraudzības ganāmpulkos pa gadiem

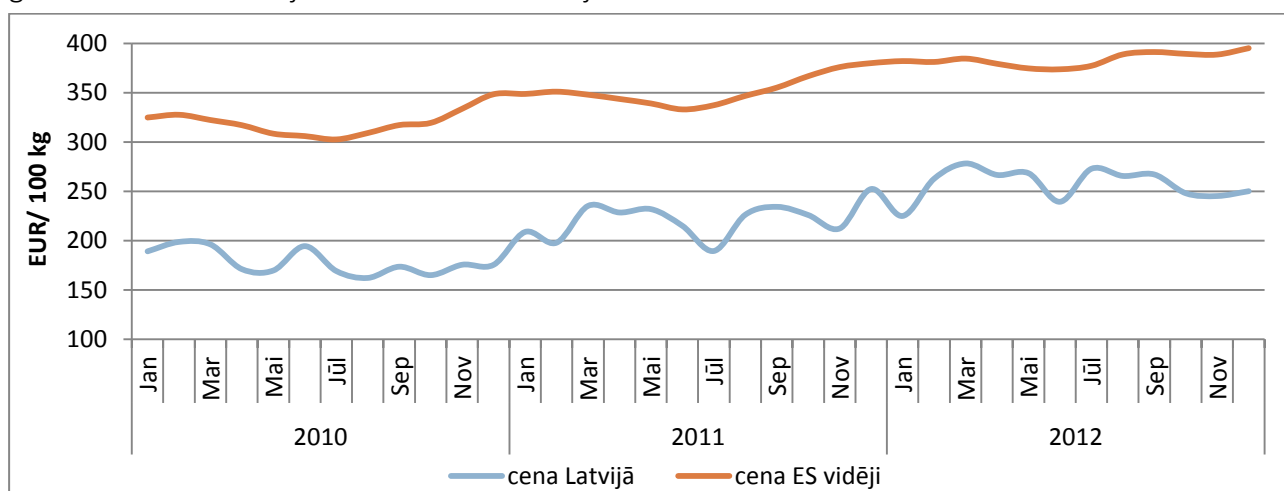
Šķirne	Dzimšanas svārs, kg			Atšķiršanas vecums, dienas			Atšķiršanas svārs, kg (korigētais)			Gada svārs, kg (korigētais)		
	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Aberdinangus	34,0	34,5	33,3	213	217	210	220,4	218,7	232,6	275,8	311,1	293,4
Beļģijas zilā	29,3	37,2	38,8	214	204	-	259,3	179,9	-	398,8	-	-
Galovejas	25,2	26,4	26,8	207	206	218	168,4	168,1	192,1	-	-	260,7
Hailandes	27,3	25,8	25,4	216	211	214	184,4	151,1	140,1	261,0	279,3	245,4
Herefordas	37,8	38,1	37,7	213	214	214	237,7	233,0	235,9	317,9	312,8	330,1
Limuzīnas	37,7	37,6	38,3	212	210	217	243,2	248,4	243,8	350,3	343,8	338,8
Saleras	37,0	39,4	40,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Simentāles	39,6	39,0	38,3	206	199	214	302,4	290,2	255,2	318,5	378,5	323,1
Šarolē	40,9	40,9	40,7	210	209	213	271,1	269,6	264,6	355,5	356,6	358,7
Tiroles pelēkā	38,4	38,5	41,3	190	213	-	231,5	246,3	-	310,7	342,7	-
Gaļas šķirņu krustojumi	38,2	37,2	38,4	212	210	213	248,6	259,6	248,7	340,3	343,2	342,6
Krustojumi	36,7	34,5	37,6	212	217	209	256,7	218,7	248,6	336,7	311,1	343,9
Vidēji:	38,1	36,3	36,7	212	207	187,4	251,4	228,4	222,4	335,4	332,7	283,7

Avots: LDC

Kopumā varam secināt, ka ciltstarba pasākumi gaļas šķirņu liellopu ganāmpulkos ir bijuši veiksmīgi, jo turpina pieaug dzīvnieku skaits pārraudzībā, kā arī pieaug pārraudzības ganāmpulku skaits.

Cenas

Liellopu gaļas iepirkuma cenas Latvijā konstanti ir zemākas nekā ES, kas izskaidrojams ar ievērojami zemāku specializācijas līmeni liellopu gaļas ražošanā Latvijā nekā ES kopumā. Taču cenu tendencē Latvijā laikposmā no 2010. līdz 2012.gadam, līdzīgi kā ES, bija vērojams pieaugums. Latvijā gan cenu svārstības bija izteiktākas nekā vidējām ES cenām.

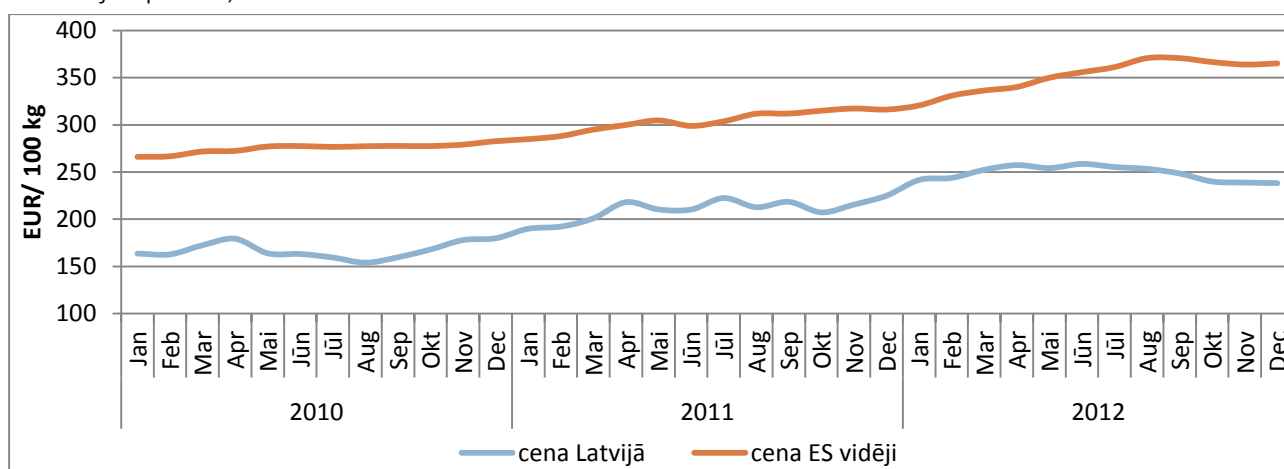

2.21.attēls. A kategorijas (bulli) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2010.-2012.gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Piemēram, A kategorijas jeb bullu liemeņu cena Latvijā no 2010.gada janvāra līdz 2011.gada decembrim pieaugusi par 32,2 %, bet ES – attiecīgi par 21,7 %.

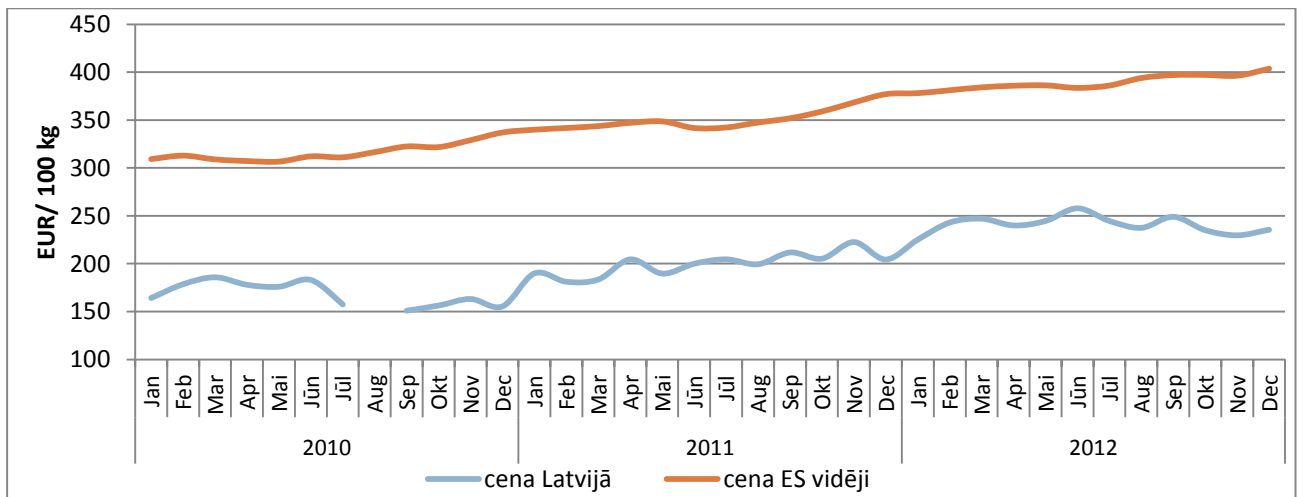
Savukārt D kategorijas jeb govju liemeņu cena Latvijā pārskata periodā pieaugusi par 45,6 %, bet ES vidēji – par 37,2 %.

2.22.attēls. D kategorijas (govis) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2010.-2012.gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

E kategorijas jeb telīšu liemeņu cena Latvijā pārskata periodā pieaugusi par 43,5 %, bet ES vidēji – par 30,5 %.

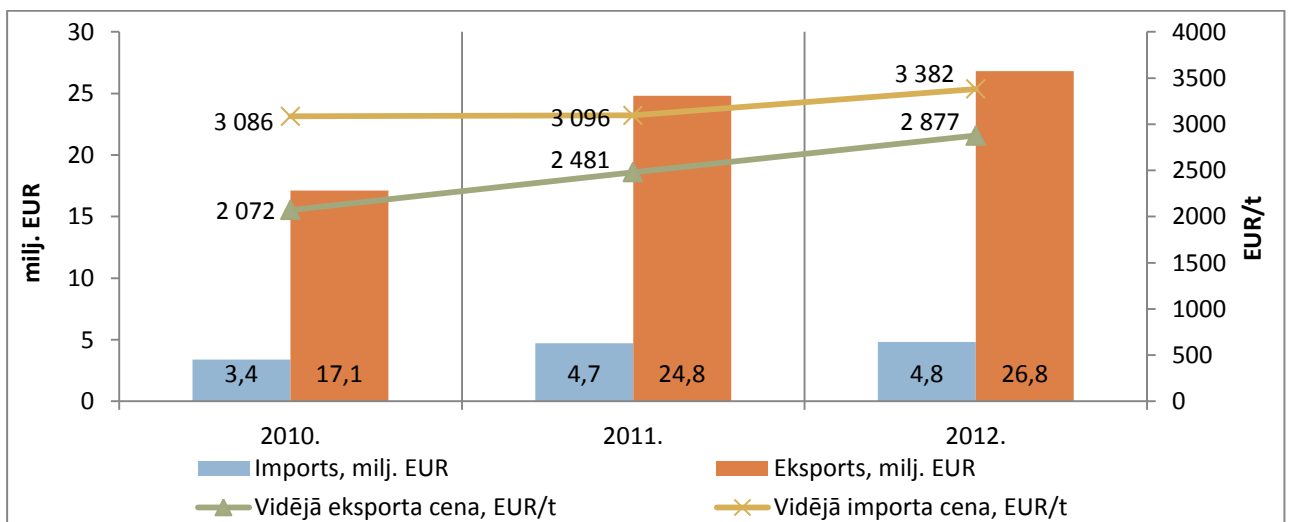

2.23.attēls. E kategorijas (telītes) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2010.-2012.gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Ārējā tirdzniecība

Liellopu gaļas tirdzniecības bilance Latvijai ir izteikti pozitīva, taču gan importa, gan eksporta plūsmā laikā no 2010.gada līdz 2012.gadam, bija vērojams vērtības izteiksmē. Kopējā liellopu gaļas eksporta vērtība pārskata periodā pieaugusi par 56,5 %, bet importa vērtība par 42,3 %.

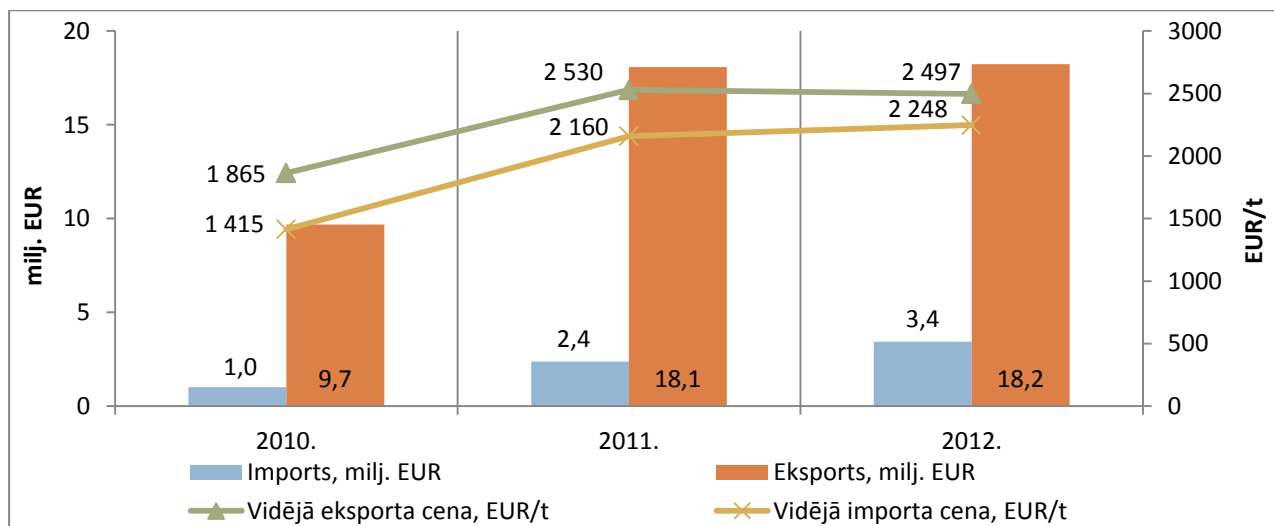

2.24.attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas liellopu gaļas eksports un imports 2010.-2012.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Tāpat pārskata periodā ir pieaugusi gan vidējā eksporta cena (par 38,9 %), gan vidējā importa cena (par 9,6 %) liellopu gaļai. Tomēr visā pārskata periodā liellopu gaļa tikusi importēta par augstāku cenu, nekā eksportēta.

Dzīvus liellopus Latvija importē maz, tas atspoguļojas arī liellopu importa vērtībā. Pārskata periodā no 2010.gada līdz 2012.gadam dzīvu liellopu importa vērtība ir pieaugusi kopumā par 236%. Arī dzīvu liellopu eksporta vērtība pārskata periodā ir pieaugusi – 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, par 0,8 %, turpretī periodā kopumā par 88,3 %.

2.25.attēls. Dzīvu liellopu eksports un imports 2010.-2012.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

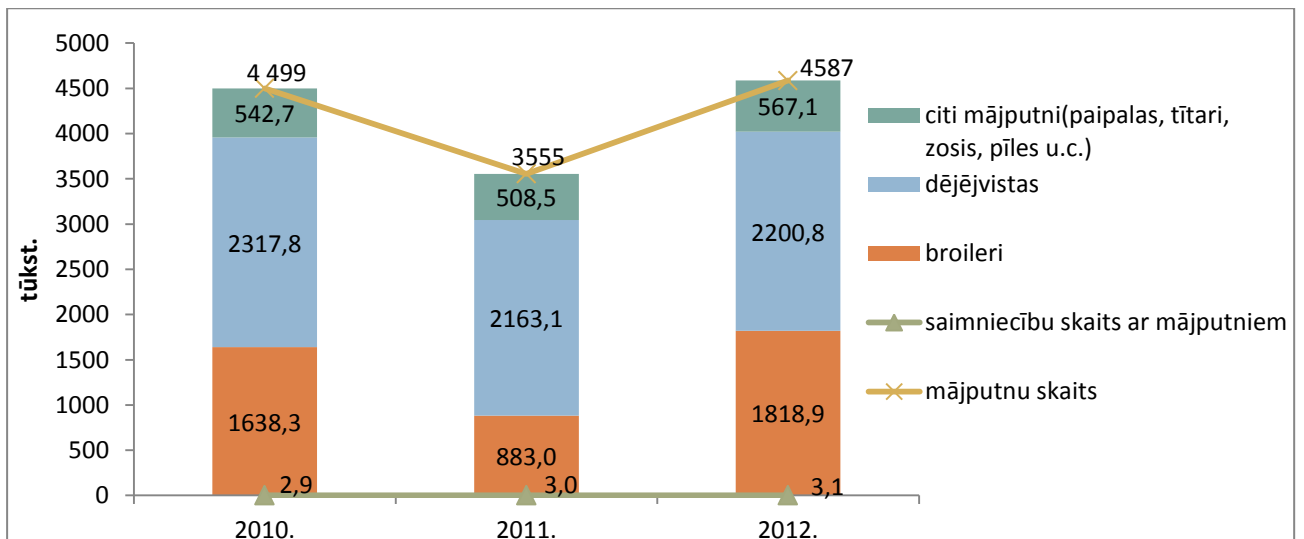
2012.gadā vidējā eksporta cena dzīviem liellopiem bijusi nedaudz zemāka (par 1,3 %) nekā 2011.gadā, taču pārskata periodā kopumā vidējā eksporta cena pieaugusi par 33,9 %. Turpretī vidējā importa cena pieaugusi visā pārskata periodā par 58,9 %.

2.5.Olu un putnu gaļas ražošana

Putnkopības nozarei Latvijā ir senas tradīcijas. Šobrīd mājputnu audzēšana notiek divos ražošanas virzienos – lielos putnu audzēšanas uzņēmumos ar intensīvu ražošanu un nelielās zemnieku saimniecībās. Nelielās zemnieku saimniecībās mājputnus audzē gan pēc konvencionālās, gan pēc bioloģiskās lauksaimniecības saimniekošanas sistēmu noteikumiem.

Galvenā putnkopības produkcija ir putnu gaļa un olas. 2012.gadā bija reģistrētas 3129 saimniecības ar mājputniem, kas ir par 5,2 % vairāk salīdzinot ar iepriekšējo gadu (2.26.attēls). Kopējais reģistrēto mājputnu skaits 2012.gadā bija 4 586 844 mājputni, kas ir par 29 % vairāk, nekā iepriekšējā gadā. 2012.gadā strauji palielinājās broileru skaits – par 106 %, arī dējējvistu skaits palielinājās par 1,7 %. Ja 2011.gadā bija vērojams straujš paipalu skaita pieaugums, tad 2012.gadā to skaits samazinājās par 60 %, toties citu mājputnu sugu skaits 2012.gadā palielinājās: tītari par 14,2 %, zosis par 11,7 %, pīles par 3,7 %.

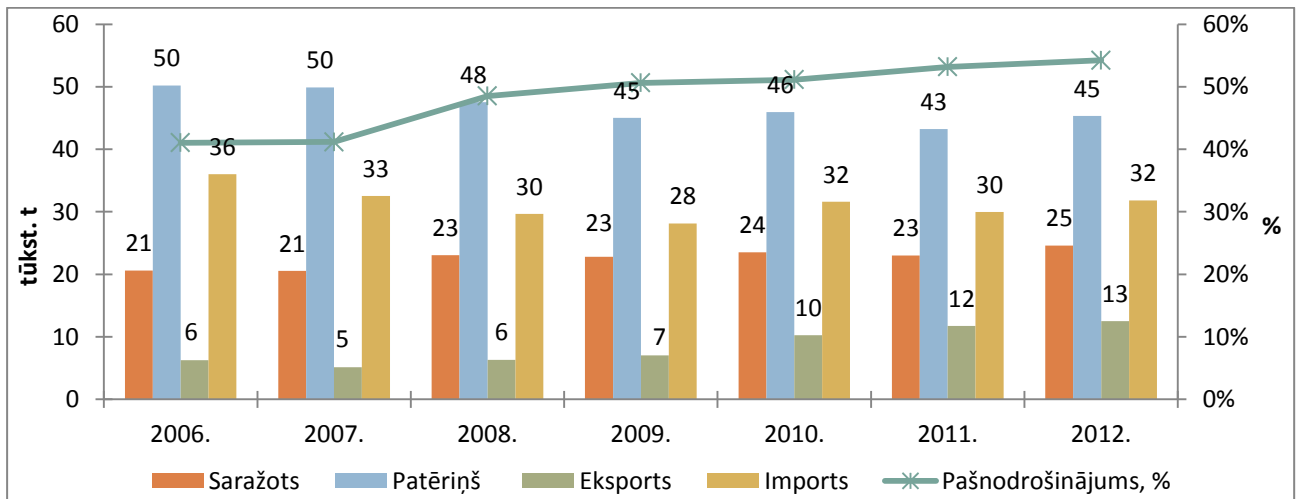
Jauno stingrāku standartu dējējvistu aizsardzībai un labturības normu stāšanās spēkā bija viena no lielākajām pārmaiņām, kas skāra nozari pēdējos gados un veicināja daudzu putnkopības saimniecību ražošanas pārstrukturizāciju.

2.26.attēls. Saimniecību ar mājputniem un mājputnu skaits 2010.–2012.gadā

Avots: LDC

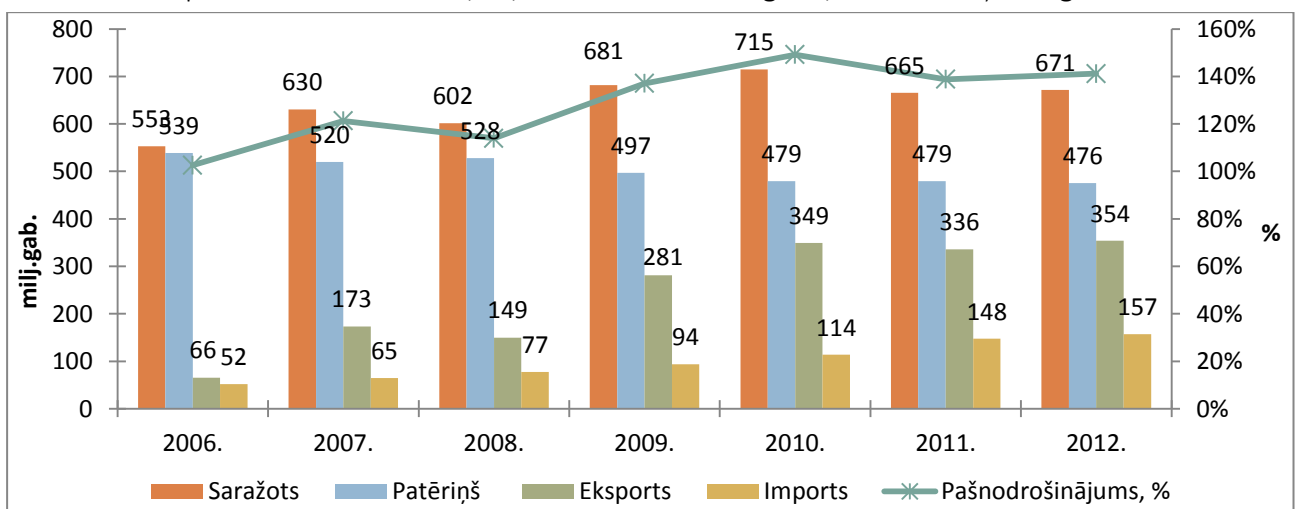
Mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas bilanci redzams, ka, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ražošana pieaugusi par 7 % un patēriņš par 5 %, savukārt gan imports, gan eksports par 6 %.

2.27.attēls. Mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa bilance 2006.–2012.gadā

Avots: LAD

Olu un olu produktu bilance rāda, ka, salīdzinot ar 2011.gadu, lielas izmaiņas tirgū nav notikušas.

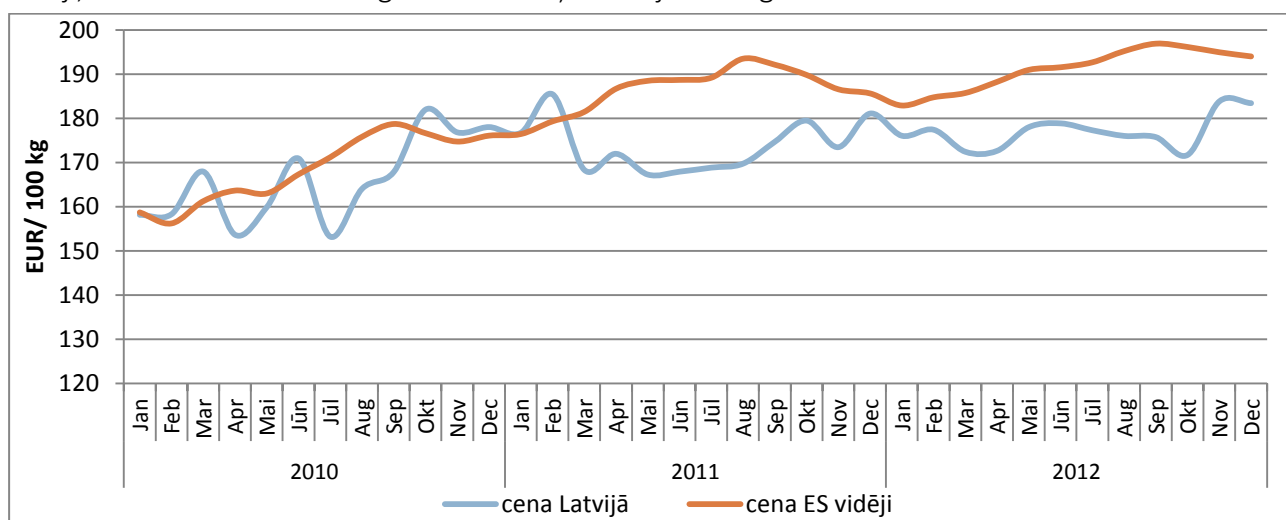

2.28.attēls. Olu un olu produktu ražošanas un patēriņa bilance 2006.–2012.gadā

Avots: LAD

Putnu gaļas cenas

Putnu gaļas cenas triju gadu laikā no 2010.gada janvāra līdz 2012.gada decembrim Latvijā kopumā pieaugušas par 16 %. Līdzīgi, arī ES vidējai cenai šajā laikposmā bija vērojams pieaugums par 22,2 %. 2011. un 2012.gadā putnu gaļas cenas Latvijā konsekventi saglabājušās zemākas nekā ES vidēji, turklāt 2011. un 2012.gadā cenu atšķirība bijusi diezgan liela.

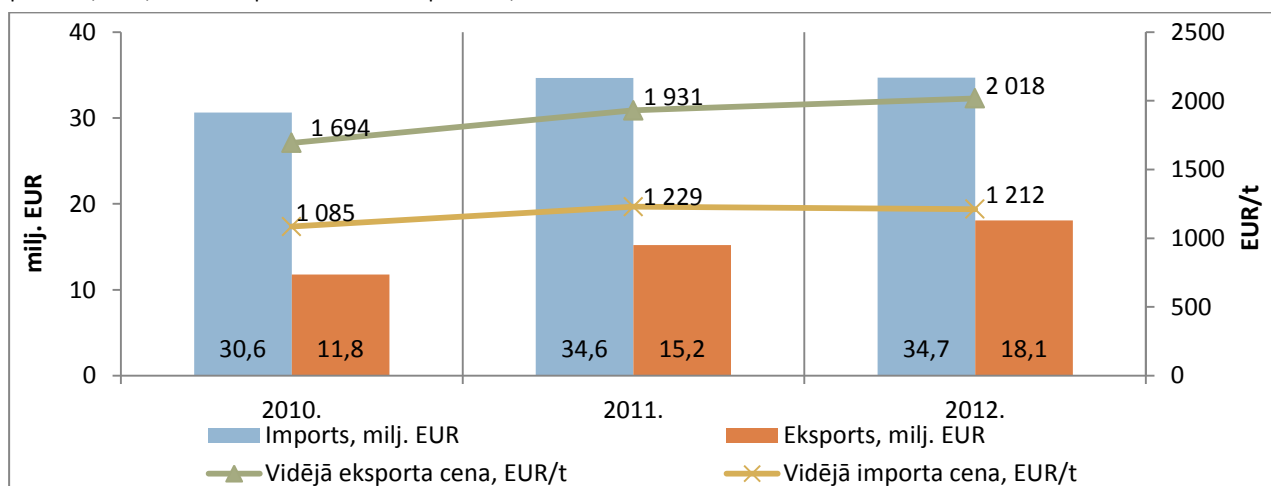

2.29.attēls. Putnu gaļas cenas Latvijā un ES 2010.-2012.gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Putnu gaļas ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības bilance svaigai, atdzesētai un saldētai putnu gaļai ir negatīva, importam būtiski pārsniedzot eksporta apjomus, turklāt, tirdzniecība ik gadus pieaug gan eksporta, gan importa plūsmā. Putnu gaļas importa vērtība laikā no 2010.gada līdz 2012.gadam palielinājusies par 13,3 %, bet eksporta vērtība par 53,8 %.

2.30.attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas eksports un imports 2010.-2012.gadā

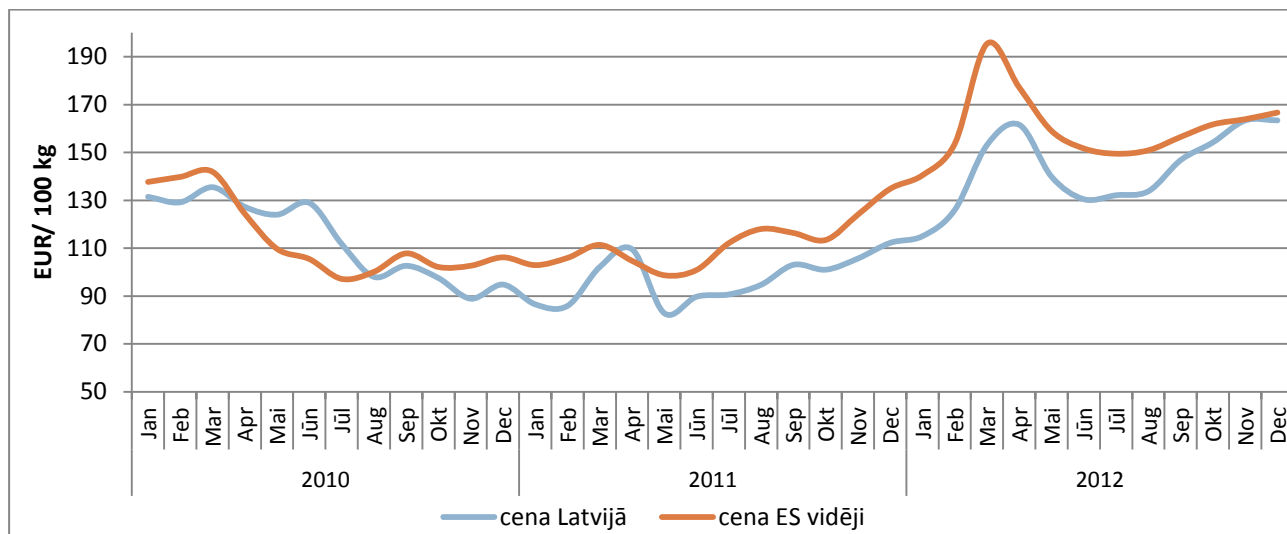
Avots: ZM pēc Eurostat

Tāpat pārskata periodā par 19,1 % palielinājusies putnu gaļas vidējā eksporta cena, bet par 11,7% - vidējā importa cena. Taču 2012.gada vidējā importa cena bijusi nedaudz (par 1,4 %) zemāka nekā 2011.gadā.

Olu cenas

Olu cenu tendence laikā no 2010.līdz 2012.gadam raksturojas ar pazeminājumu 2010.gada otrajā pusgadā un pieaugumu, sākot no 2011.gada otro pusgadu. Cenu pieaugums daļēji saistāms ar lopbarības cenu pieaugumu, taču lielā mērā cenu tendenci ietekmēja arī stingrāku dējējvistu

labturības normu (parēja uz modernizētajiem sprostiem) stāšanās spēkā ar 2012.gada 1.janvāri. Līdz ar to, ņemot vērā nepieciešamos pārkārtošanās pasākumus nozarē, kas visvairāk tika īstenoti tieši kopš 2011.gada otrā pusgada, 2012.gadā kopumā olu cenu līmenis bija augstāks nekā iepriekšējos gados.

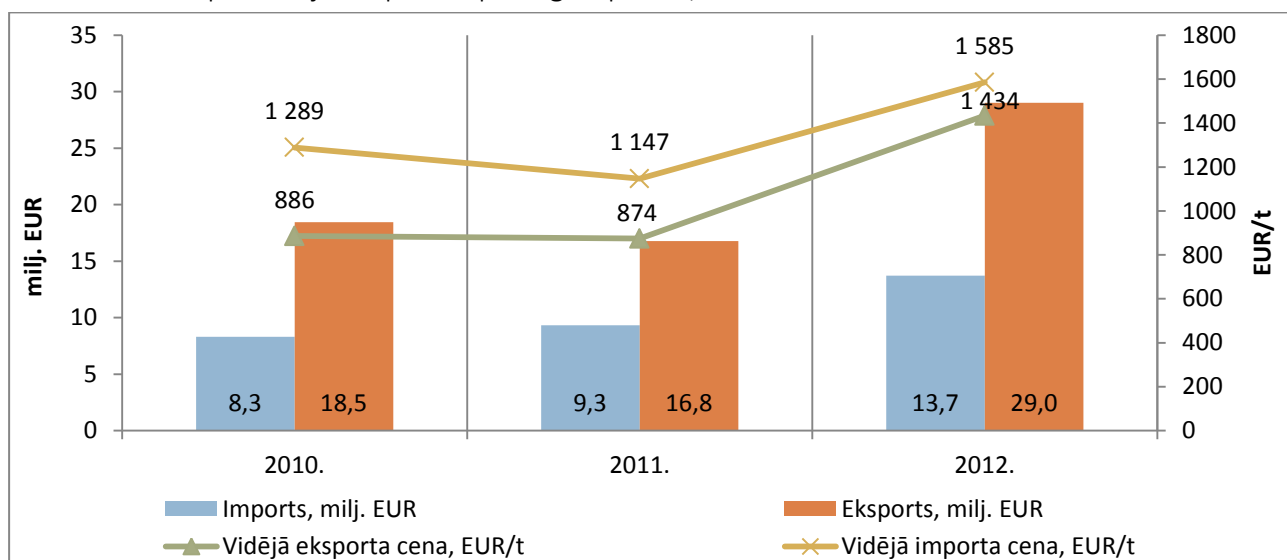
2.31.attēls. Olu cenas Latvijā un ES 2010.-2012.gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Cenu tendences gan Latvijā, gan arī vidēji ES pārskata periodā bijušas līdzīgas.

Olu ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējā tirdzniecība olu sektorā ir izteikti pozitīva, un, kaut arī 2011.gadā olu eksports vērtības izteiksmē nedaudz samazinājās, 2012.gadā atkal bija vērojams būtisks pieaugums par 72,9%. Laikposmā no 2010.gada līdz 2012.gadam olu eksporta vērtība pieaugusi par 57,2 %. Savukārt olu importa šajā laikposmā pieaugusi par 65,1 %.

2.32.attēls. Olu eksports un imports 2010.-2012.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Vienlaikus ar kopējās eksporta vērtības samazināšanos 2011.gadā, par 1,3 % zemāka nekā 2010.gadā bijusi arī vidējā olu eksporta cena. Savukārt, 2012.gadā eksporta cena olām atkal pakāpusies par 64 %, salīdzinot ar 2011.gadu. laikā no 2010.gada līdz 2012.gadam olu vidējā eksporta cena pieaugusi par 61,9 %.

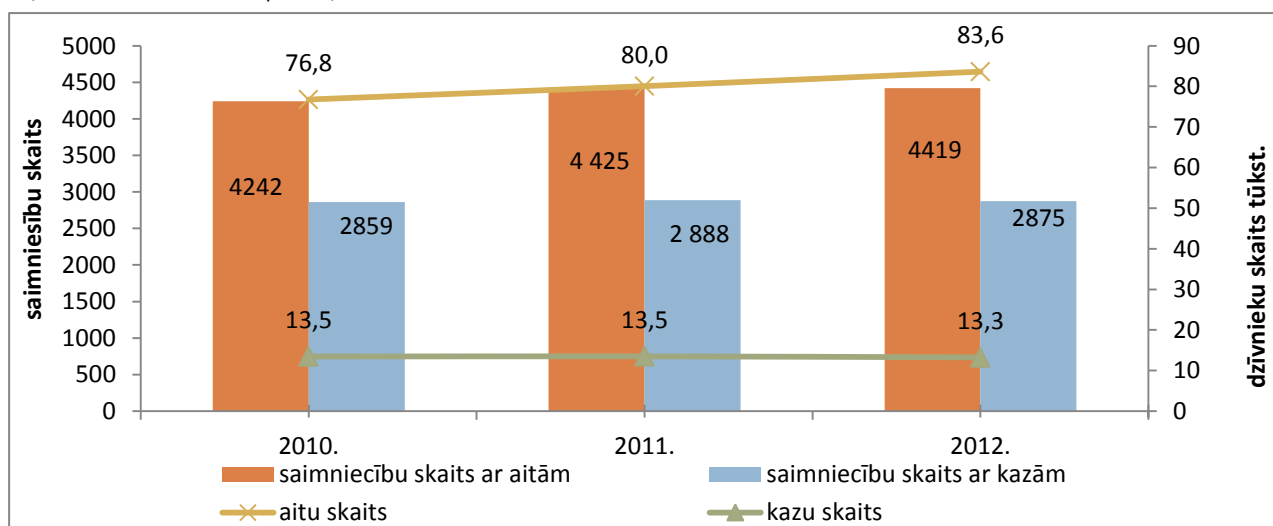
Arī olu vidējā importa cena attīstījies pēc līdzīgas tendences – pazeminājums 2011.gadā un tālāks pieaugums 2012.gadā. Triju gadu pārskata periodā kopumā olu importa vidējā cena pieaugusi par 23 %.

2.6. Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība

Latvijā pēdējo gadu laikā aitkopības nozare attīstās, ko apliecina kopējā reģistrēto aitu skaita palielināšanās. Aitu skaita palielināšanos pozitīvi ietekmē pieaugošais pieprasījums pēc aitu gaļas gan vietējā, gan ārējā tirgū, kā arī dzīvu aitu eksports uz Eiropas Savienības valstīm.

Dzīvnieku reģistrā 2012.gadā bija reģistrētas 4419 saimniecības ar 83 626 aitām. Izvērtējot 2.33.attēlā atspoguļotos datus var secināt, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu saimniecību skaits ir samazinājies par 0,1 %, bet aitu skaits tajās ir palielinājies par 4,5 %.

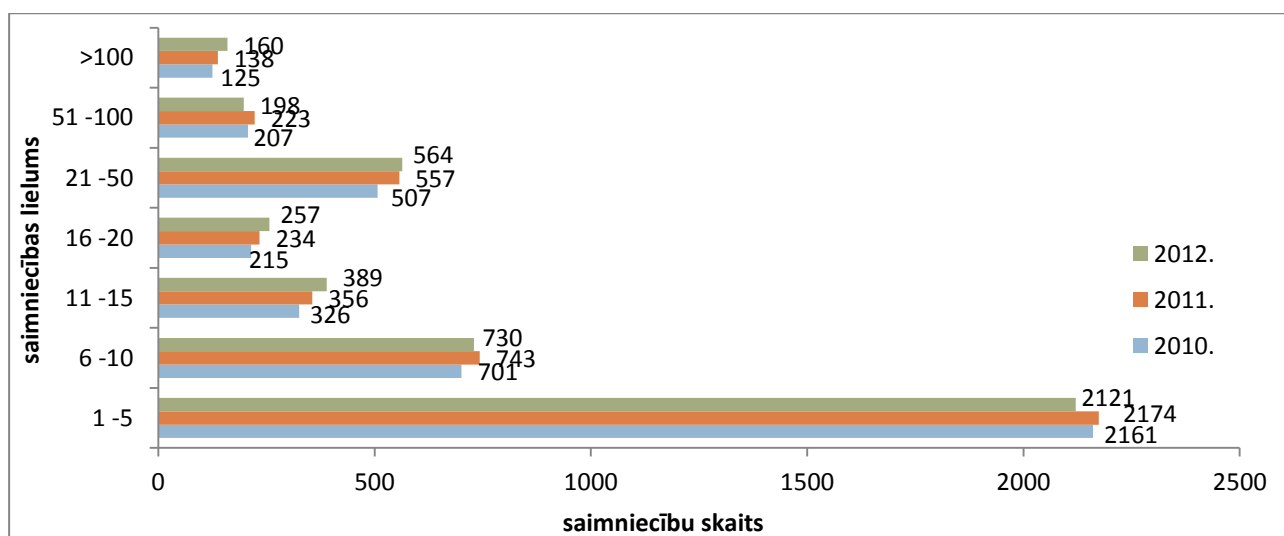
Pašlaik kazkopības nozarē vērojama samērā lēna attīstība. Saimniecību un dzīvnieku skaits ir mazs un pēdējos gados tam nav tendence palielināties. 2012.gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrētas 13250 kazas (2.33.attēls). Salīdzinot ar 2011.gadu saimniecību skaits 2012.gadā samazinājies par 0,5 %, bet kazu skaits – par 1,8 %.

2.33.attēls. Aitu un kazu saimniecību un dzīvnieku skaits 2010.-2012.gadā

Avots: LDC

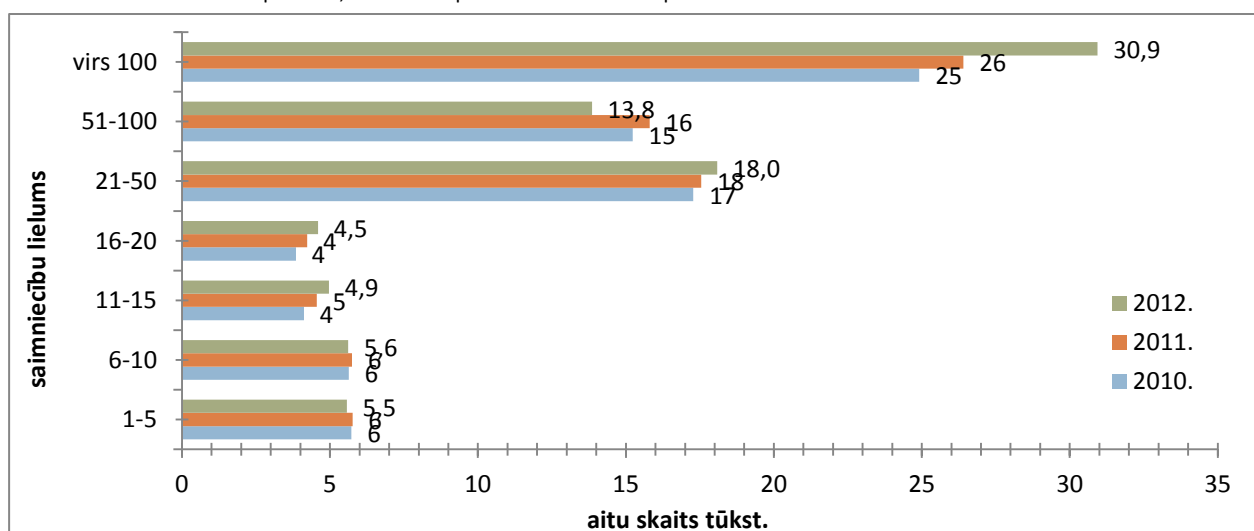
Analizējot aitu saimniecību struktūru 2.34.attēlā, var secināt, ka pēdējo gadu laikā pieaug lielo saimniecību skaits. Lielākais saimniecību skaita pieaugums par 15,9 % bija vērojams saimniecībām ar 100 un vairāk aitām. Tajā pašā laikā mazo saimniecību skaits samazinās, bet saglabā iepriekšējo gadu tendenci, ka mazās saimniecības veido lielāko īpatsvaru no kopējā saimniecību skaita. 2012.gadā 64,5 % no kopējā saimniecību skaita ir reģistrētas saimniecības ar 1 līdz 10 aitām.

2.34.attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc lieluma 2010.–2012.gadā

Avots: LDC

Analizējot 2.35.attēla datus par kopējo aitū skaita sadalījumu pēc to skaita saimniecībās var secināt, ka 2012.gadā turpināja palielināties aitū skaits saimniecībās ar 100 un vairāk aitām, kurās aitū skaits palielinājies par 17,2 %. Tajā pašā laikā mazajās saimniecībās aitū skaits ir samazinājies. Lielākais aitū skaits 2012.gadā – 37 % no kopējā aitū skaita bija saimniecībās ar 100 un vairāk aitām. Minētie dati liecina par to, ka aitkopības nozarē turpina veidoties saimniecības ar lielu aitū skaitu.

2.35.attēls. Aitū sadalījums pēc saimniecības lieluma 2010.–2012.gadā

Avots: LDC

Kazkopības nozarē visvairāk ir saimniecības ar 1-5 kazām – 83 %, un šādās saimniecībās tiek turētas 40 % kazas (2.7.tabula). Liela daļa ir saimniecības ar 6-10 kazām – 11 %, un šādās saimniecībās ir 18 % kazas.

Liela saimniecību skaits ir ļoti mazs. Saimniecības, kurās ir vairāk par 100 kazām, sastāda tikai 0,3% no kopējā saimniecību skaita un kazu skaits šādās saimniecībās sastāda 14 % no kopējā kazu skaita Latvijā. Analizējot datus trīs gadu periodā redzams, ka kazu sadalījums pa dažāda lieluma saimniecībām saglabājas stabils un tam nav būtiska mainība.

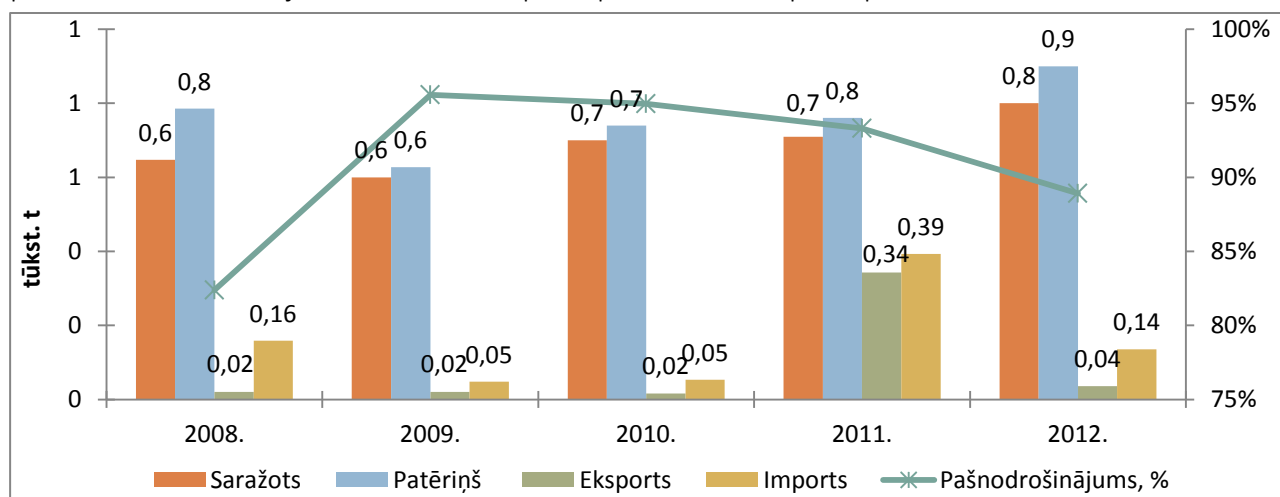
Saimniecību sadalījums pēc kazu skaita un kazu skaits attiecīgajās saimniecībās

Slaucamo Kazu skaits saimniecībā	2010.				2011.				2012.			
	Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1-5	2409	84,3	5450	40,5	2411	83,5	5418	40,1	2377	82,7	5343	40,3
6-10	280	9,8	2048	15,2	301	10,4	2224	16,5	321	11,2	2358	17,8
11-15	73	2,6	925	6,9	82	2,8	1050	7,8	80	2,8	1021	7,7
16-20	31	1,1	551	4,1	35	1,2	625	4,6	33	1,1	588	4,4
21-50	37	1,3	1115	8,3	32	1,1	984	7,3	43	1,5	1285	9,7
51-100	16	0,6	1105	8,2	16	0,6	1193	8,8	11	0,4	800	6,0
> 100	13	0,5	2261	16,8	11	0,4	2005	14,9	10	0,3	1855	14,0
Kopā	2 859	100	13 455	100	2888	100	13499	100	2 875	100	13 250	100

Avots: LDC

Tā kā pašlaik nav vērojama kazkopības saimniecību kooperācija, tām ir sarežģītāk atrast produkcijas noieta tirgu.

Aitu un kazu gaļas ražošanas un patēriņa bilancē redzams, ka gaļas ražošana, salīdzinot ar 2011.gadu, pieaugusi par 12 %, savukārt patēriņš par 18 %, taču ārējā tirdzniecība ar šo gaļu un produktiem samazinājusies kritiski – eksports par 89 % un imports par 65 %.

2.36.attēls. Aitu un kazu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa bilance 2008.–2012.gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Aitkopības nozarē ciltsdarbu koordinē biedrība „Latvijas Aitu audzētāju asociācija”. Ciltsdarba mērķu sasniegšanai tiek realizētas ciltsdarba programmas aitkopībā. Biedrības speciālisti ir izstrādājuši un praksē realizē ciltsdarba programmas Latvijas tumšgalves un tai radniecisko aitu šķirnēm un Vācijas Merino vietējai aitu šķirnei. 2012.gadā biedrības speciālisti sagatavoja ciltsdarba programmu Sufolkas šķirnes aitu audzēšanai Latvijā, kuras mērķis ir audzēt un pavairot Sufolkas tīršķirnes aitas un teļus Latvijā, nodrošinot gaļas jēru ieguvei augstvērtīgus Sufolkas tīršķirnes vaisliniekus, krustošanas programmu realizācijai.

2012.gadā biedrība „Latvijas Aitu audzētāju asociācija” turpināja uzsāktu vaislas teķu pārbaudi pēc pēcnācēju kvalitātes kontrolizaudzēšanas/ kontrolnobarošanas stacijā (turpmāk šajā nodaļā – stacija). Biedrības „Latvijas Aitu audzētāju asociācija” mērķis ir stacijā novērtēt šķirnes saimniecībās izmantoto vaislas teķu kvalitāti. Stacijā tika ievesti vairāk kā 120 dažādas izcelsmes vaislas teķu pēcnācēji. Stacijā veica šo jēru kontrolsvēršanu, augšanas ātruma novērtēšanu, apēstās barības uzskaiti un jēru eksterjera novērtēšanu. Stacijā izaudzētie un vaislai derīgie teķi tiek piedāvāti iegādāties izsolēs. 2012.gadā tika sarīkotas divas vaislas teķu izsoles, kurās izsolīti 18 audzējamie teķi, no tiem trīs pārdoti lgaunijas uzņēmējiem.

Biedrība „Latvijas Aitu audzētāju asociācija” noorganizēja starptautisku konferenci „Jēru gaļas ražošana” un jau par tradīciju kļuvušās „Aitu dienas 2012,” kā arī piedalījās pasākumā „Govju dienas 2012” un izstādē „Lauksaimniecības tehnika 2012” izstāžu kompleksā Rāmava, kur tika lasītas lekcijas par aitkopības nozari. Veikta ciltsdarbā iesaistīto personu profesionālā sagatavošana un kvalifikācijas celšana.

2012.gadā ir uzsāktas vairākas nozīmīgas ilgtermiņa aktivitātes aitkopības nozarē. Visām šķirnes saimniecībās audzētajām aitām, kuras bija vecākas par gadu, ir noteikts Skrepi slimības rezistences genotips (kopumā analizēti vairāk kā 4,5 tūkstoši asins paraugu). Iegūtie rezultāti ir pirmais solis nākotnē, lai arī Latvijā veidotu Skrepi izturīgus ganāmpulkus. Analizēti vairāk kā 300 aitū un teķu DNS paraugi (vaislas teķiem un to vecākiem), ar mērķi noteikt ciltsdokumentos norādītās izcelsmes atbilstību. Kā arī uzsākts darbs pie aitkopības nozares ilgtermiņa attīstības stratēģijas plāna izstrādes.

Biedrības „Latvijas Aitu audzētāju asociācija” speciālisti 2012.gadā sagatavoja un izsniedza 532 izcelsmes sertifikātus, pārdošanai sagatavotām aitām un teķiem, sertificēja 152 vaislas teķus, izmantošanai šķirnes saimniecībās un 52 vaislas teķus, izmantošanai gaļas ražošanas saimniecībās, kā arī ciltsgrāmatā ierakstīja 780 aitū mātes un 44 vaislas teķus. Ar šķirnes materiāla atražošanu 2012.gadā nodarbojās 41 saimniecība, no kurām divas audzē Vācijas Merino vietējās šķirnes aitas, bet pārējās – Latvijas tumšgalves šķirnes aitas.

2012.gadā ar aitū pārraudzību nodarbojās 81 saimniecība, kas ir par 17 saimniecībām vairāk kā 2011.gadā (64 saimniecība). 2.8.tabulā var redzēt, ka pārraudzība tika veikta 5659 vaislas aitū mātēm un 128 vaislas teķiem. Pārraudzībā esošo aitū un teķu skaita dalījums pa šķirnēm liecina, ka Latvijā galvenokārt audzē Latvijas tumšgalves aitas (5124 aitas).

2.8.tabula

2011./2012.pārraudzības gadā aitū un teķu sadalījums pa šķirnēm

Šķirne	Dzīvnieku skaits		
	aitas	teķi	kopā
Latvijas tumšgalve (LT)	5021	103	5124
Latvijas tumšgalve (LTK), krustojumi	24	0	24
Oksforddaunas (OX)	123	7	130
Sufolkas (S)	43	3	46
Krustojumi (XX)	177	1	178
Vācijas Merino Vietējā (VMV)	223	12	235
Vācu melngalve (VM)	11	0	11
Romanovas (R)	28	0	28
Igaunijas baltgalve (IB)	2	0	2
Dorperas (DOR)	6	0	6
Tekselas (T)	0	2	2
Vācijas Merinoss (VME)	1	0	1
Kopā	5659	128	5787

Avots: LDC

Analizējot 2.9.tabulā aitū un teķu produktivitātes rādītājus, var redzēt, ka 2012.gadā saimniecībās, kas nodarbojas ar Latvijas tumšgalves un tai radniecisko šķirņu aitū audzēšanu, bija 5317 aitū mātes ar vidējo dzīvmasu 68,4 kg un vidējo vilnas nocirpumu 4,4 kg un tajās tiek izmantoti vaislas teķi ar vidējo dzīvmasu 107,2 kg un vidējo vilnas nocirpumu 6,0 kg. Saimniecībās, kas nodarbojas ar Vācijas Merino vietējās šķirnes aitū audzēšanu, bija 223 aitū mātes ar vidējo dzīvmasu 80,4 kg un vidējo vilnas nocirpumu 4,7 kg un tajās tiek izmantoti teķi ar vidējo dzīvmasu 117,3 kg un vidējo vilnas nocirpumu 6,2 kg.

Aitu un teķu produktivitātes rādītāji 2011./2012.gadā

Rādītājs	LT, LTK, OX, S, XX, VM		VMV		Kopā	
	aitas	teķi	aitas	teķi	aitas	teķi
Dzīvnieku skaits	5317	113	223	12	5540	125
Dzīvmasa, kg	68,4	107,2	80,4	117,3	74,4	112,3
Vilnas nocirpums, kg	4,4	6,0	4,7	6,2	4,5	6,1
Vilnas garums, kg	10,8	11,0	9,6	9,6	10,2	10,6

Avots: LDC

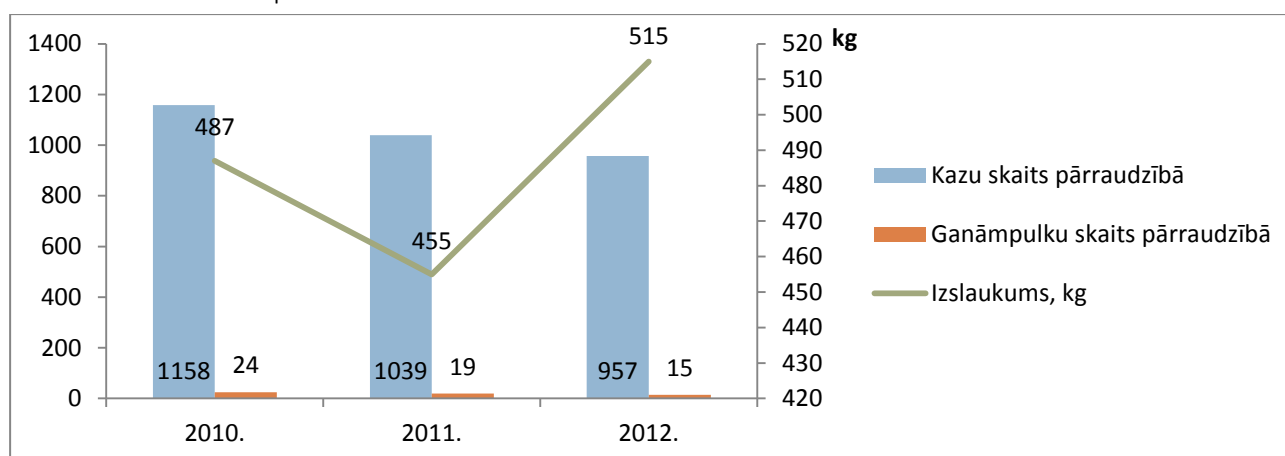
Pēc LDC datiem, pārraudzībā esošo aitu māšu vidējā auglība 2012.gadā bija 1,64 jēri metienā. Aitkopības nozarē mērķtiecīga ciltsdarba rezultātā ir izdevies palielināt aitu māšu auglību, jēru saglabāšanu un ātraudzību.

Ar kazu ciltsdarbu Latvijā nodarbojas Latvijas kazkopības biedrība. Tā 2012. gadā ciltsdarbu veica 9 šķirnes kazu audzēšanas saimniecībās. Latvijas kazkopības biedrība 2012.gadā sertificēja 21 vaislinieku, izsniedza 67 dzīvnieku izcelsmes sertifikātus, kā arī uzņēma ciltsgrāmatā 100 dzīvniekus, tai skaitā 17 Būru šķirnes kazas.

2012.gadā Latvijas kazkopības biedrība organizēja „Kazu dienas 2013”, kuru ietvaros notika „Piena diena” un „Gaļas diena”. „Piena dienā” tika runāts par Latvijas kazu piena produktivitāti, bioloģisko plāvu piemērotību kazu ganīšanai un lopbarības ražošanai un citiem kazu audzētājiem nozīmīgiem jautājumiem. „Gaļas dienā” tika prezentēti jautājumi par Latvijā audzēto gaļas kazu šķirņu raksturojumu, gaļas šķirņu kazu produktivitāti ietekmējošiem faktoriem, Latvijā audzēto kazu gaļas kvalitāti. Abās dienās pasākuma dalībnieki varēja iepazīties ar piena un gaļas kazu audzēšanas saimniecībām, kā arī degustēt kazu piena un gaļas produkciju.

Latvijas kazkopības biedrība 2012.gadā organizējusi arī seminārus par kazu mākslīgo apsēklošanu un piena kazu ciltsdarba aktualitātēm, kā arī biedrības biedri apmeklēja „Capra inov 2012” semināru Francijā.

Kazu audzētāji nav novērtējuši pārraudzības nozīmi ciltsdarbā. Divu gadu laikā pārraudzībā esošo saimniecību skaits samazinājies par 38 %, kazu skaits – par 17 %. 2012.gadā pārraudzībā bija tikai 957 kazas, kas sastāda nepilnus 7 % no visām kazām (2.37.attēls). 2012.gadā vidējais izslaukums no vienas kazas salīdzinot ar 2011.gadu ir palielinājies par 13 %, taču pārraudzībā esošo kazu izslaukumam pēdējo gadu laikā nav vērojama stabila tendence palielināties un izslaukuma dinamiku ietekmē arī nelielais pārraudzībā esošo dzīvnieku skaits.

2.37.attēls. Pārraudzībā esošo kazu, saimniecību skaita un izslaukuma dinamika 2010.-2012.gadā

Avots: LDC

Kazu piena tauku saturs un olbaltumvielu saturs apkopots 2.10.tabulā. Pozitīvi vērtējams ir tas, ka līdztekus izslaukuma palielinājumam 2012.gadā, ir palielinājies arī piena tauku saturs un olbaltumvielu saturs.

Kazu piena tauku satura un olbaltumvielu satura dinamika Latvijā 2010.-2012.gadā

Rādītājs	2010.	2011.	2012.
Tauku saturs, %	3,81	3,87	4,00
Olbaltumvielu saturs, %	3,21	3,14	3,20

Avots: LDC

Pēdējos gados sāk attīstīties arī gaļas šķirņu kazu audzēšana Latvijā un gaļas kazu skaits katru gadu palielinās. 2011.gadā dzīvnieku reģistrā reģistrētas 398 gaļas kazas, kas izvietotas 38 saimniecībās, 2012.gadā reģistrētas 417 Būru šķirnes kazas 48 saimniecībās. Tomēr, lai veiksmīgi varētu attīstīt kazu gaļas ražošanu, ir nepieciešams turpināt palielināt dzīvnieku skaitu un popularizēt Latvijā kazu gaļas produkciju. Tāpat nepieciešams kāpināt gaļas kazu produktivitāti, ko visefektīvāk iespējams izdarīt veicot pārraudzību. 2012.gadā trīs saimniecības veica gaļas kazu pārraudzību.

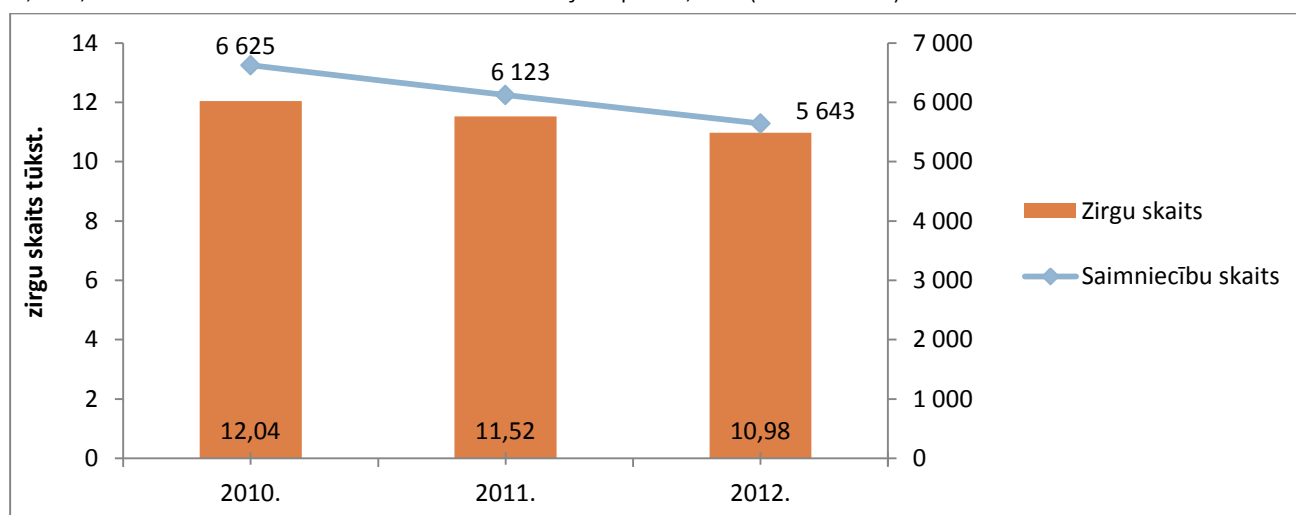
2.7. Zirgkopība

Latvijā galvenokārt tiek audzēti sporta tipa un braucamā tipa zirgi, kuri veidojušies no vietējiem zirgiem, izmantojot to labās īpašības – izturību, labas barības izmantošanas spējas, labdabīgumu. Laika gaitā vietējo zirgu šķirni papildināja ar citu šķirņu vērtīgākajām īpašībām – lielāku augumu, labāku gaitu, ātrumu un lēkšanas tehniku, kas vairāk nepieciešama sporta zirgiem.

Zirgkopības nozarē zirgi galvenokārt tiek izmantoti jātnieku sporta veidu disciplīnās – iejādē un konkūrā, kā arī tāda sporta disciplīnās kā pajūga vadīšana un rikšotāju sacensības. Zirgus izmanto tūrismā, atpūtā, reitterapijā un robežsardzē.

Latvijā audzētie zirgi ir guvuši atpazīstamību visā pasaulē – gan kā augstas klases sporta zirgi, gan kā lieliski partneri sporta skolās un amatieriem.

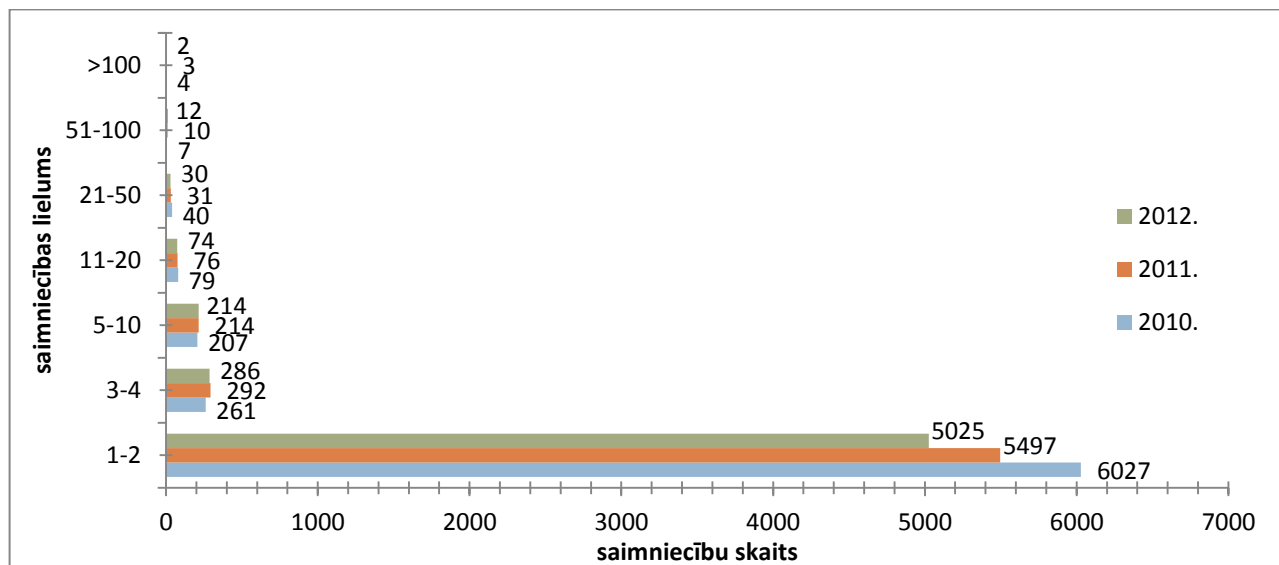
Pēc LDC datiem 2012.gadā bija reģistrētas 5643 saimniecības ar 10 979 zirgiem. Izvērtējot esošo situāciju zirgkopības nozarē, ik gadu ir vērojama kopējā zirgu skaita un saimniecību skaita samazināšanās. Salīdzinot izmaiņas ar iepriekšējo gadu, 2012.gadā zirgu skaits ir samazinājies par 4,6 %, savukārt saimniecību skaits samazinājies par 7,8 % (2.38.attēls).

2.38.attēls. Zirgu un to saimniecību skaits 2010.–2012.gadā

Avots: LDC

Analizējot 2.38.attēla rezultātus 2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu, zirgu saimniecību struktūra kopumā būtiski nav mainījusies. Izvērtējot izmaiņas pa saimniecību grupām, vislielākais samazinājums ir saimniecību grupā, kurā atrodas no 1 līdz 2 zirgiem, to skaits ir samazinājies par 8 %. 2012.gadā zirgu skaits ir palielinājies tikai saimniecībās ar zirgu skaitu no 51 līdz 100 zirgiem par 20 %. Savukārt nemainīgs zirgu skaits ir palicis saimniecību grupā no 5 līdz 10 zirgiem, bet pārējās

saimniecību grupās samazinājums nav būtisks. Lai gan mazo saimniecību skaits, kurās atrodas no 1 līdz 2 zirgiem, ir samazinājies, tas tomēr veido 88 % no kopējā saimniecību skaita (2.39.attēls).

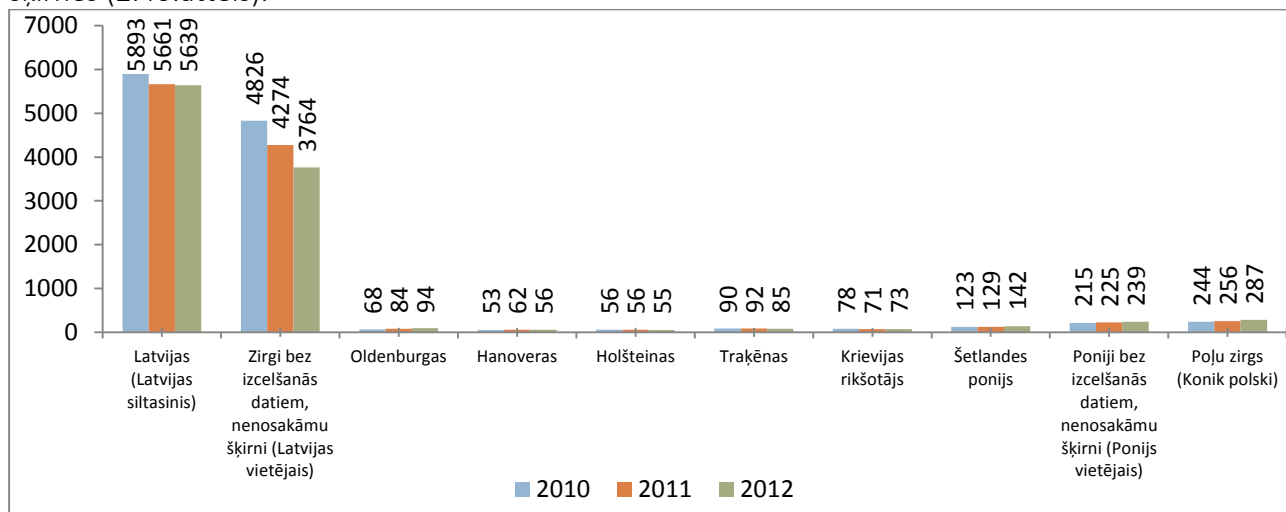

2.39.attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc dzīvnieku skaita tajās 2010.–2012.gadā

Avots: LDC

Ciltsdarbs

Latvijā tiek audzēti dažādu šķirņu zirgi, tomēr zirgu audzētāji selekcijas darbam galvenokārt izmanto Latvijas šķirni, bet lai uzlabotu zirgu sporta īpašības tika importēti Hanoveres, Holšteinas, Dānijas siltasiņu, u.c. valstu jājamzirgu šķirnes vaislinieki. Latvijā kopumā tiek audzētas 63 zirgu šķirnes, bet populārākās ir Latvijas šķirnes (bez izceļšanās) sporta un braucamā tipa zirgi, Oldenburgas, Hanoveras, Holšteinas, Poļu zirgs, ponijs, Traķēnas, Krievijas rikšotāji un citas zirgu šķirnes (2.40.attēls).

2.40.attēls. Zirgu skaits pa šķirnēm 2010.–2012.gadā

Avots: LDC

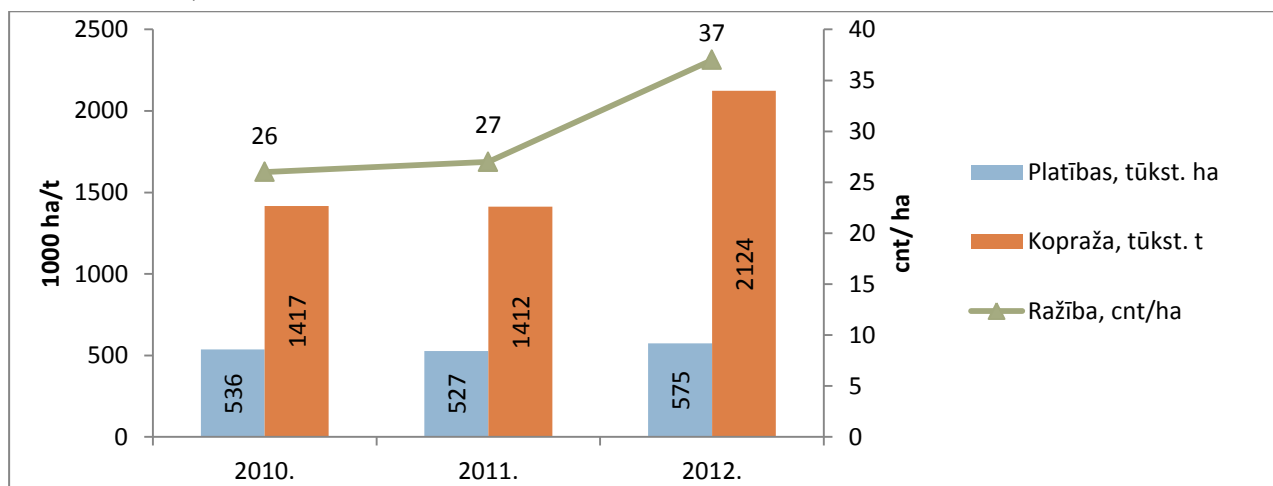
Zirgu ciltsdarbu Latvijā koordinē divas šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas (turpmāk – organizācija) – Latvijas zirgaudzētāju biedrība un Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija. Organizācijas zirgu audzētājiem sniedz ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, kārtu ciltsgrāmatu un organizē zirgu darbību vērtēšanu, izstādes un sacensības.

Nozarē jāturpina darbs ciltsdarba jomā, izmantojot augstvērtīgu vaislas materiālu pēcnācēju iegūšanā. Jāattīsta Latvijas šķirnes braucamā tipa zirgu izmantošana pajūgu braukšanā, lai veicinātu šo zirgu atpazīstamību un pavērtu eksporta iespējas arī braucamā tipa zirgiem.

Jāveicina zirgkopības nozares popularitāte un speciālistu apmācība, kā arī ir jāmodernizē pieejamās izglītības programmas un jāpielāgo reālajām nozares vajadzībām, lai nozarei būtu jauni profesionāli un kompetenti speciālisti, kas spētu attīstīt zirgu darbaspējas un tos sagatavot starptautiskām izsolēm.

2.8.Graudu ražošana

2012.gads pēdējā desmitgadē raksturojas ar vislabvēlīgākajiem agro klimatiskajiem apstākļiem augstu graudu ražu ieguvei. Netika novēroti ne pārmērīgi lietavu periodi, ne arī sausuma periodi. Problēmas nedaudz radās ražas novākšanas periodā, kad aprūkās kalšu jaudas graudu žāvēšanai. Kopumā ņemot, graudaugu audzēšanai atkarībā no augšņu īpatnībām piemērota visa valsts teritorija, bet augstākās vai tuvas augstākajām ražām no ha iegūst Zemgales reģionā. Salīdzinot ar 2011.gadu graudaugu ražība pieaugusi no 26,8 cnt/ha līdz 37,0 cnt/ha. Taču katrā reģionā ir iespējams izvēlēties tādu graudaugu sugu/šķirni, kuru ar labiem panākumiem var audzēt atbilstošā klimatiskā un augšņu zonā. Graudaugiem kā vienai no svarīgākajām kultūraugu grupām ir galvenā nozīme lauksaimniecība preču produkcijas ražošanā. Īpaši nozīmīga tā kļūst pēdējā laikā, kad graudus un to pārstrādes produktus izmanto ne tikai pārtikā un lopbarībā, bet arī kā alternatīvās enerģijas ieguves avotus. Kopējā sējumu struktūrā pēdējā desmitgadē no 2002.-2012.gadam graudu audzēšana aizņem ~50 %.

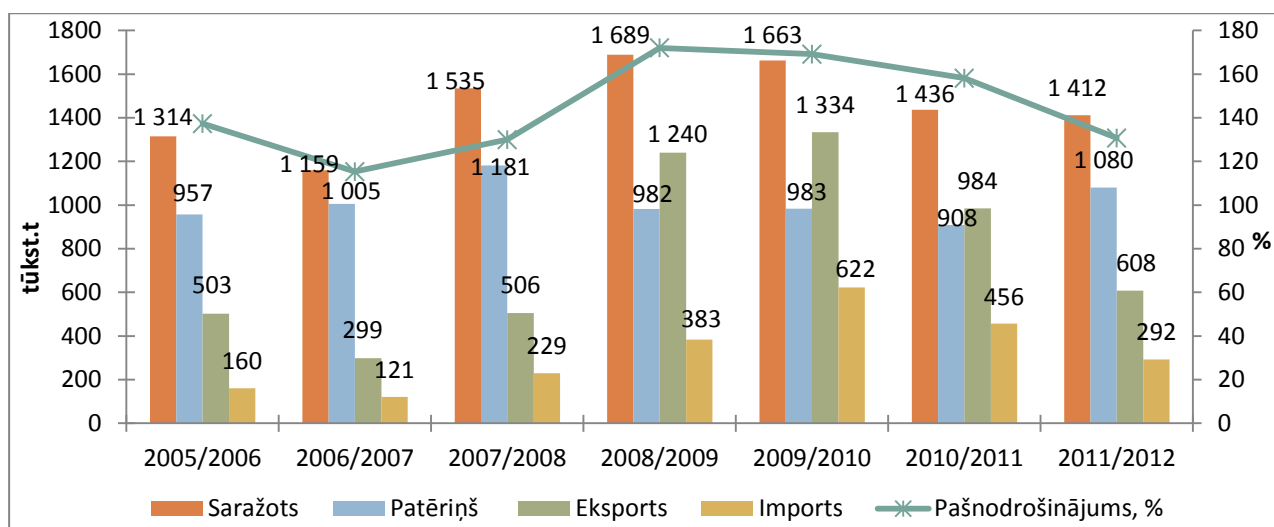
2.41.attēls. Graudu platības, kopražas un ražība Latvijā 2010.-2012.gadā

Avots: CSP

Aplūkojot 2.41.attēlu, pēdējo trīs gadu laikā ir vērojama tendence graudaugu platību pieaugumam. Kaut arī 2011.gadā kopējās graudu platības aizņēmušas 527 tūkst. ha, kas ir par 2,8 % mazāk kā 2010.gadā, taču platību pieaugums vērojams 2012.gadā, kas ir par 9,1 % vairāk nekā 2011.gadā.

Iznīkušo un nenovākto graudaugu sējumu īpatsvars 2012.gadā bija 10,7 tūkst. ha jeb 1,9 % no kopējās graudaugu sējplatības.

Graudu un graudaugu bilance par 2011./2012.ražas gadu (2.42.attēls) rāda, ka valstī ir pieaudzis patēriņš (par 19 %), taču joprojām pašnodrošinājuma līmenis, kaut arī par 17 % samazinājies pret iepriekšējo gadu, ir augsts – 131 %.

2.42.attēls. Graudu un graudaugu produktu ražošanas un patēriņa bilance 2006.–2012.gadā

Avots: LAD

Ar graudaugu audzēšanu 2012.gadā kopā nodarbojās 23 304 saimniecības (2.11.tabula). Salīdzinot ar 2011.gadu ievērojami ir pieaudzis to saimniecību skaits, kurās tika iegūta augstāka raža par 50,0 cnt/ha. 2011.gadā tādas bija tikai 63 saimniecības (0,3 % no kopējo saimniecību skaita), bet 2012.gadā jau 884 saimniecības jeb 23,9 % no kopējo saimniecību skaita. Kā rāda novērojumi, tad specializētajās graudaugu audzēšanas saimniecībās, kurās sējumu platība ir ne mazāka kā 300 ha, iegūst arī augstākas ražas. Tas skaidrojams ar to, ka šādas saimniecības strādā intensīvi izmantojot graudu ražošanā intensīvā tipa graudaugu šķirnes, tās atbilstoši mēslo un veic nepieciešamo augu aizsardzības pasākumus nezāļu, slimību un kaitēkļu apkarošanā.

Ja sīkāk analizējam graudaugu ražības pa saimniecībām pēc to skaita un apsētās graudaugu platības, tad 2012.gadā 41 % graudaugu sējumu platībā vidējā graudu raža sasniedza vismaz 40,1 cnt/ha. 2011.gadā tikai 10,8 % graudaugu sējplatību sasniedza 40,1 cnt/ha ražību. Diemžēl jāatzīmē, ka salīdzinoši lielā skaitā saimniecību (6994 saimniecības) jeb 29,8 % no kopējā saimniecību skaita, tika iegūta vidējā graudaugu raža 20,0 cnt/ha un zemāka.

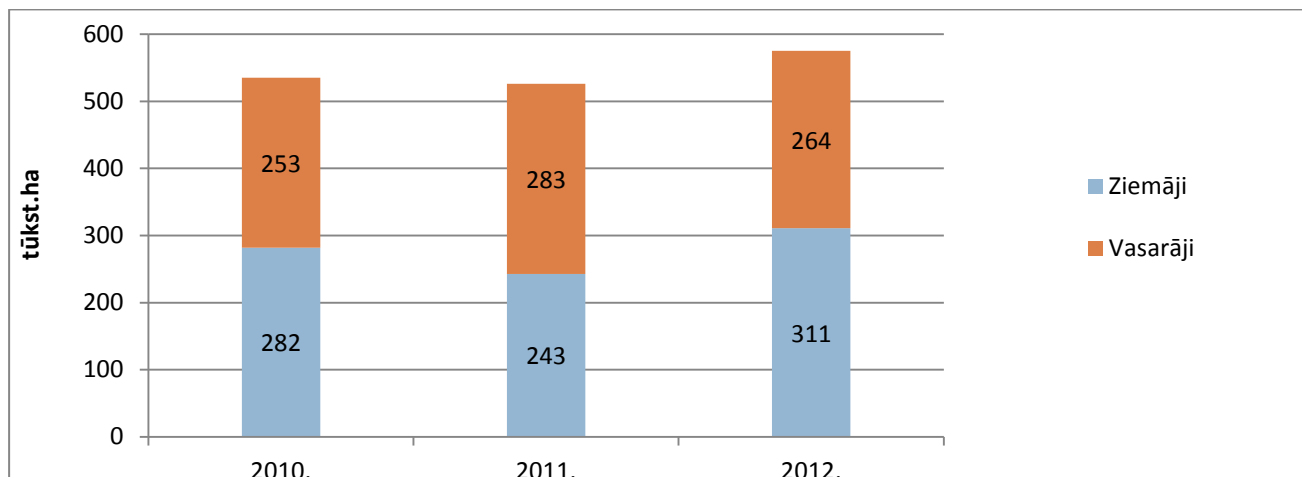
2.11.tabula

Saimniecību grupējums pēc graudaugu ražības 2012.gadā				
Ražība no 1 ha, cnt	Saimniecības ar graudaugu sējumiem		Sējumu platība	
	Skaitis	%	ha	%
līdz 5,0	648	2,7	1955	0,3
5,1 – 10,0	797	3,2	9571	1,7
10,1 – 15,0	1869	7,7	18 957	3,3
15,1 – 20,0	3630	14,9	37 801	6,6
20,1 – 25,0	6052	24,9	60 650	10,6
25,1 – 30,0	4878	20,1	85 039	14,8
30,1 – 35,0	2959	12,2	65 955	11,5
35,1 – 40,0	1304	5,4	58 815	10,2
40,1 – 45,0	508	2,1	46 589	8,1
45,1 – 50,0	774	3,2	51 820	9,0
50,1 un vairāk	884	3,6	137 444	23,9
Kopā	23 304	100,0	574 597	100,0

Avots: CSP

2012.gadā graudaugi aizņēma 574,6 tūkst. ha jeb 51,2 % no sējumu kopplatības. Ja skatāmies 2.43.attēlu par ziemāju un vasarāju audzēto apjomu, tad 2012.gadā ievērojami pieaugušas ziemāju platības (27,9 %) un samazinājušas vasarāju platības (-7,0 %). Galvenais iemesls ziemāju platību pieaugumam ir labvēlīgie klimatiskie apstākļi 2011.gada rudenī, kad bija iespējams tīrumus apstrādāt kvalitatīvi un optimālos termiņos veikt ziemāju sēju. Jāuzsver, ka no ziemāju

pārziemošanas viedokļa ideāla bija 2011/2012 gada ziema, kad ziemāji ideāli pārziemoja un to platības nebija jāpārsēj ar vasarājiem.

2.43.attēls. Ziemāju un vasarāju sējumu struktūra 2010.-2012.gadā Latvijā, tūkst.ha

Avots: CSP

Vērtējot graudaugu platību struktūru (2.12.tabula), lielākās platības kā ikkatru gadu ~ 40 – 45 % tiek apsētas ar ziemas kviešiem (2012.gadā - 44,9 %). Pieaugot pieprasījumam pēc kviešiem, kā otra plašāk audzētā graudaugu kultūra ir vasaras kvieši, kuru platība sasniedza 96,7 tūkst.ha. Kā viens no skaidrojumiem, bez jau iepriekšminētā, varētu būt arī tas, ka ražošanā strauji ienāk jaunās Latvijā selekcionētās vasaras kviešu šķirnes 'Ufo' un 'Robijs'. Tas, ka kvieši tiek sēti lielos apjomos (ziemas un vasaras kopā – 61,7 %) nav vērtējams negatīvi, bet bažas rada tas, ka kviešiem ne vienmēr tiek nodrošināta optimāla augu maiņa. Kviešus sējot bezmaiņas sējumos, ar laiku samazinās to ražība, tie ievērojami vairāk inficējās ar slimībām un zemniekiem ievērojami pieaug izmaksas augstu un kvalitatīvu ražu ieguvei. Kā redzams 2.12.tabulā, tad salīdzinoši nozīmīgas graudaugu kultūras ir arī vasaras mieži un auzas. Auzu audzēšana varētu nākotnē paplašināties, jo pēc a/s „Rīgas dzirnavnieks” sniegtās informācijas strauji pieaug auzu pārstrādes produktu pieprasījums un trūkst labas kvalitātes auzu graudu. Mazā apjomā platības tiek apsētas ar ziemas miežiem (0,5 %), griķiem (2 %) un tritikāli (2,3 %). Krītoties pieprasījumam pēc rudziem, ievērojami samazinājušās arī rudzu sējplatības. Tā, ja 2009.gadā rudzus audzēja 59,0 tūkst.ha platībā, tad 2012.gadā rudzu platības jau ir samazinājušās gandrīz divas reizes (37,0 tūkst.ha), bet vismazākā apjoma platības ar rudziem tika apsētas 2011.gadā (2011.g. – 28,4 tūkst.ha).

2.12.tabula

Apsētās graudu platības 2012.gada ražai Latvijā

Graudaugu suga	Apsētā platība, tūkst.ha	% no kopējās graudaugu platības
Rudzi	37,0	6,4
Ziemas kvieši	258,0	44,9
Ziemas mieži	2,7	0,5
Tritikāle	13,3	2,3
Vasaras kvieši	96,7	16,8
Vasaras mieži	85,2	14,8
Auzas	62,0	10,8
Vārpaugu mistrs	3,8	0,7
Vārpaugu un pākšaugu mistrs	4,2	0,8
Griķi	11,7	2,0
Kopā	574,6	100,0

Avots: CSP

2012.gadā salīdzinot ar 2011.gadu kopumā ir pieaugusi graudaugu ražība no 26,8 cnt/ha līdz 37,0 cnt/ha. Ņemot vērā labvēlīgos ziemošanas apstākļus, ievērojams ražas pieaugums bija vērojams ziemājiem, kad vidējā ziemāju graudaugu ražība vidēji sasniedza 45,2 cnt/ha un ziemas kviešiem pat

47,3 cnt/ha. No vasarājiem augstākās ražas tika iegūta vasaras kviešiem un ražība sasniedza 32,9 cnt/ha.

Ja skatāmies reģionu griezumā (2.13.tabula), tad lielākais graudaugu audzēšanas reģions Latvijā ir Zemgales reģions, kur tiek audzēti 31,5 % no visiem graudaugiem. Arī vidējā ražība Zemgales reģionā ir ievērojami augstāka nekā pārējos reģionos, kā rezultātā Zemgales reģionā tiek saražots gandrīz 40 % no visas graudu kopražas.

2.13.tabula

Reģions	Sējumu platība		Kopražā		Ražība, cnt/ha
	tūkst.ha	%	tūkst.t	%	
Pierīgas reģions	67,4	11,7	244,8	11,5	36,3
Vidzemes reģions	93,2	16,2	296,8	14,0	31,8
Kurzemes reģions	127,8	22,2	454,0	21,4	35,5
Zemgales reģions	180,7	31,5	834,2	39,2	46,2
Latgales reģions	105,5	18,4	294,7	13,9	27,9
Kopā	574,6	100,0	2124,5	100,0	37,0

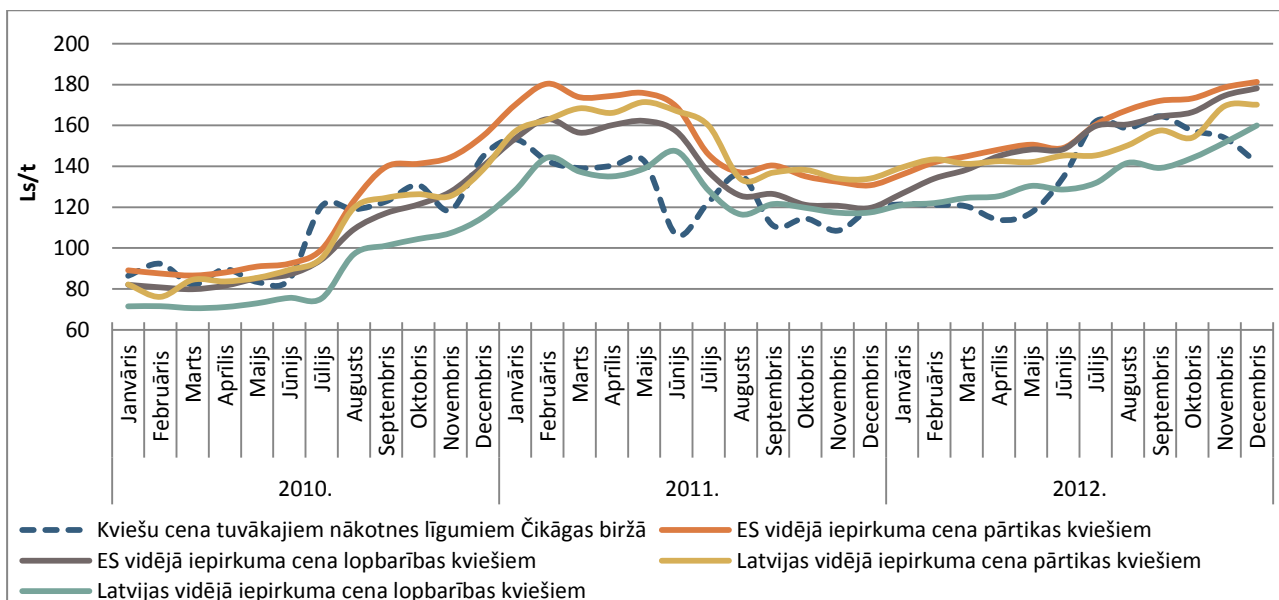
Avots: CSP

Cenas

2012.gadā bija novērojams kviešu cenu kāpums gan Latvijā, gan ES. Salīdzinot ar 2011.gada decembri, pārtikas kviešu iepirkuma cena Latvijā paaugstinājās par 27 % (2012.gada decembrī - 170,16 LVL/t). Līdzīga situācija bija arī ar lopbarības kviešu iepirkumu cenu Latvijā, kura 2012.gada decembrī sasniedza 159,99 LVL/t (+36 %, salīdzinot ar 2011.gada decembri).

2012.gada decembrī ES pārtikas kviešu cena sasniedza savu maksimālo punktu – 181,31 LVL/t kas bija par 7 % augstāka cena nekā Latvijas pārtikas kviešu cena šajā mēnesī. Dārgāki bija arī ES lopbarības kvieši, kas 2012.gada decembrī, līdzīgi kā pārtikas kvieši, sasniedza savu augstāko līmeni pēdējo trīs gadu laikā - 178,14 LVL/t (+11 %, salīdzinot ar Latvijas lopbarības kviešu iepirkuma cenu attiecīgajā mēnesī).

Līdzīgas kviešu cenu attīstības tendences bija novērojamas arī Čikāgas biržā, tomēr, atšķirībā no situācijas Latvijā un ES, kviešu cenas Čikāgas biržā 2012.gadā kopumā bija zemākas un ar tendenci samazināties 2012.gada nogalē. Piemēram, 2011.gada decembrī darījuma cena kviešiem Čikāgas biržā bija 118,90 LVL/t, savukārt 2012.gadā decembrī pasaules iepirkuma cena kviešiem pieauga par 19 % (141,80 LVL/t), kas tomēr bija par 17 % mazāka cena nekā Latvijas pārtikas kviešu cena 2012.gada decembrī. Jāatzīmē, ka atšķirībā no pasaules kviešu cenām, kas 2012.gada oktobrī, novembrī un decembrī piedzīvoja kritumu, Latvijas un ES iepirkuma cenas pārtikas un lopbarības kviešiem šajā periodā turpināja pieaugt.

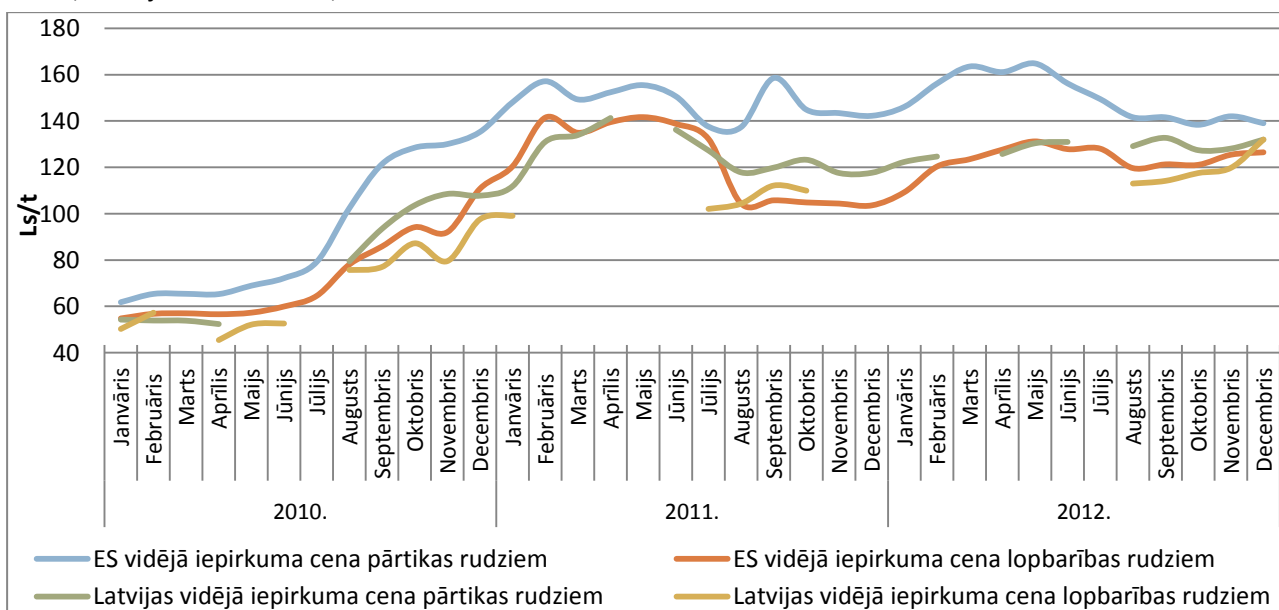

2.44.attēls. Pārtikas un lopbarības kviešu iepirkuma cenas Latvijā, ES un Čikāgas biržā 2010.-2012.gadā

Avots: Eiropas Komisija, Čikāgas birža

Latvijas iepirkuma cenu kāpums pārtikas rudziem 2012.gada decembrī, salīdzinot ar 2011.gada decembri, sastādīja 12 %, sasniedzot 131,98 LVL/t. Savukārt lopbarības rudzu cena pieauga vēl straujāk (par 25 %), sasniedzot 132,00 LVL/t.

Savu maksimālo punktu pēdējo trīs gadu laikā ES pārtikas rudzu cenas sasniedza 2012.gada maijā – 164,84 LVL/t, kas bija par 26 % augstāka cena nekā Latvijas pārtikas rudzu cena 2012.gada maijā (130,39 LVL/t). Tomēr 2012.gada decembrī cenu būtiskā starpība mazinājās: ES cena bija 139,10 LVL/t, Latvijas cena – 131,98 LVL/t.

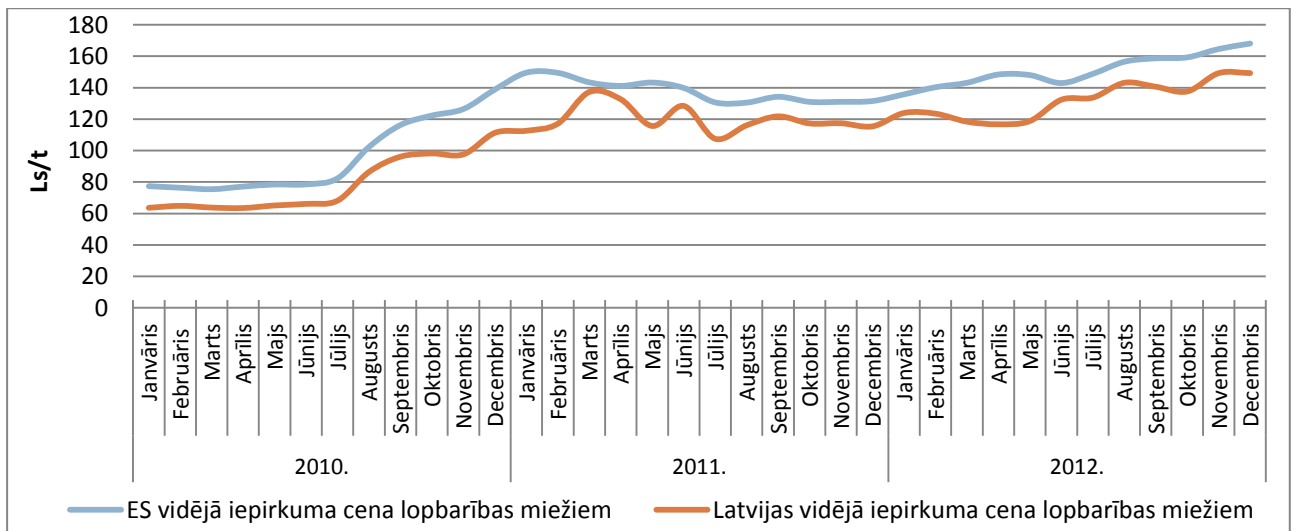

2.45.attēls. Pārtikas un lopbarības rudzu iepirkuma cenas 2010.-2012.gadā

Avots: Eiropas Komisija

Arī miežiem, līdzīgi kā kviešiem un rudziem, 2012.gadā bija novērojams cenu pieaugums. Latvijā iepirkuma cenu kāpums lopbarības miežiem 2012.gada decembrī, salīdzinot ar 2011.gada decembri, bija 29 %, sasniedzot 149,29 LVL/t.

Salīdzinot Latvijas un ES lopbarības miežu cenas, jāatzīmē, ka 2012.gada decembrī, ES iepirkuma cena bija 168,08 LVL/t, kas bija par 13 % augstāka nekā Latvijas lopbarības iepirkuma cena šajā mēnesī (149,29 LVL/t).

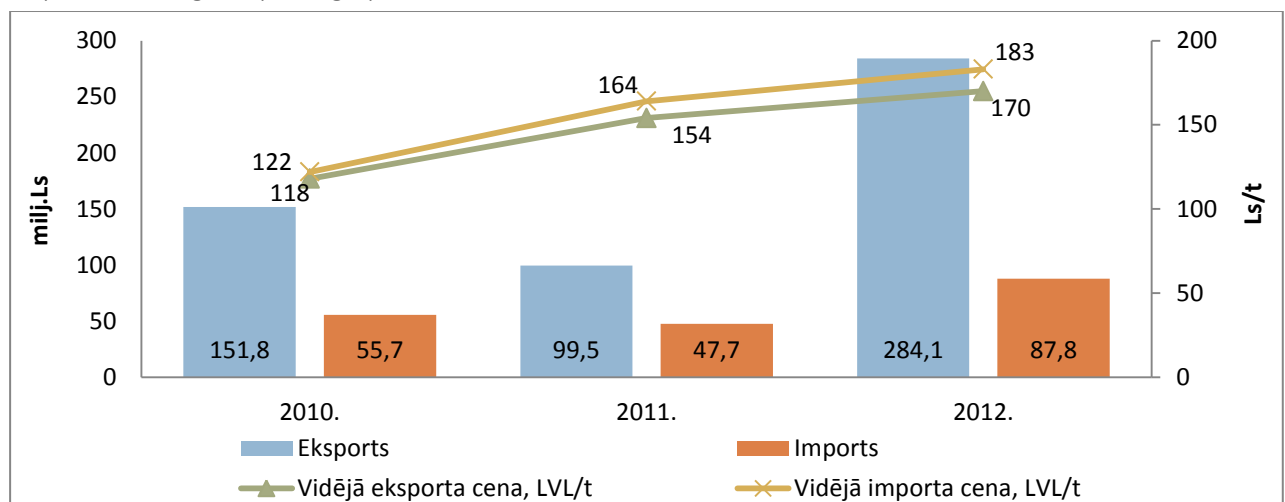

2.46.attēls. Lopbarības miežu iepirkuma cenas ES un Latvijā 2010.-2012.gadā

Avots: Eiropas Komisija

Ārējā tirdzniecība

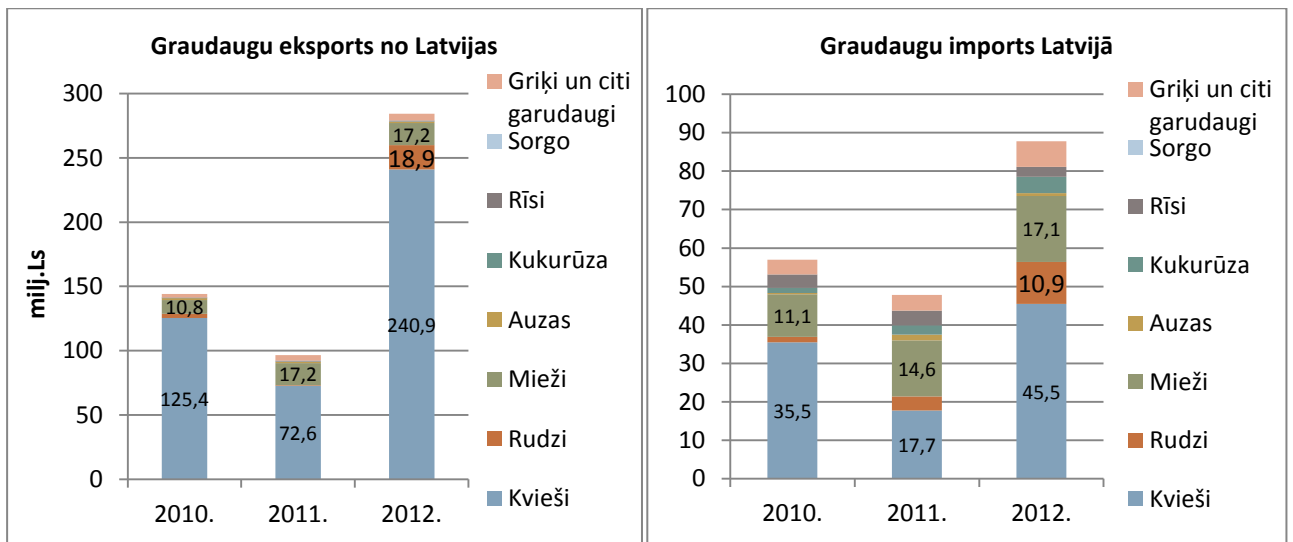
2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, visu graudaugu (kvieši, mieži, rudzi, auzas, rīsi, kukurūza, sorgo, griķi un citi graudaugi) eksports vērtības izteiksmē no Latvijas uz ES un trešajām valstīm palielinājās gandrīz trīs reizes (no Ls 99,5 milj. 2011.gadā uz Ls 284,1 milj. 2012.gadā). Graudaugu imports 2012.gadā pieauga par 84 %.

2.47.attēls. Latvijas graudaugu eksports un imports 2010.-2012.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Nozīmīgāko vietu Latvijas graudaugu importā un eksportā ieņem kvieši – 2012.gadā 48 % no Latvijā importētajiem graudiem (vērtības izteiksmē) un 84,5 % no eksportētajiem graudiem (vērtības izteiksmē) veidoja kvieši. 2012.gadā otrajā vietā graudaugu importā bija mieži (19,5 % no kopējās importa vērtības), savukārt eksportā - rudzi (6,5 % no kopējās eksporta vērtības).

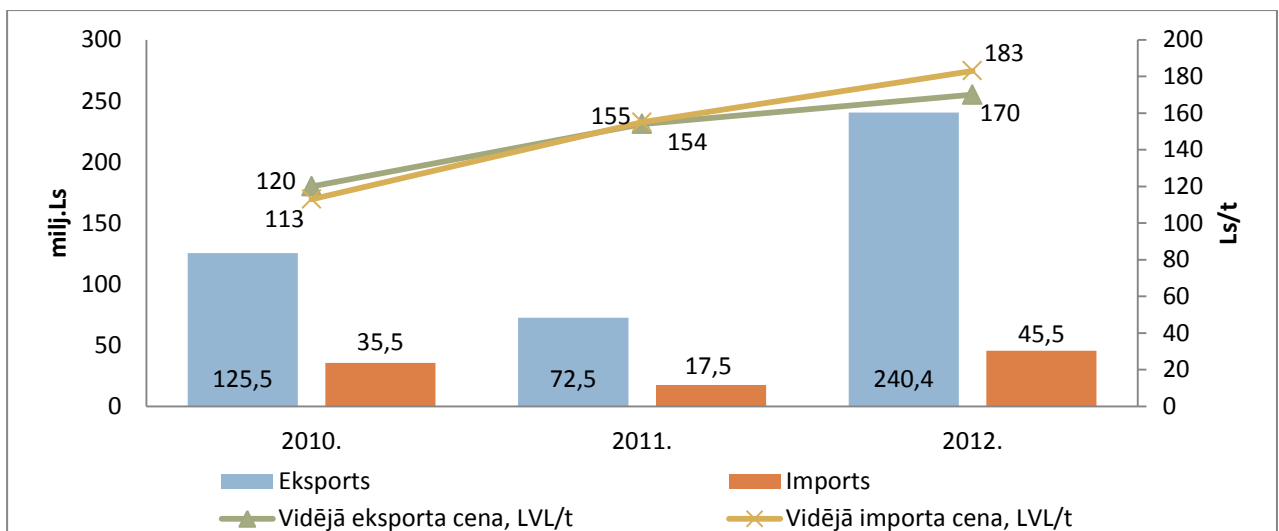

2.48.attēls. Latvijas graudaugu eksports un imports sadalījumā pa graudaugu grupām 2010.-2012.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Salīdzinot ar 2011.gadu, 2012.gadā kviešu imports Latvijā palielinājās vairāk nekā divas reizes, savukārt eksporta apjoms pieauga vēl būtiskāk - 2012.gadā no Latvijas eksportēto kviešu vērtība bija Ls 240,4 milj., kas ir apmēram trīs reizes vairāk (jeb par 232 % vairāk) nekā 2011.gadā.

Ņemot vērā kviešu cenu pieaugumu Latvijas, ES un pasaules tirgos, vidējā Latvijas eksporta cena kviešiem 2012.gadā bija augstāka nekā iepriekšējos gados (2012.gadā tā pieauga par 18 %, salīdzinot ar 2011.gada eksporta cenu).

2.49.attēls. Latvijas kviešu eksports un imports 2010.-2012.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2.9.Augļu un dārzeņu ražošana

Augļkopība

Latvijas augļu koku un ogulāju kopējās platības 2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu ir samazinājušās par 4,7 % (2.14.tabula). Šāda tendence tiek novērota jau trešo gadu. Tas saistīts ar nelabvēlīgiem laika apstākļiem ziemā. 2012.gada ziema bija jau trešā koku pārziemošanai ļoti nelabvēlīgā sezona pēc kārtas, tādēļ 2012.gadā sevišķi stipri izpaužas gan šīs ziemas, gan arī iepriekšējo ziemu sala bojājumu sekas. 2011.gada oktobris – decembris bija pārāk silti, neatbilstoši klimatiskajai normai un tādēļ kokiem nobriešana un sagatavošanās fizioloģiskajam miera periodam

bija traucēta. 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, ābeļu platības samazinājušās par 4,7 %, kā arī jāņogu, upeņu platības samazinājās par 18,4 %.

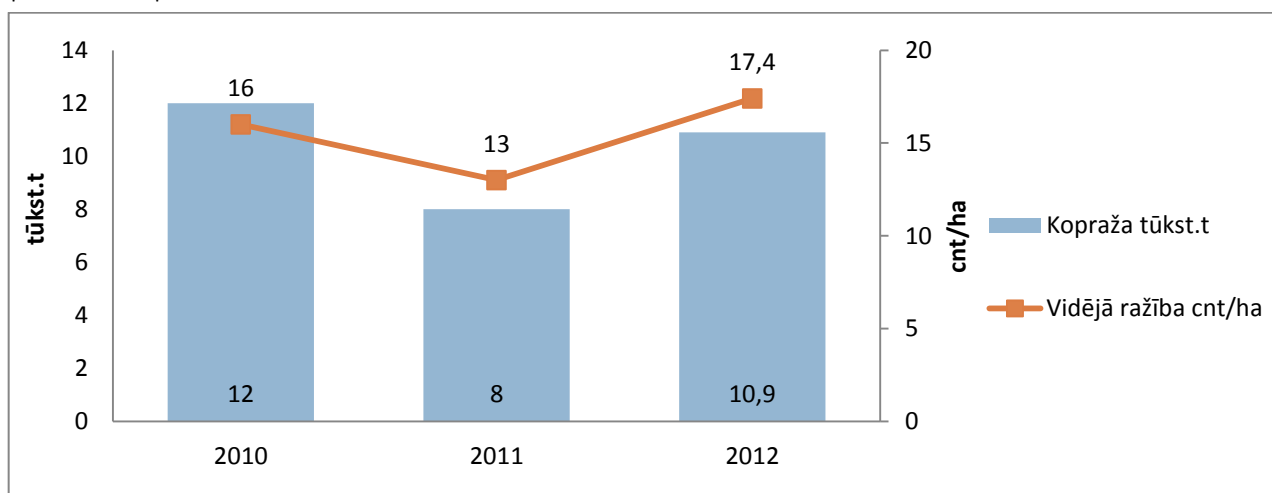
2.14.tabula

Augļu koku un ogulāju stādījumu platība 2010.-2012.gadā, ha			
	2010.	2011.	2012.
Ābeles	4561	4273	4073
Bumbieres	241	233	281
Plūmes	133	111	182
Ķirši	153	144	150
Jāņogas, upenes	964	973	794
Avenes	323	333	213
Ērkšķogas	16	7	8
Zemenes	467	428	400
Aronijas	7	10	22
Smiltsērķšķi	200	245	275
Krūmcidonijas	85	80	115
KOPĀ:	7150	6837	6513

Avots: CSP

2012.gadā no ogulājiem vislielāko platību aizņēma upenes un jāņogas, attiecībā pret 2011.gadu, palielinājusies platība bumbierēm (par 20 %), plūmēm (par 63 %) un ķiršiem (par 4 %), kā arī smiltsērķšķu un krūmcidoniju platības turpina pieaugt.

Platības pieaugums smiltsērķšķiem un krūmcidonijām ir saistīts ar pieaugošo pieprasījumu pēc to pārstrādes produktiem.

2.50.attēls. Latvijas augļu koku un ogulāju kopraža un ražība 2010.–2012.gadā

Avots: CSP

Apskatot 2.50.attēlu redzams, ka 2012.gadā par 36 % palielinājās augļkoku un ogu vidējā ražība, līdz ar to arī par 33 % pieauga kopraža. Kopražas ziņā joprojām stabili līdera pozīciju ieņem āboli – 2012.gadā to kopraža bija 86,2 % no visas augļu un ogu kopražas (2.15.tabula). Salīdzinot ar 2011.gadu, samazinājās arī plūmju (par 8,7 %) un ķiršu (38,5 %) kopražas, jo bija nelabvēlīgi laika apstākļi - līdz pat janvārim ieilga siltais rudens un tam sekoja krass temperatūras pazeminājums. Janvāra beigās esošais aukstums radīja nopietnus bojājumus stādījumos – cieta stumbri, daudzām šķirnēm izsala augļzariņi. 2012.gadā par 52 % palielinājās bumbieru kopraža, kura kopš 2009.gada samazinājās.

Zemeņu kopraža palielinājās par 20 % un ogulāju (jāņogas un upenes) kopraža 2012.gadā palielinājās vidēji par 31 % salīdzinājumā ar 2011.gadu.

Galveno augļu un ogu ražošana kopraža 2010.-2012.gadā, t

	2010.	2011.	2012.
Āboli	10 325	7501	9449
Bumbieri	180	153	233
Plūmes	30	69	63
Ķirši	56	65	40
Jānogas, upenes	350	427	560
Zemenes	607	783	942

Avots: CSP

Dārzenkopība

Latvijas dārzeņu kopējā aizņemtā platība 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu nedaudz samazinājās. Atklātā lauka platības samazinājās par 0,8 %, bet segtās platības palielinājās par 9,0 % (2.16.tabula).

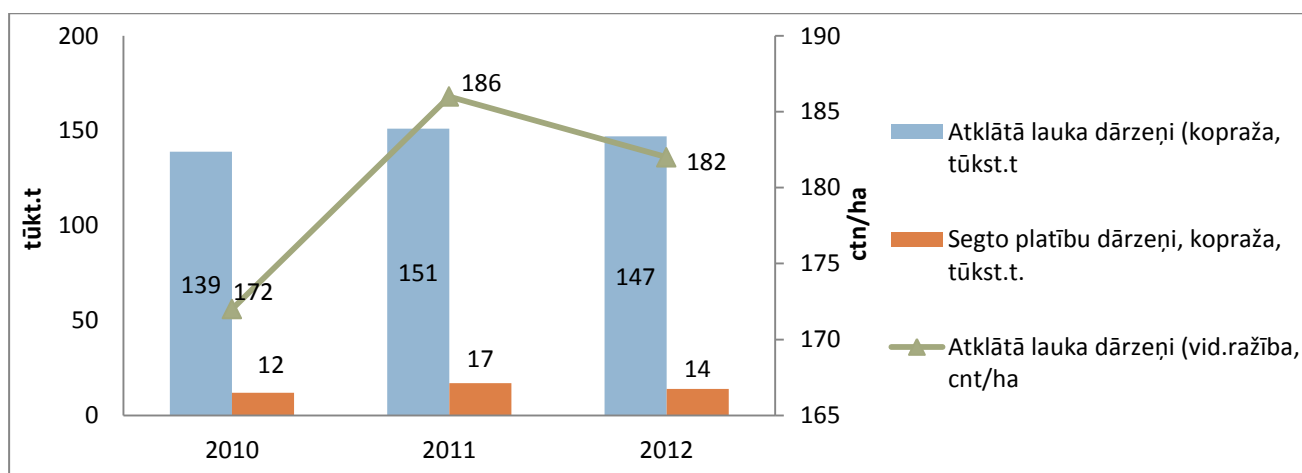
Salīdzinot ar 2011.gadu, samazinājušās salātu un burkānu platības. Burkānu platības jau trešo gadu samazinās, jo ražas novākšanas laikā ir nelabvēlīgi laika apstākļi (ilgstošs lietus), līdz ar to ir novēlota ražas novākšana un produkciju grūti saglabāt (tā sapūst). 2011.gadā novērojama stikla siltumnīcu platību samazināšanās un būtiska plēves seguma siltumnīcu platību palielināšanās, jo saistībā ar konkurences pastiprināšanos un ražošanas pašizmaksas pieaugumu tika likvidēta liela segto platību (zemstiklu) dārzeņu audzēšanas saimniecība „Rīga”.

Atklātā lauka dārzeņu platības un segtās platības 2010.-2012.gadā, ha

	2010.	2011.	2012.
Atklātā lauka platība, ha	8071	8149	8085
kāposti	2526	2387	2536
t.sk. ziedkāposti	160	141	340
puravi	50	62	119
salāti	17	24	9
sīpoli lociņiem	65	76	185
gurķi	241	196	241
tomāti	7	14	18
bietes	994	932	1191
burkāni	1795	1641	1421
sīpoli	1068	1259	1260
ķiploki	41	53	74
mārrutki	158	174	24
kabači un ķirbji	174	232	208
pārējie dārzeņi	870	413	405
Segtā platība, ha	83,9	71,1	77,3
tai skaitā:			
stikla siltumnīcu	42,1	47,2	36,7
plēves siltumnīcu	41,8	23,9	40,5

Avots: CSP

Latvijas dārzeņu kopraža 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, ir samazinājusies par 4,1 % (2.51.attēls).

2.51.attēls. Atklāta lauka un segto platību dārzeņu kopraža un ražība 2010.–2012.gadā

Avots: CSP

Segto platību dārzeņu kopraža 2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu samazinājusies par 14,7 %, jo samazinājās arī atklāto un segto lauku kopplatība (par 0,7 %). Latvijā joprojām nozīmīgāko daļu no segto platību dārzeņu kopražas sastādīja gurķi (58,2 %) un tomāti (39,8 %). Pārējie dārzeņi un salāti segto platību struktūrā bija tikai 2,0 % no kopražas (2.17.tabula).

2.17.tabula

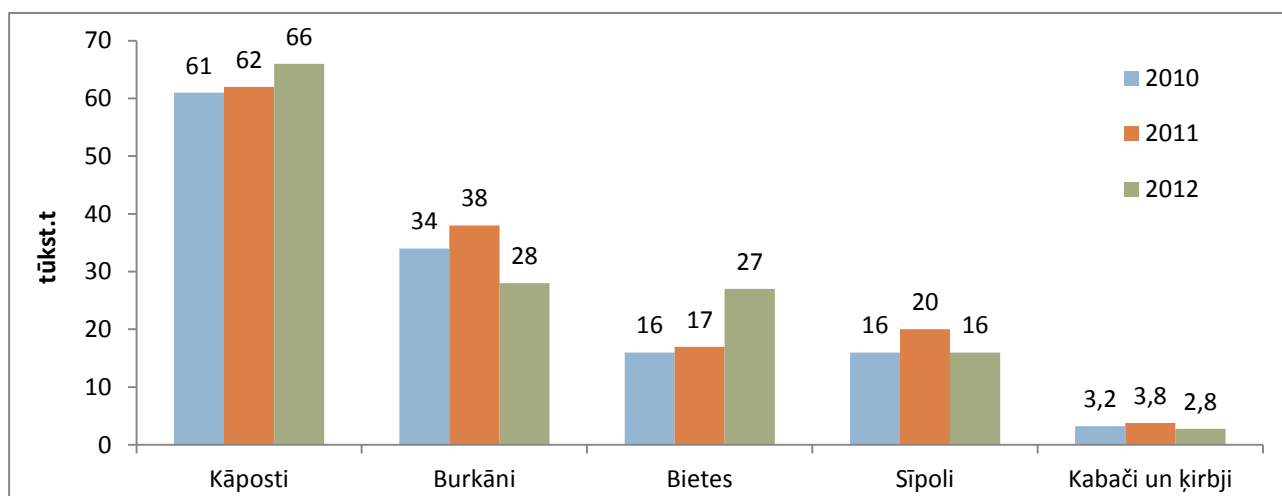
Segtās platības dārzeņu kopraža, tonnās

	2010.	2011.	2012.
Tomāti	5283	7852	5657
Gurķi	6422	8433	8262
Salāti	173	233	132
Pārējie dārzeņi	283	124	143

Avots: CSP

Laika apstākļi 2012.gadā bija nelabvēlīgi atklātā lauka dārzeņu audzēšanai, stabili ievērojams bija nokrišņu daudzums – desmit gada mēnešos no divpadsmit to daudzums bija virs normas. Vidējā ražība lauka dārzeņiem 2012.gadā salīdzinot ar 2011.gadu samazinājās par 2,2 % un kopraža 2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu samazinājusies par 2,9 % (2.52.attēls).

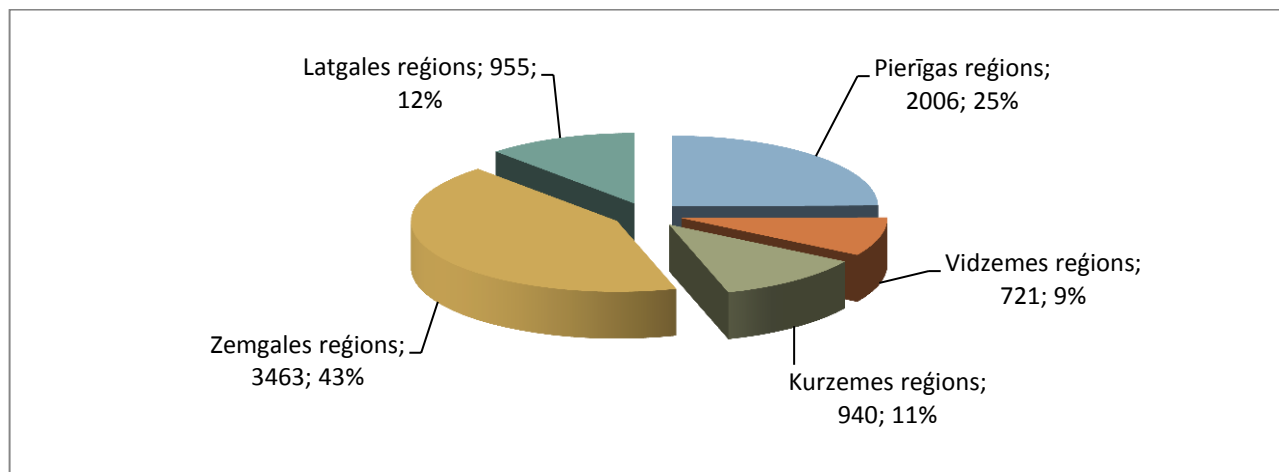
Lielākais kopražas īpatsvars atklātā lauka dārzeņu platībās bija kāpostiem (44,7 %) un bietēm (18,5 %), bet burkāniem un sīpoliem nelabvēlīgo laika apstākļu dēļ kopražas samazinājās. Pārējie dārzeņi kopā sastādīja tikai 34,0 % no atklāta lauka dārzeņu kopražas.

2.52.attēls. Galveno atklāto platību dārzeņu kopraža, 2010.–2012.gadā

Avots: CSP

Apkopojot datus par atklātā lauka dārzeņu platībām pa reģioniem (2.53.attēls), redzams, ka dominē divi reģioni – Zemgales un Pierīgas reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās, pamatā pilsētu tuvumā. Šāda tendence novērojama arī iepriekšējos trīs gadus.

2.53.attēls. Atklātā lauka dārzeņu platības pa reģioniem 2012.gadā, ha

Avots: CSP

Dārzenkopība un augļkopība ir vienas no efektīvākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā, ja rēķina pēc ienākumiem uz vienu lauksaimniecībā apstrādātās platības vienību. Dārzeņu audzēšanai ir piemērota visa Latvijas teritorija, bet saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās, galvenokārt pilsētu tuvumā.

Ienākumiem augļkopības un dārzenkopības nozarē ir tendence samazināties, jo trūkst darbaspēka, palielinās resursu cena, kā arī produkcijas pašizmaksa, un tas atstāj ievērojamu ietekmi uz ražošanas apjomu un kultūraugu platību.

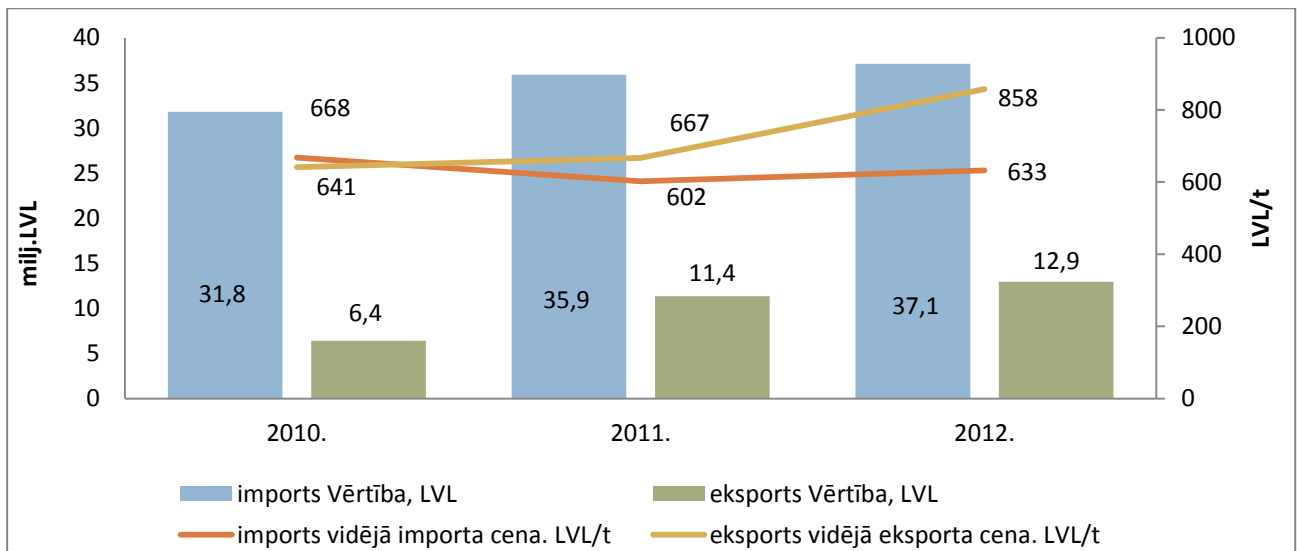
Arī augļkopības nozarē vērojama platību samazināšanās, kā arī agroklimatisko apstākļu dēļ, samazinās augļu un ogu kopražā un ražība. Augļu un dārzeņu audzēšanā, it sevišķi to novākšanā, tiek izmantots liels roku darba apjoms. Līdz ar to šīs nozares tieši ietekmē darbaspēka izmaksu palielināšanos.

Dārzenkopībā un augļkopībā dominē mazās saimniecības, kas neražo produkciju lielā apjomā. No visām saimniecībām dārzenkopībai pievēršusās 88 % mazo saimniecību (līdz 0,1 ha). Arī augļkopībā vērojama sadrumstalotība, jo mazās saimniecības (līdz 2,5 ha) sastāda 65 % no kopējā augļkopības saimniecību skaita. Tas liecina, ka audzētājiem būtu svarīgi savstarpēji apvienoties, kooperēties, lai uzlabotu audzēšanas rentabilitāti un realizāciju, veicinātu savu saimniecību konkurētspēju.

Ārējā tirdzniecība

2012.gadā svaigu dārzeņu importa vērtības izteiksmē kopējie apjomi, salīdzinot ar 2011.gadu, ir pieauguši par 3 % (2.54.attēls). Importēto produktu apjomi no Eiropas Savienības valstīm 2011.gadā, salīdzinot ar 2010.gadu, ir pieauguši par 25 %, sasniedzot 59,5 tūkst. tonnas. Importa lielāko daļu jau vairākus gadus pēc kārtas veido tomāti (37 % no kopējā importa vērtības), paprika 14 %, savukārt gurķi tikai 12 %.

Valstu saraksts, no kurām tiek īstenots nozīmīgākais dārzeņu importa apjoms, ir palicis nemainīgs - Nīderlande – 34 % (2011.gadā 43% no kopējās importēto dārzeņu vērtības), Spānija – 23 % (18 %) un Lietuva – 21 % (15 %).

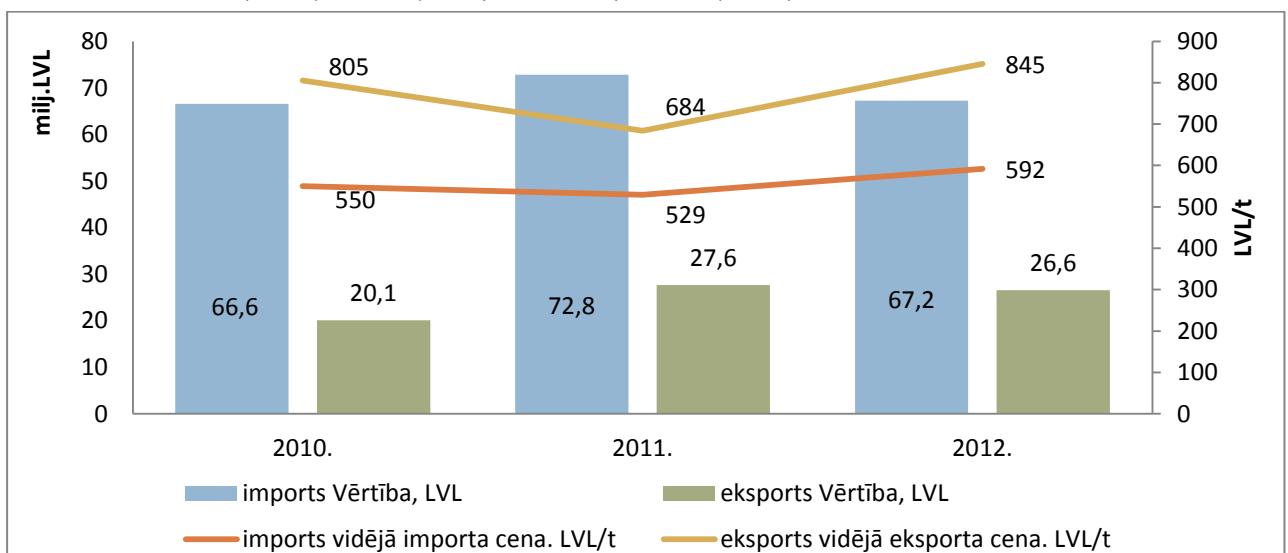
2.54.attēls. Svaigu dārzeņu imports un eksports Latvijā 2010.–2012.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Svaigu dārzeņu eksporta vērtībā ar katru gadu pieaug. Ja 2011.gadā eksportēto dārzeņu vērtība bija 11,4 milj.LVL, tad 2012.gadā tā pieauga par 13 % sasniedzot 12,9 milj. LVL. 2012.gadā eksportēto dārzeņu vērtība uz Eiropas Savienības valstīm samazinājās par 3 %, savukārt uz trešajām valstīm – palielinājās gandrīz 2 reizes. Galvenie eksportēto dārzeņu galamērķi joprojām ir Igaunija (44 %) no kopējā dārzeņu eksporta 2011.gadā), Krievija (28 %) un Lietuva (24 %).

Populārākie eksportētie (t.sk. reeksportētie) dārzeņi 2012.gadā bija tomāti (37 % no kopējās eksportēto dārzeņu vērtības), paprika (15 %) un gurķi (11 %).

2012.gadā svaigu augļu importa vidējā vērtība salīdzinot ar 2011.gadu samazinājās par -8 %, sasniedzot 67,2 milj.LVL (2.55.attēls). Augļu imports un eksports vērtības izteiksmē samazinājies gan no ES, gan trešajām valstīm. Valstu saraksts, no kurām tiek īstenots nozīmīgākais augļu importētāj a apjoms, ir Spānija (26 % 2011.gadā 17 % no kopējās importēto augļu vērtības), Nīderlande (17 % 2011.gadā 18 %) un Lietuva (15 % 2011.gadā 20 %). Vairāk importētie augļi ir citrusaugļi (26 %), āboli un bumbieri (15 %), kā arī ķirši, persiki un plūmes (12 %).

2.55.attēls. Svaigu augļu imports un eksports Latvijā 2010.–2012.gadā

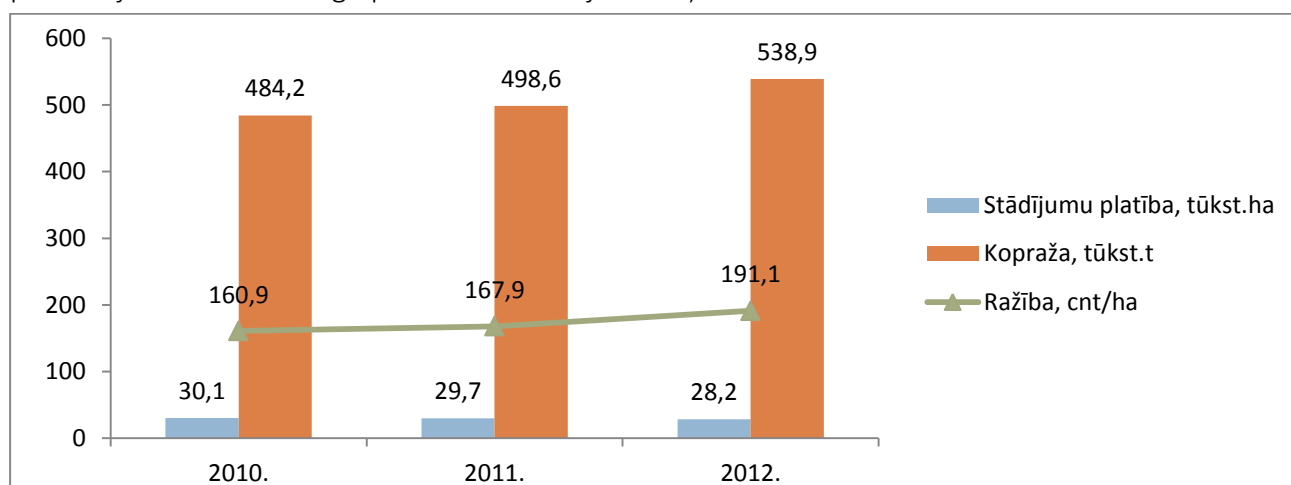
Avots: ZM pēc Eurostat

Eksporta (tai skaitā reeksporta) vērtība 2012.gadā salīdzinot ar 2011.gadu samazinājās par -4%. Nozīmīgākie eksporta galamērķi bija tādas valstis kā Krievija (63 % 2011.gadā 22 % no kopējās

importēto augļu vērtības), Lietuva (24 %. 2011.gadā tikpat) un Baltkrievija (7 %). Vairāk eksportētie augļi ir citrusaugļi (21 %), kivi (20 %), kā arī bumbieri un āboli (16 %).

2.10. Kartupeļu ražošana

Kartupeļu stādījumu platība ik gadu sarūk, 2012.gadā tā bija 28 187 ha, kas ir par 5 % mazāk nekā 2011.gadā. Viens no iemesliem, kāpēc ik gadu kartupeļu stādījumu platības sarūk, ir tas, ka kartupeļi ir resursietilpīga kultūra, tās audzēšanai nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš. Kopējās platības sarūk arī tādēļ, ka mazie un vidējie audzētāji samazina platības, jo nav garantēta stabila realizācija un nespēj konkurēt tirgū. Savukārt kartupeļu ražība bija par 14 % lielāka un kopraža 2012.gadā bija par 8 % lielāka nekā 2011.gadā (2.56.attēls). Vidējā ražība, galvenokārt, ir palielinājusies uz mazražīgo platību samazinājuma rēķina.

2.56.attēls. Kartupeļu platības, kopraža un ražība Latvijā 2010.–2012.gadā

Avots: CSP

Kartupeļu ražu 2012.gadā ietekmēja tas, ka meteoroloģiskie apstākļi bija ļoti mainīgi, laiks bieži bija lietains, kas veicināja augu slimību izplatību, kā arī bieži nokrišņi traucēja kartupeļu ražas novākšanu. Tāpat kā citus gadus, arī 2012.gadā bija vērojama kartupeļu lakstu puve, taču šī slimība kartupeļu audzētājiem būtiskus ražas zaudējumus neradīja.

Apkopojot datus par kartupeļu stādījumu platībām pa reģioniem 2.18.tabula, redzams, ka platību ziņā dominē divi reģioni – Zemgales un Latgales reģions.

2.18.tabula

Kartupeļu platības un ražība reģionos 2010.-2012.gadā

Reģions	2010.		2011.		2012.	
	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha
Pierīgas	5870	194,6	5309	205,5	5521	204,9
Vidzemes	4472	166,2	4579	185,5	4842	187,8
Kurzemes	4806	159,6	4063	190,4	5143	136,3
Zemgales	8448	164,7	7867	195,3	8249	170,6
Latgales	6540	122,1	5894	176,3	6418	146

Avots: CSP

Pēc CSP datiem, visaugstākās un stabilākās kartupeļu ražas pēdējo trīs gadu laikā, vidēji 202 cnt/ha ir Pierīgas reģionā, viszemākā kartupeļu ražība šajā pašā laika periodā ir novērojama Latgales reģionā - vidēji 147 cnt/ha. Kartupeļu ražība ir atkarīga no daudziem faktoriem, piemēram, sēklas materiāla kvalitātes, agroklimatiskajiem apstākļiem, slimību un kaitēkļu invāzijas un mēslošanas līdzekļu pielietojuma.

Kartupeļu pārstrāde

Latvijā ir divi lieli kartupeļu pārstrādes uzņēmumi, no kuriem SIA „Aloja Starkelsen” ražo kartupeļu cieti, bet a/s “Latfood” – kartupeļu čipsus.

Sākot ar 2012./2013. tirdzniecības gadu kartupeļu cietes ražošanas kvotas Eiropas Savienībā tika atceltas.

Kartupeļu cietes ražošanā izmanto kartupeļu šķirnes ar augstu cietes saturu. Uzņēmuma SIA „Aloja Starkelsen” pārstrādātais kartupeļu daudzums cietē ar katru gadu palielinās, 2011.gadā par 9,5 %, savukārt 2012.gadā par 4,1 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

2.19.tabula

Kartupeļu cietes ražošana 2010.-2012.gadā

Tirdzniecības gads	2010.	2011.	2012.
Pārstrādātais kartupeļu daudzums, t	9044	9899	10302
Kartupeļu cietes saražotais daudzums, t	1884	2111	2231
Vidējais cietes saturs kartupeļos, %	18,8	17,9	18,4

Avots: CSP; SIA „Aloja Starkelsen”

Proporcionāli palielinoties pārstrādātajam kartupeļu daudzumam, palielinās saražotais cietes daudzums. Kartupeļu cietes apjoms 2011.gadā ir palielinājies par 12 % un 2012.gadā par 7 % salīdzinājumā ar iepriekšējo tirdzniecības gadu (2.19.tabula). Tas ir izskaidrojams ar to, ka katru gadu palielinās platības, kurās audzē cietes kartupeļus bioloģiskās cietes ieguvei.

Pēc 2.20.tabulas datiem, Latvijā 2012.gadā ar kartupeļu cietes kartupeļu audzēšanu nodarbojās 68 audzētāji, kas ir par 10 audzētājiem vairāk nekā 2011.gadā. Cietes kartupeļu kopējā platība 2012.gadā bija 542 hektāri, kas ir par 155 ha vairāk nekā 2011.gadā, kas ir izskaidrojams ar bioloģisko kartupeļu platību palielināšanos cietes pārstrādei. Vidējā cietes kartupeļu ražība bija 23,4 tonnas no hektāra, kas ir par 19 % zemāka nekā iepriekšējā gadā. Tas ir izskaidrojams ar nelabvēlīgākiem laika apstākļiem 2012.gadā kartupeļu audzēšanas un novākšanas periodā, kā arī ar to, ka bioloģiski audzētājiem kartupeļiem ir zemāka ražība salīdzinājumā ar kartupeļiem, kas audzēti pēc integrētās audzēšanas metodes.

Cietes kartupeļu audzēšana Latvijā, 2010.-2012.gadā

Rādītāji	2010.	2011.	2012.
Platība, ha	288	387	542
Vidējā ražība, t/ha	23,3	28,8	23,4
Audzētāju skaits	54	58	68

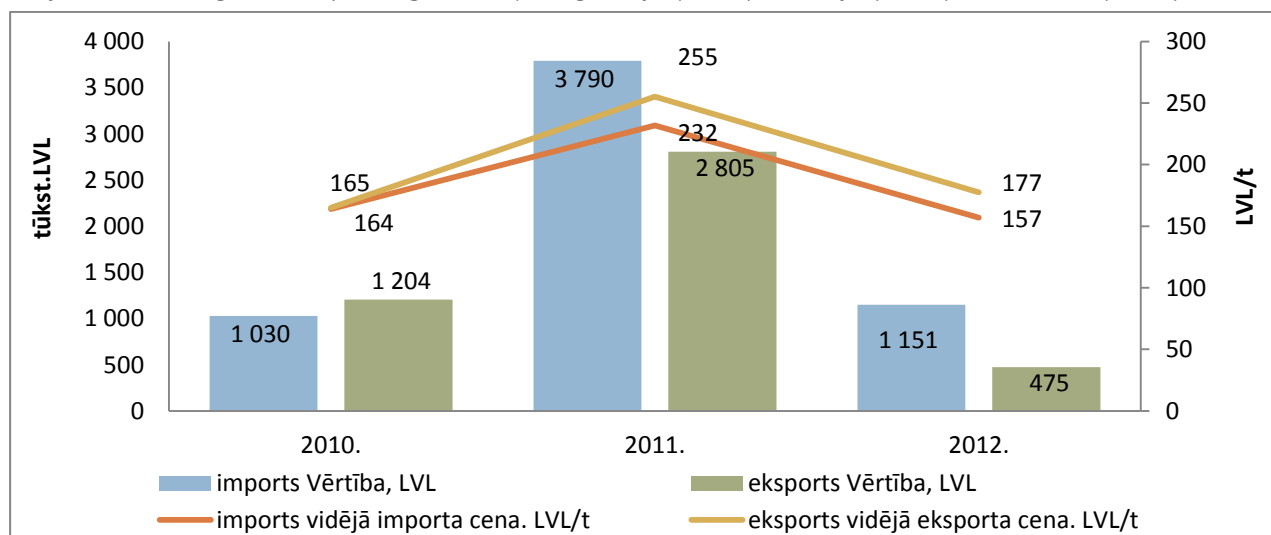
Avots: SIA „Aloja Starkelsen”

Akciju sabiedrība “Latfood” 2012.gadā pieņēma 11,3 tūkstošus tonnu speciāli „Ādažu čipsu” ražošanai audzētu kartupeļu, kas ir par 10 % mazāk kā 2011.gadā. Čipsu ražošanai kartupeļi tiek audzēti 440 ha lielā platībā. Līgumi par kartupeļu audzēšanu un piegādi tika noslēgti 2012.gada pavasarī ar 16 Latvijas zemnieku saimniecībām, kuras piegādāja labas kvalitātes „Saturna”, „Marlen”, „Lady Claire” un „Lady Rosetta” šķirnes kartupeļus, kas ir īpaši piemērotas šķirnes kartupeļu čipsu ražošanai.

Ārējā tirdzniecība

Pēc 2011.gada kartupeļu rekordaugstajiem importa vērtības apjomiem, 2012.gadā imports ir samazinājies gandrīz trīs reizes, sasniedzot 1,15 milj. LVL, kas ir par 12 % vairāk nekā 2010.gadā. Kartupeļus Latvijā 2012.gadā importēja tikai no ES valstīm – Itālijas (25 % no kopējās kartupeļu importa vērtības), Igaunijas (24 %) un Lietuvas (22 %).

Arī eksporta vērtība 2012.gadā piedzīvoja kritumu vairāk nekā divas reizes, sasniedzot 0,48 milj.LVL. Nozīmīgākie eksporta galamērķi ir Igaunija (23 %), Krievija (22 %) un Lietuva (21 %).

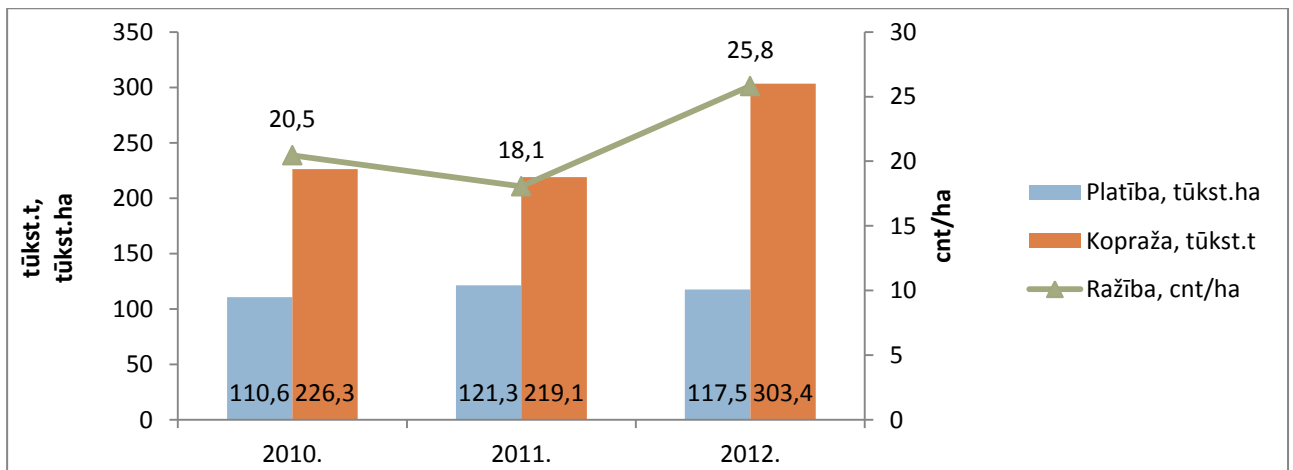
2.57.attēls. Kartupeļu (izņemot sēklas kartupeļus) imports un eksports Latvijā 2010.–2012.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2.11. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana

Rapsis

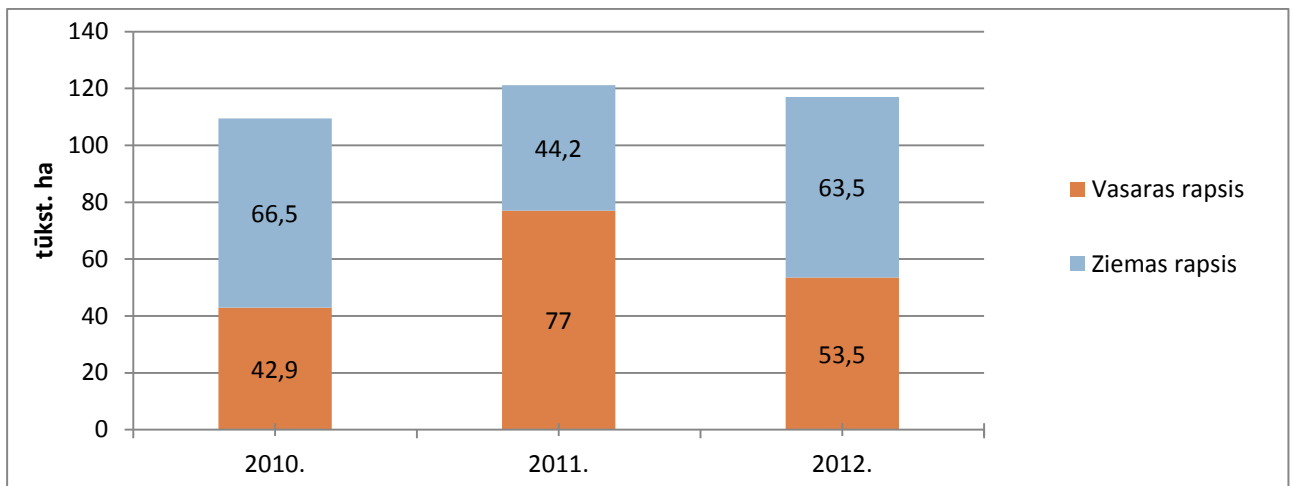
Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, rapšu sējplatība 2012.gadā samazinājās par 3,1 %. Vidējā ražība no 1 ha palielinājās no 18,1 cnt 2011.gadā līdz 25,8 cnt 2012.gadā. Pateicoties ražības pieaugumam sēklu kopievākums palielinājās par 84,3 tūkst.t jeb 39 %. (2.58.attēls).

2.58.attēls. Rapšu sējumu platība, kopraža un ražība 2010.-2012.gadā

Avots: CSP

2.59.attēlā redzama rapša sējumu struktūra, kura starp ziemas rapši un vasaras rapši 2012.gadā ir izlīdzinājusies, pateicoties labvēlīgajiem ziemas rapša ziemošanas apstākļiem. Ziemas rapša īpatsvars pret kopējo rapša platību palielinājies no 36 % 2011.gadā līdz 54 % 2012.gadā, proporcionāli samazinoties vasarāju sējumiem.

2.59.attēls. Rapšu sējumu struktūra 2010.-2012.gadā

Avots: CSP

Straujš vasaras rapšu palielinājums ir saistīts ar 2010.gada bargo ziemu, kad nepārziemoja daļa ziemāju graudaugu un ziemas rapšu. Iznīkušās platības pavasarī tika pārsētas ar vasaras rapši vai vasarāju graudaugiem.

Tā kā Latvijā un arī citur pasaulē ir liela interese par atjaunojamiem energoresursiem, kopējās rapša sējumu platības nākotnē varētu palielināties.

Šķiedras lini

Šķiedras linu novāktās platības 2011.gadā palielinājās trīs reizes un 2012.gadā četras reizes salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (2.21.tabula). Šķiedras linu ražība 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, ir palielinājusies 1,8 reizes, savukārt kopraža palielinājās 4,4 reizes. Šķiedras linu platību palielinājumu ir veicinājis linu pirmapstrādes uzņēmums SIA „Baltic East”, kurš kopš 2011.gada nodarbojas arī ar šķiedras linu audzēšanu. Uzņēmums iegādājies linu novākšanas tehnikas komplektu, kas nodrošina kvalitatīvāku linu stiebriņu novākšanu, kā rezultātā samazinās linu stiebriņu zudumi novākšanas laikā.

Šķiedras līnu ražošanas rādītāji 2010.-2012.gadā

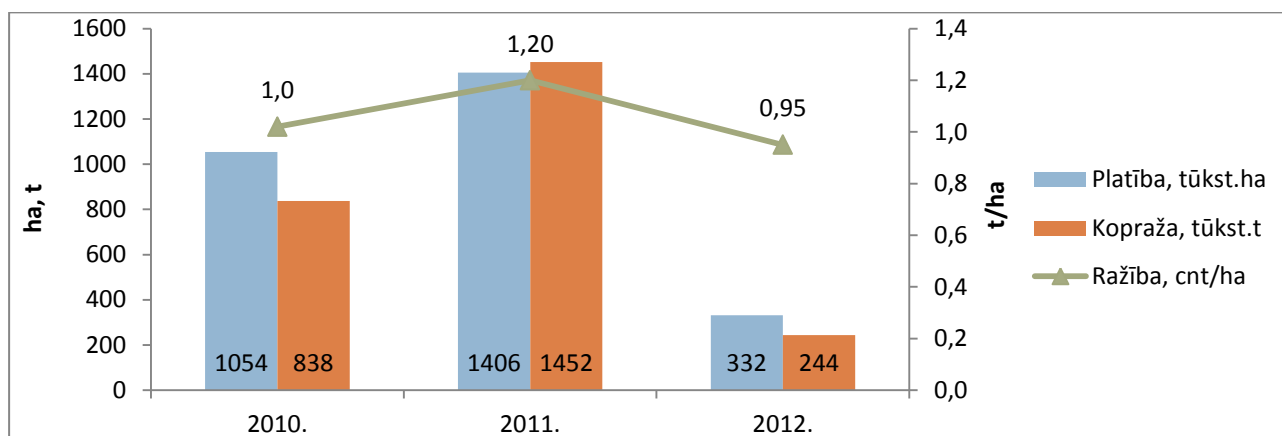
	2010.	2011.	2012
Novāktā platība (ha)	49	149	633
Šķiedras līnu kopraža (tonnas)	42	300	1321
Šķiedras līnu stiebriņu ražība (cnt/ha)	38,2	21,3	36,7

Avots: CSP

Eļļas līni

Eļļas līnu platības Latvijā nav lielas, tomēr šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu, jo ir vieglāk audzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no meteoroloģiskajiem apstākļiem kā šķiedras līniem.

Saskaņā ar 2.60.attēla datiem, eļļas līnu novāktās platības 2012.gadā bija 332 ha, kas salīdzinājumā ar 2011.gadu ir 82,5 % mazāk. Ražība ir samazinājusies par 20,8 %, kas 2012.gadā bija 1 t/ha.

2.60.attēls. Eļļas līnu platība, kopraža un ražība 2010.-2012.gadā

Avots: CSP

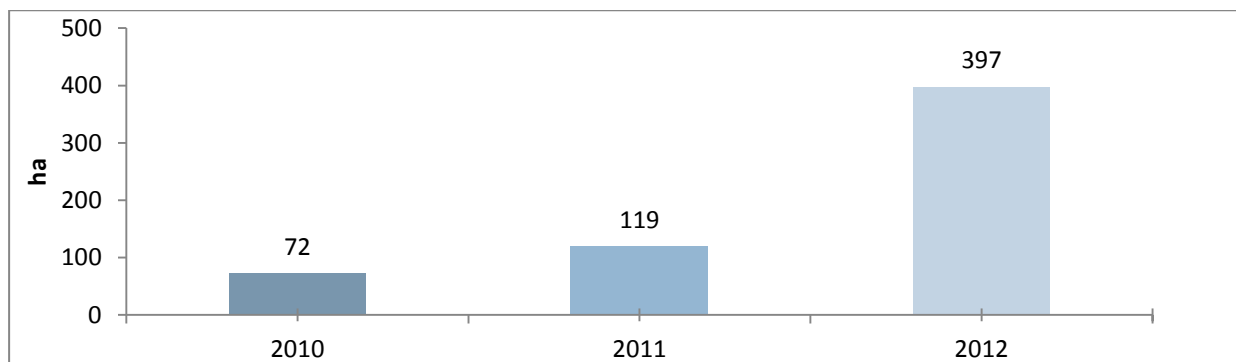
Nozares pārstāvju un ekspertu viedokļi par līnu audzēšanas ekonomikas pamatrādītājiem – ražību, šķiedras iznākumu, novākšanas un pirmapstrādes tehnoloģijām ir pretrunīgi. Arī galaproduktu tirgi ir salīdzinoši maz izpētīti. Nepieciešama arī audzētāju un pārstrādātāju kooperācija, kā arī jaunāko zinātnes atziņu ieviešana ražošanā.

Atsevišķi Latvijas augkopības nozarē strādājošie, uz tirgu orientētie uzņēmumi ir attīstījuši idejas par līnu ražošanas attīstību Latvijā samērā tradicionālā produkta – šķiedras – ieguvei, gan specializējoties salīdzinoši jauna ražošanas virziena – līnēļļas – ieguvei.

Šīs nozares attīstības idejas balstās uz diviem stūrakmeņiem – moderniem kompleksiem tehnoloģiskiem audzēšanas un produkcijas novākšanas risinājumam, kā arī ciešu izejprodukta ražošanas saikni ar rūpniecisko apstrādi.

Kaņepes

Kaņepju nozare ir jauna nozare, kuras attīstība Latvijā vērojama pēdējo gadu laikā. Latvijā kaņepju platība, 2012.gadā bija 397 ha. Salīdzinot ar 2011.gadu kaņepju platība palielinājās par 278 ha jeb 3,3 reizēm, jo sākot ar 2011.gadu, kaņepju audzētāji var saņemt vienoto platības maksājumu par apsētajām kaņepju platībām.

2.61.attēls. Kaņepju platības Latvijā 2010.-2012.gadā

Avots: LAD

Tuvākajos gados Latvijā varētu plašāk attīstīties kaņepju audzēšana, jo ES pieaug pieprasījums pēc dabīgajām šķiedrām, kuras izmanto kā kompozītmateriālus, papīrrūpniecībā, pārtikā, mašīnbūvē un daudzās citās jomās. Kaņepju platību pieaugumu turpmākajos gados varētu veicināt arī ES atbalsts, kā arī pirmās kaņepju pirmapstrādes rūpnīcas izveide.

2.12. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

2.12.1. Augu ģenētisko resursu saglabāšana

Augu ģenētiskie resursi ir visas cilvēces kopējā bagātība, tāpēc ģenētisko resursu apzināšanai un novērtēšanai, saglabāšanas un iespējamās izmantošanas jautājumiem pasaulē velta ļoti lielu uzmanību, jo bioloģiskā un ģenētiskā daudzveidība ir svarīgs nosacījums lauksaimnieciskās ražošanas un lauku vides ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai. Lauksaimnieciskās ražošanas intensifikācijas rezultātā ievērojami samazinājusies augu genotipiskā daudzveidība. Ražošanā ievieš aizvien augstākākus un pēc kvalitātes rādītājiem noteiktam izmantošanas veidam atbilstošus mākslīgi veidotus (selekcijas ceļā) augu genotipus, pārvietojot tos lielos attālumos. Līdz ar to ievērojami palielinās risks pazaudēt dabiskā vidē veidojušos genotipus, kas, ilgstošā laika periodā izejot dabisko atlasu, ir piemērojušies vietējiem apstākļiem un ir ar noteiktu plastiskumu un izturību pret konkrētā vidē iespējamām stresa situācijām.

2012.gadā augu ģenētisko resursu saglabāšana tika finansēta no valsts atbalsta lauksaimniecībai (subsīdijām). Augu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas laboratorijas darbības nodrošināšanai tika piešķirti 27 500 latu un kultūraugu genofonda saglabāšanai – 44 876 latu.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2007.gada 5.janvāra noteikumiem Nr.5 „Noteikumi par institūciju un komercsabiedrību specializāciju lauksaimniecības augu sugu ģenētisko resursu kolekcionēšanā, saglabāšanā, raksturošanā, izvērtēšanā un izmantošanā” augu ģenētisko resursu saglabāšanu Latvijā nodrošina Valsts Stendes graudaugu selekcijas institūts, Valsts Priekuļu laukaugu selekcijas institūts, Latvijas valsts augļkopības institūts, LLU, LLU aģentūra „Zemkopības zinātniskais institūts”, Pūres dārkopības pētījumu centrs, z/s „Vīnkoki”, Latgales lauksaimniecības zinātnes centrs un Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava”. Jāatzīst, ka ierobežoto finansiālo resursu dēļ visu iepriekšminēto institūciju ģenētisko resursu kolekcijās esošo augu sugu genotipu paraugi tiek tikai saglabāti, bet nekāds raksturojums, novērtējums un potenciālo izmantošanas iespēju izvērtējums netiek veikts.

Latvijas Valsts mežzinātnes institūta „Silava” telpās ir izveidota kultūraugu gēnu banka, kurā tiek saglabāti aptuveni 2000 Latvijas izcelsmes augu ģenētisko resursu paraugu no 72 augu sugām. Gēnu bankas sēklu paraugi interesentiem tiek izsniegti saskaņā ar Standarta materiālu pārsūtīšanas

līgumu (SMTA), kuru pieņēma Starptautiskā līguma par pārtikas un lauksaimniecības augu ģenētiskajiem resursiem (PGRFA) Vadošā iestāde savā pirmajā sesijā 2006.gada jūnijā.

2012.gadā ar Ministru kabineta 2012.gada 24.aprīļa noteikumiem Nr.288 „Par Saprašanās memorandu par Eiropas integrētās gēnu banku sistēmas (AEGIS) izveidošanu” Latvija pievienojās Eiropas integrētās gēnu banku sistēmai (AEGIS). AEGIS ir Eiropas reģiona valstu izstrādāta reģionālās sadarbības sistēma racionālas pārtikas un lauksaimniecības augu ģenētisko resursu saglabāšanas un ilgtspējīgas izmantošanas nolūkā Eiropā. Tā pirmo reizi veidos Eiropas kolekciju, kas darbosies kā virtuāla (Eiropas) gēnu banka. Iesaistoties šajā darbā, valstis racionalizēs pašreizējo saglabāšanas un ilgtspējīgas izmantošanas sistēmu un tās efektivitāti gan kolektīvā, gan individuālā līmenī. Jaunā sistēma dos iespēju vairākām gēnu bankām balstīties uz citu gēnu banku padarīto darbu, nedublējot to.

Ar detalizētāku informāciju par Latvijas augu ģenētiskajiem var iepazīties tīmekļa vietnē: <http://www.genres.lv>.

2.12.2. Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Galvenais uzsvars lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu šķirņu saglabāšanā Latvijā ir uz dzīvnieku saglabāšanu *in situ* – dzīvnieki tiek audzēti saimniecībās šķirnei raksturīgos apstākļos. Līdztekus notiek arī lauksaimniecības dzīvnieku šķirņu *ex situ* saglabāšana laboratorijā DNS paraugu veidā, kā arī spermas veidā piena liellopu šķirnēm.

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu šķirņu saglabāšana un izkopšana Latvijā notiek saskaņā ar šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju organizāciju (turpmāk – organizācija) izstrādātajām ciltsdarba programmām. Organizācijas veic lauksaimniecības dzīvnieku apsekošanu saimniecībās un izsniedz ģenētisko resursu dzīvniekiem atzinumus par atbilstību ciltsdarba programmās noteiktajiem kritērijiem. Par organizāciju atzītajiem ģenētisko resursu dzīvniekiem dzīvnieku īpašnieki var saņemt valsts atbalstu. Atbalstu piešķir ne vairāk kā 550 vienas šķirnes dzīvniekiem gadā.

Piešķirtais atbalsta apjoms nav lauksaimniecības dzīvnieku īpašniekiem pietiekami motivējošs audzēt ģenētisko resursu dzīvniekus. Īpaši ir jādomā par Latvijas baltās cūkas saglabāšanas pasākumiem, jo šo dzīvnieku skaits pēdējo gadu laikā ir būtiski samazinājies (2.22.tabula). Biedrība „Cūku ciltsdarba centrs” 2012.gadā ir piešķīrusi šķirnes saimniecības statusu SIA „Druva”, un pašlaik šī ir vienīgā šķirnes saimniecība, kas audzē Latvijas baltās cūkas.

Veiksmīgi norit Latvijas zilās govju saglabāšana, taču pašlaik ir problēmas ar vaislinieku izaudzēšanu. Biedrība Šķirnes saglabāšanas apvienība „Zilā govju” 2012.gada 14.septembrī Kalvenē rīkoja semināru, kur tika runāts arī par šīm problēmām. Semināru apmeklēja pārstāvji no biedrības, valsts pārvaldes iestādēm, un Ciltsdarba un mākslīgās apsēklošanas stacijām.

Pilnā apjomā valsts atbalstu apgūst tikai Latvijas tumšgalves aitu šķirnes dzīvnieku audzētāji, jo pēdējo gadu laikā Latvijas tumšgalves šķirnes aitu saglabāšanas programmas realizācija ir notikusi veiksmīgi. Tomēr ir jāturpina strādāt pie augstvērtīgu teķu ieguves, jo vēl nav sasniegts vēlamais kvalitatīvu teķu skaits šķirnes saglabāšanai un veiksmīgai attīstībai.

2.22.tabula

Dzīvnieku skaits, kas pieteikti valsts atbalsta saņemšanai

	Latvijas brūnā govju	Latvijas zilā govju	Latvijas baltā cūka	Latvijas tumšgalves aita	Latvijas šķirnes zirgs	Latvijas vietējā kaza
2010.	104	340	213	550	285	70
2011.	110	344	56	550	280	44
2012.	134	349	53	550	267	84

Avots: LAD

2012.gadā tika uzsākta Latvijas brūnās govju šķirnes ģenētisko resursu ganāmpulka izveide Latvijas Lauksaimniecības universitātes Mācību un pētījumu saimniecībā „Vecauce”.

Dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšanas jomā turpina darboties LLU Agrobiotehnoloģijas institūta Molekulāri ģenētisko pētījumu laboratorija, kurā saglabāti iepriekšējos gados uzkrātie lauksaimniecības dzīvnieku šķirņu ģenētisko resursu DNS paraugi (kopā vairāk nekā 1000 DNS paraugi).

Latvijas brūnās un Latvijas zilās šķirnes buļļu sperma tiek uzglabāta trijās Ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijās: Latgales ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijā – sperma no 16 Latvijas brūnās šķirnes buļļiem, Siguldas ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijā – sperma no 17 Latvijas brūnās šķirnes buļļiem un 1 Latvijas zilās šķirnes buļļa, Kurzemes ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijā – sperma no 8 Latvijas brūnās šķirnes buļļiem un 6 Latvijas zilās šķirnes buļļiem.

Attiecībā uz Latvijas vietējo bišu populācijas saglabāšanu, uzturētas 60 vietējo bišu populācijas saimes.

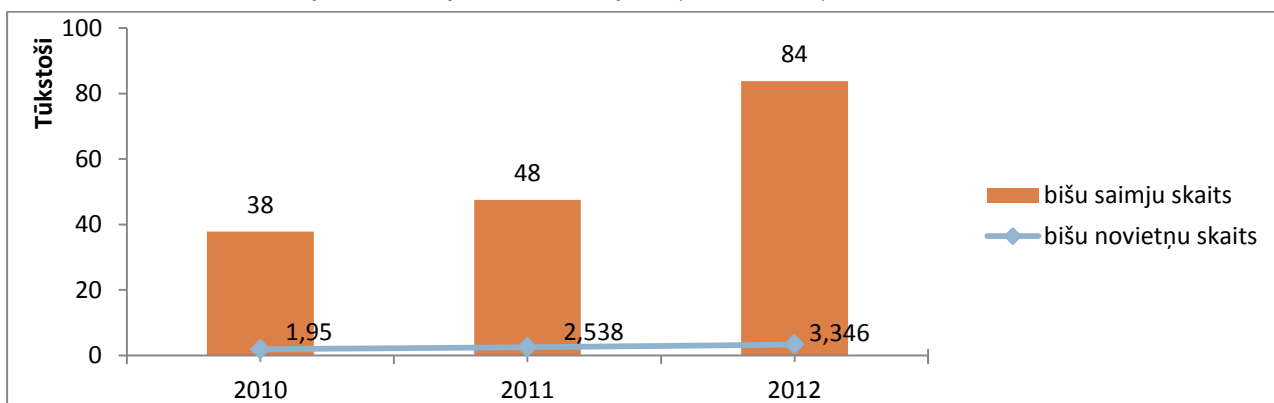
2.13. Biškopība

Biškopības nozare Latvijā ir viena no senākajām un tradīcijām bagāta nodarbošanās, kā arī tā ir viena no mūsdienu lauksaimnieciskās ražošanas nozarēm. Medus bite *Apis mellifera* ir viens no galvenajiem kukaiņiem apputeksnētājiem, un šo bišu loma lauksaimniecības kultūraugu apputeksnēšanā ir bieži vien neaizvietoama.

Pieaugot lauksaimnieciskās ražošanas apjomiem, palielinoties monokultūru audzēšanai un pesticīdu lietošanai, samazinās biškopībai labvēlīgās teritorijas un iet bojā savvaļas apputeksnētāji, kas būtiski palielina biškopju pārraudzīto bišu saimju lomu ne tikai kultūraugu apputeksnēšanā, bet arī visas ekosistēmas dzīvotspējas uzturēšanā kopumā. Intensīvā lauksaimniecība veicina nabadzīgu agrocenožu veidošanos, turklāt intensīvā lauksaimniecības ķīmijas lietošana negatīvi ietekmē biocenozes daudzveidību, tai skaitā, dabisko apputeksnētāju populācijas.

Neraugoties uz biškopības nozares vērienīgajiem apdraudējumiem, saglabājas arī tās attīstībai labvēlīgas iezīmes. Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis ir labvēlīgs augstvērtīga medus iegūšanai. Mērenā klimata zonas jaukto koku meži, kas mijas ar plašiem siliem, dabiskajām un palienu pļavām, krūmājiem, purviem un virsājiem, ir lieliska nektāraugu mājvieta. Nektāraugu daudzveidība un to kvalitāte ir galvenais priekšnosacījums ievāktā medus kvalitātei. Turklāt, ziemeļu reģionos, tai skaitā Latvijā, nektāraugu īsajā ziedēšanas laikā nektārs izdalās koncentrētāks un bagātāks ar bioloģiski aktīvām vielām, nekā dienvidu reģionos.

Pēc LDC sniegtās informācijas uz 2013.gada 1.janvāri bija reģistrētas 3346 novietnes ar 83 801 bišu saimēm. Salīdzinot ar 2011.gadu, novietņu skaits ar bišu saimēm 2012.gadā palielinājās par 32%, savukārt bišu saimju skaits tajās ir dubultojies. (2.62.attēls).

2.62.attēls. Novietņu un tajās turēto bišu saimju skaits

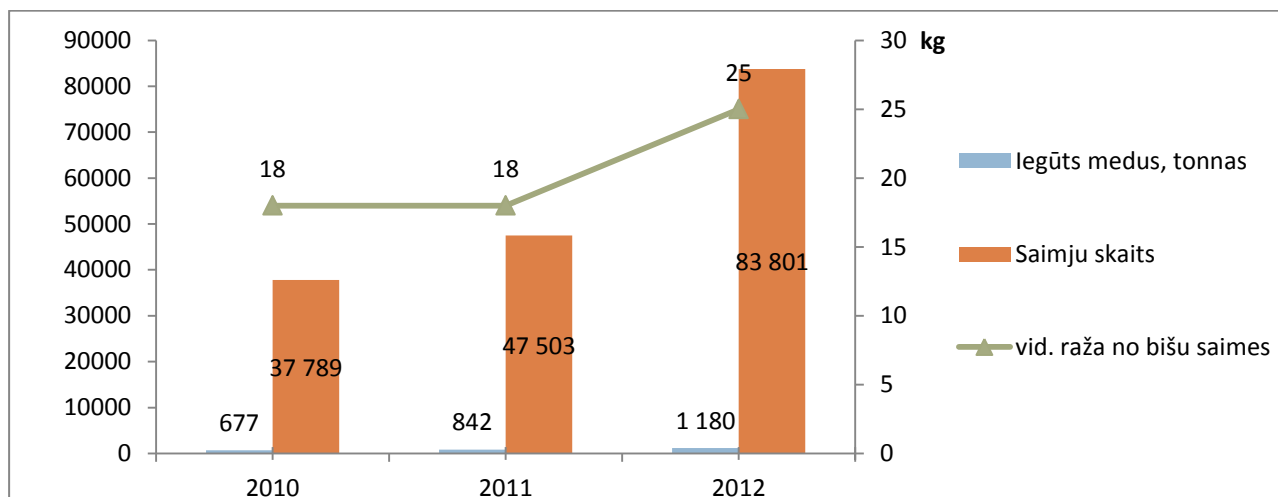
Avots: LDC

Latvijas biškopības biedrības (turpmāk LBB) veiktā aptauja rāda, ka 2012.gadā saimniecības atkarībā no bišu saimju skaita sadalījās šādi:

- ar 1 - 49 bišu saimēm – 85 % (2010.gadā 83 %);
- ar 50 – 99 bišu saimēm – 10 % (2010.gadā 11 %);
- ar 100 – 149 bišu saimēm – 2 % (2010.gadā 3 %);
- profesionālās dravas ar vairāk nekā 150 saimēm – 3 % (2010.gadā 3 %).

Savukārt statistikas dati liecina, ka vēl joprojām liela daļa bišu saimju īpašnieki (ap 40 %) apkopj no 1-14 bišu saimes, tas nozīmē, ka dravošana notiek ļoti ekstensīvi un bišu saimes tiek turētas galvenokārt prieka pēc un lai radītu nelielus papildus ienākumus ģimenes budžetā. Tas liecina, ka no valstī kopējā bišu saimju skaita daļa bišu saimju atrodas arī profesionālo biškopju dravās, kur medus, putekšņu, bišu māšu pieniņa, vaska u.c., biškopības produkcijas ieguve orientēta uz produkcijas pārdošanu.

Analizējot 2.63.attēlā redzamos datus var secināt, ka ar katru gadu pieaug gan bišu saimju skaits, gan saražotā medus daudzums. Iegūtā medus daudzums salīdzinot ar iepriekšējo gadu ir palielinājies par 40 %. LBB aptaujā iesaistītie biškopji uzrāda, ka ik gadus saražo ap 500 tonnām medus jeb vidēji 22-28 kg no bišu saimes gadā. Latvijas biškopji prot saražot kvalitatīvu produkciju, taču medus ražošanā saskatāmas papildus iespējas gan ražības celšanā, bites izvedot pie nektāraugiem, gan dažādojot produkcijas veidus – attīstot monoflorā medus ražošanu.

2.63.attēls. Saimju skaits un saražotā medus daudzums Latvijā 2010.-2012.gadā

Avots: LDC, CSP, LBB

Saimniecībās ražotais medus apjoms ir svārstīgs un grūti prognozējams. Saskaņā ar LBB veiktās aptaujas rezultātiem lielāko daļu, jeb 71 % no savas saražotās produkcijas, biškopji realizē tiešā pārdošanā, daļa produkcijas, aptuveni 16 % saražotā medus, tiek pārdota vairumtirdzniecības uzņēmumiem nefasētā veidā, savukārt 9 % no saražotās medus produkcijas tiek realizēti tiešā pārdošanā mazumtirdzniecības uzņēmumiem (veikaliem) un 4 % – pārtikas ražotājiem (konditorejām u.c.).

Specializēto medus veikalu īpatsvars medus izplatīšanā ir zems, līdz ar to ir svarīga nozares kooperācijas veicināšana. Iepērkot medu vai tā produkciju nepieciešams veicināt savstarpējo kooperāciju, lai palielinātu nozares konkurētspēju, kā arī paplašināt biškopības produkcijas īpatsvaru tirdzniecības tīklos vietēja un ārzemju tirgos. Nepieciešams biškopjus izglītot par kooperācijas pozitīvajiem aspektiem un tās priekšrocībām, kā arī informēt un iepazīstināt ar citu nozaru kooperatīviem, veicinot savstarpēju sadarbību. Nākotnē, iespējams, varētu palielināties medus patēriņš, ne tikai tirgos un veikalos, bet arī restorānos un kafējnīcās un citās sabiedriskās ēdināšanas vietās. Produkta cenu samazināšana pašreiz nav iespējama, un līdz ar to patēriņa pieaugumu var nodrošināt ar patērētāju izglītošanu, jauna un piemērota iepakojuma veida un lieluma piedāvājumu,

kā arī medus un to produktu izmantošanu citās nozarēs, piemēram, medicīnā, kosmētikā, konditorejā u.c.

Biškopības nozares ciltsdarba mērķis ir nodrošināt ar augstražīgu, produktīvu un slimību izturīgu ģenētisko materiālu, kā arī attīstīt valstī bišu māšu instrumentālo apsēklošanu un bišu selekciju. Ciltsdarba ietvaros tiek arī saglabātas Latvijas vietējās medus bites, to populācijas materiāla izkopšana un selekcija.

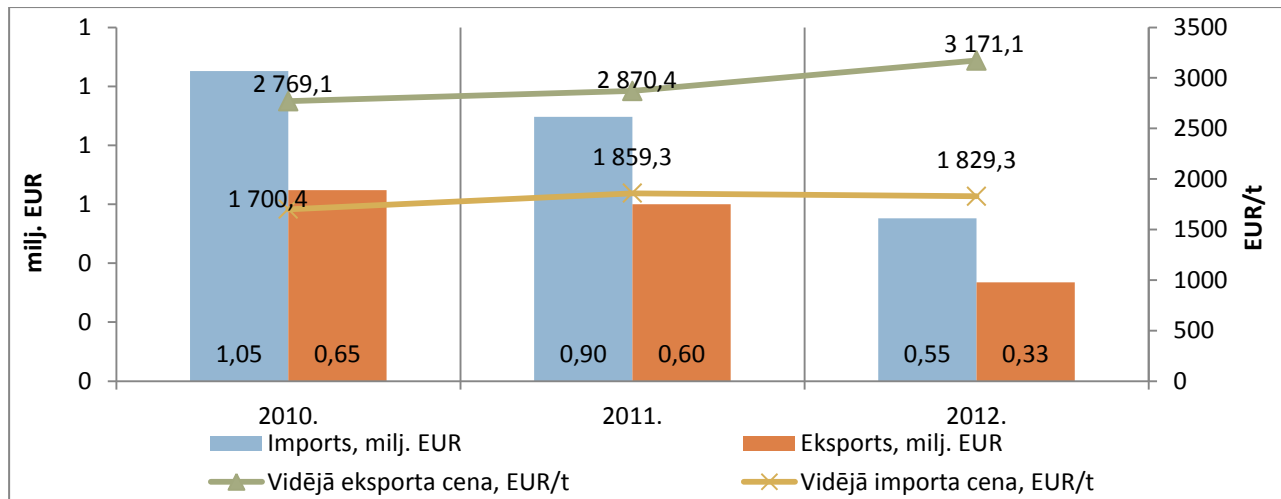
Ciltsdarbā izvirzīto mērķu sasniegšanai ir jāizpilda sekojoši uzdevumi:

- attīstīt valstī bišu māšu instrumentālo apsēklošanu un bišu selekciju;
- izkopt augstražīgus pasugu, šķirņu un starppasugu hibrīdu īpatņus;
- kontrolēt un vērtēt introducētā ciltsmateriāla kvalitāti un tā pielietošanu biškopībā;
- nodrošināt biškopjus ar kvalitatīvu, augstražīgu un sertificētu ciltsmateriālu;
- Pilnveidot un izstrādāt dokumentāciju, kas attiecas uz medus bites ciltsdarbu, bišu selekciju un bišu māšu instrumentālo apsēklošanu.

Tādēļ Latvijas Biškopības biedrība ir izstrādājusi un realizē medus bites ciltsdarba programmu, kuras ietvaros tiek uzlabota medus bites ģenētiskā materiāla kvalitāte un stabilitāte. Turklāt ilgtermiņā jāpanāk, ka Latvijas biškopības industrija ir neatkarīga no ārvalstu bišu māšu audzētavām, jo pašreiz ražojošo dravu bišu māšu audzētāju vajadzībām ciltsmātes centralizēti iepērk un realizē no Dānijas, Somijas, Lietuvas un citu valstu specializētajām māšu audzētavām. Ņemot vērā, ka Latvijā bišu selekcija ir tikai attīstības sākumstadijā, tad medus bites ciltsdarbs var būt būtisks pavērsiens un instruments straujai bišu selekcijas attīstībai valstī.

Ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības bilance medum ir negatīva, turklāt gan importa, gan eksporta plūsmā laikā no 2010.gada līdz 2012.gadam vērojams pakāpenisks samazinājums.

2.64.attēls. Medus eksports un imports Latvijā 2010.-2012.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Medus eksporta vērtība laikā no 2010.gada līdz 2012.gadam samazinājusies kopumā par 49,2 %, bet importa vērtība – par 47,6 %.

Pretēji attīstījusies medus vidējā eksporta cena – pārskata periodā tā palielinājusies par 14,5 %. Pieaugums par 7,6 % pārskata periodā noticis arī medus vidējā importa cenā, kaut gan 2012.gadā vidējā importa cena bijusi par 1,6 % zemāka nekā 2011.gadā.

2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares

Lauksaimniecība tradicionāli saistās ar lopkopību un augkopību, taču arī netradicionālās lauksaimniecības nozares pozīcijas pēdējos gados Latvijas laukos nostiprinās arvien vairāk - uzņēmīgi cilvēki meklē iespējas, kā apsaimniekot savus īpašumus ne tikai, lai nodrošinātu darbavietu sev un, iespējams, vēl kādam, bet arī lai nopelnītu. Pašreiz pie netradicionālās lauksaimniecības nozares tiek uzskaitītas un veikts nozares apkopojums par truškopību, zvērkopību, strauskopību, savvaļas dzīvnieku audzēšanu nožogotā teritorijā, vīngliemežu un slieku audzēšanu.

Viena no senākajām netradicionālajām lauksaimniecības nozarēm ir **kažokzvēru audzēšanas nozare**. Šīs nozares galvenais darbības virziens ir kažokādu iegūšana. Latvijas kažokzvēru, ūdeļu un lapsu audzētājus pārstāv biedrība „Latvijas Zvērkopju asociācija” (turpmāk – LZA). Tās darbības galvenie pamatvirzieni ir tirgus izpēte, ciltsdarbs un pārraudzība, jaunu tehnoloģiju un produkcijas veidu izstrādāšana un ieviešana ražošanā, profesionālās izglītības un kvalifikācijas paaugstināšanas nodrošināšana, dažādu normatīvo dokumentu vai to projektu sagatavošana, kā arī Asociācijas dalībnieku juridiskā un informatīvā apkalpošana, reklāmas, marketinga un konsultatīvie pakalpojumi. LZA ir Eiropas Zvērkopju asociācijas dalībniece, kas ļauj izmantot pārējo dalībvalstu kažokzvēru audzētāju pieredzi un nepieciešamības gadījumā tiek garantēta palīdzība praktisku un arī likumdošanas jautājumu risināšanā gan Latvijas, gan ES līmenī. Asociācija ir arī Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomes biedre. LZA 2012.gadā ir organizējusi vairākas informatīvas tikšanās ar Somijas un Dānijas starptautisko kažokādu izsoļu pārstāvjiem par situāciju kažokādu tirgū, kā arī piedalījies starptautiskajā IFASA kongresā Kopenhāgenā 2012.gada augustā un ikgadējā nozares speciālistu izstādē Heringā. Latvijas Zvērkopju Asociācija kopīgi ar saimniecību vadošajiem speciālistiem turpina darbu jaunās ciltsdarba programmas īstenošanā, kā arī izstrādā projektus kažokzvēru būru nomaiņai atbilstoši ES prasībām, kas jāveic līdz 2016.gada beigām. Asociācijā šobrīd ir 10 dalībnieki, kuri audzē kažokzvērus – ūdeles, lapsas un polārlapsas. 2012.gadā tika novērtētas un atestētas 7 šķirnes kažokzvēru audzēšanas saimniecības. 2012.gadā Latvijā izaudzēti realizācijai 523 000 ūdeļādu un 9400 lapsu un polārlapsu ādu.

Saskaņā ar LZA sniegto informāciju kažokzvēru audzēšanas nozarē strādā vairāk nekā 400 lauku rajonu cilvēki, ne mazāk kā 90 % zvērkopības produkcijas tiek eksportēta, eksporta apjoms 2012.gadā sastādīja 9,45 miljoni latu, savukārt audzēšanā lielākoties tiek izmantota tikai Latvijā ražota produkcija: 2012.gadā saimniecības izlietojušas 6410 tonnas pārtikā neizmantojamo zivju atkritumu, 18 000 tonnu pārtikai nederīgo gaļas subproduktu, 3350 tonnu Latvijas zemnieku audzēto graudu utt., tādejādi nozare ir ievērojams atbalsts Latvijas lauksaimniecībai un tās produkcijas noietam. Ražošana ir ekoloģiski tīra un dabu nepiesārņojoša. Analizējot 2.23.tabulas datus var secināt, ka 2012.gadā strauji pieaudzis ūdeļu māšu skaits – par 189,3 %, līdz ar to arī izaudzēto kucēnu skaits ir palielinājies par 99,9 %. Savukārt lapsu māšu skaits 2012.gadā samazinājies par 38 %, taču lapsu kucēnu skaits palielinājies par 13 %. Polārlapsu skaits palicis iepriekšējā gada līmenī.

2.23.tabula

Kažokzvēru māšu un izaudzēto kucēnu skaits 2010.-2012.gadā

	2010.		2011.		2012.	
	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits
Ūdeles	74 379	310 708	56 004	261 832	162 062	523 357
Polārlapsas	60	919	60	250	60	260
Lapsas	2260	10 966	2597	8367	1610	9454

Avots: LDC

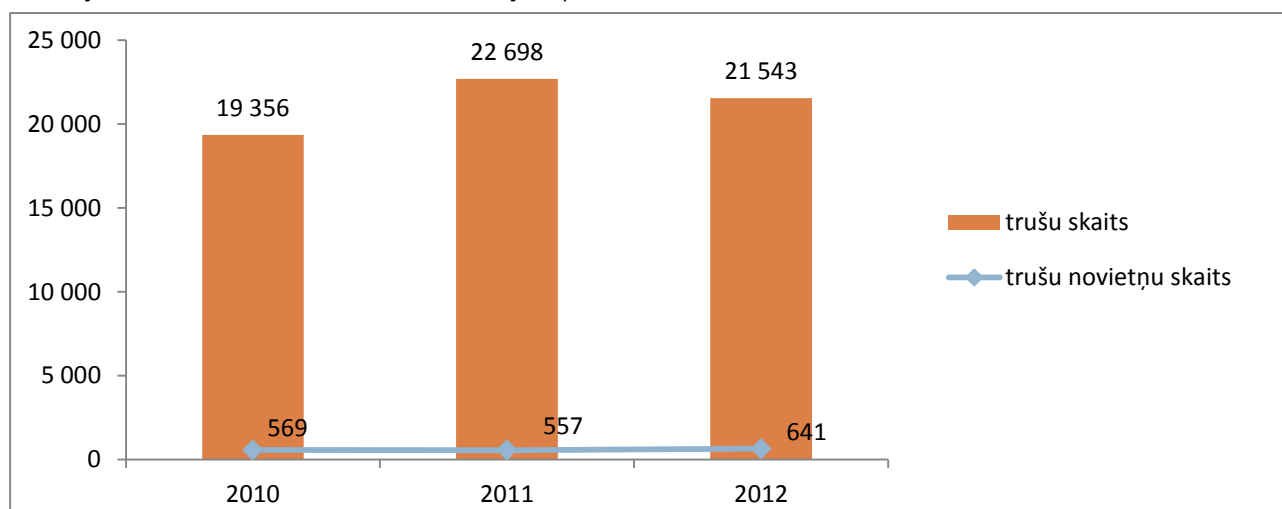
Saimniecību izaudzētās kažokādas pamatā tiek realizētas Starptautiskajās kažokādu izsolēs Kopenhāgenā un Helsinkos, kur Latvijas izcelsmes kažokādas pieņem bez ierobežojuma un pēdējos gadus cenas izsolēs ir augušas, kas ļauj nosegt izdevumu pieaugumu barībai un energoresursiem. Neliela daļa produkcijas tiek pārdota no noliktavām un eksportētas uz NVS valstīm, kā arī realizēta

vietējā tirgū. Pēdējos gados, augsto cenu dēļ, ir ievērojami palielinājies kažokādu realizācijas apjoms izsolēs, kā arī saimniecības ir ieguldījušas ievērojamus līdzekļus kažokādu kvalitātes uzlabošanai. Pateicoties saimniecību veiktajam darbam ganāmpulka izkopšanā un ādu pirmapstrādē ir palielinājies kažokādu izmērs un kvalitāte, tomēr, lai uzturētu nozares rentabilitāti un sekmīgi spētu konkurēt pasaules tirgū, darbs ganāmpulka genofonda uzlabošanā ir jāturpina.

Zvērkopības nozarē ir atsevišķi jāizceļ **šinšillu audzēšana**. Šinšillu audzētāju intereses valsts un starptautiskās institūcijās pārstāv biedrība „Latvijas Šinšillu audzētāju asociācija”. Tās mērķis ir veicināt un attīstīt šinšillu audzēšanu Latvijā, attiecību dibināšanu un uzturēšanu ar vietējām un starptautiskām zvērkopības organizācijām. 2012.gadā biedrībā „Latvijas Šinšillu audzētāju asociācija” darbojās 9 biedri un pārraudzību veica 2 saimniecības. Biedrībai ir šinšillu vērtētājs un arī sertificēti pārraugi. Sakarā ar šinšillu kažokādu cenu un realizācijas nestabilitāti, kā arī ar barības un elektroenerģijas izmaksu palielināšanos ir saimniecības, kas ir beigušas nodarboties ar šinšillu audzēšanu. Lai sniegtu izsmeļošu informāciju par šinšillu audzēšanu, labturības prasībām, ciltsdarba veikšanu šinšillu audzēšanā, darbojas biedrības mājas lapa www.sinsilla.lv. Ar mājas lapas palīdzību tiek veidota saikne ar šinšillu audzētājiem, kuri nav organizācijas biedri.

Netradicionālajā nozarē **truškopības nozare** ir viena no stabilākajām nozarēm un tai ir visas iespējas nākotnē attīstīties un paplašināt savu ganāmpulku skaitu. Truškopības nozarē ir ātra aprīte, kurā iegūst augstvērtīgu gaļu un ādiņas, tā arī aktīvi darbojas un reklamējas tūrisma jomā. Latvijā tiek audzētas galvenokārt gaļas šķirnes truši, truši tiek audzēti arī kā dekoratīvie mājas mīļdzīvnieki. Nozares mērķis ir iegūt pēc iespējas vairāk kvalitatīvas produkcijas.

Analizējot 2.65.attēla datus, var secināt, ka trušu novietņu skaits 2012.gadā palielinājies par 15%, bet tajās audzēto trušu skaits samazinājies par 5 %.

2.65.attēls. Novietņu un tajās audzēto trušu skaits 2010.-2012.gadā

Avots: LDC

Daudzas ģimenes trušu audzēšanu izvēlas kā papildnozari blakus tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm vai audzē trušus tikai pašpatēriņam. Lai nodrošinātu vietējo un ārējo tirgu ar kvalitatīvu trušu gaļu, ir nepieciešams palielināt komerciālo ganāmpulku skaitu. Truškopības attīstībā jāorientējas galvenokārt uz kvalitatīvas jauntrušu gaļas ieguvī ar pēc iespējas lielāku kautiznākumu un dzīvsvāru no 3-4 mēnešus veciem dzīvniekiem, kā arī uz vaislas materiāla ražošanu un perspektīvā arī uz jaunu, Latvijas apstākļiem piemērotu trušu šķirņu veidošanu.

Truškopības nozarē ciltsdarba mērķis ir veicināt selekcijas darbu, saglabāt un pavairot pārraudzībā esošo trušu šķirņu genofondu, palielināt tīršķirnes dzīvnieku skaitu un uzlabot to kvalitāti, kā arī jaunu šķirnes trušu saimniecību izveidošana un esošo pilnveidošana. Truškopības nozarē darbojas divas nevalstiskās organizācijas – Latvijas Sīkdzīvnieku audzētāju biedrība „Trusis un citi” un Latvijas Šķirnes trušu audzētāju asociācija (turpmāk – LŠTAA), kuras pārstāv truškopju

intereses. Saskaņā ar Ciltsdarba programmu Latvijas Sīkdzīvnieku audzētāju biedrība „Trusis un citi” realizējusi un turpina selekcijas darbu ar četrus šķirņu trušiem piecās sertificētās šķirnes trušu saimniecībās pēc saimniecības izstrādāta un biedrības ciltsdarba speciālistu apstiprināta individuālā ganāmpulka izkopšanas plāna trim gadiem un tuvākai perspektīvai. 2012.gadā ir pabeigta un nodota izdošanai tipogrāfijā biedrības „Trusis un citi” ciltsdarba un ēdināšanas speciālista Dzintara Rancāna grāmata „Truškopība”.

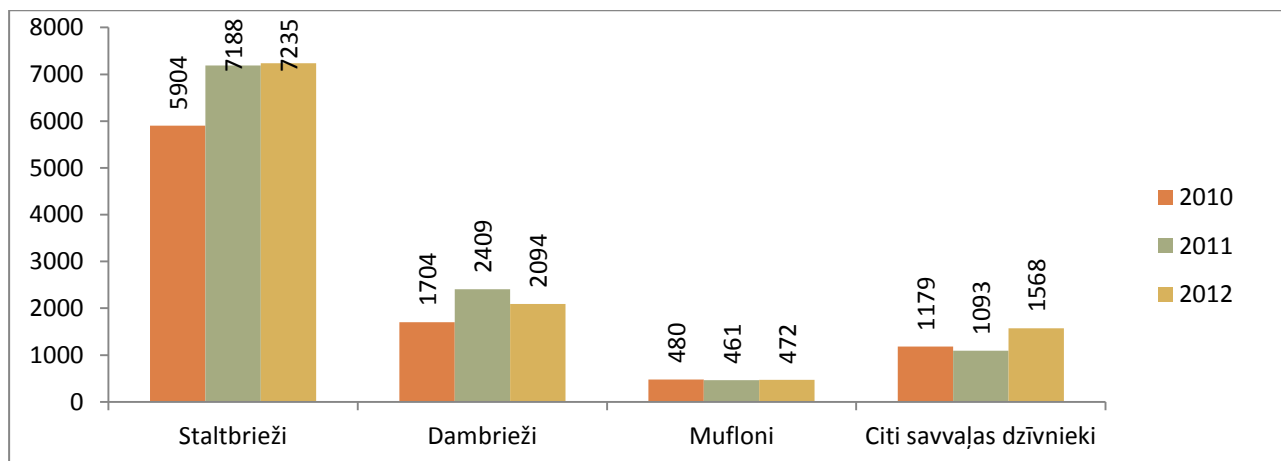
Latvijas Šķirnes trušu audzētāju asociācija apvieno 43 šķirnes trušu audzēšanas saimniecības. Piecas no tām ir atzītas šķirnes trušu audzēšanas saimniecības, kurās trīspadsmit trušu šķirnēm tiek veikts ciltsdarbs.

Katru gadu Latvijā notiek gan pavasara, gan rudens izstādes Rāmovā, Dabas muzejā, Ķīpsalā u.c., kā arī Latvijas novados. Īstenojot ciltsdarba programmā noteiktos mērķus un uzdevumus, tiek veikta šķirnes trušu saimniecību atzīšana, kā arī tiek veikta trušu pārraudzība. Truškopju un nozaru speciālistu izglītošanai un kvalifikācijas paaugstināšanai tiek organizēti izglītojošie semināri, konferences u.c. veida pasākumi par šķirnes trušu ciltsvērtības un ģenētiskās kvalitātes noteikšanu. Organizētajos pasākumos tiek pieaicināti arī ārzemju speciālisti. 2012.gada nogalē LŠTAA sadarbībā ar Latvijas Mazpulkiem uzsāka projektu "Mazpulcēnu - Trušmīļu skola", kura ietvaros paredzēts rīkot 2 dienu teorētiskās apmācības kursu mazpulcēniem par šķirnes trušu audzēšanu, iespēju apmeklēt šķirnes trušu saimniecības un uzdāvināt 62 šķirnes trušus, lai bērni izjustu rūpes un atbildību par dzīvniekiem, un iespējams - nākotnē veidotu biznesu šai nozarē. "Mazpulcēnu - Trušmīļu skola" būs praktiska veida projekts, ar mērķi attīstīt bērnu interesi par darbu, mīlestību pret dabu, uzmanību pret apkārtējo vidi. Šis projekts sniegs ieskatu par to, kā nodarboties ar netradicionālās lauksaimniecības veidu - šķirnes trušu audzēšanu. Projekta I daļa noslēgsies 9.–10. novembrī izstāžu kompleksā "Ķīpsala", starptautiskajā mājdzīvnieku un zooindustrijas izstādē "ZOOEKSPŌ - 2013".

Abu Latvijas trušaudzētāju organizāciju biedri 2012.gada nogalē pārstāvēja Latviju 27. Eiropas sīkdzīvnieku izstādē "Europaschau Leipzig 2012", kur Latvijā audzētie šķirnes truši izpelnījās ļoti augstu novērtējumu un atbalvojumus.

Savvaļas dzīvnieku audzēšana ir augstas rentabilitātes lauksaimniecības nozare, kura nodrošina savvaļas dzīvnieku gaļas un trofeju ražošanu, medību organizēšanu, kas atslogo dzīvnieku populāciju, jo intensīvu medību rezultātā dabā tiek veikta negatīva selekcija. Savvaļas dzīvnieku audzēšana nodrošina mazvērtīgo zemju izmantošanu lauksaimniecībā, veicina tūrisma attīstību, nodarbinātības paaugstināšanu, piedāvā eksportam iegūto gaļu un ragus. Latvijā ir izveidota Savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija, kas koordinē un vada briežkopību. Uz 2012. gada 31. decembri asociācijā darbojās 40 biedri, kuri nodarbojās ar staltbriežu, dambriežu, muflonu, stirnu, sumbru, meža cūku un citu savvaļas dzīvnieku (vītņragu kazu, kalnu kazu, jaku utt.) audzēšanu. Pavisam 2012.gadā Latvijā bija reģistrētas 99 novietnes ar savvaļas dzīvniekiem, 16 saimniecībām bija piešķirts šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statuss, no kurām 15 staltbriežu šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām un 7 dambriežu šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām. 2012.gadā ģenētiskās kvalitātes un produktivitātes novērtēšanā vaislas dzīvniekiem briežkopībā novērtēto dzīvnieku skaits, kuru vērtējums ir augstāks par 7, bija 3607 dzīvnieki.

Analizējot 2.66.attēlā sniegtos datus, var secināt, ka dzīvnieku skaits lēnām pieaug gan staltbriežu, gan muflonu, gan citu savvaļas dzīvnieku grupās.

2.66.attēls. Savvaļas dzīvnieku skaits pa sugām 2010.-2012.gadā

Avots: LDC

Lai briežkopību pārvērstu peļņu nesošā nozarē, izstrādāta staltbriežu ciltsdarba programma, kuras mērķis ir izkopt dzīvniekus ar labu ātraudzību, lielu ragu masu un tīkamu to formu, pareizu eksterjeru. Latvijā briežkopības saimniecības ir orientētas galvenokārt uz briežu gaļas ražošanu, mīksto ragu ieguvu, dzīvnieku selekciju un komercmedību organizēšanu. Meža dzīvnieku gaļa, kas izceļas ar savu dabīgumu un specifiskajām garšas īpašībām, ir pieprasīta restorānos, tai ir arī labas eksporta iespējas. Savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācijas 14 biedri saražotās produkcijas realizācijai apvienojušies lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajā sabiedrībā „BG Eksports”, kas ļauj briežaudzētājiem vienoti eksportēt briežu gaļu uz ārvalstīm, tādējādi nodrošinot nepieciešamos produkcijas apjomus.

2012.gadā veiksmīgi tika turpināts projekts „Staltbriežu embriju transplantācijas metožu aprobācija un adaptācija Latvijas staltbriežu ciltsdarba saimniecībās”. Ik gadu SDAA rīko starptautiskus pasākumus briežu buļļu ciltsvērtības noteikšanai un darbaspēju pārbaudei. No 2012.gada 31. jūlija – 4.augustam tika noorganizēts „Staltbriežu un dambriežu buļļu ciltsvērtības un ģenētiskās kvalitātes noteikšana”. Šādu pasākumu mērķis ir veicināt staltbriežu un dambriežu ciltsdarba attīstību Latvijā, popularizēt Latvijas ciltsdarba saimniecības un Latvijā selekcionētus staltbriežus un dambriežus, kā arī veicināt Latvijas vaislas briežu eksportu. Tādējādi šādu pasākumu galvenie uzdevumi ir identificēt labākos vaislas staltbriežu un dambriežu buļļus Latvijas un ārvalstu selekciju saimniecībās, noskaidrot veiksmīgākās Latvijas staltbriežu un dambriežu saimniecības un identificēt vadošās vaislas staltbriežu un dambriežu asinslīnijas un perspektīvākos krustojumus. 2012.gada pasākumos piedalījās 90 interesenti no Latvijas, Lietuvas, Polijas, Spānijas, ASV, Japānas, Horvātijas, Igaunijas un Jaunzēlandes. Šāds briežu ciltsvērtības un ģenētiskās kvalitātes pasākums tika organizēts jau piekto gadu pēc kārtas un ir kļuvis par tradīciju ne tikai Latvijas un kaimiņvalstu briežaudzētāju starpā, bet arī Eiropas briežaudzētāju federācijas FEDFA (The Federation of European Deer Farmers Associations) ietvaros, kas nodrošina pasākuma atpazīstamību un interesi par dalību tajā arvien plašākam ar nozari saistīto speciālistu lokam Eiropā.

Strauskopība Latvijā sāka attīstīties 2003.gadā ar mērķi iegūt gaļu, ādu, olas un vaislas cāļus, jo Latvijā ir visi priekšnoteikumi konkurētspējīgas strausu produkcijas ražošanai, izmantojot brīvās lauksaimniecības zemes platības un ražošanas ēkas, kuras var pielāgot strausu fermas izveidošanai. Strausi ir eksotiski putni, taču tie labi pielāgojas Latvijas apstākļiem. 2003.gadā bija nodibināta biedrība "Latvijas strauss", lai sāktu popularizēt strauskopību, izstrādātu lauksaimnieku mācību programmas, realizētu Eiropas investīciju programmas nozares attīstībai Latvijā. Lai arī kopš 2008.gada, kad Latvijā sākās ekonomiskā krīze, saimniecību skaits, kurās audzē strausus, ir sarucis par apmēram 50 %, 2012.gadā strausu audzētāju skaits nav samazinājies. Saskaņā ar LDC datiem 2012.gadā Latvijā bija reģistrētas 13 saimniecības, kas ir par vienu mazāk salīdzinot ar iepriekšējo gadu, kurās audzēja 121 strausu. Visas strausu audzētāju saimniecības ir iesaistījušās lauku tūrismā

un eksotiskie putni domāti vairāk viesu priekam. Būtībā par strauskopību var runāt tikai vienā saimniecībā, kurā strausu skaits ir lielāks par 50 putniem un te tiek ražota strausu gaļa un tās izstrādājumi, strausu olas, cāļi, krāšņas spalvas, āda, kosmētika gan vietējā tirgus vajadzībām, gan eksportam. Pieprasījums pēc strausu gaļas produkcijas ārvalstīs ir pietiekams, taču vietējie audzētāji nespēj nodrošināt nepieciešamo produkcijas daudzumu.

Lai uzsāktu darbu nozarē, ir nepieciešamas lielas investīcijas strausu mītņu un inkubatoru ierīkošanai, kā arī ganāmpulku izveidei. Tā kā Latvijā netiek veikts strausu ciltsdarbs, vaislas materiāls jāiepērk ārvalstīs. Arī obligāti nepieciešamos vitamīnu preparātus, speciālo barību var nopirkt tikai ārzemēs, kas paaugstina ražošanas izmaksas. Līdz ar to, lai strauskopība Latvijā varētu attīstīties kā stabila un perspektīva nozare, būtu nepieciešams valsts atbalsts un ilgstoša un spēcīga kooperācija, kas spētu nodrošināt produkciju lielos apjomos ar iespējami mazākiem ieguldījumiem.

Viens no jaunākajiem darbības virzieniem netradicionālajā lauksaimniecībā ir vīngliemežu un slieku audzēšanas nozares attīstība.

Lai gan ar **vīngliemežu** audzēšanu sāka nodarboties mērķtiecīgi jau 90-to gadu vidū, šis nozares aktīvās darbības uzplaukums ir sācies samērā nesen. Pēc Pārtikas un veterinārā dienesta datiem ir reģistrētas 230 gliemežu audzētavas. Pašreiz mūsu valstī tiek audzētas divas ēdamo gliemežu sugas - parka jeb īstie vīngliemeži (*Helix pomatia*) un lielie (ātraudzīgie) dārza gliemeži (*Helix aspersa*). Latvijā nopietnas perspektīvas saskatāmas tieši parka vīngliemežu audzēšanā, kuri labi piemērojušies mūsu dabas apstākļiem. 2009.gada nogalē Latvijā nodibināta vīngliemežu audzētāju biedrība, kuras mērķis ir atrast veidu, kā no Latvijā audzētiem vīngliemežiem iegūt produktus ar izcili labām garšas īpašībām, panākt šo mīkstmiešu gaļas un tālākas pirmapstrādes iespējas, kā arī – sekmēt vīngliemežu audzētāju izaugsmi un nozares rentabilitāti, kā arī veicināt pieredzes apmaiņu ar vīngliemežu audzētājiem ārzemēs. Vīngliemežu audzētāju biedrībā ir iestājušies 141 vīngliemežu audzētājs. Pēc biedrības aprēķiniem 2012.gada rudenī no Latvijas tika eksportētas 35 tonnas izaudzēto gliemežu un apmēram 400 tonnas dabā vāktu gliemežu. Lielākais noieta tirgus bija Lietuva, kur gliemežus pārstrādā filejā, taču biedrība domā par sava pārstrādes ceha atvēršanu, lai no pašu izaudzētajiem gliemežiem tepat tiktu gatavoti konservi. Par Latvijā audzētiem gliemežiem ir interese gan Francijā, gan Itālijā, Grieķijā, Spānijā.

Slieku audzēšana Latvijā ir samērā jauna nozare, taču tā kļūst aizvien populārāka, jo ir pietiekoši liels pieprasījums pēc sliekām un no tām saražotā biohumusa gan Latvijā, gan citās valstīs, kā arī tas ir viens no papildus ienākumu avotiem lauku saimniecībām. Sliekas tiek audzētas biohumusa ražošanai, kas ir organisks mēslojums, kuru var izmantot zemes auglības uzlabošanai kā bioloģiskās, tā arī piemājas saimniecībās. Tāpat sliekas izmantojamas makšķerēšanā, jaunputnu un sivēnu piebarošanā (kā dzīvnieku barības piedeva), kā arī pārstrādei proteīnā. Slieku audzēšanas procesā tiek pārstrādāti organiskie atkritumi, (kūtsmēsli, augu un citas pārtikas atliekas), kas veicina vides sakārtošanu. Pēdējā laikā ir kļuvusi aktuāla slieku un vermikomposta ražošana atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām, jo bioloģiskajā lauksaimniecībā ir nepieciešams izmantot augsnes mēslošanas līdzekļus (vermikomposts ir teicams mēslojums) un barību (sliekas ir lielisks olbaltumvielu avots putniem), kas ražota atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām.

2012.gadā Latvijā darbojās 3 sliekkopības sabiedriskās organizācijas – Biedrība „Latvijas Slieku audzētāju asociācija” ar 60 biedriem, biedrība „Latvijas Biohumusa Ražotāju Asociācija” ar 176 biedriem un sabiedriskā organizācija „Latvijas Sliekkopības biedrība” ar 3 biedriem.

Latvijā tiek audzētas:

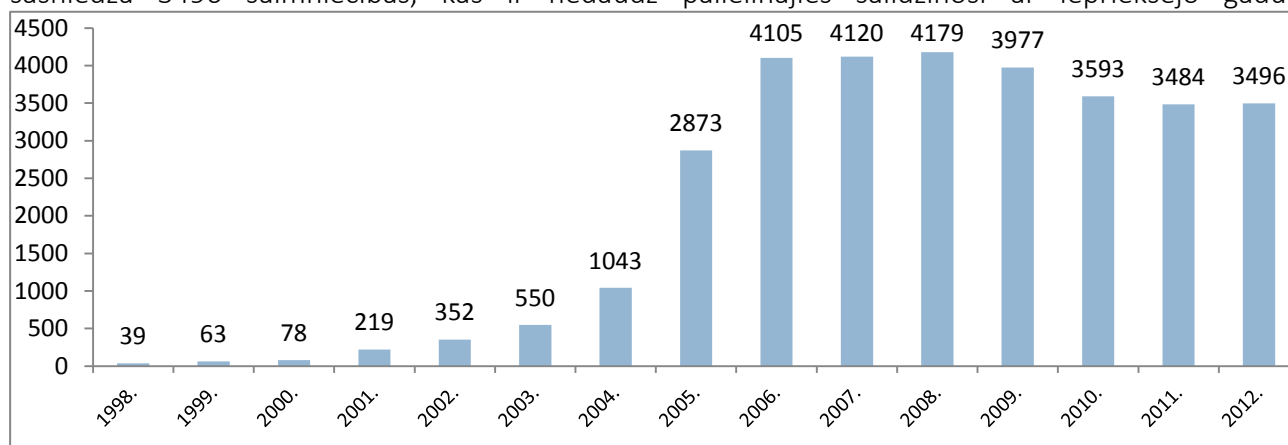
- **Sarkanās Kalifornijas sliekas** (*Eisenia fetida*). Pateicoties savām īpašībām, šīs sliekas tiek plaši izmantotas, lai pārstrādātu organiskos atkritumus, substrātus un iegūtu biohumusu, kurš ir vērtīgs bioloģiskais mēslojums augu kultūrām un veicina atjaunojamo zemes augšņu auglību.

- **Dendrobena sliekas** (*Eisenia veneta*) – pateicoties savam izmēram un dzīvīgumam kļuva populāra starp Eiropas un citu valstu makšķerniekiem, kā arī tiek audzēta priekš proteīna ieguves, kurš tiek izmantots kā dzīvnieku barības piedeva.

Pēc Latvijas Slieku audzētāju asociācijas datiem 2012.gadā saražoti apmēram 1 000m³ vermikomposta. Tā kā tas tiek ražots dažādās ražotnēs, izmantojot dažādas ražošanas tehnoloģijas, izmantojot dažādu slieku barību, iegūtā produkcija atšķiras gan pēc ķīmiskā un bioloģiskā sastāva, gan pēc mitruma un piemaisījumu daudzuma tajā. Lai vermikompostu varētu eksportēt uz ārvalstīm, kur pieprasījums pēc tā ir liels, Latvijas sliekkopjiem ir jānodrošina pastāvīga produkcijas kvalitāte un stabili apjomi.

2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība

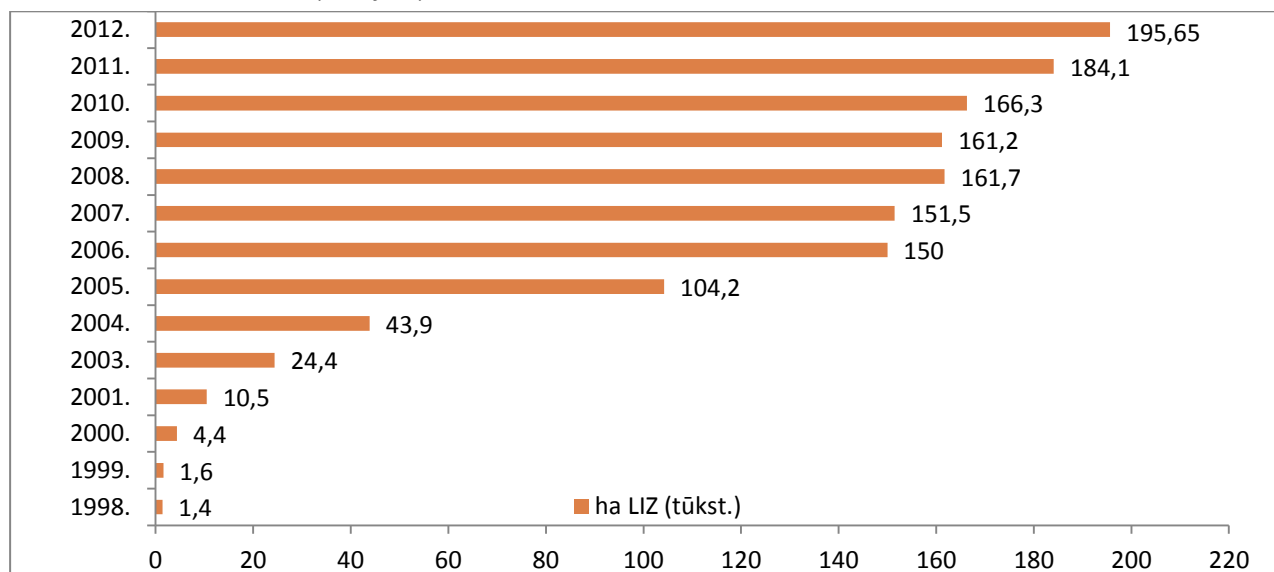
Bioloģiskās lauksaimniecības nozare turpina attīstīties un bioloģiskajā lauksaimniecībā iesaistās arvien jaunas saimniecības. 2012.gadā Latvijā ar bioloģiskajām metodēm uzsāka saimniekot 38 saimniecības. 2012.gada sākumā saimniecību skaits, kas nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību sasniedza 3496 saimniecības, kas ir nedaudz palielinājies salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

2.67.attēls. Bioloģiski sertificētu saimniecību skaits

Avots: ZM

No 2012.gadā sertificētajām saimniecībām 3064 ir bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumi, 394 saimniecības ir saņēmušas pārejas perioda uz bioloģisko saimniekošanu sertifikātu un 38 saimniecības uzsākušas pārejas periodu.

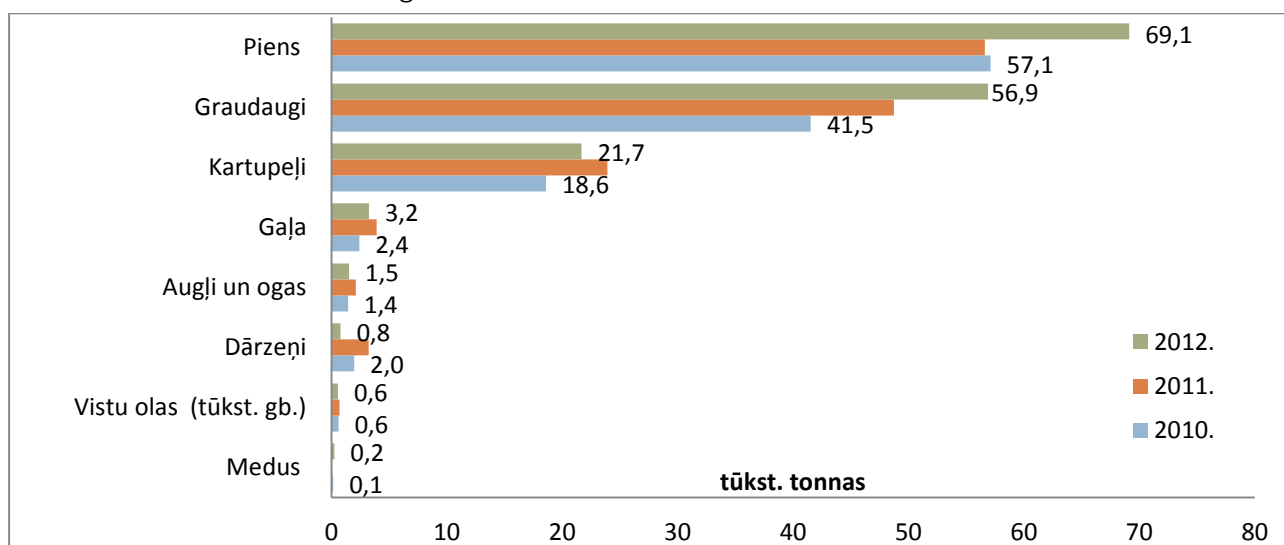
2.68.attēls. Bioloģiski sertificētās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības, tūkst.ha

Avots: ZM

Pēdējos gados bioloģisko saimniecību izmantotajām LIZ platībām ir stabila tendence nedaudz palielināties. 2012.gadā sertificētās lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ) platības aizņēma 195 658 ha jeb aptuveni 10 % no kopējās LIZ platības valstī. No tiem 145 tūkst. ha bija sertificēti kā bioloģiskās lauksaimniecības platības, vairāk kā 34 tūkst. ha bija pārejas periodā un 16 tūkst. ha uzsākts pārejas periods.

Pēdējā gada laikā bioloģiski sertificētās platības ir palielinājušās par 6,3 %.

Vislielākās bioloģiski sertificētās un pārejas perioda LIZ platības (bez ilggadīgajiem zālājiem, pļavām un ganībām) 2012. gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, aizņēma graudaugi – 30,8 tūkst. ha, t.i., 5,6 % no graudaugu kopējās platības valstī, bet graudu kopievākums bija 56,9 tūkst. t, kas ir 2,7 % no graudu kopievākuma. Bioloģiski audzēto graudu vidējā ražība saglabājās kā iepriekšējā gadā - 18,5 cnt/ha. 2012.gadā pieauga saražotais bioloģisko graudaugu daudzums un bioloģiskajās saimniecībās tika saražotas 21,7 tūkst. t kartupeļu, 0,8 tūkst. t dārzeņu un 1,5 tūkst. t augļu un ogu, kas ir nedaudz mazāk kā 2011.gadā.

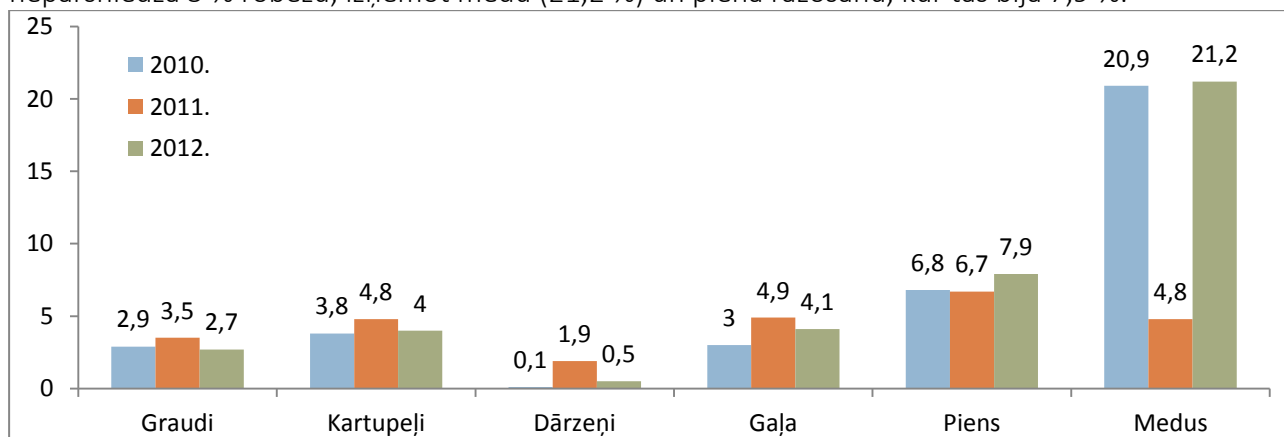

2.69.attēls. Saražotās bioloģiski sertificētās lauksaimniecības produkcijas apjomi, tūkst.t

Avots: ZM

Bioloģiskajās saimniecībās dominējošā lopkopības nozare ir piensaimniecība un 2012.gadā tika saražots ap 69,1 tūkst.t piena, no kurām 69 tūkst.t bija govju piens, bet 0,1 tūkst.t - kazas piens. 2012.gadā saražotais gaļas apjoms sasniedza 3,2 tūkst.t gaļas, kas ir nedaudz samazinājies salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bet novērojama tendence, ka pieaug liellopu un aitas gaļas īpatsvars, liellopu gaļa ir 87 % un cūkas – 4,8 % no bioloģiski saražotās gaļas apjoma.

Kopumā 2012.gadā bioloģisko produktu īpatsvars kopējā saražotajā lauksaimniecības produkcijā nepārsniedza 5 % robežu, izņemot medu (21,2 %) un piena ražošanu, kur tas bija 7,9 %.

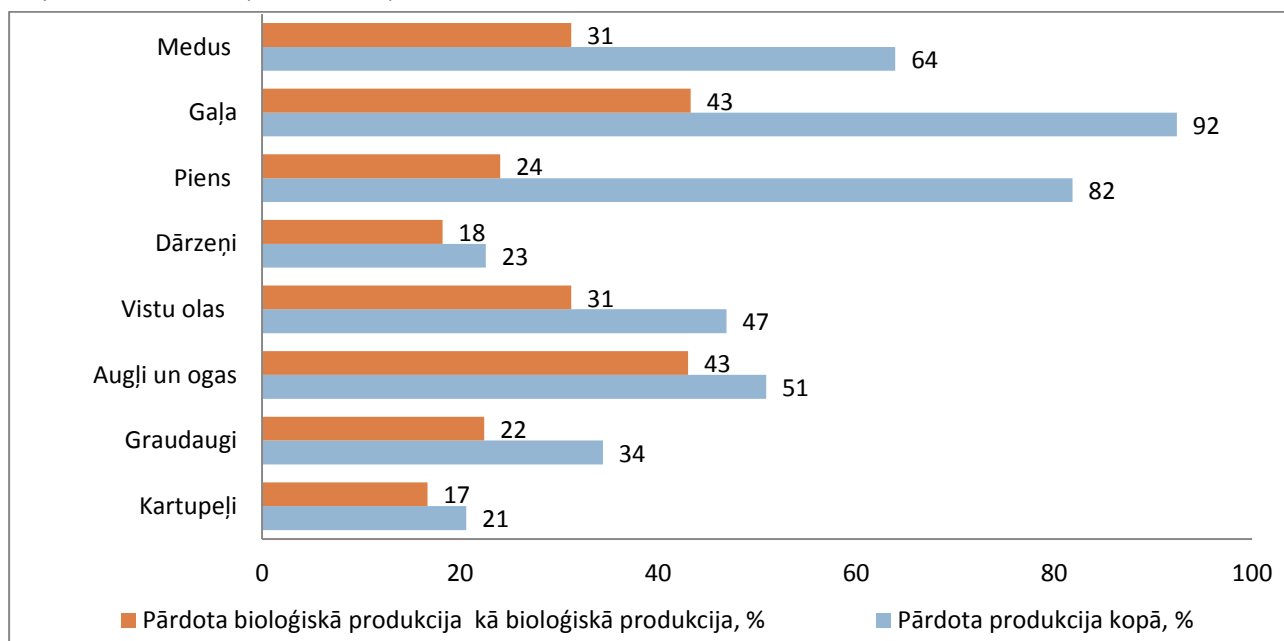
2.70.attēls. Bioloģiskās saražotās produkcijas īpatsvars kopējā saražotajā lauksaimniecības produkcijā Latvijā, %

Avots: ZM

Arvien vairāk no bioloģiski saražotās produkcijas nonāk tirgū. Pamatojoties uz to, ka pieaug pārstrādes uzņēmumu skaits, 2012.gadā vairāk tika realizēti bioloģiskās saimniecībās saražotie produkti - 92,4 % gaļa, 64 % medus, 81,9 % piens, 50,9 % augļi un ogas.

No realizētā produktu apjoma tikai daļa tiek realizēta kā bioloģiska.

Visvairāk kā bioloģiskā produkcija tiek pārdoti bioloģiski saražotie augļi un dārzeņi, gaļa, vistu olas un medus. Savukārt pārējo bioloģiski saražoto produkcijas veidu realizācija kā bioloģiskā produkcija nepārsniedz 30 % (2.71.attēls).

2.71.attēls. Pārdotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no saražotās bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas, %
Avots: ZM

Lai veicinātu bioloģiskās lauksaimniecības produktu nokļūšanu tirgū, 2012.gadā turpinājās atbalsts no valsts subsīdijām primārās produkcijas, apstrādātās un pārstrādātās produkcijas ražotājiem, kuri piedalījās bioloģiskās lauksaimniecības shēmā, nodrošinot produkcijas realizāciju mazumtirdzniecībā.

Šis atbalsts veicināja bioloģiskās lauksaimniecības produktu pirmapstrādes un pārstrādes uzņēmumu skaita pieaugumu. Ja 2009.gada beigās bija 56 uzņēmumi, 2010.gadā – 86 uzņēmumi, 2011.gadā – 143 uzņēmumi, bet 2012.gadā - jau 165 uzņēmumi, kas ir par 15,4 % vairāk, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Gaļas un gaļas pārstrādes uzņēmumu skaits ir palielinājies divas reizes salīdzinoši ar iepriekšējo gadu.

2012.gadā palielinājies pārstrādātās bioloģiskās produkcijas daudzums. Tā, pārstrādātās bioloģiskās gaļas apjoms palielinājies līdz 238,7 t, kas ir 7 reizes vairāk kā 2011.gadā, bet piena pārstrāde pieaugusi 2 reizes. Bioloģisko graudu malšanas produktu pārstrādes apjomi, kā arī maizes un mīklas izstrādājumu ražošana ir samazinājusies.

Bioloģiskās lauksaimniecības produktu pārstrāde 2010.-2012.gadā

	Uzņēmumu skaits			Produkcijas apjoms, t		
	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.
Gaļas un gaļas produktu ražošana	5	6	13	29,1	33,5	238,7
Augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrāde	18	18	27	172,0	172,3	218,0
Augu eļļas un dzīvnieku izcelsmes tauku ražošana	2	2	2	3,9	3,3	3,0
Piena un piena produktu ražošana	17	19	15	197,1	491,1	998,0
Graudu malšanas produktu un cietes ražošana	4	4	5	893,7	1055,1	640,7
Maizes, mīklas izstrādājumu ražošana	5	7	8	641,2	641,4	125,8
Citu pārtikas produktu ražošana	30	33	39	20,9	29,7	145,3

Avots: ZM

2012.gadā kontroles sistēmā ir iesaistījušies vairāki vairumtirgotāji, kā arī interesi izrādījuši produktu importētāji.

2.16. Sēklu un pavairojamais materiāls

Eiropas Komisija izstrādāja un iesniedza izskatīšanai Eiropas Parlamentā un Eiropas Padomē regulas projektu par jaunu augu reproduktīvo materiālu, kas pilnveido un aizstāj līdzšinējās 12 direktīvas par sēklu, pavairojamā materiāla un meža reproduktīvā materiāla ražošanu un tirdzniecību.

Regulas projekta mērķis – vienkāršot likumdošanu sēklu un pavairojamā materiāla jomā, samazināt administratīvo slogu un izmaksas, ieviešot efektīvas procedūras, saskaņot sēklkopības politiku ar citām ES politikām, paplašināt lauksaimniecības kultūraugu kopējo katalogu lomu utt.

Regulas projekts pārņem galvenos sēklu un pavairojamā materiāla direktīvu pamatprincipus par šķirņu pārbaudi un iekļaušanu katalogā, saiņošanu, etiķetēšanu un tirdzniecību.

Regulas projekts nosaka pamatprincipus un prasības un dod pilnvarojumu Komisijai pieņemt attiecīgu detalizētu regulējumu par konkrētām jomām. Regulas projekts paredz:

- profesionālo operatoru pienākumus;
- prasības, kā audzēt un darīt pieejamu tirgū augu reproduktīvo materiālu (audzēšanas, kvalitātes, apstrādes, sertifikācijas, identifikācijas un marķēšanas prasības);
- atkāpes no šķirņu reģistrācijas prasībām (piem.: nišu tirgus), no audzēšanas un kvalitātes prasībām (piem.: samazināta dīgtspēja), no marķēšanas, sertifikācijas un identifikācijas prasībām (piem.: ne līdz galam sertificētas sēklas);
- importa un eksporta nosacījumus;
- šķirņu reģistrāciju valsts un Savienības šķirņu reģistros.

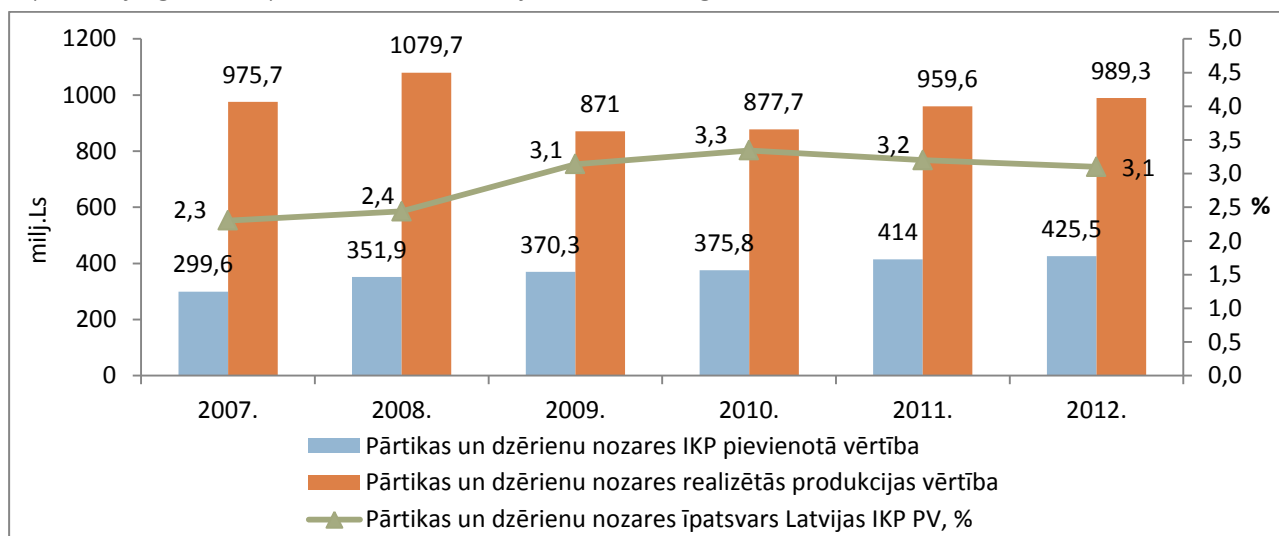
Regulas projekts tiks turpināts skatīt Eiropas Padomē un Eiropas Parlamentā, paredzot, ka jaunajai regulai būs jāstājas spēkā pēc trim gadiem pēc tās pieņemšanas.

3. Pārtikas nozares attīstība

3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums

Pārtikas rūpniecība ir lielākā Latvijas apstrādes rūpniecības nozare un veido aptuveni piekto daļu no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības.

Neskatoties uz ekonomisko situāciju un iedzīvotāju salīdzinoši zemo pirktspēju, pārtikas rūpniecība saglabā savas pozīcijas, jo iedzīvotāju patēriņa preču grozā pārtika objektīvi ieņem vienu no pirmajām vietām. 2009.gadā nozare piedzīvoja otru straujāko apgrozījuma kritumu ES, pārtikas produktu un dzērienu ražošanas apjomu samazinājums bija 19,3 % salīdzinot pret iepriekšējo gadu, bet no 2010.gada ir vērojams apgrozījuma pieaugums, 2012.gadā pieaugot par 3 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu un par 13,6 % salīdzinājumā ar 2009.gadu.

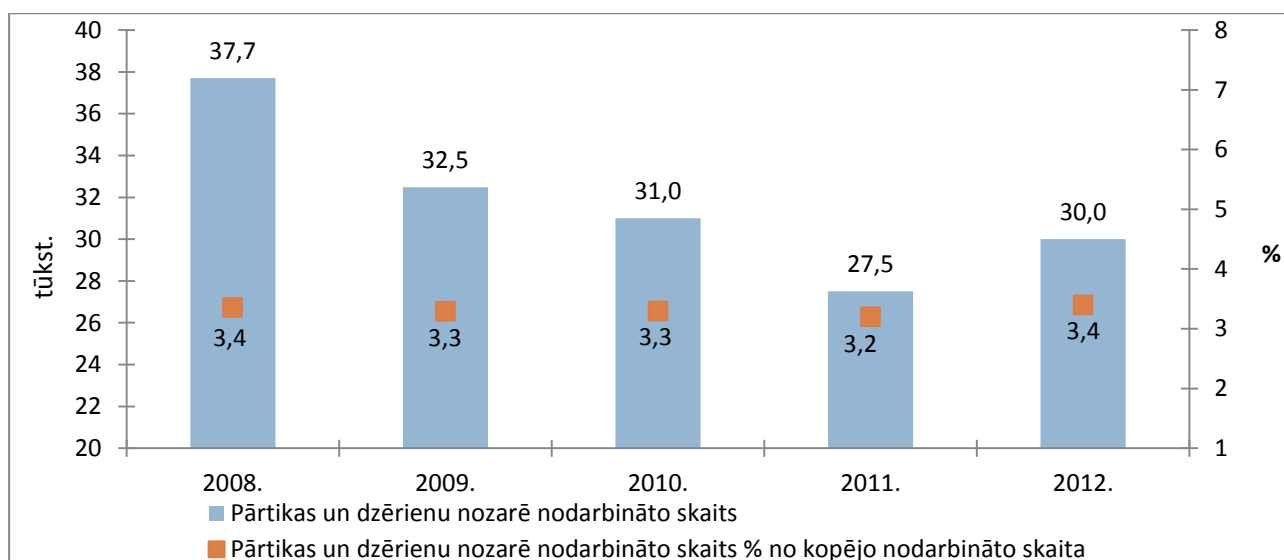
3.1.attēls. Pārtikas un dzērienu nozares pievienotās vērtības, tās īpatsvara Latvijas IKP pievienotajā vērtībā un realizētās produkcijas vērtības (NACE 2.red.) dinamika

Avots: CSP

2012.gadā nozares IKP pievienotā vērtība bija 425,5 miljoni latu, salīdzinot ar 2008.gadu (351,9 milj. latu), tā palielinājusies par 20,9 %, ar vienmērīgu pieaugumu katru gadu. Nozares īpatsvars kopējā IKP pievienotajā vērtībā pēdējos gados ir stabils ar nelielām izmaiņām, 2012.gadā samazinoties līdz 3,1 % no 3,2 % 2011.gadā.

2012. gadā pārtikas un dzērienu realizācijas vērtībā bija vērojams pārdotās produkcijas apjomu pieaugums līdz 989,3 milj. latu jeb par 3 % salīdzinot ar iepriekšējo gadu, galvenokārt pateicoties pieaugumam eksporta tirgos, tomēr samazinājums salīdzinot ar 2008.gadu (1079,7 milj. latu) ir 8,4%.

Realizācijas vērtības palielinājumu visvairāk ietekmēja pieaugums zivju produktu pārstrādē par 19,1 % un gaļas un gaļas produktu ražošanā par 9,9 %. Savukārt augļu un dārzeņu pārstrādē un dzērienu ražošanā 2012.gadā bija novērots realizācijas samazinājums par 6,9 un 4,2 % attiecīgi (3.1.tabula).

3.2.attēls. Pārtikas un dzērienu nozarē nodarbināto skaita un īpatsvara kopējā nodarbināto skaitā dinamika (NACE 2.red.)

Avots: CSP

Nodarbināto skaits pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē līdz 2008.gadam pieauga līdz 37,7 tūkst., bet pēc tam sekoja ievērojams samazinājums. Savukārt 2012.gadā novērojams neliels pieaugums par 9,1 % salīdzinājumā ar 2011.gadu. Nozarē nodarbināto īpatsvars kopējo nodarbināto skaitā pēdējos gados ir stabils robežās no 3,3 – 3,4 % (3.2.attēls).

3.1.tabula

Pārtikas produkcijas realizācija 2010.–2012.gadā, milj.Ls

Nozares	2010.				2011.				2012.			
	Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā			Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā			Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā		
		vietējais tirgus	eksports	eksports % no realizētās		vietējais tirgus	eksports	eksports % no realizētās		vietējais tirgus	eksports	eksports % no realizētās
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana	877,7	636,5	241,2	27,5	959,6	668,1	291,5	30,4	989,3	653,5	335,8	33,9
Gaļas un gaļas produktu ražošana	176,4	152,9	23,5	13,3	187,9	153,7	34,2	18,2	206,6	164,5	42,1	20,4
Zivju un zivju produktu pārstrāde un konservēšana	80,0	28,3	51,7	64,7	90,8	29,5	61,4	67,5	108,2	30,7	77,5	71,6
Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	33,7	19,0	14,7	43,6	37,4	18,1	19,3	51,6	34,8	16,9	17,9	51,5
Piena produktu ražošana	180,2	135,4	44,8	24,9	193,7	144,3	49,4	25,5	204,7	143,1	61,6	30,1
Graudu malšanas produktu, cietes produktu, ražošana	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Konditorejas un miltu izstrādājumu ražošana	103,2	93,8	9,4	9,1	107,4	93,2	14,2	13,2	108,3	92,7	15,6	14,4
Citu pārtikas produktu ražošana	69,7	53,0	16,7	24,0	82,3	58,2	24,1	29,3	79,2	53,3	26,0	32,8
Dzērienu ražošana	145,2	94,8	50,4	34,7	146,4	98,7	47,7	32,5	140,3	90,6	49,7	35,4

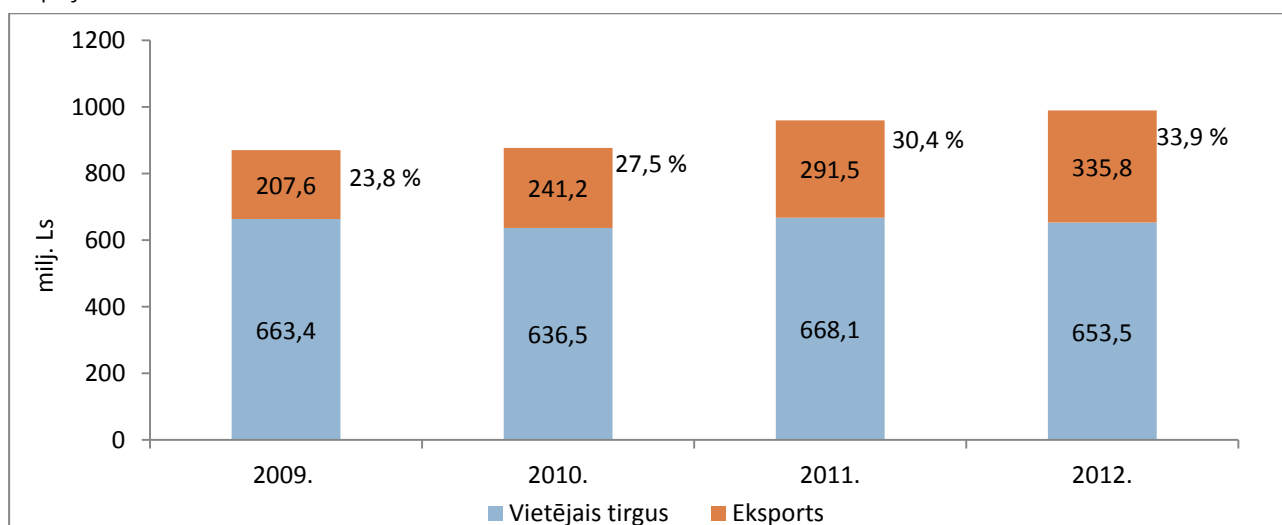
*Konfidenciāli dati vai dati nav pieejami (Dati apkopoti par NACE 2. red. ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem, kuru rūpnieciskā ražošanā nodarbināti 20 un vairāk cilvēku vai iepriekšējā gada rūpniecības apgrozījums bijis virs Ls 300 tūkst.)

Avots: CSP

Pārtikas rūpniecība ir tā nozare, kura tradicionāli ir vērsta uz iekšējo tirgu, jo apmēram 70 % no pārtikas un dzērienu nozarē saražotā tiek patērēts vietējā tirgū. 2011.gadā realizācijas vērtība vietējā tirgū pirmo reizi pēckrīzes periodā palielinājās par 31,1 milj. latu jeb 5 % salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Tomēr kopumā vērojama tendence vietējā tirgus īpatsvaram samazināties gadu no gada. Tā 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, tas samazinājies par 2,2 %.

Savukārt eksporta īpatsvars kopējā pārtikas un dzērienu realizācijā turpina gadu no gada palielināties, 2012.gadā palielinoties par 15,2 % salīdzinājumā ar 2011.gadu. Vislielākais eksporta īpatsvars pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 2012.gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados bija zivju pārstrādes produktiem un konserviem (71,6 %), augļu un dārzeņu pārstrādes produktiem (51,4 %), kā arī dzērieniem (35,4 %).

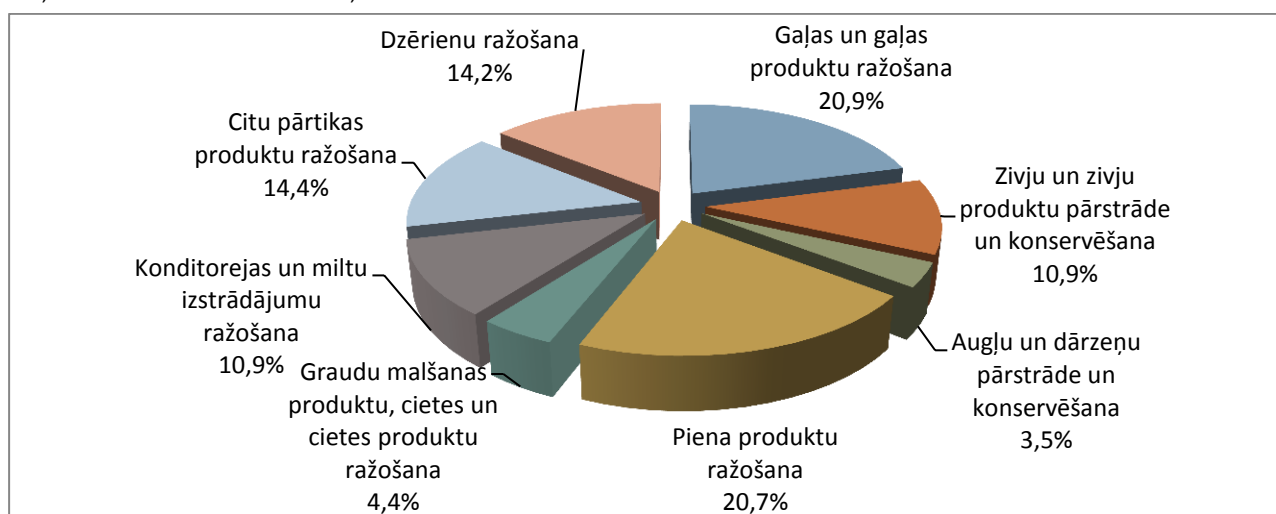
Piena produktu realizācijā eksporta īpatsvars 2012.gadā pieaudzis līdz 30,1 %, gaļas un gaļas produktu apgrozījumā līdz 20,4 %, bet konditorejas un miltu izstrādājumu realizācijā līdz 14,4 % no kopējās vērtības.

3.3.attēls. Pārtikas un dzērienu rūpniecības realizētās produkcijas vērtības dinamika (NACE 2.red.)

Avots: CSP

Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra pēdējos gados nav būtiski mainījies. Vislielākais īpatsvars ir gaļas un gaļas produktu realizācijai – 20,9 %, piena produktiem – 20,7 % un dzērieniem – 14,2 %.

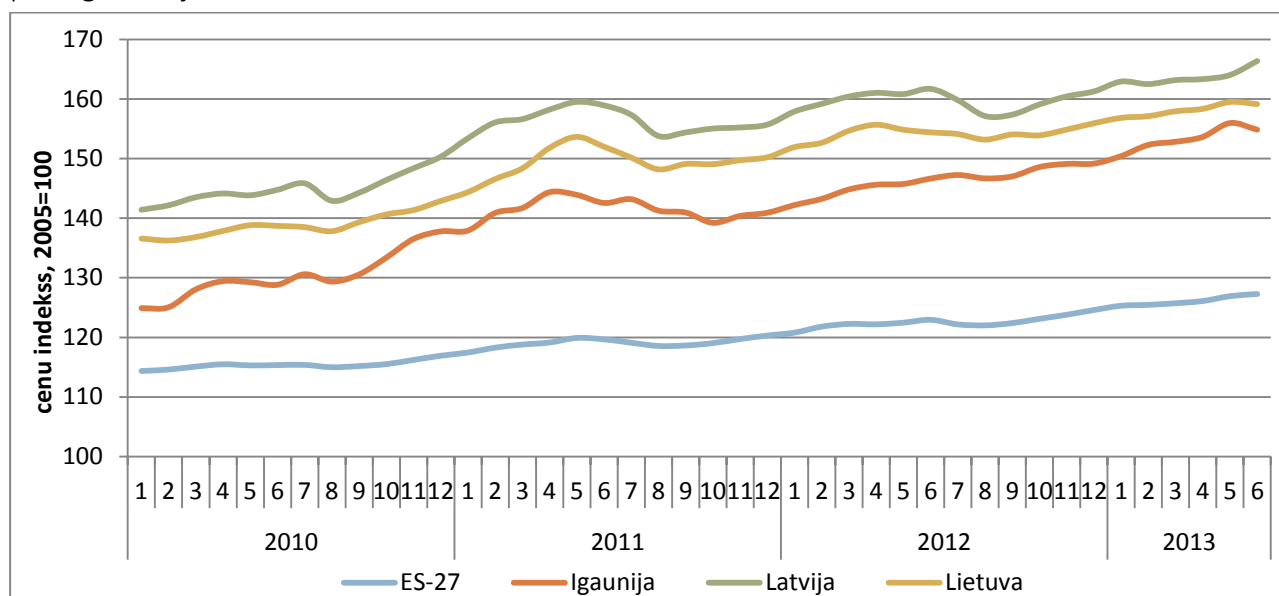

3.4.attēls. Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra 2012.gadā, %

Avots: ZM

Pēc pārtikas produktu cenu krituma 2009.gada otrajā pusē, 2010.gadā visā Eiropas Savienībā bija vērojams pārtikas cenu pieaugums, it sevišķi gada beigās. Pārtikas produktu cenu pieaugums

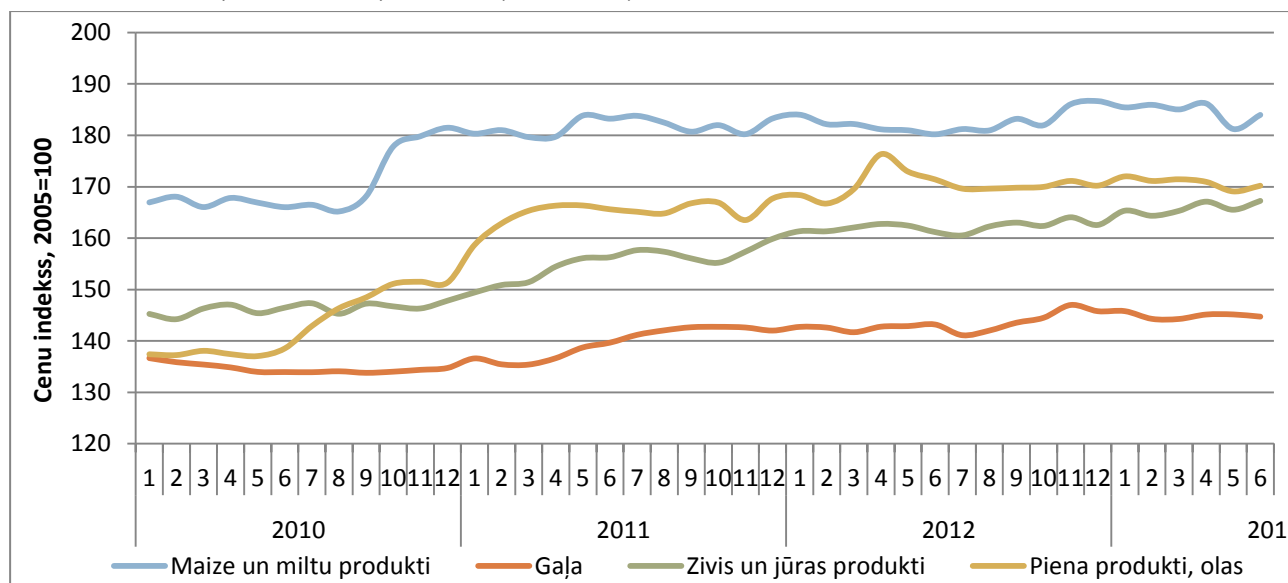
turpinājās arī nākamajos gados (3.5.attēls). Salīdzinot ar 2010.gadu, visstraujāk pārtikas cenas augušas Igaunijā (30 %), Latvijā par 25 % un Lietuvā par 23 %, kamēr vidējais ES pārtikas cenu pieaugums bija tikai 13 %.

3.5.attēls. Pārtikas produktu patēriņa cenu indeksi ES-27 un Baltijas valstīs 2010.-2013.gadā (2005=100)

Avots: Eurostat

Aplūkojot pārtikas cenu indeksus Latvijā, redzam, ka vislielākais cenu pieaugums salīdzinot ar 2010.gadu ir piena produktiem un olām (par 33 %), zivju un citiem jūras produktiem par 22 %, maizes un miltu produktiem par 17 % (3.6.attēls).

3.6.attēls. Atsevišķu pārtikas produktu grupu patēriņa cenu indeksi Latvijā 2010.-2013.gadā (2005=100)

Avots: Eurostat

Latvijā aizvien vairāk noris uzņēmumu koncentrēšanās process, tomēr ES vienotā tirgus ietvaros Latvijai ir raksturīga sadrumstalota pārtikas produktu ražošanas struktūra ar salīdzinoši nelielām ražošanas jaudām un saražotās produkcijas apjomiem un augstu izmaksu slogu (pret neto apgrozījumu), kas rada grūtības konkurēt vienotajā tirgū. Līdz ar to ilgtermiņā nepieciešams veikt pasākumus esošās pārstrādes efektivitātes paaugstināšanai (investējot iekārtās, aprīkojumā un būvniecībā), lai palielinātu uzņēmumu konkurētspēju un pozīciju nostiprināšanu, vienlaicīgi veicinot uzņēmumu horizontālo un vertikālo integrāciju.

Pārtikas uzņēmumu koncentrācija pēc saražotās produkcijas vērtības 2012.gadā (provizoriski)

Uzņēmumu grupējums	Grupa NACE 2.red.	Saražotās produkcijas vērtība (milj.LVL)	Produkcijas apjoma īpatsvars, %
Gaļas pārstrādes uzņēmumi kopā	10.1	200,9	
4 lielākie uzņēmumi		79,6	39,6
10 lielākie uzņēmumi		120,8	60,1
Zivju pārstrādes uzņēmumi kopā	10.2	103,1	
4 lielākie uzņēmumi		18,8	18,3
10 lielākie uzņēmumi		57,8	56,1
Augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumi kopā	10.3	37,0	
4 lielākie uzņēmumi		28,2	76,2
10 lielākie uzņēmumi		32,5	87,7
Piena pārstrādes uzņēmumi kopā	10.5	207,4	
4 lielākie uzņēmumi		114,2	55,1
10 lielākie uzņēmumi		174,6	84,2
Dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumi kopā	10.9	50,4	
4 lielākie uzņēmumi		32,7	64,8
10 lielākie uzņēmumi		49,3	97,9
Dzērienu ražošanas uzņēmumi kopā	11.0	140,7	
4 lielākie uzņēmumi		66,0	46,9
10 lielākie uzņēmumi		119,6	85,0

Avots: CSP

Laika posmā no 2006. līdz 2011.gadam kopumā bija vērojama tendence uzņēmumiem koncentrēties. Tomēr 2012.gadā šī tendence bija apstājusies, novērojot vien nelielu koncentrēšanās līmeņa palielinājumu gaļas pārstrādes sektorā, kur 4 lielāko uzņēmumu saražotās produkcijas daļa palielinājusies par 11,5 procenta punktiem un 10 lielāko uzņēmumu daļa par 1,7 procenta punktiem salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Savukārt visstraujākais koncentrēšanās līmeņa kritums 2012.gadā bija piena pārstrādes sektorā, kur 4 lielāko uzņēmumu daļa samazinājusies par 7,4 procenta punktiem un 10 lielāko uzņēmumu daļa par 0,2 procenta punktiem salīdzinājumā ar 2011.gadu. Uzņēmumu koncentrācija ļauj paaugstināt ražošanas efektivitāti, kā arī investēt ražošanas procesa modernizācijā un vides jautājumu risināšanā, paaugstinot šo uzņēmumu konkurētspēju.

Lai sekmīgi konkurētu tirgū, uzņēmumiem jāorientējas uz eksportspējīgu, inovatīvu augstas pievienotās vērtības produktu ražošanu. Līdz ar to ražošanas efektivitātes paaugstināšanai un augstas pievienotās vērtības produktu ražošanai un attīstībai nākotnē varētu būt izšķiroša nozīme, bet tam ir nepieciešamas investīcijas jaunās iekārtās (piemēram, lai ražotu produkciju ar ilgāku realizācijas termiņu, atšķirīgu iepakojumu, atsevišķas līnijas bioloģiskās produkcijas ražošanai u.c.).

Līdz pat 2008.gadam Latvijā bija vērojams straujš investīciju apjoma pieaugums pārtikas un dzērienu ražošanas sektorā, bet krīzes ietekmē 2009.gadā tas samazinājās par 55,2 % (no 91,8 miljoniem līdz 41,1 miljonam latu) un 2010. gadā vēl par 8,8 % (līdz 37,7 miljoni latu). Turklāt investīciju kritums pārtikas nozarē šajā laika posmā bija straujāks nekā lauksaimniecībā (-44,6 %) un tautsaimniecībā kopā (-53,3 %). Tomēr 2011.gadā nozare bija attapusies no lejupslīdes un nefinanšu investīciju apjoms pieauga par 40 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, bet 2012.gadā investīciju apjoma pieaugums pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē bija pat 55 % salīdzinājumā ar 2011.gadu.

3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas

Būtisks lauksaimniecības un pārtikas produktu kvalitātes politikas mērķis ir pircēju un patērētāju informēšana par produkta īpašībām un izmantotajām ražošanas metodēm, tādēļ Zemkopības ministrija turpināja strādāt, lai attīstītu pārtikas kvalitātes shēmas. Ražotājiem ir iespējams piedalīties nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā vai kādā no ES pārtikas kvalitātes shēmām:

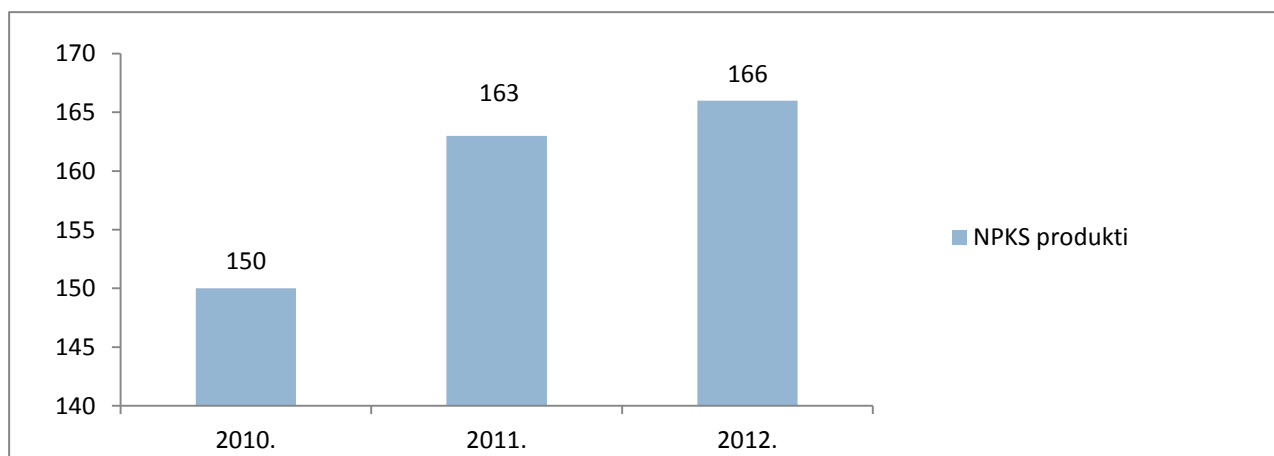
1. Bioloģiskās lauksaimniecības shēmā;
2. Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu shēmā;
3. Aizsargātu cilmes vietu nosaukumu shēmā;
4. Garantētu tradicionālo īpatnību shēmā.

Nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas (turpmāk – NPKS) jeb „Zaļās karotītes” produkti aptver plašu labi atpazīstamu pārtikas produktu klāstu, kurš aizvien turpina pieaugt. 2012.gada aprīlī sabiedrības aptaujas rezultātā tika iesniegtas 56 sociālo partneru aizpildītas anketas. 71 % aptaujas dalībnieku minēja nepieciešamību izdarīt izmaiņas shēmas administrēšanas nosacījumos – nodot kontroles un sertifikācijas funkcijas Pārtikas un veterinārajam dienestam, optimizējot izmaksas un kontroļu biežumu, kā arī izstrādāt prasības jaunām produktu grupām, ko arī Zemkopības ministrija īstenoja.

2012.gada beigās NPKS ir iesaistījušies 311 dalībnieki, tai skaitā 51 pārstrādes uzņēmums, aptverot kopā 166 sertificētus produktus. ZM 2012.gadā ir izstrādājusi kvalitātes prasības jaunām produktu grupām, tādējādi nodrošinot ražotājiem iespēju sertificēt jaunus produktus atbilstoši nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas prasībām.

Pašreiz kvalitātes kritēriji ir noteikti šādām produktu grupām: pienam un piena produktiem, liellopu gaļai, cūkgaļai, kazu un aitu gaļai un tās produktiem; medum un biškopības produktiem; graudaugiem un to produktiem, eļļas augiem un to produktiem (tai skaitā arī audzēšanas prasības); dārzeņiem, kartupeļiem un to produktiem; augļiem, ogām un to produktiem, saliktiem produktiem un uztura bagātinātājiem, olām un putnu gaļai, zivīm un zivju produktiem.

Lai veicinātu kvalitatīvu vietējo pārtikas produktu ražošanu, pirmapstrādi, apstrādi un pārstrādi, nodrošinot produktu nonākšanu mazumtirdzniecībā, 2012.gadā tika piešķirts valsts atbalsts 224 nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas dalībniekiem kopsummā 96 000 latu.

3.7.attēls. Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā sertificēto produktu skaits 2010.-2012.gadā

Avots: ZM

Latvijā veiksmīgi darbojas arī **bioloģiskās lauksaimniecības shēma**. Lai veicinātu bioloģisko produktu nonākšanu mazumtirdzniecībā, 2012.gadā tika paredzēta valsts subsīdiju programma “Atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības shēmai”, kuru izmantoja 595 shēmas dalībnieki – kopsummā 307 000 latu.

Zemkopības ministrijas un Latvijas pārtikas ražotāju sekmīgi realizētās iniciatīvas rezultātā normatīvos aktos par uztura normām izglītības iestāžu izglītojamiem, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem un ārstniecības iestāžu pacientiem ir iekļauta prasība pēc augstas kvalitātes produktu piegādēm, turklāt noteikts, ka pārtikas iepirkumos konkrētu sabiedrības grupu (skolnieku, slimnieku u.c.) uzturā prioritāri ir jāizvēlas tādi pārtikas produkti, kuriem izvirzītās kvalitātes prasības atbilst normatīvajiem aktiem par nacionālo pārtikas kvalitātes shēmu („Zaļā karotīte”) vai bioloģisko lauksaimniecības shēmu.

Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu shēmā šobrīd ir reģistrēti trīs a/s „Latvijas Balzams” produkti - „Latvijas dzidrais”, „Rīgas degvīns”, „Allažu ķimelis”.

2012.gada 11.oktobrī Eiropas Komisijai tika nosūtīts pieteikums, lai „Salināto rudzu rupjmaizi” iekļautu **Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā**. 2012.gada 15.decembrī EK Oficiālajā Vēstnesī starpvalstu iebildumu procedūras ietvaros ir publicēts ražotāju grupas „Zaļais novads” pieteikums par „Sklandrauša” reģistrāciju Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā.

4. Zivsaimniecība

Zvejniecība

Latvijas zvejniecības aktivitātes Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī ir atkarīgas no zivju krājumu stāvokļa, kuru vienlaikus ietekmē daudzo Baltijas jūras piekrastes valstu zvejas darbība, zivju barošanās apstākļi, ūdens temperatūra, ūdens piesārņojuma līmenis u.c. faktori.

2012.gadā **Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī** kopā tika nozvejotas 57 567,4 tonnas zivju (brētliņas, reņģes, mencas, plekstes u.c.), kas ir par 5667,9 tonnām mazāk, nekā 2011.gadā. Tomēr jāņem vērā, ka Latvijas kopējās zvejas iespējas 2012.gadā šajos ūdeņos tika samazinātas. Nozīmīgi atzīmēt, ka piešķirtās nozvejas kvotas reņģēm un brētliņām tika izmantotas vidēji 99,9 % apjomā, kas ir vērtējams kā ļoti labs rādītājs. Savukārt mencu kvota tika apgūta vidēji par 58,5 %, bet pieejamā lašu nozvejas kvota par 55,1 %.

Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī aiz piekrastes joslas uz 2012.gada 31.decembri ar zveju nodarbojās 72 kuģi, bet piekrastes joslā - 635 zvejas laivas.

4.1.tabula

Latvijas nozveja Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī 2012.gadā, tonnas

Zivju sugas	Baltijas jūra un Rīgas jūras līcis	Jūras piekraste
Menca	4182,9	97,8
Lasis	-	4,9
Plekste	456,5	174,2
Salaka	1462,4	71,6
Reņģe	17695,9	2384,2
Brētliņa	30717,5	1,0
Pārējās	113,2	205,3
Kopā	54628,4	2939,0

Avots: ZM

Ar **tāljūras zveju** 2012.gadā nodarbojās 8 kuģi, kas kopā nozvejoja 31 913,6 **tonnas zivju un garneļu**, kas ir 35,5 % no kopējā Latvijas nozvejas apjoma – 89 774 tonnām (ieskaitot Baltijas jūru, Rīgas jūras līci un iekšējos ūdeņus). Tāljūras zveja pamatā notika Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajona (CECAF) Mauritānijas (EEZ) ūdeņos, izmantojot zvejas licences, kas tika izsniegtas saskaņā ar Eiropas Savienības un Mauritānijas noslēgto zvejniecības nolīgumu, kā arī citos CECAF ūdeņos. Salīdzinoši nelielu daļu no šīs nozvejas veidoja zveja Ziemeļatlantijā - NAFO un NEAFC Konvenciju ietvaros izveidoto starptautisko organizāciju zvejas rajonos, kur Latvijai bija piešķirtas kvotas garnelēm, sarkanasarim un makrelei. Vienojoties ar citām ES dalībvalstīm, Latvijai piešķirtās nelielās nozvejas kvotas makrelēm un dziļūdēns zivju sugām tika samainītas pret sarkanasarņu zvejas iespējām, par kuru zveju Latvijas zvejniekiem ir daudz lielāka interese.

4.2.tabula

Latvijas nozveja tāljūrā 2012.gadā, tonnas

Zvejas rajoni	Nozvejas apjoms un galvenās zivju sugas
NAFO	136,9 (garneles, mencas)
NEAFC	1569,2 (sarkanāsari, garneles)
Mauritānijas EZ	22 294,1 (stavridas, sardinellas, sardīnes, anšovi, skumbrijas)
CECAF bez Mauritānijas	7 913,4 (skumbrijas, stavridas, sardīnes, sardinellas, anšovi)

Avots: ZM

Iekšējos ūdeņos 2012.gadā tika nozvejotas 293 tonnas zivju (nēģi, plauži, līdakas, līņi, zandarti u.c.), kas ir par 51,2 tonnām mazāk, nekā 2011.gadā.

Akvakultūra

Uz 2013.gada 24.maiju Pārtikas un veterinārajā dienestā bija reģistrētas 332 akvakultūras dzīvnieku audzētavas un zivju dīķi. Piecas no tām ir valsts zivju audzētavas, kuru galvenais darbības virziens ir dabisko ūdenstilpju zivju resursu atražošana un papildināšana, pārējās ir privātās zivju audzētavas, zivju dīķi makšķerēšanai, kā arī dekoratīvo ūdensdzīvnieku audzētavas. Akvakultūras uzņēmumu izvietojuma tīkls nav tieši saistīts ar saldūdens resursu pieejamību un atspoguļo tradīcijas un zemes īpašnieku sociāli ekonomiskās intereses.

2012.gadā pēc CSP datiem, no visām reģistrētajām audzētavām, ekonomiski aktīvi bija 66 akvakultūras uzņēmumi (kopējais nodarbināto skaits – 356 cilvēki), kuros akvakultūras produkcijas ražošanai tika izmantoti 756 dīķi ar kopējo platību 5607,5 ha, 1303 baseini ar tilpumu 17 727 m³ un 25 recirkulācijas sistēmas ar 2786 m³ tilpumu.

Kopumā laika periodā no 2006.-2012.gadam akvakultūrā izmantojamām platībām vērojama pieauguma tendence (4.3.tabula), ko, iespējams, ir sekmējušas Eiropas Zivsaimniecības fonda atbalsta iespējas akvakultūras uzņēmumu attīstībai. Piemēram, recirkulācijas sistēmu skaits salīdzinot ar 2011.gadu ir pieaudzis par 92 %.

4.3.tabula

Akvakultūrā izmantojamie ūdeņi un platības

Gads	Dīķu skaits	Dīķu platība, ha	Baseinu skaits	Baseinu tilpums, m ³	Recirkulācijas sistēmu skaits	Recirkulācijas sistēmu tilpums, m ³
2006.	304	3402	989	9772	nav datu	nav datu
2007.	311	3196	1080	12 041	4	325
2008.	605	4350	1227	16 723	5	395
2009.	749	5018	1196	17 122	10	712
2010.	801	5122,5	1240	17 448	10	712
2011.	728	5707,3	1270	17 051	13	1184
2012.	756	5607,5	1303	17 727	25	2786

Avots: CSP

Latvijā akvakultūras saimniecības darbojas šādos virzienos:

- zivju un vēžu mākslīgā pavairošana un mazuļu audzēšana izlaišanai dabiskajās ūdenstilpēs resursu atražošanas nolūkos;
- zivju un vēžu kultivēšana un audzēšana saldūdens dīķos vai baseinos līdz preču produkcijas lielumam;
- zivju īstermiņa kultivēšana dīķos maksas makšķerēšanas nolūkā;
- zivju kultivēšana piemājas dīķos pašpatēriņam vai vaļasprieka makšķerēšanai.

Galvenās audzētās zivju sugas ir karpa, forele, sudrabkarūsa, līdaka, sams, store u.c.

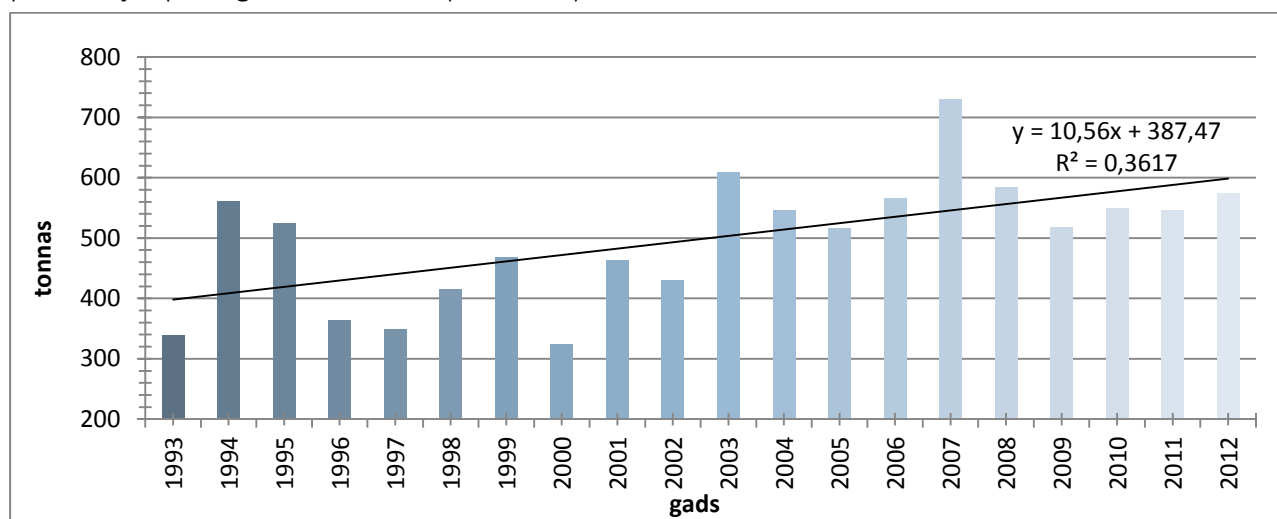
2012.gadā akvakultūras sektora tirgus produkcijas apjoms bija 574,5 t (salīdzinoši 2011.gadā - 545,6 t).

Akvakultūras produkcijas apjoms pa zivju sugām 2012.gadā

	Karpa un karūsa	Līnis	Forele (t.sk. varavīksnes forele)	Līdaka	Store	Pārējās zivju sugas	Vēži	Kopā
tonnas	478,9	7,0	22,5	10,6	27,5	27,9	0,1	574,5
% no kopējā akvakultūras produkcijas apjoma	83,4 %	1,2 %	3,9 %	1,8 %	4,8 %	4,9 %	0,02 %	100%

Avots: CSP

Akvakultūras kopējās produkcijas apjoms 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, ir pieaudzis par 28,9 tonnām. Laika periodā no 2004.gada līdz 2012.gadam kopējās akvakultūras produkcijas gada vidējais apjoms svārstās ap 580 tonnām. Maksimālais produkcijas apjoms tika saražots 2007.gadā – 729 tonnas, bet minimālais 2005.gadā – 516 tonnas. Lai arī akvakultūras produkcijas apjomi gadu no gada svārstās, tomēr kopumā laika periodā no 1993. - 2012.gadam ir vērojama kopējās akvakultūras produkcijas pieauguma tendence (4.1.attēls).

4.1.attēls. Akvakultūras produkcijas apjoms 1993.-2012.gadā, tonnas

Avots: CSP

Latvijas akvakultūras produkcijas kopējā tirgus vērtība 2012.gadā sastādīja 976 tūkst.latu, kas ir par 10,2 % vairāk kā 2011.gadā.

Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība

Eksports

Vērtējot 2012.gada rezultātus, zivsaimniecības nozares ieguldījums kopējā Latvijas eksporta apjomā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājās. **Zivju produkcijas, ieskaitot zivju konservus,** eksporta apjoms sasniedza 140,6 milj.Ls. Gada laikā palielinājās gan zivju produkcijas, gan sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomi naudas izteiksmē. Zivju produkcija un zivju konservi 2012.gadā tika eksportēti uz 54 valstīm.

Taču salīdzinājumā ar 2011.gadu **zivju produkcijas (bez konserviem)** eksporta apjoms tonnās samazinājās par 11 % un veidoja 61,8 tūkst.t. Tas bija saistīts ar to, ka samazinājās zivju nozvejas apjomi gan Baltijas jūrā, gan tāljūrā. Naudas izteiksmē zivju produkcijas (bez konserviem) eksports veidoja 80,3 milj.Ls.

Nozīmīgu daļu zivju produkcijas eksporta apjomā tradicionāli ieņēma ES un NVS valstis. Jau trešo gadu zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta struktūrā saglabājās situācija, ka līderpozīcijas ieņēma ES valstis un NVS valstis pārvietojās uz otro vietu. Taču neskatoties uz to, ka 2012.gadā zivju produkcijas eksports uz ES valstīm nedaudz samazinājās, šo valstu īpatsvars salīdzinājumā ar iepriekšēja gada attiecīgo periodu pat palielinājās un veidoja 61,5 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma. Savukārt NVS un pārējo trešo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas eksportā samazinājās, un attiecīgi veidoja 25,3 % un 13,2 %.

ES valstu vidū līderpozīcijas ieņēma trīs valstis – Igaunija, Lietuva un Polija – attiecīgi ar 22,6 %, 19,6 % un 7,2 % īpatsvaru no kopējā Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma. Zivju produkcijas eksporta apjomi salīdzinājumā ar iepriekšēja gada attiecīgo periodu palielinājās gan uz Igauniju (par 30,5 %), gan uz Lietuvu (par 4,5 %), bet uz Poliju zivju produkcijas apjoms samazinājās par vienu ceturtdaļu. Turklāt vērojams kritums zivju produkcijas eksportam bija arī uz tādām valstīm, kā Dānija (par 41 %) un Nīderlande (par 52 %), Vācija (par 67 %) un Itālija (par 87 %). Samazinājās zivju produkcijas eksports arī uz Franciju (par 21 %), kā arī Latvija pārtrauca zivju produkcijas eksportu uz Austriju, Portugāli un Ungāriju. Savukārt zivju produkcijas eksporta pieaugums uz Bulgāriju, Grieķiju, Īriju, Lielbritāniju un Zviedriju nebija būtisks, lai ietekmētu kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksportu.

Starp trešajām valstīm Latvija zivju produkciju (bez konserviem) galvenokārt eksportēja uz NVS valstīm (Ukrainu, Baltkrieviju, un Krieviju). Šo valstu īpatsvars kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā bija pietiekoši liels un sasniedza attiecīgi 9,5 %, 9,4 % un 5,3 %. Taču 2012.gadā salīdzinājumā ar 2011. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) eksports uz NVS valstīm samazinājās par 18 % un samazinājums skāra lielāko daļu NVS valstu, izņemums bija Ukraina un Moldova, uz kuriem zivju produkcijas eksporta apjomi palielinājās, attiecīgi par 19 % un 11 %. Tonnās vislielākais kritums bija Baltkrievijas tirgū, kurā Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms samazinājās vairāk nekā par 3800 t.

Saldētu zivju produkciju no zvejas kuģiem, kuri zvejo Maurītānijas ūdeņos, Latvija galvenokārt eksportē uz Maurītāniju. 2012.gadā zivju produkcijas eksporta apjoms uz Maurītāniju samazinājās un tas veidoja tikai 32 % no iepriekšējā gada attiecīgā perioda līmeņa. Vienlaicīgi no 12,4 % līdz 4,5% samazinājās arī šīs valsts īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā.

Kā liecina statistikas dati, 2012.gadā, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, **sagatavoto un konservēto zivju** eksports tonnās palielinājās par 21 % un veidoja 62,7 tūkst. t. Naudas izteiksmē sniegums bija vēl lielāks – sagatavoto un konservēto zivju eksports palielinājās par 27 % un sasniedza 60,3 milj. Ls. Vislielākais sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma pieaugums bija uz NVS valstīm. NVS valstu tirgus turpina būt viens no svarīgākajiem Latvijas sagatavoto un konservēto zivju eksportā. 2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu zivju konservu eksporta apjoms uz NVS valstīm palielinājās par 30 % un vienlaicīgi no 73,2 % līdz 79 % palielinājās NVS valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjomā. Sagatavoto un konservēto zivju eksports palielinājās gandrīz uz visām NVS valstīm, izņemot uz Baltkrieviju un Armēniju. Vislielākais pieaugums sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā bija Krievijā un Ukrainā, attiecīgi par 7,0 tūkst. t un par 1,85 tūkst. t. Latvija stabilizēja savas pozīcijas Vidusāzijas valstu tirgū. 2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu sagatavoto un konservēto zivju eksports uz Vidusāzijas valstīm palielinājās par 39 % tonnās un vairāk nekā par 50 % naudas izteiksmē. Jāatzīmē, ka zivju konservu eksports palielinājās uz visām Vidusāzijas valstīm, it īpaši atzīmējama Kazahstāna, Turkmēnistāna un Tadžikistāna, uz kuriem zivju konservu eksports palielinājās attiecīgi par 60 %, 55 % un par 42 %.

Starp citām NVS valstīm zivju konservu eksporta apjomi palielinājās uz Azerbaidžānu (par 27 %) un Moldovu (par 2 %). Taču, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, negatīvas tendences bija saskatāmas sagatavoto un konservēto zivju eksportā uz tādām valstīm kā Armēnija un Baltkrievija. Latvijā ražoto zivju konservu noieta apjomi šajās valstīs samazinājās attiecīgi par 27 % un 4 %.

Uz citām trešajām valstīm (neieskaitot NVS valstis) visvairāk zivju konservu eksporta apjomi palielinājās uz Japānu, Kanādu, Apvienotajiem Arābu Emirātiem, Norvēģiju un Maķedoniju, bet eksporta apjomi uz šīm valstīm nebija būtiski un neietekmēja Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjomu. Nedaudz uzlabojas situācija ASV tirgū, kurā pieprasījums pēc Latvijā ražotiem zivju konserviem palielinājās par 21 %. Kopumā zivju konservu eksporta apjomi uz citām trešajām valstīm 2012.gada laikā palielinājās par 9 % tonnās un 21 % naudas izteiksmē.

Otro vietu starp valstu grupām, kuras dominē Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā, pēc NVS valstīm, ierindojās ES valstis. 2012.gadā Latvija eksportēja sagatavotās un konservētās zivis uz 22 ES dalībvalstīm. Salīdzinājumā ar 2011. gadu sagatavoto un konservēto zivju eksports uz ES valstīm samazinājās par 900 tonnām un vienlaicīgi no 22,5 % līdz 17,1 % samazinājās ES valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā. Taču neskatoties uz to, ka zivju konservu eksports tonnās uz ES valstīm samazinājās par 7,8 %, par vienu ceturtdaļu palielinājās zivju konservu eksports uz ES valstīm naudas izteiksmē. Zivju konservu eksporta apjomi samazinājās kā uz rietumdaļas, tā arī uz austrumdaļas ES valstīm. Starp ES rietumvalstīm vislielākais zivju konservu eksporta apjoma samazinājums tonnās bija Vācijā, Austrijā un Lielbritānijā. Samazinājās arī sagatavoto un konservēto zivju eksports uz Grieķiju, Itāliju, Franciju, Somiju un Spāniju, bet samazinājums tonnās nebija būtisks. Uz citām valstīm sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomi pat palielinājās: pieauga sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms uz tādām valstīm kā Zviedrija, Dānija, Īrija, Portugāle un Nīderlande. Bet zivju konservu eksporta apjoma pieaugums iepriekšminētajās valstīs nekompensēja zivju konservu apjoma kritumu Vācijas tirgū. Kopumā 2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu zivju konservu eksporta apjoms uz ES rietumdaļas valstīm samazinājās par 2 %. Uz ES rietumdaļas valstīm pārsvarā eksportēja sterilizētus un nesterilizētus konservus no brētliņām un siļķēm, kā arī konservus no anšovjiem un makrelēm.

2012.gadā notika būtiskas izmaiņas eksporta struktūrā starp ES austrumdaļas valstīm. Vairākus gadus liela nozīme Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjomā bija Igaunijai, bet 2012.gadā Igaunijas īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjomā bija viszemākais un veidoja tikai 4,9 %. Neskatoties uz to, ka gada laikā zivju konservu eksporta apjoms uz Lietuvu palielinājās tikai par 5 %, starp ES austrumdaļas valstīm Lietuva stabili ierindojās otrajā vietā pēc Igaunijas. Uzlabojās arī situācija Čehijas tirgū. 2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu Latvijas zivju konservu eksporta apjoms uz Čehiju palielinājās par 18 %. Pārējās ES austrumdaļas valstīs, it īpaši Slovēnijā, Ungārijā un Polijā, pieprasījums pēc konserviem samazinājās.

Imports

Lai apgādātu zivju apstrādes sektoru ar nepieciešamo izejvielas daudzumu, kā arī paplašinātu zivju produkcijas un zivju konservu sortimentu vietējā tirgū, 2012.gadā Latvija zivju produkciju un zivju konservus importēja no 45 valstīm.

Pērn salīdzinājumā ar 2011.gadu **zivju produkcijas (bez konserviem)** importa apjoms samazinājās, bet samazinājums nebija būtisks (3 %) un sasniedza 53,1 tūkst.t. Savukārt importētās zivju produkcijas apjoms naudas izteiksmē palielinājās par 19 % un veidoja 92,8 milj. Ls. 2012. gadā līdera pozīcijas starp zivju izejvielu piegādātājvalstīm saglabāja Zviedrija, Lietuva, Norvēģija un Igaunija. 2012.gadā arī Polija pirmo reizi ierindojās starp zivju produkcijas piegādātāju līderiem ar 6,9 % īpatsvaru kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā. Zivju produkcijas piegādātāju līderu grupu ar 5,3 % īpatsvaru kopējā zivju produkcijas importa apjomā noslēdza Maroka.

Taču neskatoties uz to, ka 2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu samazinājums kopējās zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā nebija būtisks, zivju produkcijas imports samazinājās lielākajai daļai piegādātāju valstu, it īpaši no Marokas (par 57 %), Igaunijas (par 22 %), Lietuvas (par 20 %) un Norvēģijas (par 6,6 %). Savukārt Polija un Zviedrija nostiprināja savas pozīcijas Latvijas tirgū: zivju produkcijas imports no Polijas palielinājās gandrīz 9 reizes un no Zviedrijas palielinājās

par 35 %. Pašreiz pirmajā vietā starp zivju piegādātājvalstīm ierindojas Zviedrija, tai seko Lietuva, Norvēģija, Igaunija, Polija un Maroka. Iepriekšminētās sešas valstis 2012.gadā veidoja 78,1 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma, bet šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importā salīdzinājumā ar 2011.gadu nedaudz samazinājās.

2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu notika būtiskas izmaiņas zivju produkcijas importa apjomā no Somijas. Ja 2011.gadā Latvija no Somijas importēja tikai 0,5 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjoma, tad 2012.gadā Somijas īpatsvars jau veidoja 3,6 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma. Turklāt palielinājās arī zivju produkcijas imports no tādām ES valstīm, kā Dānija (vairāk kā par pusi), Īrija (par 5 reizēm) un Nīderlande (par 43%). Palielinājās zivju produkcijas imports no Beļģijas, Francijas un Grieķijas, bet zivju produkcijas importa apjoma pieaugums nebija būtisks un neietekmēja kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomu. Neskatoties uz to, ka zivju produkcijas imports no Lietuvas, Igaunijas un Spānijas būtiski samazinājās, kopumā ES valstu īpatsvars salīdzinājumā ar 2011.gadu palielinājās no 66 % līdz 75,8 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma.

Savukārt zivju produkcijas imports no trešajām valstīm samazinājās par 31 %. Vislielākais kritums bija zivju produkcijas importa apjoma tonnās no Islandes un Vjetnamas, attiecīgi par 490 t un 316 t. Kritās arī zivju produkcijas imports no Argentīnas un Kazahstānas (par 25-40 % katrā valstī), Čīles un Krievijas (par divām trešdaļām), kā arī no Jaunzēlandes (par 5 reizēm), kaut apjomu ziņā samazinājumi nebija būtiski.

Zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā lielāko daļu veidoja saldētas zivis (38,3 %), atvēsinātas zivis (43,3 %) un atvēsināta un saldēta zivju fileja (10,2 %). Molusku un jūras vēžveidīgo īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijā nebija liels – 3,6 %, bet kūpinātas, sālītas zivis un zivis sālījumā – 4,1 %. Latvija visvairāk importēja atvēsinātas un saldētas lašu dzimtas zivis (25,3 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjoma), saldētas un atvēsinātas brētliņas (18,7 %), saldētas un atvēsinātas siļķes un to filejas (8 %), saldētas sardinellas (4,4 %), kā arī saldēti heki, makreles un saidas (2-5 % no katras zivju sugas).

2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu **sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu** importa apjoms pieauga par 26 % un veidoja 6,8 tūkst.t. Savukārt sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports naudas izteiksmē pieauga 1,4 reizes un sasniedza 14,8 milj.Ls.

Nemot vērā to, ka zivju konservus Latvija galvenokārt importēja no ES valstīm, vislielākais pieaugums zivju konservu importa apjomā bija no ES rietumdaļas valstīm. Pieauga arī ES valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu importa apjomā no 82,7 % līdz 86,7 %. 2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu zivju konservu imports palielinājās gandrīz no visām ES valstīm gan tonnās, gan naudas izteiksmē. Izņēmums bija Beļģija, Nīderlande, Francija un Austrija, kaut importa apjoma kritums no šīm valstīm tonnās nebija būtisks. Īpaši jāatzīmē situācija zivju konservu importā no Polijas. Pērn 43 % no Polijas importa veidoja konservi no lašiem, un kaut gan lašu konservu apjoms nebija liels – tikai 157 tonnas, tomēr augsto cenu dēļ šo konservu imports būtiski ietekmēja Latvijas kopējo zivju konservu importa apjomu naudas izteiksmē.

Trešo valstu īpatsvars veidoja tikai 13,3 % no Latvijas kopējā zivju konservu importa apjoma, bet salīdzinājumā ar 2011.gadu zivju konservu importa apjoms no šīm valstīm samazinājās par 3%. Latvija pārtrauca sagatavoto un konservēto zivju importu no Bangladešas, Čīles, Grieķijas, Vjetnamas un Urugvajes. Taču šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu importa apjomā nebija liels un būtiski neietekmēja Latvijas kopējo zivju konservu importu. Zivju konservu imports samazinājās no visām trešajām valstīm, un tikai no Islandes sagatavoto un konservēto zivju imports palielinājās par 129 t.

Zivju sugu griezumā Latvija visvairāk importē sagatavoto un konservēto produkciju no siļķēm (26,5 % no Latvijas kopējā importa apjoma), no lašiem (9,5 %), tunzivju konservus (9,3 %), zivju

konservus no brētliņām, sardīnēm un sardinellām (8,2 %), konservētas makreles (7,2 %), kā arī konservus no vēžveidīgajiem un moluskiem (5,4 %). Otrā vietā starp produktu veidiem ar 18,6 % īpatsvaru Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju importa apjomā jau vairākus gadus ieņem zivju produkcija no *surimi* - krabju nūjiņas u.c. produkti no olbaltumvielu masas.

Kopumā ārējās tirdzniecības bilance zivju produkcijai un sagatavotām un konservētām zivīm ir saglabājusies pozitīva – 33 milj.latu, un salīdzinājumā ar 2011.gadu ir palielinājusies 1,5 reizes.

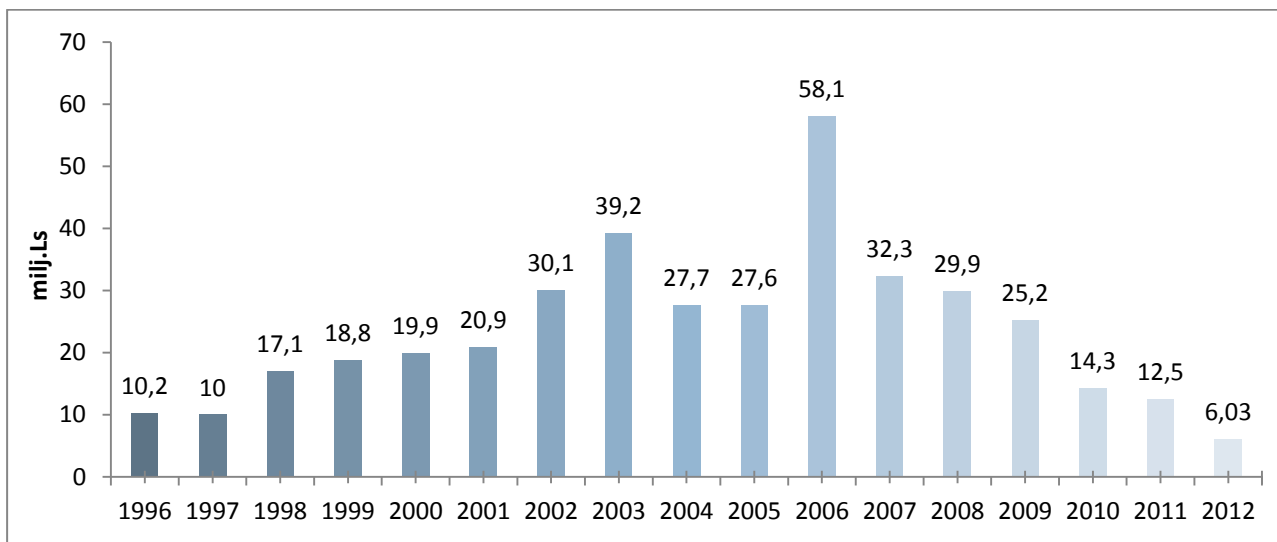
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai

5.1. Nacionālās subsīdijas

Valsts atbalstam lauksaimniecībā pilnībā jāatbilst Kopienas pamatnostādņēm attiecībā uz valsts atbalstu lauksaimniecības nozarē.

Lai veicinātu lauksaimniecības un lauku attīstību, kā arī lai paaugstinātu lauku teritoriju iedzīvotāju dzīves līmeni, papildus Eiropas Savienības atbalstam valsts sniedz atbalstu nacionālo subsīdiju veidā. Atbalstu piešķir saskaņā ar Komisijas 2006.gada 15.decembra Regulu (EK) Nr.1857/2006 par Līguma 87. un 88.panta piemērošanu attiecībā uz maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas nodarbojas ar lauksaimniecības produktu ražošanu, un grozījumiem Regulā (EK) Nr.70/2001 (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2006.gada 16.decembris, Nr. L 358).

2012.gadā kopējais subsīdijās izmaksātais finansējums bija Ls 6,03 milj. (5.1.attēls).

5.1.attēls. Kopējais subsīdiju apmērs 1996.–2012.gadā, milj.Ls

Avots: LAD

Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai izstrādāti pamatojoties uz Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma 5.panta 3.1 un ceturto daļu. Valsts atbalsta pasākumi noteikti, pamatojoties uz „Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plānu 2007.–2013.gadam” – attīstības plānošanas dokumentu, kas nosaka lauksaimniecības attīstības mērķus un attīstības virzienus, kā arī to sasniegšanas veidu.

Atbilstoši stratēģijai turpmākajā lauksaimniecības un lauku attīstības subsīdiju izmantošanā ir finansējamas sekojošas prioritātes:

- labas lauksaimniecības pieredzes izplatīšana lauksaimniekiem un nozares speciālistiem;
- pielietojamā lauksaimniecības zinātne;
- Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centra pakalpojumi lauksaimniekiem un lauku teritorijas uzņēmējiem;
- lauksaimniecības un mežsaimniecības speciālistu sagatavošana;
- lauksaimniecības biedrību un nodibinājumu attīstība.

Valsts atbalsts (subsīdijas) lauksaimniekiem saskaņā ar Ministru Kabineta 2012.gada 14.februāra noteikumiem Nr.112 „Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai un tā piešķiršanas kārtību” īstenots astoņos atbalsta pasākumos (5.1.tabula).

Valsts atbalsta finansējuma izlietojums 2012.gadā

Atbalsta pasākums	Subsīdiju saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, Ls	% no kopējā finansējuma
Atbalsts lopkopības attīstībai		1 909 657,69	31,69
Atbalsts augkopības attīstībai	9	178 374,75	2,96
Atbalsts pētījumiem, starptautiskai un savstarpējai sadarbībai	27	474 166,69	7,87
Atbalsts tirgus veicināšanai		148 500,00	2,46
Atbalsts dalībai pārtikas kvalitātes shēmām	973	361 101,60	5,99
Atbalsts lauksaimniecības nozaru riska samazināšanai	2024	468 254,57	7,77
Atbalsts investīciju veicināšanai lauksaimniecībā	489	2 042 697,55	33,92
Iepriekšējā gadā uzsākto pasākumu izpildes finansējums		442 364,17	7,34
Kopā		6 025 117,02	100

Avots: LAD

Pēc strukturālā sadalījuma vislielākais finansējums novirzīts ar lopkopības attīstību un investīciju veicināšanu lauksaimniecībā saistītajiem pasākumiem kopumā 65,61 % no kopējā izmaksātā finansējuma.

5.2.Kredītu garantijas lauku uzņēmējiem

5.2.1. Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Pārskata gadā tika turpināta aizdevumu izsniegšana apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai saskaņā ar Ministru kabineta 2010.gada 27.aprīļa noteikumiem Nr.403 „Kārtība, kādā piešķir valsts atbalstu apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai”.

Minēto noteikumu ietvaros aizdevumu administrēšanu veic valsts akciju sabiedrība „Latvijas Hipotēku un zemes banka” (turpmāk – Hipotēku banka).

Aizdevumi tiek piešķirti lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, atzītām lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un atzītām augļu un dārzeņu ražotāju grupām.

Saskaņā ar Hipotēku bankas sniegto informāciju, 2012.gadā tika piešķirti 255 aizdevumi 7 688 820 latu apmērā.

5.2.2. Aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Pamatojoties uz Ministru kabineta 2012.gada 29.maija noteikumiem Nr.381 „Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai”, 2012.gadā tika uzsākta jaunas valsts atbalsta programmas īstenošana lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, kas paredz ilgtermiņa aizdevumu piešķiršanu lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei.

Aizdevumu pieteikumu izvērtēšanu un administrēšanu veic Hipotēku banka. Savukārt gala lēmumu par aizdevumu piešķiršanu pieņem valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds”.

Saskaņā ar valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” sniegto informāciju 2012.gadā, pieņemti 59 lēmumi par aizdevumu piešķiršanu 2 260 393 latu apmērā 1776 hektāru lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei.

5.2.3. Kredītu garantijas lauku uzņēmējiem

Valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds” 2012.gadā turpināja garantēt banku izsniegtos īstermiņa un ilgtermiņa kredītus lauku uzņēmējiem, lauksaimniecības produkcijas ražotājiem un pārstrādātājiem. Valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds” 2012.gadā ir piešķirusi 164 kredītu garantijas, tajā skaitā, valsts akciju sabiedrībai „Latvijas Hipotēku un zemes banka” – 29 kredītiem, akciju sabiedrībai „SEB banka” – 100 kredītiem, akciju sabiedrībai Swedbank – 15 kredītiem, akciju sabiedrībai „Citadele banka” – 14 kredītiem, akciju sabiedrībai „DNB banka” – 5 kredītiem un Nordea Bank Finland Plc Latvijas filiālei – 1 kredītam, kopsummā par Ls 16,43 milj.

Salīdzinot ar 2011.gadu, piešķirto garantiju skaits samazinājies par 43 kredītu garantijām, bet izsniegto garantiju apjoms summā pieaudzis par Ls 145 tūkst.

Izmantojot valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” garantijas, uzņēmēji 2012.gadā varēja saņemt kredītus kopsummā par Ls 44,73 milj.

Kopš 1997.gada, kad valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds” uzsāka kredītu garantēšanu, piešķirtas 3208 kredītu garantijas kopsummā par Ls 116.467 milj. (5.2.tabula)

5.2.tabula

Valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” piešķirtās kredītu garantijas 2009.-2012.gadā

	2009.	2010.	2011.	2012.	Kopā no 1997. - 2012.
Izsniegto garantiju skaits	142	141	207	164	3208
Garantētā summa (tūkst.Ls)	10 896	10 534	16 280	16 425	116 467
Kredīta apjoms, kas saņemts ar Fonda garantijām (tūkst.Ls)	26 291	22 210	44 900	44 734	320 640

Avots: Lauku attīstības fonds

Līdz 2012.gada 31.decembrim spēkā bija 784 valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” piešķirtās kredītu garantijas par kopējo summu 28 471 280 latu.

5.2.4. Kredītu fonds

Ministru kabinets 2010.gada 20.jūlijā apstiprināja noteikumus Nr.664 "Kārtība, kādā tiek administrēts un uzraudzīts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku un zivsaimniecības attīstībai, izveidojot kredītu fondu", kuros noteikts, ka kredītu fondu pārvalda valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds”.

Kredītu fonda darbība tiek nodrošināta no valsts un Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai līdzekļiem (turpmāk – ELFLA).

Par līdzekļu izmantošanu kredītešanai 2012.gadā noslēgti sadarbības līgumi ar valsts akciju sabiedrību „Latvijas Hipotēku un zemes banka” un akciju sabiedrību „Swedbank”. Kopumā bankām izsniegti kredītu fonda līdzekļi 58 aizdevumiem, no kuriem 2012.gadā izsniegti 9 aizdevumi no ELFLA līdzekļiem par summu Ls 4,72 milj.

5.3.Nodokļi

Pēc Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā esošās informācijas, Latvijā pēc stāvokļa uz 2013.gada 1.janvāri Nodokļu maksātāju reģistrā reģistrēto nodokļu maksātāju skaits, kuru pamatdarbības veids atbilst NACE 2.red 01.grupas „Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības” kodiem, izņemot 0170, bija 41 334. No šiem nodokļu maksātājiem bija reģistrētas 23 205 zemnieku saimniecības un 1 767 sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA), kas nodarbojas ar lauksaimniecisko ražošanu.

2012.gadā 279 nodokļu maksātājiem, kas nodarbojas ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu, bija piešķirts mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja statuss, no tiem 69 zemnieku saimniecības, 114

SIA, 21 individuālie komersanti, 2 individuālie uzņēmumi un 73 fiziskās personas - saimnieciskās darbības veicēji.

5.3.tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi no lauksaimnieciskās produkcijas ražotājiem (fiziskām un juridiskām personām)
sadalījumā pa nozarēm 2012.gadā*, tūkst.Ls**

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Pievienotās vērtības nodoklis	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Viengadīgo kultūru audzēšana	3 794,08	592,95	6 545,14	2 620,27	482,65	37,18	5,15
Daudzgadīgo kultūru audzēšana	157,38	8,04	356,76	143,81	2,97	3,45	0,01
Augu pavairošana	31,16	-29,82	76,33	90,78	0	0,72	0
Lopkopība	3 351,85	394,53	6 927,94	-2 981,62	1,01	91,94	70,12
Jauktā lauksaimniecība (augkopība un lopkopība)	3 810,56	222,38	7 251,25	-3 720,11	11,11	116,74	0,37
Lauksaimniecības papilddarbības un palīgdarbības pēc ražas novākšanas	410,34	66,54	745,67	697,69	0	3,67	17,77
Kopā	11 555,37	1 254,63	21 903,08	-3 149,18	497,74	253,7	93,43

* informācija, kas bija pieejama uz 2013.gada 21.maiju

Avots: VID

5.4.tabula

Valsts budžeta ieņēmumi no zemnieku saimniecībām 2010.–2012.gadā, tūkst.Ls

	2010.	2011.	2012.*
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	2 103,25	2 963,73	2 991,31
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	75,83	403,75	472,53
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	5 118,7	5 922,11	5 578,60
Pievienotās vērtības nodoklis	1 022,04	-3 205,33	-37,81
Akcīzes nodoklis	4,28	8,78	14,42
Dabas resursu nodoklis	81,62	86,45	90,88
Muitas nodoklis	5,87	4,94	1,04
Kopā	8 411,59	6 184,43	9 110,97

* informācija, kas bija pieejama uz 2013.gada 21.maiju

Avots: VID

5.5.tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi no juridiskām personām
(izņemot zemnieku saimniecības) 2010.–2012. gadā, tūkst. Ls**

	2010.	2011.	2012.*
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	6 824,81	7 118,24	8 486,77
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	997,91	1 206,97	745,96
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	11 623,03	13 812,68	15 874,52
Pievienotās vērtības nodoklis	3 189,55	-5 881,31	-2 080,17
Akcīzes nodoklis	340,11	387,72	476,12
Dabas resursu nodoklis	142,75	166,52	132,89
Muitas nodoklis	41,43	72,11	92,5
Kopā	23 159,59	16 882,93	23 728,59

* informācija, kas bija pieejama uz 2013.gada 21.maiju

Avots: VID

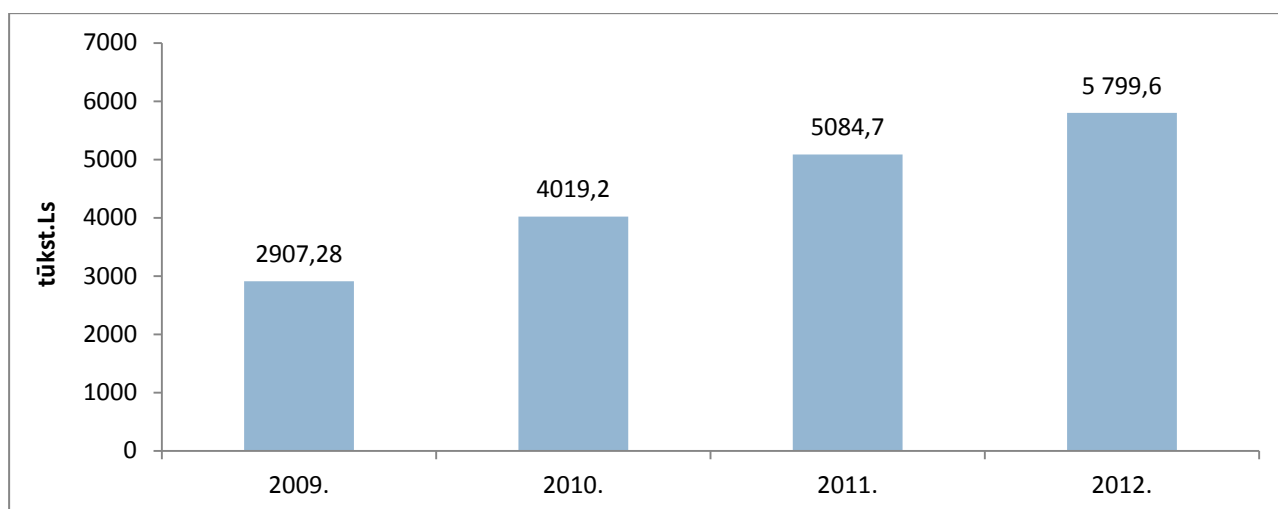
Nodokļu maksātāju reģistrā uz 2013.gada 1.janvāri bija reģistrēti 1 645 pārtikas pārstrādes uzņēmumi, tajā skaitā un 134 dzērienu ražošanas uzņēmumi. Uzņēmumi atlasīti pēc saimniecisko darbību statistiskās klasifikācijas NACE 2.red. 10.grupas "Pārtikas produktu ražošana" un 11.grupas "Dzērienu ražošana" kodiem.

Valsts budžeta ieņēmumi no Pārtikas produkcijas un dzērienu ražošanas uzņēmumiem 2012. gadā*, tūkst. Ls

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Pievienotās vērtības nodoklis	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Pārtikas produktu ražošana	14 697,28	2 193,86	28 618,5	-9004,81	743,79	268,91	223,81
Gaļas un gaļas produktu ražošana pārstrāde un konservēšana	1678,85	651,12	3644,85	4321,91	0	19,56	0,05
Zivju, vēžveidīgo un mīkstmiešu pārstrāde un konservēšana	3037,56	679,87	6014,64	-11873,42	6,4	56,24	49,11
Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	727,61	-54,18	1374,17	579	1,74	11,52	82,16
Augu un dzīvnieku eļļu un tauku ražošana	228,05	7,34	411,5	-2989,68	0	36,24	-6,98
Piena produktu ražošana	3399,58	149,05	6241,8	-8225,7	17,81	63,68	2,81
Graudu un malšanas produktu, cietes un cietes produktu ražošana	787,46	117,68	1292,02	-1711,6	0	7,22	44,15
Konditorijas un miltu izstrādājumu ražošana	3130,47	48,69	6493,88	6556,64	1,8	43,84	0,91
Citu pārtikas produktu ražošana	1394,31	425,35	2593,12	3198,74	716,04	24,56	6,52
Dzīvnieku barības ražošana	313,39	168,94	552,52	1139,3	0	6,05	45,08
Dzērienu ražošana	3579,52	737,54	6318,38	23 921,59	54 800,53	100,68	63,99
Kopā	18 276,8	2931,42	34 936,89	14 916,79	55 544,31	369,59	287,82

* informācija, kas bija pieejama uz 2013.gada 21.maiju

Avots: VID

5.2.attēls. Lauksaimniecības produktu ražotājiem izmaksātās pievienotās vērtības nodokļa kompensācijas 2009.-2012.gadā

Avots: LAD

Saskaņā ar Pievienotās vērtības nodokļa likuma 135.punktu, lauksaimniecības produktu ražotājiem 2012.gadā izmaksāto pievienotās vērtības nodokļa 14 % kompensāciju kopsumma bija 5 799 tūkst.Ls.

Lauksaimniecības produktu ražotājiem laika periodā no 2012.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 31.decembrim piešķirtais akcīzes nodokļa atbrīvojums dīzeļdegvielai veido 23,81 milj.Ls.

Saskaņā ar likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 18.pantu, uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide nodokļa maksātājiem, kas veic lauksaimniecisko darbību, ir noteikta 10 latu apmērā par katru lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāru.

Pēc Valsts ieņēmumu dienesta sniegtās informācijas 2012.gadā uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide par lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāriem bija 2 424 tūkst.Ls, kas tika piešķirta 963 nodokļu maksātājiem. Salīdzinoši - 2011.gadā uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide par lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāriem bija 1 132 tūkst.Ls, kas tika piešķirta 664 nodokļa maksātājiem.

Saskaņā ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 6.panta 4.daļas 2.punktu, nosakot apliekamo ienākumu, nodokļa maksātāja peļņu samazina par summām, kas saņemtas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai. Pēc Valsts ieņēmumu dienesta sniegtās informācijas 2012.gadā (informācija, kas bija pieejama uz 2013.gada 21.maiju), izmantojot šo nodokļu atvieglojumu, peļņa tika samazināta 2 569 nodokļu maksātājiem, kuriem ar uzņēmumu ienākuma nodokli neapliekamā ienākuma - summas, kas saņemtas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai, apmērs bija 80 664 tūkst.Ls. Salīdzinoši - 2011.gadā 2 372 nodokļa maksātāji peļņu samazināja par kopējo neapliekamā ienākuma (atbalsta) apmēru 75 152 tūkst.Ls.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta sniegto informāciju no gada ienākumu deklarācijām par 2012.gadu (informācija, kas bija pieejama uz 2013.gada 21.maiju) 11 082 nodokļu maksātājiem tika piemērota norma par iedzīvotāju ienākuma nodokļa neapliekamo ienākumu (saskaņā ar likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta 1.punktu) un kopējā neapliekamā ienākuma summa bija 14 405 tūkst.Ls. Salīdzinoši - 2011.gadā 23 306 iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāju kopējā neapliekamā ienākuma summa bija 29 764 tūkst.Ls.

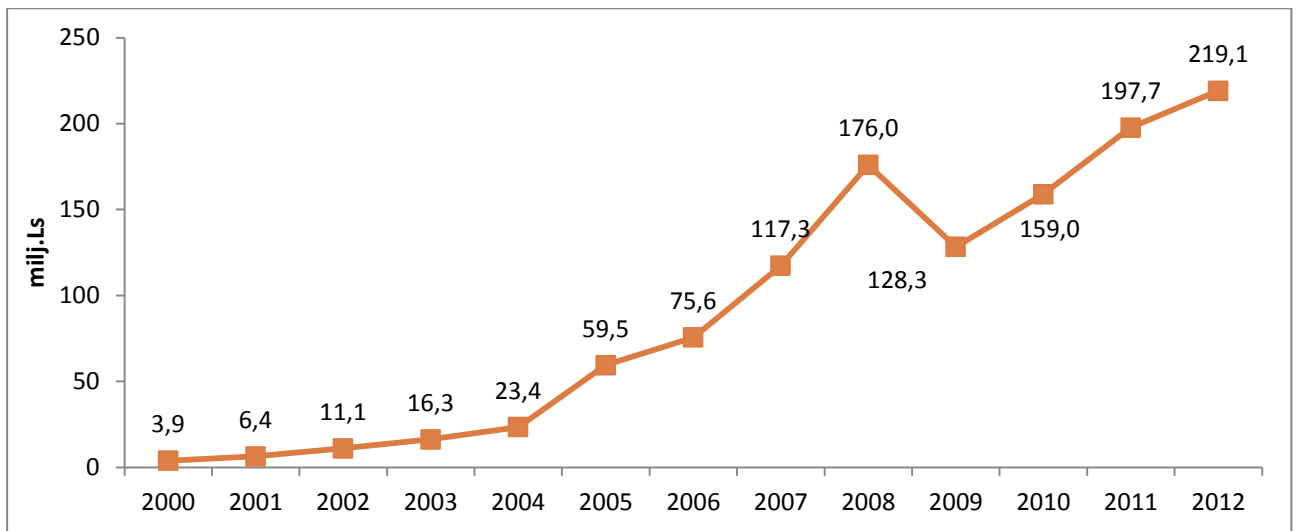
Saskaņā ar CSDD sniegto informāciju 2012.gadā 1 997 lauksaimniecības produkcijas ražotāji par 2 693 kravas automobiļiem un 205 piekabēm ir saņēmuši (saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 7.panta ceturto daļu) transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojumu 137 tūkst.Ls apmērā. Kopumā 2012.gadā 3 045 lauksaimniecības produkcijas ražotāji par 5 461 transportlīdzekļiem samaksāja transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokli 407 tūkst.Ls apmērā.

2012.gadā 60 lauksaimniecības produktu ražošanas un pārstrādes uzņēmumi bija izvēlējušies piemērot Pievienotās vērtības nodokļa likuma 137.pantā noteikto īpašo nodokļa maksāšanas un priekšnodokļa atskaitīšanas kārtību.

5.4. Kooperatīvu un nevalstisko organizāciju atbalsts

5.4.1. Kooperācijas veicināšana

Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību galvenais uzdevums ir veicināt un meklēt jaunu noieta tirgu biedru saražotās lauksaimniecības produkcijas realizācijai, rūpēties par biedru konkurētspējas un labklājības palielināšanu. Pēdējos gados lauksaimnieki aktīvi iesaistās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrību darbībā. Labvēlīgas valsts atbalsta politikas dēļ no 2000.gada Latvijā sāka veidoties konkurētspējīgas pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības. Pēdējo gadu laikā vērojama kooperatīvo sabiedrību attīstība (5.3.attēls). Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījums ar katru gadu pakāpeniski pieaug, 2012.gadā apgrozījums sasniedza 219,1 miljons latu.

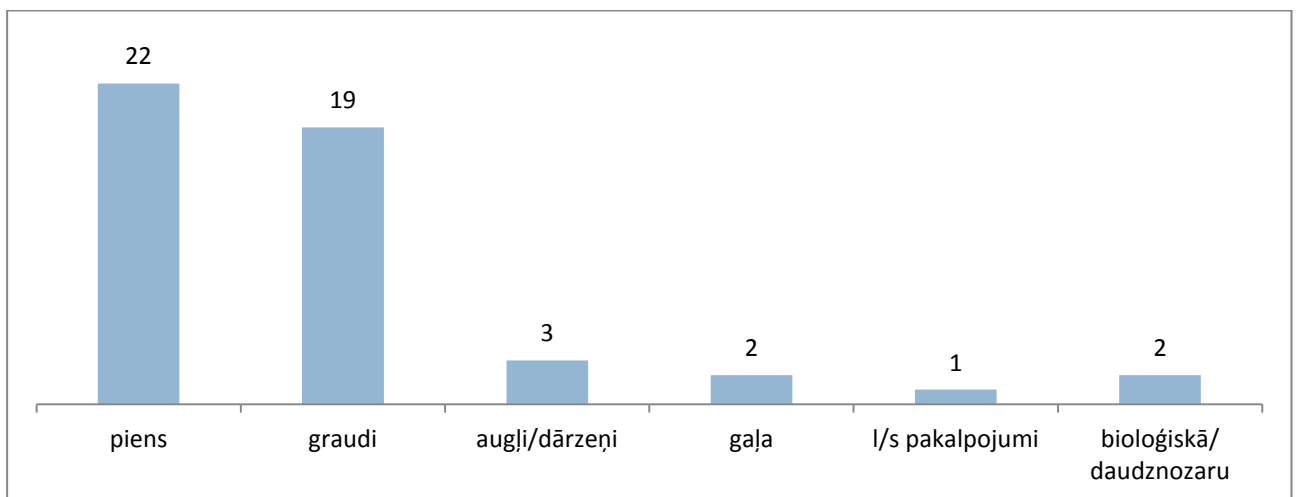
5.3.attēls. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījums no 2000.-2012.gadam

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Atbilstoši Ministru kabineta 2013.gada 29.janvāra noteikumiem Nr.73 „Noteikumi par lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību atbilstības izvērtēšanu” 2013.gada atbilstības izvērtēšanā tika atzītas 48 lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības un viena lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība saņēma atbilstības statusu pēc biedrības „Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija” lēmuma apstrīdēšanas Zemkopības ministrijā. Kopā 2013.gadā atbilstības statusu ieguva 49 lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības.

Pamatojoties uz Valsts pārvaldes likumā noteikto kārtību, Zemkopības ministrija deleģē atzīšanu veikt biedrībai “Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija”.

2013.gadā atbilstīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības ir visās galvenajās lauksaimniecības nozarēs (5.4.attēls).

5.4.attēls. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību skaits sadalījumā pa nozarēm atbilstoši 2013.gada atbilstības izvērtēšanas datiem

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

2012.gadā atbilstīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības saņēma atbalstu Lauku attīstības plāna 2007.–2013.gadam pasākumā “Atbalsts ražotāju grupām” kopumā 153 883,55 latu apmērā. Finansējuma avots: ELFLA līdzekļi.

5.4.2. Atbalsts nevalstiskajam sektoram

Pamatojoties uz Ministru Kabineta 2012.gada 14.februāra noteikumiem Nr.112 „Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai un tā piešķiršanas kārtību” 2012.gadā atbalsta pasākuma „Atbalsts lauku un lauksaimnieku biedrību un nodibinājumu savstarpējās sadarbības veicināšanai un dalībai starptautiskajās organizācijās” ietvaros lauku un lauksaimnieku biedrības un nodibinājumi saņēma 240 780 latus, lai nodrošinātu informācijas apriņķi starp valsts pārvaldes iestādēm un Eiropas Savienības institūcijām.

6.ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai

6.1. Kopējā lauksaimniecības politikas nākotne

6.1.1. Procesa virzība, laika grafiks

2013.gadā tika pabeigts darbs pie vairākus gadus ilgušās Kopējās lauksaimniecības politikas reformas, kas būs spēkā nākamajā plānošanas periodā 2013. līdz 2020.gadam. 2013.gadā arī noslēgta vienošanās par ES Daudz gadu budžetu (*Multi-annual Financial Framework*) 2013.-2020.gadam, kas būs par pamatu visām ES politikām septiņus gadus un tajā skaitā nosakot finansējuma apmēru un sadalījumu starp valstīm Kopējā lauksaimniecības politikā.

Darbs pie ES Daudz gadu budžeta tika uzsākts jau 2011.gada 29.jūnijā, kad Komisija nāca klajā ar priekšlikumu ES Daudz gadu budžetam. Attiecībā uz Kopējo lauksaimniecības politiku, īpaši tiešajiem maksājumiem, Komisija šajā priekšlikumā piedāvāja pakāpenisku tiešo maksājumu izlīdzināšanu – plānošanas perioda laikā visām ES dalībvalstīm, kuru TM ir zem 90 % no ES vidējā līmeņa, tiktu par 1/3 samazināta starpība starp esošajiem TM un 90 % no ES vidējā. Šo starpību proporcionāli finansētu tās ES dalībvalstis, kuras saņem TM virs ES vidējā līmeņa. Saskaņā ar Eiropas Komisijas priekšlikumu tiešo maksājumu izlīdzināšanai nākamajā plānošanas periodā Latvija, sākot ar 2017.gadu, saņemtu tikai 54 % no ES vidējā līmeņa jeb ~141 EUR/ha jeb 99 LVL/ha, līdz ar to netiktu nodrošināts taisnīgs un godīgs atbalsts visiem ES lauksaimniekiem, kā arī netiek atrisināta līdz šim pastāvošā nevienlīdzība.

Latvijai šāds Komisijas priekšlikums ES Daudz gadu budžetam nebija pieņemams un Latvija pamatoti argumentēja nepieciešamību tiešos maksājumus izlīdzināt vēl straujākā tempā. TM sistēmas pārskatīšana, lai visām ES dalībvalstīm tiktu nodrošināti vienlīdzīgi tiešo maksājumu atbalsta līmeņi, kā arī atbilstošs finansējums Lauku attīstības politikas pasākumiem, bija viena no galvenajām Latvijas prioritātēm saistībā ar Komisijas priekšlikumu ES daudz gadu budžetam.

Sarežģītu diskusiju rezultātā 8.februārī Briselē Eiropas Savienības dalībvalstu valdību vadītāji Eiropadomes sēdē vienojās par ES daudz gadu budžetu. Saskaņā ar vienošanos Latvijas tiešajos maksājumos saņemamais finansējums nākamajā plānošanas periodā no 2014. līdz 2020.gadam palielināsies no 731 miljona līdz 1,717 miljardiem eiro vai par 135 procentiem salīdzinājumā ar pašreizējo plānošanas periodu no 2007. līdz 2013.gadam. Savukārt lauksaimniecībā un lauku attīstībā kopumā nākamajā plānošanas periodā finansējums pieaugs par 50 procentiem. Tiešo maksājumu izlīdzināšana notiks pakāpeniski un Latvijā 2019.gadā sasniegs vidēji 196 eiro par hektāru.

Vienlaikus notika intensīvas diskusijas detalizēti par KLP reformu t.i. KLP „izskatu” pēc 2013.gada, īpaši attiecībā uz tiešo maksājumu izlīdzināšanu un Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai (ELFLA), jo ES daudz gadu budžeta priekšlikumā noteikti tikai paši galvenie finansējuma sadalījuma principi un apjoms.

2011.gada 12.oktobrī Komisija nāca klajā ar KLP reformas regulu priekšlikumiem, kas attiecas uz Kopējās lauksaimniecības politikas nākotni pēc 2013.gada: regula par tiešo maksājumu nākotni, regula par Lauku attīstības politikas nākotni, regula par Lauksaimniecības produktu Kopējās tirgus organizācijas nākotni un regula par Kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu. Līdz 2013.gadam par KLP reformu notika aktīvas diskusijas dažādos Padomes līmeņos, t.sk. ministru līmenī (katrā MP, kas notiek ik mēnesi). Lai arī sākotnējās diskusijās tika panākts zināms progress, 2013.gadā darbs pie KLP reformas bija īpaši intensīvs, jo vēl gada sākumā bija daudz būtisku, dalībvalstīm svarīgu jautājumu, par kuriem vēl nebija izdevies vienoties. Pie būtiskākajiem jāmin maksājumu tiesību

vērtību diferencēšanas iespējas valstīs, kuras šobrīd īsteno Vienotā platības maksājuma shēmu, aktīvā lauksaimnieka definēšanas nosacījumi, zaļās komponentes (maksājuma par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi) prasības, lauku attīstībai paredzētā finansējuma sadale, cukura kvotu režīma atcelšana un Sertificējošās institūcijas pienākumi par darījumu likumību un pareizības pārbaudi gala saņēmēju līmenī. Lai panāktu vienošanos, Eiropas Savienības ikmēneša MP sanāksmēs ministri strādāja pie KLP reformas neatrisinātajiem jautājumiem.

Paralēli diskusijām par dažādiem KLP reformas aspektiem MP, Zemkopības ministre L.Straujuma aktīvi tikās ar dažādiem Eiropas Parlamenta deputātiem, kā arī citu dalībvalstu ministriem, lai runātu par Latvijai būtiskiem jautājumiem KLP reformas kontekstā (ar uzsvāru uz tiešo maksājumu izlīdzināšanas jautājumu).

Tiešo maksājumu izlīdzināšanas jautājumā Latvija cieši sadarbojās ar pārējām Baltijas valstīm, gan valdības, gan nevalstisko organizāciju līmenī. 1.februārī Mālpilī Baltijas valstu lauksaimniecības ministru oficiālā tikšanās laikā ministri vienojās par galvenajiem Kopējās lauksaimniecības politikas aspektiem.

Rezultātā Īrijas prezidentūras pēdējās dienās 24.-26.jūnija MP tika panākta politiskā vienošanās par KLP reformu. Tādējādi pēc būtības tika pabeigts darbs pie KLP reformas.

Latvija pozitīvi vērtē to, ka līdz ar reformu tiešo maksājumu, lauku attīstības un tirgus politika kļūs mērķtiecīgāka, konkurētspējīgāka, elastīgāka, vairāk uz ražošanu vērsta, kā arī zaļāka. Tiešie maksājumi KLP ietvaros tiks mērķtiecīgāk vērsti aktīvajiem lauksaimniekiem, kas nodarbojas ar lauksaimniecības produktu ražošanu un uztur lauksaimniecības zemi ganīšanai un kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī, kā arī mazajiem lauksaimniekiem, kas nodrošina lauku dzīvotspēju. Turklāt mazajiem lauksaimniekiem atbilstoši Latvijas interesēm tika noteikts atbrīvojums no specifiskām zaļināšanas prasībām un samazināts prasību kontroles slogs. Īpašs papildus atbalsts būs pieejams arī jaunajiem lauksaimniekiem. Sākot ar 2015.gadu, piena ražošanas kvotu mehānisms izbeigs savu darbību, kas Latvijai ir izdevīgi. Panākts arī tas, ka turpmāk ievērojami tiks atvieglotas lauksaimnieku iespējas apgūt līdz šim neapsaimniekotās zemes.

6.1.2. Tiešo maksājumu sistēma

Tiešo maksājumu sistēmu sagaida nozīmīgas reformas, taču Komisijas sākotnēji izvirzītie ambiciozie mērķi netiks sasniegti pilnībā, jo lielākā daļa dalībvalstu nav gatavas būtiskai tiešo maksājumu līmeņa izlīdzināšanai starp saimniecībām līdz 2019.gadam. Tādēļ tiešo maksājumu sistēmas priekšlikums, par kuru panākta vienošanās ES Lauksaimniecības ministru padomes sanāksmē 2013.gada 24.-25.jūnijā un Trialogos, kuri noslēdzās 26.jūnijā, būtiski atšķiras no Eiropas Komisijas sākotnējā priekšlikuma. Tiešo maksājumu priekšlikums, par kuru panākta vienošanās, ir kļuvis ļoti elastīgs, tas paredz daudz dalībvalstu izvēļu, iespējas pielāgot sistēmu dalībvalstu specifiskajām vajadzībām. Tai pašā laikā tiešo maksājumu priekšlikums nodrošinās mērķtiecīgāku tiešā atbalsta īstenošanu.

Līdz 2013.gada 26.jūnijam vienošanās nebija panākta par tiešo maksājumu jautājumiem, kas iekļauti ES daudzgadu finanšu ietvara sarunu kastē – par tiešo maksājumu līmeni dalībvalstīs, tiešo maksājumu progresīvo samazinājumu, maksājumu pārdali starp KLP pilāriem un finanšu disciplīnu.

Ņemot vērā, ka Parlamenta un Padomes regulu par tiešajiem maksājumiem plānots apstiprināt tikai šī gada rudenī, nav iespējams ieviest jaunu sistēmu ar 2014.gadu. Līdz ar to attiecībā uz 2014.gadu tiks paredzēti pārejas noteikumi un 2014.gadā tiks turpinātas 2013.gada atbalsta shēmas, taču plānots ieviest jauno tiešo maksājumu finansējumu, par kuru tiks panākta vienošanās daudzgadu finanšu ietvara sarunās.

Trialogos ir panākta vienošanās, ka ar 2015.gadu dalībvalstīs tiešo maksājumu struktūru veidos sekojoši tiešo maksājumu veidi (6.1.tabula):

- **pamata maksājums** ienākumu atbalstam, bet dalībvalstis, kuras līdz šim īsteno VPM, varēs turpināt VPM īstenošanu līdz 2020.gadam;
- obligāti ieviešams **maksājums par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi** jeb zaļināšanas maksājums lauksaimnieku ieguldījuma palielināšanai vides aizsardzībā un klimata pārmaiņu seku mazināšanā;
- obligāti ieviešams **jauno lauksaimnieku atbalsts**, lai stimulētu jaunu cilvēku iesaisti lauksaimnieciskajā uzņēmējdarbībā;
- mazo lauksaimnieku atbalstam dalībvalstis varēs izlemt ieviest **mazo lauksaimnieku atbalsta shēmu** ar mērķi mazināt administratīvo slogu vai **pārdalošo maksājumu**, lai līdzsvarotu tiešo maksājumu atbalstu starp mazajām, vidējām un lielajām saimniecībām;
- **ar ražošanu saistīto atbalstu** varēs ieviest, ja dalībvalsts uzskatīs par nepieciešamu tādu ieviest grūtību risināšanai atsevišķos lauksaimniecības sektoros un reģionos;
- **maksājumu par platībām reģionos ar dabas apgrūtinājumiem** varēs ieviest, lai veicinātu ilgtspējīgas lauksaimniecības attīstību reģionos ar dabas apgrūtinājumiem;
- dalībvalstis, kuras turpinās īstenot VPM atbalsta shēmu, varēs piemērot arī **pārejas posma valsts atbalstu**.

6.1.tabula

Tiešo maksājumu atbalsta veidi, to finansējuma maksimālais apmērs un piešķiršanas pamatnosacījumi

Tiešo maksājumu veidi	Finansējums *, %	Piešķiršanas pamatnosacījumi
Pamata maksājuma shēma (PMS)	Līdz 69 %	<ul style="list-style-type: none"> • Īstenojama ar maksājumu tiesībām; • Parastās maksājuma tiesības piešķiramas tikai ieviešanas gadā tiem lauksaimniekiem, kuri 2013.gadā saņēma tiešos maksājumus; • Parasto maksājuma tiesību skaits tiks noteikts vienāds ar 2015.gadā deklarēto atbalsta tiesīgo hektāru skaitu; • Parasto maksājuma tiesību vērtību var noteikt, balstoties uz 2014.gadā saņemto tiešo maksājumu apjomu vai daļu vērtības noteikt kā izlīdzināto vērtību jeb visiem vienādu; • Maksājuma tiesības aktivizējamas, un piešķirama tajās fiksētā summa par atbalsta tiesīgiem hektāriem. • Maksājuma tiesības no valsts rezerves ik gadu būs jāpiešķir jauniem lauksaimniekiem un jaunpienācējiem, un varēs piešķirt noteiktos gadījumos, lai novērstu zemes pamešanu.
Vienotais platības maksājums	Līdz 69 %	<ul style="list-style-type: none"> • Dalībvalstis, kuras īsteno VPM, var nolemt turpināt VPM līdz 2020.gadam; • VPM atbalsts piešķirams par deklarētiem atbalsta tiesīgiem hektāriem un atbalsta likme aprēķināma dalot finanšu aploksni ar kopējo deklarēto atbalsta tiesīgo ha skaitu vai; • VPM likmi var diferencēt par ha, tam izmantojot līdz 20% no VPM aploksnas. Diferencējot VPM maksājumu vērtā ņem vienu vai vairākas shēmas – īpašā atbalsta, atsevišķos maksājumus, tai skaitā ACM.
Pārejas posma valsts atbalsts (PPVA)	Papildus ES tiešajiem maksājumiem līdz 212 milj. eiro	<ul style="list-style-type: none"> • Var īstenot tikai, ja turpina VPM shēmu; • PPVA piešķirams sektoros, kuros piešķirts PPVA 2013.gadā; • Piešķiršanas nosacījumi identiski 2013.g. PPVA nosacījumiem, izņemot samazinājumu.
Pārdalošais maksājums	Līdz 30 %	<ul style="list-style-type: none"> • Tas ir maksājums par pirmajiem saimniecības ha; • Ikgadējs maksājums, ko piešķir pēc maksājuma tiesību aktivizēšanas vai pēc VPM piešķiršanas; • Maksimālā atbalsta likme var būt līdz 65 % no vidējā valsts maksājuma līmeņa 2019.gadā – līdz 127 €/ha; • Atbalstāmie ha var būt ne vairāk par 30 ha vai dalībvalsts vidējais saimniecības lielums.
Zaļināšanas maksājums	30 %	<ul style="list-style-type: none"> • Piešķir, ja ievēro zaļināšanas prakses – kultūraugu dažādošanas, ilggadīgo zālāju saglabāšanas un ekoloģiski nozīmīgu platību uzturēšanas prasību vai līdzvērtīgās prakses, kas izriet no agrovides saistībām vai

		<p>nacionālo sertifikācijas shēmu prasībām, kas sniedz līdzīgu vai augstāku ieguvumu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Piešķir par hektāriem, par kuriem aktivizētas maksājumu tiesības pamata maksājumu shēmā vai piešķirts VPM; • Kultūraugu dažādošanas prasība – ja saimniecības aramzeme ir no 10-30 ha, tad tajā audzējamas vismaz 2 kultūras, galvenā kultūra var aizņemt līdz 75 %, bet, ja saimniecības aramzeme ir vairāk nekā 30 ha, tad tajā audzējamas vismaz 3 kultūras, galvenā kultūra var aizņemt līdz 75 %, bet 2 galvenās kultūras kopā - līdz 95 %; • Ilggadīgie zālāji – nedrīkst uzart ilggadīgos zālājus vides jutīgajās teritorijās, kuras aptver savvaļas putnu un biotopu direktīvas, un ja valstī samazināsies ilggadīgo zālāju platības par vairāk kā 5 %, salīdzinot ar 2012.gadu, tad lauksaimniekam būs pienākums aramzemi pārvērst par ilggadīgiem zālājiem. Ja platība absolūtajos skaitļos EK noteiktos limitos saglabājas, tad prasību uzskata par izpildītu. • 5 % no aramzemes kopplatības atvēlami ekoloģiski nozīmīgām platībām, ja saimniecībā aramzeme ir vairāk par 15 ha. Par ekoloģiskas nozīmes platībām tiks atzīti ainavu elementi, buferjoslas, papuves, joslas gar meža malām, platības, kur audzēs starpkultūras vai slāpekli piesaistošas kultūras u.c.
Maksājums par platībām ar dabas apgrūtinājumiem	Līdz 5 %	<ul style="list-style-type: none"> • Piešķir lauksaimniekiem, kuri tiesīgi saņemt pamata maksājuma shēmas atbalstu vai VPM un atrodas MLA vai daļā no MLA teritorijas, ko noteikusi dalībvalsts; • Piešķir par hektāriem, kas atrodas attiecīgajās teritorijās.
Jauno lauksaimnieku atbalsts	Līdz 2 %	<ul style="list-style-type: none"> • Piešķir lauksaimniekam, kas pirmo reizi izveido saimniecību kā vadītājs, ir jaunāks par 40 gadiem un ar prasmēm lauksaimniecības jomā; • Piešķir par hektāriem, kuru limitu noteikts dalībvalsts robežās no 25 līdz 90 ha; • Atbalsta apmērs tiks noteikts saskaņā ar dalībvalsts noteiktu vienu no 4 iespējamām metodēm, kas varēs būt – atbalsta apmērs – vienāds ar 25 % no lauksaimnieka aktivizēto maksājumu tiesību vērtības vai vienāds ar 25 % no VPM likmes vai vienāds ar 25 % no valsts vidējā tiešo maksājumu līmeņa 2019.gadā vai vienāds ar valsts vidējo maksājumu tiesību vērtību 2019.gadā vai arī atbalsta apjomu varēs noteikt kā fiksētu visiem jauniem lauksaimniekiem vienādu.
Ar ražošanu saistītais atbalsts	Līdz 13 % + 2 % proteīnaugiem	<ul style="list-style-type: none"> • Varēs piešķirt par nozarēm un produktiem: labība, eļļas augu sēklas, proteīnaugi, pākšaugi, lini, kaņepes, rīsi, rieksti, cietes kartupeļi, piens un piena produkti, sēklas, aitas gaļa un kazas gaļa, liellopu un teļa gaļa, olīveļļa, zīdārpriņi, sausā lopbarība, apiņi, cukurbietes, cukurniedres un cigoriņi, augļi un dārzeņi un īscirtmeta atvasāji.
Mazo lauksaimnieku atbalsts	Līdz 10 %	<ul style="list-style-type: none"> • Aizstāj iepriekšminēto standartshēmu atbalstu; • Pievienoties atbalsta shēmai varēs tikai 2015.gadā; • Atbalsta apmērs tiks noteikts saskaņā ar dalībvalsts noteiktu vienu no 4 iespējamām metodēm, kas varēs būt – atbalsta apmērs – ne lielāks par 25 % no valsts vidējā maksājuma apjoma uz saņēmēju (max 1183 eiro) vai ne lielāks kā valsts vidējais tiešo maksājumu līmenis reizināts maksimums ar 5 ha (max 946 eiro) vai vienāds ar lauksaimniekam ik gadu piešķiramo tiešo maksājumu apjomu standartshēmās vai vienāds ar lauksaimniekam 2015.gadā piešķiramo tiešo maksājumu apjomu. Ja atbalsta apjoms noteikts saskaņā ar pirmajām divām metodēm, tad tas nevar būt zemāks par 500 eiro un augstāks par 1250 eiro.

* *Finansējums izteikts % no tiešo maksājumu aploksnēs*

Mērķtiecīgāku tiešo maksājumu piešķirumu paredzēts nodrošināt piešķirot atbalstu:

- Lauksaimniekiem, kuri izpildīs lauksaimnieciskās darbības kritērijus;
- Lauksaimniekiem, kuri saņems tiešos maksājumus virs noteikta sliekšņa robežās līdz 5000 eiro, ja izpildīs aktīva lauksaimnieka nosacījumus;

- Par lauksaimniecības zemi, kuru pārsvarā izmanto lauksaimniecības vajadzībām.

Lauksaimnieciskā darbības veikšana nozīmē, ka:

- veic l/s produktu ražošanu vai audzēšanu, tostarp ražas novākšanu, slaukšanu, dzīvnieku audzēšanu un turēšanu lauksaimniecības nolūkiem,

vai

- veic lauksaimniecības zemes uzturēšanu noganīšanai vai kultūru audzēšanai piemērotā stāvoklī, neveicot īpašus sagatavošanas darbus papildus parasto lauksaimniecisko metožu un tehnikas izmantošanai.

Lai noteiktu vai lauksaimniecības zeme tiek uzturēta noganīšanai vai kultūru audzēšanai piemērotā stāvoklī, tiks noteikti atbilstības kritēriji, piemēram, tie varēs attiekties uz ganību pļaušanas biežumu, zelmeņa botānisko sastāvu, virsmas līdzenumu u.c.

Īstenojot aktīva lauksaimnieka nosacījumus tiešos maksājumus nepiešķirs personām:

- obligāti tām, kuru platības pārsvarā tiek dabiski (bez cilvēka darbības) uzturētas ganīšanai vai kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī un netiek veikta dalībvalsts noteikta minimālā darbība;
- obligāti tām, kuras pārvalda lidostas, hidrobūves, pastāvīgus sporta un atpūtas laukumus, sniedz dzelzceļa un nekustamo īpašumu pakalpojumus jeb negatīvajā sarakstā iekļautām personām, ja tās nevarēs pierādīt, ka to lauksaimnieciskā darbība ir nozīmīga;
- dalībvalstis papildus minētajam varēs nolemt nepiešķirt tiešos maksājumus personām, kuru lauksaimnieciskā darbība veido nenozīmīgu daļu no to kopējās ekonomiskās darbības vai ja to galvenais darbības veids vai mērķis nav lauksaimnieciskās darbības veikšana.

Personām, kuru darbības pazīmes atbildīs negatīvā saraksta nozaru pazīmēm, automātiski netiks liegta iespēja saņemt tiešos maksājumus un tās varēs saņemt tiešos maksājumus, ja pierādīs, ka to lauksaimnieciskā darbība tomēr ir nozīmīga. Lauksaimnieciskās darbības nozīmīgumu varēs pierādīt ar vienu no dalībvalsts noteiktiem kritērijiem, piemēram, kritērijs, kas nosaka, ka tiešo maksājumu īpatsvaram nelauksaimnieciskās darbības ieņēmumos jābūt lielākam par 5 %.

Attiecībā uz atbalsta tiesīgu lauksaimniecības zemi ir noteikts, ka tā var būt labā lauksaimniecības stāvoklī esoša aramzeme, ilggadīgie stādījumi, ilggadīgie zālāji. Taču dalībvalsts varēs noteikt arī, ka atbalsta tiesīga ir tā lauksaimniecības zeme, kas pārsvarā izmantojama lauksaimniecības vajadzībām. Līdz ar to, ja lauksaimniecības zemi izmantos pārsvarā sporta un atpūtas pasākumiem, lidlaukiem un citiem ne-lauksaimniecības mērķiem, tad dalībvalsts varēs nolemt nepiešķirt tiešos maksājumus par attiecīgo zemi.

6.1.3. Tirgus kopējā organizācija

Ja sākotnēji KLP tika izveidota, lai veicinātu pārtikas ražošanu un nodrošinātu ne tikai stabilu pārtikas piedāvājumu, bet arī dzīvotspējīgu ES lauksaimniecības sektoru, tad šodienas KLP mērķis ir atbalstīt lauksaimnieku ienākumu stabilitāti un paralēli tam veicināt tirgus pieprasījumam atbilstošas un augstas kvalitātes produkcijas ražošanu, kā arī mudināt lauksaimniekus meklēt jaunas attīstības iespējas. Šodien lauksaimniekam ir jāpiedāvā nevainojamas kvalitātes pārtika par pieņemamām cenām un tas nozīmē nepārtrauktu attīstību un jaunāko zinātnes atziņu un tehnoloģiju izmantošanu, lai viņš kļūtu konkurētspējīgs pasaules tirgū.

Tirgus kopējā organizācija (TKO) lauksaimniecības produktiem nodrošina likumisko ietvaru tirgus instrumentiem, kas pašlaik tiek piemēroti attiecībā uz iekšējo tirgu, tirdzniecībā ar trešajām valstīm un konkurences noteikumiem.

Diskusijas par EK priekšlikumu tika uzsāktas 2011.gada nogalē un turpinājās visu 2012.gadu Dānijas un Kīpras prezidentūru laikā. Galvenie diskusiju punkti Dānijas prezidentūras laikā 2012.gada 1.pusē bija: cukura ražošanas kvotas turpināšana pēc 2015.gada 1.oktobra, krīžu vadības instrumenti (t.sk. ārkārtas pasākumi tirgus traucējumu gadījumos), pasākumi konkurētspējīgākai un labāk funkcionējošai pārtikas piegādes ķēdei (ražotāju organizācijas, ražotāju organizāciju apvienības, starpnozaru organizācijas), kā arī „Skolas piena” un „Skolas augļa” programmu nosacījumi u.c.

Savukārt Kīpras prezidentūras laikā 2012.gada 2.pusē galvenokārt turpinājās diskusijas par cukura ražošanas kvotu pagarināšanu, krīžu vadības instrumentiem (t.sk. ārkārtas pasākumiem tirgus traucējumu gadījumos) un ražotāju pozīciju stiprināšanu pārtikas ķēdē, kā arī diskusijas noritēja par pieauguša liellopa definīciju un tirdzniecības standartiem u.c.

Lai arī 2012.gadā notika spraigas diskusijas, tomēr gala vienošanās dalībvalstu starpā netika panākta un kā atvērtie jautājumi Īrijas prezidentūras darba kārtībā palika šādi jautājumi: rezerves fonds krīzes situācijām lauksaimniecības sektorā, references cenu pārskatīšana, tirdzniecības standarti, ražotāju organizāciju un starpnozaru organizāciju noteikumu piemērošanas paplašināšana, ražotāju organizāciju, ražotāju organizāciju asociāciju un starpnozaru organizāciju atzīšana, vīnogulāju stādīšanas tiesības un cukura ražošanas kvotas.

Gala vienošanās ne tikai starp ES dalībvalstu lauksaimniecības ministriem, bet arī starp ES lēmumu pieņemšanas institūcijām tika panākta tikai 2013.gada jūnijā Īrijas prezidentūras laikā. Kopumā reformētās TKO 2014-2020 izmaiņas pret 2007-2014, lai īstenotu tirgus pārvaldības mērķus, ir:

- 1.mērķis: Uzlabot „drošības tīklu” dažādu tirgus traucējuma gadījumos:

Joma	Reformētās TKO 2014-2020 izmaiņas pret 2007-2013
Intervence un privātā uzglabāšana	Intervence atcelta cietajiem kviešiem un sorgo, kā arī cukuram, bet izvēles intervence paredzēta arī liellopu un teļu gaļai. Privātā uzglabāšana papildus paredzēta vājpiena pulverim, sviestam un linšķiedrai, bet pasākums tiek uzsākts tikai pēc EK lēmuma un vadoties pēc tirgus situācijas (likvidēta sviesta obligātā privātā uzglabāšana). Izmaiņas liellopu definīcijā attiecībā uz liellopu liemeņu klasifikāciju - nav vairs svara ierobežojuma, bet ir vecuma kritērijs (liellopa definīcija: <i>liellops ir vecumā no 8 vai vairāk mēnešu</i>).
Ārkārtas pasākumi būtiskas tirgus cenu pieauguma vai samazinājuma vai citu faktoru, kas ietekmē tirgu, gadījumā	Turpmāk attieksies uz visiem sektoriem, izņemot dažus produktus, piem., dzīvi zirgi kaušanai, cigoriņu saknes, kartupeļi u.c. Jāatzīmē, ka līdz šim pasākumu varēja piemērot tikai uz šādām nozarēm: cukurs, apiņi, liellopu gaļa, piens un piena produkti, cūkgaļa, olas, mājputnu gaļa, olīveļļa.
Ārkārtas pasākumi dzīvnieku slimību un patērētāju uzticības zaudēšanas gadījumā, sabiedrības, dzīvnieku vai augu veselības risku dēļ	Dzīvnieku slimības: Pasākumus, lai īstenotu dzīvnieku slimību apkarošanu, attiecina uz tiem pašiem sektoriem kā līdz šim, t.i., liellopu, mājputnu, cūkgāļas, olu, aitas un kazas gaļas, piena un piena produktu sektori. Patērētāju uzticības zaudēšana: Ja līdz šim EK varēja pieņemt ārkārtas pasākumus, lai novērstu tirgus traucējumus, ko izraisījusi patērētāju uzticības zaudēšana saistībā ar sabiedrības veselības vai dzīvnieku veselības risku un attiecībā tikai uz mājputnu gaļu un olu nozari, tad reformētais dokuments paredz arī augu veselības risku un šo pasākumu var īstenot attiecībā uz visām nozarēm.
Ārkārtas pasākumi citu īpašu problēmu risināšanai	Tiek paredzēts papildinājums, lai būtu nepārprotami skaidrs, kādos gadījumos šo pantu īsteno - pienācīgi pamatotos gadījumos, nenovēršamu, steidzamu iemeslu dēļ situācijās, kas var izraisīt strauju ražošanas un tirgus apstākļu pasliktināšanos, ko varētu būt grūti novērst, ja pasākumu pieņemšana aizkavētos.
Rezerve krīzes situācijām lauksaimniecības nozarē	Pasākums , ko varēs izmantot krīzēm lauksaimniecības sektorā, lai sniegtu papildus atbalstu. Šo pantu varēs izmantot tad, kad būs izmantotas visas citas iespējas un attieksies uz: intervenci un privāto uzglabāšanu, eksporta

	<p>kompensācijām un ārkārtas pasākumiem.</p> <p>Piemēram, eksporta kompensācijas normālos apstākļos var uzskatīt kā normālu tirgus pārvaldības pasākumu un šajā gadījumā izdevumi netiek paredzēti šī panta ietvaros. Taču finansējums šī panta ietvaros tiek pieprasīts, ja ir tirgus krīze un esošie finanšu līdzekļi vairs nav pieejami.</p>
--	---

- 2.mērķis: Nodrošināt ilgtspējīgu patēriņu un saikni ar patērētājiem:

Joma	Reformētās TKO 2014-2020 izmaiņas pret 2007-2013
Skolas auglis	Palielināts finansējums no 90 milj. EUR uz 150 milj. EUR gadā, kā arī paredzēts ES atbalsts informēšanas pasākumiem (tagad to dara skolas mācību programmu ietvaros un tam nav paredzēts ES atbalsts).
Skolas piens	Dalībvalstīm jāizstrādā nacionālās vai reģionālās stratēģijas programmas ieviešanai (šāda prasība šobrīd ir Skolas augļa programmā).

- 3.mērķis: Veidot ilgtspējīgu orientāciju uz tirgu:

Joma	Reformētās TKO 2014-2020 izmaiņas pret 2007-2013
Cukura ražošanas kvotas	Cukura ražošanas kvotu sistēmas atcelšana sākot ar 2017.gada 1.oktobri (pēdējais tirdzniecības gads 2016./2017.).
Piena ražošanas kvotas	Nav grozīta vienošanās, kas tika panākta KLP „veselības pārbaudes” laikā – piena ražošanas kvotu sistēma ES darbosies līdz 2015.gada 31.martam . Savukārt ja kvotu atcelšana pēc 2015.gada radīs nevēlamas tirgus svārstības, Eiropas Komisija varēs iedarbināt attiecīgus instrumentus tirgus krīzes pārvarēšanai.
Vīnogulāju stādīšanas tiesības	Vīnogulāju stādīšanas tiesības tiks aizstātas ar autorizācijas sistēmu no 2016.gada līdz 2030.gadam . Tas nozīmē, ka ES tiks reglamentēta vīnogulāju stādīšana. Taču Latvijas vīnogu audzētājiem, autorizācijas shēma, tāpat kā stādīšanas tiesību shēma netiks piemērota.
Atbalsta shēmas	Atcelts atbalsts par vājpiena un vājpiena pulvera izmantošanu lopbarības vajadzībām un vājpiena pārstrādi kazeinā un kazeinātā, kā arī zīdītāriņiem.

- Veicināt lauksaimniecības produktu ražotāju kopējo darbību un stiprināt to lomu pārtikas piegādes ķēdē:

Joma	Reformētās TKO 2014-2020 izmaiņas pret 2007-2013
Ražotāju organizācijas (RO), Ražotāju organizāciju apvienības (ROA) un Starppozaru organizācijas (SO)	<p>RO, ROA un SO ir paredzētas visiem sektoriem - bez atbalsta, bet ar atkāpi no konkurences normām, kas nozīmē, ka var veikt darbības, lai sasniegtu tādus mērķus kā: ražošanas plānošana un pielāgošana pieprasījumam, piedāvājuma koncentrēšana, ražošanas izmaksu optimizēšana un ražotāju cenas stabilizēšana u.c. (RO un ROA gadījumā) vai inovāciju, labas prakses utml. pasākumu veicināšana (SO gadījumā).</p> <p>Liellopu gaļas, olīvu un graudaugu RO, līdzīgi kā piena un piena produktu RO, līgumsarunu ietvaros varēs vienoties par cenu (nepārsniedzot 15 % no kopējā dalībvalsts ražošanas apjoma).</p> <p>Turklāt, RO un ROA obligāti būs jāatzīst tikai tajos sektoros, kuros jau šobrīd ir spēkā prasība par obligātu atzīšanu. Pārējos sektoros atzīšana būs dalībvalsts izvēle. SO atzīšana visos sektoros būs dalībvalsts izvēle.</p> <p>Šobrīd RO ir tikai šādās nozarēs: apiņu, olīveļļas/galda olīvu, dārzeņu/augļu, piena/piena produktu un zīdītāriņu, bet SO – šādās: olīveļļas/galda olīvu, tabakas, augļu/dārzeņu, vīna, piena/piena produktu.</p> <p>Tāpat arī, visos sektoros ar dalībvalsts lēmumu būs iespējama RO/ROA/SO nosacījumu piemērošana uz citiem attiecīgā tirgus dalībniekiem, kuri nav šo organizāciju biedri, kā arī RO/ROA/SO no šiem tirgus dalībniekiem varēs ieturēt finansu iemaksas, ja būs iespējams pierādīt, ka šie tirgus dalībnieki gūst labumu no RO/ROA/SO darbības.</p> <p><u>Izņēmumi, kas ir palikuši nemainīgi:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Augļu un dārzeņu RO un ROA arī turpmāk varēs saņemt atbalstu (t.i., 50 % no attiecīgās RO/ROA faktiskajiem izdevumiem, kā arī nepārsniedz 4,1% no katras RO/ROA pārdotās produkcijas vērtības); • Piena un piena produktu RO un ROA arī turpmāk varēs savu biedru vārdā

	<p>risināt sarunas par svaigpiena piegādes līgumiem, t.sk., vienoties par cenu (nepārsniedzot 33 % no kopējā dalībvalsts piena apjoma un 3,5 % no ES kopējā piena apjoma).</p> <p>Augļu un dārzeņu ražotāju grupu atbalsts tiek pārcelts no TKO (ELGF fonds) uz Lauku attīstību (ELFLA fonds).</p>
--	---

Lai arī gala vienošanās ir panākta, tomēr turpināsies darbs pie Eiropas Komisijas īstenošanas un deleģēto tiesību aktu izstrādes, lai jaunie nosacījumi stātos spēkā līdz ar jauno plānošanas periodu.

6.1.4. Lauku attīstības politika 2014.-2020.gadam

Lauku attīstības politikā nākamajā plānošanas periodā, līdzīgi kā Tiešo maksājumu sistēmā, ir veiktas nozīmīgas reformas un Komisijas piedāvātais jaunais regulējums, par kuru panākta vienošanās ES Lauksaimniecības ministru padomes sanāksmē 2013.gada 24.-25.jūnijā, ļaus elastīgāk un mērķtiecīgāk īstenot lauku attīstības politiku atbilstoši Latvijas vajadzībām. Arī turpmāk, tomēr daudz mērķtiecīgāk, Latvija Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) atbalstu varēs ieguldīt lauksaimniecības sektora konkurētspējā, īpaši veicinot kooperāciju un stiprinot saimniecību dzīvotspēju.

ES Lauksaimniecības ministru padomes sanāksmē tika panākta vienošanās, ka jaunā reformētā maksājumu shēma par saimniekošanu apvidos ar dabas ierobežojumiem, tiks uzsākta ne vēlāk kā 2018.gadā, tomēr valstīm (t.sk. Latvijai) paredzēta iespēja jauno sistēmu ieviest jau no nākamā plānošanas perioda sākuma. Šī shēma aizvieto atbalstu mazāk labvēlīgajiem apvidiem, mainot attiecīgo teritoriju noteikšanas kritērijus un atbalsta saņemšanas nosacījumus. Latvijas gadījumā reformas lēmums nozīmē to, ka šāds atbalsts būs pieejams lielākajā daļā Latvijas teritorijas, turklāt šis atbalsts tiks mērķtiecīgāk sasaistīts ar lauksaimniecisko ražošanu.

Nākamajā plānošanas periodā 30 % Lauku attīstības programmas 2014.-2020.gadam (turpmāk – LAP 2014-2020) finansējuma būs jānovirza pasākumiem, kas saistīti ar vides mērķu sasniegšanu, t.sk. atbalsts jaunajos mazāk labvēlīgajos apvidos. Savukārt divreiz vairāk finansējuma kā 2007-2013.gadā tiks novirzīti LEADER pasākumiem, lai veicinātu vietējo attīstību lauku teritorijā ar LEADER pieeju. Tāpat liels uzsvars tiks likts uz lauksaimniecības un mežsaimniecības sektorā strādājošo zināšanu un prasmju vairošanu, sadarbību un inovāciju, lai veicinātu efektīvāku un konkurētspējīgāku ražošanu.

Galvenā nostādne nozarē saistībā ar Latvijas lauku attīstību līdz 2020.gadam ir: „Ienākumu pieaugums no ražošanas vai saimnieciskās darbības, cilvēks laukos ar savu darbu spēj nodrošināt ģimeni” – tā izvirzīta ciešā kopsakarībā ar NAP 2020 mērķiem, un to paredzēts sasniegt, novirzot LAP 2014-2020 finansējumu 1,07 miljardu latu apmērā konkrētiem pasākumiem (6.2.tabula).

Jau vairāk kā gada garumā Zemkopības ministrija ir veikusi sarunas ar lauksaimnieku organizācijām un citām nevalstiskām organizācijām par LAP 2014 - 2020 projektu. LAP 2014 -2020 projekts sagatavots, pamatojoties uz situācijas analīzi, kuru kopš 2011.gada veikusi Zemkopības ministrija, Latvijas valsts agrārās ekonomikas institūts un Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs saistībā ar Valsts lauku un zivsaimniecības sadarbības tīklu. Balstoties uz šo analīzi, ir identificēti galvenie virzieni, kuri ir ņemti vērā, plānojot LAP 2014-2020:

- lielāks uzsvars uz mazo un vidējo saimniecību attīstību;
- ieguldījumi un investīcijas virzītas, lai palielinātu ekonomiski aktīvo un uz tirgu orientēto saimniecību skaitu;
- veicināt kooperācijas attīstību lauksaimniecībā un pārtikas ķēdes ietvaros;
- zinātņu atziņu veicināšana uzņēmējdarbībā;
- nodrošināt, ka neizmantotās lauksaimniecības zemes tiek atgrieztas lauksaimniecības aprītē.

Ņemot vērā, ka Parlamenta un Padomes regulu par atbalstu lauku attīstībai no ELFLA, plānots apstiprināt līdz 2013.gada beigām, tad LAP 2014 -2020 ietvertu pasākumu ieviešana uzsāksies pēc Eiropas Savienības likumdošanas aktu pieņemšanas un LAP 2014-2020 saskaņošanas Eiropas Komisijā.

6.2.tabula

Latvijas lauku attīstības programmas 2014.-2020.gadam pasākumi

Pasākums	Indikatīvais finansējums, %²	Atbalsta mērķis, veids
<i>Zināšanas un apmācība</i>	1,2 %	
Zināšanu pārnese		<ul style="list-style-type: none"> • uzlabot lauksaimniecībā, pārtikas ražošanā (izņemot zivsaimniecības produktus) un meža nozarē iesaistītu personu zināšanas par konkurētspējīgu ražošanu, ilgtspējīgu dabas resursu apsaimniekošanu veicinošu saimniekošanas metožu izmantošanu. • veicināt zinātnes atziņu un jaunas prakses izmantošanu pievienotās vērtības paaugstināšanā. • atbalsts juridiskām personām apmācību, kas īsteno zināšanu pārneses, un informācijas pasākumus.
Konsultāciju pakalpojumi		<ul style="list-style-type: none"> • palīdzēt uzlabot lauksaimniecisko ražošanu un identificēt nepieciešamos uzlabojumus, ievērojot ES tiesību aktos noteiktās prasības, kā arī veicināt ilgtspējīgu dabas resursu apsaimniekošanu, tostarp privāto mežu ilgtspējīgu apsaimniekošanu. • atbalsts juridiskām personām individuālo konsultāciju izmantošanai.
Sadarbība		<ul style="list-style-type: none"> • veicināt sadarbību jaunu produktu, tehnoloģiju vai procesu attīstīšanā lauksaimniecības nozarē, izstrādājot inovatīvus produktus un tehnoloģijas. • atbalsts paredzēts uzņēmēju grupām un zinātniskajām institūcijām kopprojektu ieviešanai.
<i>Ieguldījumi materiālajos aktīvos</i>	33,8 %	<ul style="list-style-type: none"> • palielināt lauksaimniecības uzņēmumu darbības efektivitāti un konkurētspēju; • palielināt Latvijas lauksaimniecības nozares konkurētspēju, paaugstinot Latvijas lauksaimnieku saražotās produkcijas pievienoto vērtību; • uzlabot meliorācijas infrastruktūru; • atbalsts paredzēts investīcijām tehnikas, iekārtu iegādei un būvniecībai juridiskām, fiziskām personām un pašvaldībām (tikai attiecībā uz meliorācijas sistēmām kopprojektu īstenošanai).
<i>Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība</i>	9,4 %	
Uzņēmējdarbības uzsākšana un tūrisms		<ul style="list-style-type: none"> • veicināt nelauksaimnieciska rakstura uzņēmējdarbību vai nodarbinātību lauku teritorijā, attīstot alternatīvus ienākumu avotus un ienākumu līmeņa palielināšanos lauku reģionos dzīvojošiem un strādājošiem iedzīvotājiem. • atbalsts paredzēts tehnikas, iekārtu iegādei un būvniecībai juridiskām un fiziskām personām.
Mazo saimniecību attīstība		<ul style="list-style-type: none"> • veicināt mazo lauku saimniecību pārstrukturēšanu, sekmējot komerciālas un konkurētspējīgas saimnieciskas darbības attīstību. • atbalsts paredzēts ieguldījumiem tām fiziskām un juridiskām personām lauku teritorijā, kuras lielu daļu ražo pašpatēriņam, taču daļu no saražotā arī pārdod tirgū.
Jaunie lauksaimnieki		<ul style="list-style-type: none"> • sekmēt gados jaunu cilvēku iesaistīšanos pastāvīgās lauksaimniecības darbībās, kas veicinātu ekonomiski dzīvotspējīgu saimniecību dibināšanu un reizē nodrošinātu darbaspēka atjaunošanos lauksaimniecības sektorā.

² Finansējums izteikts % no kopējā pieejamā finansējuma no ELFLA

		<ul style="list-style-type: none"> • atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās, kuras kā savu pirmo uzņēmumu dibina gados jauni lauksaimnieki.
<i>Maksājumi saimniecībām ar dabas ierobežojumiem</i>	17,6 %	<ul style="list-style-type: none"> • veicināt ilgtspējīgu lauksaimniecisko darbību, teritorijās, kurās ir apgrūtināta lauksaimnieciskā darbība. • atbalsts platībmaksājumu veidā lauksaimniekiem, kas saimnieko teritorijās ar dabas ierobežojumiem.
<i>Vides maksājumi</i>	19,7 %	
Agrovide un klimats		<ul style="list-style-type: none"> • veicināt bioloģiski daudzveidīgo zālāju saglabāšanu, savvaļas augu, dzīvnieku, putnu populāciju un ainavas uzturēšanu apsaimniekotajās bioloģiski vērtīgo zālāju platībās; • samazināt augu aizsardzības līdzekļu un mēslošanas līdzekļu lietošanu un sekmēt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, veicinot integrētās audzēšanas metožu izmantošanu dārzkopībā; • sekmēt videi draudzīgu metožu ievērošanu un vides aizsardzības prasībām atbilstošu saimniecisko darbību īpaši jutīgās teritorijas platībās, kurās ir īpaši liels augsnes un ūdens piesārņojuma risks. • atbalsts tiks sniegts platībmaksājumu veidā lauksaimniekiem, kas izmanto vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes un uzņemas saistības turpmākos piecus gadus apsaimniekot attiecīgo platību.
Bioloģiskā lauksaimniecība		<ul style="list-style-type: none"> • sekmēt bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas ražošanu, veicinot bioloģiskās lauksaimniecības metožu izmantošanu apsaimniekotajās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platībās. • atbalsts tiks sniegts platībmaksājumu veidā lauksaimniekiem, kuri sertificēti atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām un kuri ražo un realizē bioloģiskās lauksaimniecības produktus vai kuru saimniecība kopumā ir pārejas periodā uz bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražošanu.
Natura 2000 maksājumi		<ul style="list-style-type: none"> • nodrošināt videi draudzīgu lauksaimniecisko un mežsaimniecisko darbību Natura 2000 teritorijās, kurās noteikti saimnieciskās darbības ierobežojumi. • atbalsts tiks sniegts platībmaksājumu veidā lauksaimniekiem un meža īpašniekiem par saimnieciskās darbības ierobežojumiem Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamās teritorijās.
Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai		<ul style="list-style-type: none"> • uzlabot privāto mežu ekosistēmu potenciālu, palielinot oglekļa piesaistes apjomu mežaudzēs, uzlabot to pielāgošanos klimata pārmaiņām un mazināt klimata pārmaiņu sekas, kā arī paaugstināt zemes izmantošanas produktivitāti un rentabilitāti. • atbalsts jaunaudžu kopšanai, mazvērtīgo mežaudžu nomaiņai, valdošās koku sugas nomaiņai, meža ieaudzēšanai un kopšanai.
<i>Dažādas aktivitātes</i>	0,6 %	
Ražotāju grupas		<ul style="list-style-type: none"> • sniegt iespēju lauksaimniekiem un mežsaimniekiem nodrošināt savās saimniecības saražotās produkcijas kopīgu pirmapstrādi un realizāciju, kā arī kopīgi veikt nepieciešamos ieguldījumus ražošanā. • atbalsts paredzēts daļai no darbības izmaksām atzītām lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvām sabiedrībām visās lauksaimniecības nozarēs, izņemot pienu, graudus un rapsi.
Mežsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un preventīvu pasākumu ieviešana		<ul style="list-style-type: none"> • ilgtspējīga meža zemes izmantošana, atjaunojot mežsaimniecības ražošanas potenciālu pēc meža ugunsgrēkiem un dabas katastrofām; pilnveidot meža ugunsgrēku, kaitēkļu un slimību monitoringu Latvijas mežos. • atbalsts ugunsgrēkos un citās dabas katastrofās cietuša meža potenciāla atjaunošanai, kā arī meža ugunsgrēku, kaitēkļu un slimību monitoringa iekārtu un sakaru aprīkojuma ierīkošanai un uzlabošanai.
Pamatpakalpojumi	8,3 %	<ul style="list-style-type: none"> • veicināt pašvaldību ceļu attīstību lauku teritorijā prioritāri nodrošinot piekļuvi ar lauksaimniecisko ražošanu saistītām darbībām.

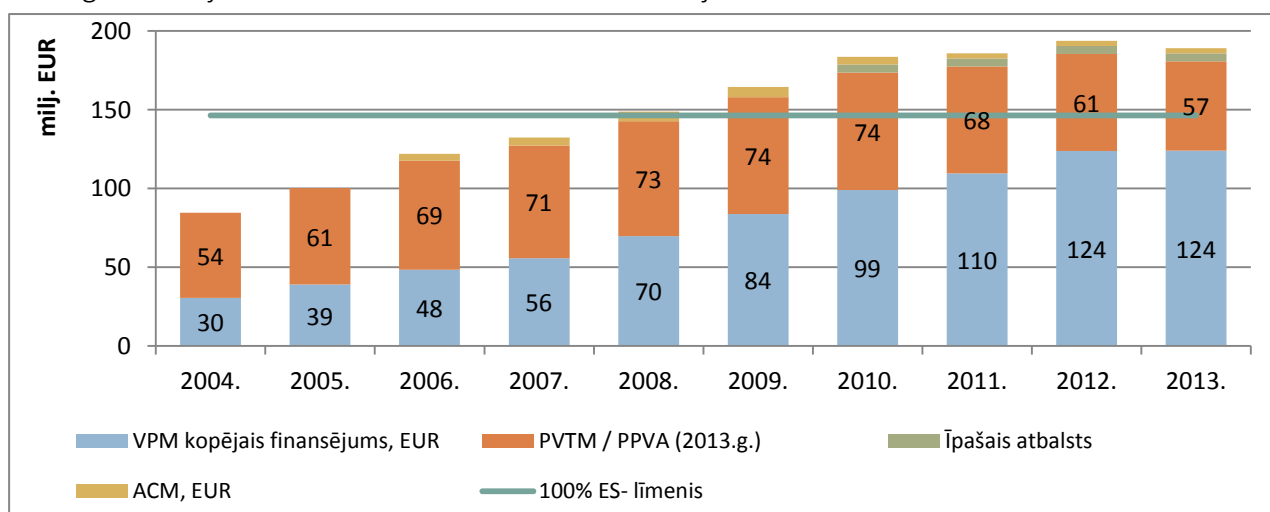
		<ul style="list-style-type: none"> • atbalsts pašvaldības ceļu sakārtošanai lauku teritorijā, lai veicinātu uzņēmējdarbības attīstību.
LEADER pieeja	4,2 %	<ul style="list-style-type: none"> • sniegt atbalstu lauku kopienu ilgspēju veicinošām vietējās attīstības iniciatīvām, tādējādi nostiprinot LEADER pieeju, kas uzlabo sociālo un cilvēkkapitālu laukos, kā arī veido labvēlīgu vidi dzīvošanai, uzņēmējdarbībai un lauku teritoriju apmeklēšanai. • atbalsts paredzēts vietējo rīcības grupu darbības izdevumu segšanai un ieguldījumiem vietējo attīstības stratēģiju veicinošo projektu ieviešanā.
Tehniskā palīdzība	3,7 %	<ul style="list-style-type: none"> • atbalstīt efektīvu un atbilstošu programmas sagatavošanu, apsaimniekošanu, uzraudzību, novērtēšanu, kā arī informācijas un kontroles pasākumus, lai sasniegtu plānotos rezultātus. • atbalsts ELFLA finansēto pasākumu vadībā iesaistītās institūcijās.
Priekšlaicīgā pensionēšanās (pārejošās saistības)	1,6 %	Finansējums 2004.-2006.gadam uzņemto saistību segšanai.

6.2. Tiešie maksājumi

Saskaņā ar Padomes 2009.gada 19.janvāra Regulu (EK) Nr.73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas (EK) Nr.1290/2005, (EK) Nr.247/2006, (EK) Nr.378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1782/2003, jaunajām dalībvalstīm ir iespēja līdz 2013.gada beigām piemērot vienkāršotu pārejas shēmu pirms vienotā maksājuma ieviešanas, tādēļ 10 jaunajās dalībvalstīs, tostarp Latvijā, vēl šobrīd tiek īstenota vienotā platības maksājuma shēma (turpmāk - VPM). VPM shēma paredz, ka lauksaimnieki saņem vienādu maksājumu par lauksaimniecībā izmantoto zemes hektāru, kas atbilst noteiktiem nosacījumiem.

Saskaņā ar Pievienošanās ES līgumu ir paredzēta pakāpeniska ES tiešo maksājumu ieviešana, sasniedzot 100 % ES finansējumu 2013.gadā. Līdz 2013.gadam ieskaitot, jaunajām dalībvalstīm ir iespēja paralēli veikt piemaksas papildu valsts tiešo maksājumu (turpmāk - PVTM) veidā no valsts budžeta.

Līdz 2010.gadam PVTM atbalsta kopējās summas ik gadu palielinājās, kā redzams 6.1.attēlā, taču, ņemot vērā ES tiešo maksājumu finansējuma ieviešanas grafiku, 2011., 2012. un provizoriski 2013.gadā vērojams PVTM atbalsta summas samazinājums.

6.1.attēls. Tiešo maksājumu finansējuma līmenis no 2004.-2013.gadam. milj.EUR

Avots: ZM

Latvijā ES tiešie maksājumi un PVTM 2012.gadā tika īstenoti saskaņā ar sekojošiem normatīviem aktiem:

- Ministru kabineta 2011.gada 1.marta noteikumi Nr.173 "Kārtība, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai tiešā atbalsta shēmu ietvaros" (turpmāk – MK noteikumi Nr.173).
- Ministru kabineta 2009.gada 17.jūnija noteikumi Nr.573 "Kārtība, kādā administrē Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Zivsaimniecības fondu, kā arī valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecībai, lauku un zivsaimniecības attīstībai".
- Padomes 2009.gada 19.janvāra Regula (EK) Nr.73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas (EK) Nr.1290/2005, (EK) Nr.247/2006, (EK) Nr.378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1782/2003.
- Komisijas 2009. gada 29. oktobra Regula (EK) Nr. 1120/2009, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā īstenot vienotā maksājuma shēmu, kura paredzēta III sadaļā Padomes Regulā (EK) Nr. 73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem.
- Komisijas 2009. gada 29. oktobra Regula (EK) Nr. 1121/2009, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr. 73/2009 IV un V sadaļā paredzēto noteikumu piemērošanai atbalsta shēmām lauksaimniekiem.
- Komisijas 2009. gada 30. novembra Regula (EK) Nr. 1122/2009, ar ko paredz sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009 attiecībā uz savstarpēju atbilstību, modulāciju un integrēto administrēšanas un kontroles sistēmu saskaņā ar minētajā regulā paredzētajām tiešā atbalsta shēmām lauksaimniekiem, kā arī, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 1234/2007 attiecībā uz savstarpēju atbilstību saskaņā ar viņa nozarē paredzēto atbalsta shēmu.

ES tiešo maksājumu shēmas

2012.gadā Latvijā tika īstenotas šādas ES tiešo maksājumu atbalsta shēmas:

- vienotais platību maksājums;
- atsevišķais maksājums par cukuru;
- īpašais atbalsts par pienu;
- īpašais atbalsts cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai;
- īpašais atbalsts lopbarības augu sēklas un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai.

Vienotais platības maksājums

Vienoto platības maksājumu varēja saņemt par lauksaimniecībā izmantojamo zemi (turpmāk – LIZ), kura 2003.gada 30.jūnijā bija labā lauksaimniecības stāvoklī un atbilda sekojošiem kritērijiem:

- ✓ tajā nebija krūmu vai invazīvo latvāņu ģints augu sugas;
- ✓ tajā uz 1 ha nav vairāk par 50 atsevišķi augošiem kokiem, kā arī nav koku vai krūmu puduru, kas aizņem vairāk nekā 0,01 ha;
- ✓ tajā nav vilkvāļītes vai tā nav mitrzeme, kura laikā no 15.maija līdz 15.septembrim ir klāta ar ūdeni ilgāk nekā 4 nedēļas pēc kārtas un kura nav piemērota kultūraugu audzēšanai, lopbarības ieguvei, zāles pļaušanai un lopu ganīšanai;
- ✓ tā bija lauksaimnieka īpašumā vai valdījumā (lietošanā) kārtējā gada 15.jūnijā;
- ✓ tā atbilda laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumiem (turpmāk – LLVN).

Lauksaimnieks varēja saņemt VPM, ja apsaimniekoja un pieteica atbalstam vismaz 1 hektāru LIZ, turklāt katra lauka (vienlaidus zemes gabals, kurā viens lauksaimnieks audzē vienu kultūru) platībai bija jābūt vismaz 0,3 hektāriem.

VPM varēja saņemt arī par LIZ, kurā stāda un audzē šādas viena vecuma īsircmēta atvasāju sugas – apsi (*Populus spp.*), kārklu (*Salix spp.*) vai baltalksni (*Alnus incana*) ar piecu gadu maksimālo cirtes aprites laiku un kurā saskaņā ar meliorācijas kadastra datiem uz 2011.gada 1.janvāri nav reģistrētas meliorācijas sistēmas. Lai pieteiktos VPM ar šīm platībām, lauksaimniekam kopā ar Platībmaksājumu iesniegumu Lauku atbalsta dienesta reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē jāiesniedz īsircmēta atvasāju sugu stādu izcelsmes apliecinājuma kopiju.

Sākot ar 2011.gadu VPM varēja saņemt arī par kaņepju platībām, ja:

- ✓ kaņepju audzēšanā izmanto sertificētas kaņepju sēklas;
- ✓ piedalās kaņepju tetrahidrokanabinola (THC) monitoringā;
- ✓ audzē kaņepju šķirnes, kurās THC saturs nepārsniedz 0,2 %.

2011.gadā Latvijai piešķirtais apstiprinātais VPM finansējums bija 78,9 milj.Ls, bet 2012.gadā VPM finanšu aploksne bija 87,4 milj.Ls. Salīdzinot ar 2011.gadu, VPM finanšu aploksne pieaugusi par 11 %.

2012.gadā VPM deklarētās un Lauku atbalsta dienestā par maksājumam atbilstošu apstiprinātās platības (1,57 milj.ha) pārsniedza references platību (1,47 milj.ha), kas noteikta, Latvijai iestājoties ES. Līdz ar to VPM faktiski izmaksātā atbalsta likme bija 55,19 lati par hektāru, kura, salīdzinājumā ar 2011.gadu, palielinājusies par 9 %.

6.3.tabula

VPM izlietojums 2011. un 2012.gadā

Gads	Likme, LVL/ha	Apmaksātā VPM platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, LVL	Izmaksātā summa, LVL
2011.	50,75	1 536 016	62 221	78 916 718	77 612 872
2012.	55,19	1 570 977	61 328	87 400 948	86 359 289

Avots: LAD

Atsevišķais maksājums par cukuru

Atsevišķais maksājums par cukuru (ACM) ir ES tiešais maksājums un no 2006.gada pieejams ES jaunajām dalībvalstīm, kas piemēro VPM shēmu. Šī maksājuma mērķis ir nodrošināt ienākumu atbalstu lauksaimniekiem, lai segtu tirgus radītos zaudējumus pēc cukura sektora reformas ieviešanas.

2012.gadā pieejamais ACM finanšu apjoms bija 50 %, atlikušie 50 % tika novirzīti īpašā atbalsta par pienu finansēšanai (25 %), un VPM finanšu apjomu palielināšanai (25 %).

2012.gadā maksājuma saņemšanas nosacījumi saglabājās tādi paši kā 2011.gadā un netika mainīti, tas ir - atbalstu varēja saņemt tie lauksaimnieki, kas ievēroja VPM saņemšanas nosacījumus un kuriem 2006/2007.tirdzniecības gadā bija noslēgts līgums par cukurbiešu piegādi ar cukura ražotāju.

ACM maksājumus finansē no ES budžeta – Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda un šim atbalstam nav nepieciešams nacionālais finansējums. Šis pasākums netiek finansēts no restrukturizācijas fonda, ko veido cukura, izoglikozes un inulīna sīrupa ražotāju veiktās pagaidu restrukturizācijas maksājumi līdz 2009.gadam.

Atsevišķā maksājuma par cukuru izlietojums 2011. un 2012.gadā

Gads	Likme, LVL/t	Apmaksātās vienības, tonnas	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, LVL	Izmaksātā summa, LVL
2011.	5,59	417 010	334	2 346 364	2 329 303
2012.	5,49	416 320	329	2 303 030	2 280 210

Avots: LAD

Īpašais atbalsts par pienu

Lai nodrošinātu pāreju un pakāpenisku pielāgošanos jauniem tirgus nosacījumiem un darbībai piena nozarē pēc piena ražošanas kvotu atcelšanas, no 2010.gada lauksaimniekiem ir pieejams - **Īpašais atbalsts par pienu.**

Īpašam atbalstam par pienu paredzētā ikgadējā atbalsta aploksne 2012.gadā sastādīja 4,7 milj. eiro jeb 3,3 milj.Ls.

Īpašo atbalstu par pienu 2012.gadā varēja saņemt piena ražotājs par iepriekšējā kvotas gadā (laikposmā no 2011.gada 1.aprīlim līdz 2012.gada 31.martam) pieejamās kvotas ietvaros realizēto piena tonnu, ja:

- 1) laika posmā no 2011.gada 1.aprīļa līdz 2012. gada 31.martam tam pieejamā piena kvota bijusi 30 vai vairāk tonnu un tas bija realizējis vismaz 30 tonnas piena;
- 2) tas līdz 2012.gada 15.maijam iesniedza LAD reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē Platību maksājumu iesniegumu.

Īpašā atbalsta par pienu izlietojums 2012. un 2012.gadā

	Gads	Likme, LVL/t	Apmaksātās tonnas	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, LVL
Piešķirtās kvotas, kas ir vismaz 30 t, ietvaros realizētas 30 – 79 t piena	2011.	7,12	93 332	1 984	663 641
	2012.	6,08	94 859	1 993	575 840
Piešķirtās kvotas, kas ir vismaz 80 t, ietvaros realizētas vismaz 80 t piena	2011.	6,40	459 504	1 405	2 939 163
	2012.	5,47	491 292	1450	2 683 034

Avots: LAD

Īpašā atbalsta likmēm 2011. un 2012.gadā tika piemēroti samazinājuma koeficienti.

Īpašais atbalsts cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai

Lai nodrošinātu atbalstu cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai, lauksaimniekiem, kuri piedalās Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā (NPKS) un izpilda prasības attiecībā uz cietes kartupeļu ražošanu saskaņā ar integrētajām audzēšanas metodēm, kopš 2012.gada ir pieejams jauns atbalsta veids - īpašais atbalsts cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai.

Īpašam atbalstam cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai paredzētā ikgadējā atbalsta aploksne 2012.gadā sastādīja 200 tūkst. eiro jeb 139 tūkst.Ls.

Īpašo atbalstu cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai varēja saņemt cietes kartupeļu audzētājs:

- ✓ par kartupeļu cietes tonnu, kas iegūta no kartupeļu cietes ražotājam piegādātajiem kartupeļiem, kuri tika audzēti un to kvalitāte atbilda NPKS prasībām, nodrošinot vismaz 15 % lielu cietes saturu kartupeļos;
- ✓ ja tika noslēgts kartupeļu audzēšanas līgums ar cietes ražotāju par noteikta kartupeļu daudzuma piegādi;
- ✓ ja līdz 2012.gada 15.jūlijam LAD reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē tika iesniegts iesniegums īpašajam atbalstam cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai.

Īpašā atbalsta cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai izlietojums 2012.gadā

Gads	Likme, LVL/t	Apmaksātās vienības, tonnas	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, LVL	Izmaksātā summa, LVL
2012.	56,74	1 773	29	139 240	100 598

Avots: LAD

Īpašais atbalsts lopbarības augu sēklas un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai

Lai sniegtu atbalstu lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai un veicinātu sertificētu lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu ražošanu un tirdzniecību, kopš 2012.gada ir pieejams jauns atbalsta veids - īpašais atbalsts lopbarības augu sēklas un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai.

Īpašam atbalstam lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai paredzētā atbalsta aploksne 2012.gadā sastādīja 200 tūkst. eiro jeb 139 tūkst.Ls, savukārt 2013.gadā paredzētā atbalsta aploksne sastādīs 300 tūkst. eiro jeb 427 tūkst.Ls.

Īpašo atbalstu lopbarības augu sēklas un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai varēja saņemt par pirmsbāzes, bāzes un sertificēto sēklu daudzumu, kas tika ievāktas Latvijas teritorijā 2012.gada laikā un sertificētas līdz 2013.gada 30.aprīlim un ja lauksaimnieks izpildīja sertifikācijas nosacījumus un sēklu tirdzniecības noteikumus attiecībā uz lopbarības augu sēklām un attiecībā uz sēklas kartupeļiem.

Atbalsta likmes apjoms dažādām sēklu sugām bija atšķirīgs, tas norādīts 6.7.tabulā.

Sēklas kartupeļu un lopbarības augu sēklu sugas un to maksājuma likmes, Ls/tonna

Nr. p.k.	Kultūraugu sugas	Atbalsta likme, EUR/tonna
1.	Lopbarības augi	
1.1.	Pļavas timotiņš (<i>Phleum pratense L.</i>)	279
1.2.	Pļavas auzene (<i>Festuca pratensis Huds.</i>)	281
1.3.	Hibrīdā airene (<i>Lolium x boucheanum Kunth</i>)	205
1.4.	Daudziedu viengadīgā airene (<i>Lolium multiflorum Lam.</i>)	124
1.5.	Sarkanā auzene (<i>Festuca rubra L.</i>)	279
1.6.	Ganību airene (<i>Lolium perenne L.</i>)	211
1.7.	Niedru auzene (<i>Festuca arundinacea Scherb.</i>)	213
1.8.	Pļavas skarene (<i>Poa pratensis L.</i>)	630
1.9.	Kamolzāle (<i>Dactylis glomerata L.</i>)	302
1.10.	Sarkanais āboliņš (<i>Trifolium pratense L.</i>)	694
1.11.	Baltais āboliņš (<i>Trifolium repens L.</i>)	1298
1.12.	Austrumu galega (<i>Galega orientalis Lam.</i>)	630
1.13.	Lucerna (<i>Medicago spp.</i>)	742
1.14.	Bastarda āboliņš (<i>Trifolium hybridum L.</i>)	1298
1.15.	Sējas zirņi (<i>Pisum sativum L.</i>)	46
1.16.	Vīķi (<i>Vicia spp.</i>)	113
1.17.	Lauka pupas (<i>Vicia faba L.</i>)	35
2.	Sēklas kartupeļi (<i>Solanum tuberosum L.</i>)	
2.1.	Kartupeļi – PB un B kategorija	76
2.2.	Kartupeļi – C kategorija	34

Īpašā atbalsta lopbarības augu sēklas un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai izlietojums 2012.gadā

Gads	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, LVL	Izmaksātā summa, LVL
2012.	60	139 240	138 934

Avots: LAD

Izmaiņas ES tiešo maksājumu shēmās 2013.gadā

Sākot ar 2013.gadu:

- Lai izvairītos, ka 2013.gadā pēkšņi un ievērojami tiek samazināts atbalsts tām nozarēm, kurās līdz 2012.gadam tika maksāti papildu valsts tiešie maksājumi (PVTM), Eiropas Parlaments un Padome paredz iespēju 2013.gadā ar Komisijas atļauju lauksaimniekiem piešķirt pārejas posma valsts atbalstu (PPVA). Pārejas posma valsts atbalstu var piešķirt tām nozarēm, kuras 2012.gadā saņēma PVTM un atbalsta piešķiršanas nosacījumiem jābūt identiskiem 2012.gada PVTM nosacījumiem.
- Lauksaimniekiem, kuri piesaka atbalstam LIZ, kurā audzē kultūraugus, ko paredzēts izmantot biogāzes ražošanai, papildus Platību maksājumu iesniegumam būs jāiesniedz deklarācija par "Lauksaimniecības kultūraugu audzēšanu biogāzei", kurā jānorāda: platība, kultūrauga kods/nosaukums, uzņēmums, kura biogāzes ražotnei piegādās ražu un plānotais piegādājama daudzums.
- Laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi ir papildināti ar minimālo lauksaimniecības dzīvnieku blīvumu prasības ieviešanu, paredzot, ka lauksaimniekam būs jānodrošina vismaz 0,2 liellopu vienības uz vienu pastāvīgo pļavu un ganību, aramzemē sēto ilggadīgo zālāju un nektāraugu hektāru, ja lauksaimnieka noteiktā platība ir vismaz 50 hektāru un pastāvīgo pļavu un ganību, aramzemē sēto ilggadīgo zālāju un nektāraugu hektāru īpatsvars ir vismaz 50 procentu.
- 2013.gadā stājas spēkā savstarpējās atbilstības prasības dzīvnieku labturības jomā.
- Definēti tīši pārkāpumi, jo Eiropas Komisijas auditori veicot vienotā platības maksājuma revīziju un citus auditus Lauku atbalsta dienestā ir norādījuši, ka šāda veida pārkāpumi līdz šim nav atrunāti atbalsta saņemšanas nosacījumos.

Papildu valsts tiešie maksājumi

Latvijā 2012.gadā tika īstenoti deviņi PVTM atbalsta veidi, tai skaitā divi PVTM atbalsta veidi bija ar ražošanu saistīti, kas nozīmē, ka atbalsts tika piešķirts par pārskata gadā ražošanā izmantotām, ražotām vai realizētām lauksaimniecības produktu vienībām. Savukārt septiņi no PVTM atbalsta veidiem bija no ražošanas atdalīti atbalsta veidi.

2012.gadā Latvijā tika īstenoti šādi PVTM atbalsta veidi:

- 1) ar ražošanu saistīti PVTM atbalsta veidi:
 - par zīdītājgovīm;
 - par aitu mātēm;
- 2) no ražošanas atdalītie papildu valsts tiešie maksājumi:
 - par laukaugu platībām;
 - par platībām;
 - par kartupeļu cieti;
 - par liellopiem;
 - par nokautiem vai eksportētiem liellopiem;
 - par pienu;
 - īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem.

PVTM piešķirtais un izmantotais finansējums 2010.-2012.gadā

PVTM/atdalītie PVTM	Gads	Atbalsta likme	Piešķirtais finansējums, milj.LVL	Izmantotais finansējums, milj.LVL	Izmantotā atbalsta īpatsvars, %	Apmaksāto iesniegumu skaits	Apmaksātais vienību skaits
Atdalītais PVTM par laukaugiem, Ls/ha	2010.	25,52	16,15	15,96	98,8	24 679	626 587 ha
	2011.	20,37	12,81	12,50	97,6	23 511	614 858 ha
	2012.	19,49	12,16	11,75	97,6	22 658	604 491 ha
PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem, Ls/dzīvn.	2010.	22,69	2,82	1,55	54,9	24 724	68 436 dzīvn.
	2011.	22,7	2,82	1,45	51,4	22 292	64 090 dzīvn.
Atdalītais PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem, Ls/dzīvn.	2012.	42,65	2,77	2,66	96	13 612	62 739 dzīvn.
PVTM par zīdītājgovīm, Ls/dzīvn.	2010.	131,08	2,78	2,77	99,6	1 959	21 134 dzīvn.
	2011.	103,78	2,67	2,67	100	2 335	25 694 dzīvn.
	2012.	82,57	2,53	2,53	100	2 625	30 594 dzīvn.
PVTM par aitu mātēm, Ls/dzīvn.	2010.	7,21	0,182	0,182	100	663	25 237 dzīvn.
	2011.	6,88	0,183	0,183	100	657	26 569 dzīvn.
	2012.	6,61	0,179	0,179	100	664	27 145 dzīvn.
PVTM par zālāju un linu sēklām, Ls/100kg	2010.	*	0,15	0,14	93	45	6 272 cnt
	2011.	*	0,15	0,15	100	44	5 403 cnt
PVTM par kartupeļu cieti, Ls/t	2010.	47,05	0,272	0,088	32,4	54	1884 tonnas
	2011.	47,04	0,272	0,099	36,4	57	2 105 tonnas
Atdalītais PVTM par kartupeļu cieti, Ls/t	2012.	126,04	0,266	0,262	99	55	2 093 tonnas
Atdalītais PVTM par platībām, Ls/ha	2010.	22,71	12,39	12,06	97,3	25 263	532 025 ha
	2011.	22,88	12,39	11,95	96,4	24 103	523 713 ha
	2012.	17,84	9,57	9,16	96,6	23 198	514 711 ha
Atdalītais PVTM par liellopiem, Ls/dzīvn.	2011.	35,55	4,23	4,20	99,3	19 691	118 551 dzīvn.
	2012.	34,66	4,15	4,07	98,0	19 288	117 865 dzīvn.
Atdalītais PVTM par pienu, Ls/t	2010.	21,18	12,92	12,26	94,9	17 364	580 813 t
	2011.	19,85	12,10	11,36	93,8	16 765	574 074 t
	2012.	18,28	11,14	10,39	93,2	16 286	569 857 t
Atdalītais PVTM īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem, Ls/ha	2010.	19,21	-	0,091	-	64	4 702 ha
	2011.	19,57	-	0,094	-	61	4 798 ha
	2012.	17,70	-	0,085	-	61	4 816 ha
Kopā:	2010.	-	47,66	45,101	95%	94 815	-
	2011.	-	47,63	44,66	94%	109 516	-
	2012.	-	43,04	41,17	96%	98 501	-

* PVTM par zālāju un linu sēklām katrai sēklu sugai bija sava likme

2012.gadā vislielākais izmantotais finansējums no piešķirtā finanšu apjoma ir PVTM par aitu mātēm un PVTM par zīdītājgovīm 100 % apmērā. Savukārt visvairāk saņemto iesniegumu bija par atdalītajam PVTM par platībām – 23 198 un atdalītajam PVTM par laukaugiem - 22 658 iesniegumi.

PVTM par zīdītājgovīm

PVTM par zīdītājgovīm shēma Latvijā tiek īstenota kopš 2004.gada.

PVTM par zīdītājgovīm 2012.gadā lauksaimnieks saņēma par:

- 1) gaļas šķirnes zīdītājgovi vai zīdītājgovi, kas iegūta krustojumā ar gaļas šķirnes dzīvnieku;
- 2) Latvijas brūnajām, Latvijas zilajām, Šveices, Norvēģu sarkanajām, Tiroles pelēkajām u.c. šķirnes zīdītājgovīm, kas nav minētas Eiropas Komisijas Regulas Nr.1121/2009 4.pielikumā un kuras neslauc, bet izmanto teļu zīdīšanai;
- 3) par telīti no astoņu mēnešu vecuma, kas nav atnesusies.

Lauksaimnieks maksājumu 2012.gadā saņēma, ja ievēroja šādus nosacījumus:

- 1) dzīvniekiem bija jābūt savlaicīgi reģistrētiem LDC, un lauksaimniekam regulāri bija jāsniedz informācija par visām izmaiņām ganāmpulkā saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajos aktos par

dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas noteikto kārtību;

2) pirms iesnieguma iesniegšanas deklarēja govis un telītes valsts LDC kā zīdītāvgovis vai potenciālās zīdītāvgovis (deklarējot telītes);

3) lauksaimnieks no 2012.gada 15.maija līdz 15.novembrim iesniedza LAD RLP iesniegumu;

4) 2011.gada atbalsta iesniegumā norādītais zīdītājgovju nebija mazāks par 60 % no kopējā maksājumam pieteikto dzīvnieku skaita attiecīgajā gadā un maksājumam pieteikto telīšu skaits nepārsniedz 40 % no kopējā maksājumam pieteiktā dzīvnieku skaita;

5) lauksaimniekam 2012.gada atbalsta pieteikumā minētais dzīvnieku skaits un to proporcija bija jā saglabā ganāmpulkā vismaz sešus mēnešus pēc iesnieguma iesniegšanas dienas.

Maksimālais finanšu apmērs papildu valsts tiešajam maksājumam par zīdītājgovīm 2012.gadā un maksimālā atbalsta likme norādīta 6.9.tabulā.

PVTM par aitu mātēm

PVTM par aitu mātēm shēma Latvijā tiek īstenota kopš 2004.gada.

Maksājumu 2012.gadā saņēma lauksaimnieks, kura ganāmpulkā 2012.gadā 1.jūlijā bija ne mazāk par desmit aitu mātēm, kuras saskaņā ar LDC datiem bija vienu reizi atnesušās vai vecākas par gadu.

Lauksaimnieks saņēma atbalstu, ja dzīvnieki bija savlaicīgi reģistrēti LDC un lauksaimnieks regulāri bija sniedzis informāciju par visām izmaiņām ganāmpulkā saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajos aktos par dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas noteikto kārtību. Turklāt lauksaimniekam atbalsta iesniegumā minētās aitu mātes bija jā saglabā ganāmpulkā vismaz līdz 2012.gada 23.oktobrim (100 dienas pēc iesnieguma iesniegšanas beigu termiņa – 15.jūlija).

Maksimālais finanšu apmērs PVTM par aitu mātēm 2012.gadā un maksimālā atbalsta likme norādīta 6.9.tabulā.

PVTM par zālāju un linu sēklām

Kopš 2012.gada PVTM par zālāju un linu sēklām shēma Latvijā vairs netiek īstenota.

2012.gadā maksājums tika piešķirts par 2011.gadā saražotajām un realizētajām kultūraugu sēklām, kas sertificētas Valsts augu aizsardzības dienestā.

Maksājumu par 2011.gadā saražotajām un realizētajām sēklām lauksaimnieks varēja saņemt, ja viņš LAD RLP:

1) bija iesniedzis informāciju par iegūto ražu līdz 2011.gada 1.oktobrim;

2) līdz 2012.gada 1.augustam iesniedza atbalsta iesniegumu, sēklu sertifikāta kopiju (uzrādot oriģinālu) un preču pavadzīmju kopijas (uzrādot oriģinālu) vai Valsts ieņēmumu dienestā reģistrētas stingrās uzskaites kvītis par pašaudzētām un realizētām šķirnes sēklām.

Kopējais PVTM finanšu apmērs par 2011.gadā realizētām sēklām norādīts 6.9.tabulā.

Atdalītais PVTM par kartupeļu cieti.

2012.gadā PVTM par kartupeļu cieti tiek aizstāts ar atdalīto PVTM par kartupeļu cieti.

Atdalīto PVTM par kartupeļu cietes tonnu 2012.gadā varēja saņemt cietes kartupeļu audzētāji, kuri:

1) 2011.gadā ir bijuši PVTM par kartupeļu cieti saņēmēji;

2) atbilst VPM saņemšanas nosacījumiem;

3) līdz 2012.gada 15.maijam LAD RLP iesniedza *Platību maksājumu iesniegumu*.

Atdalītā PVTM likme 2012.gadam un kopējais lauksaimniekiem pieejamais finanšu apjoms norādīts 6.9.tabulā.

Atdalītais PVTM par laukaugu platībām

Atdalītais PVTM par platībām Latvijā tiek īstenots kopš 2010.gada.

Atdalītais PVTM par platībām pieejams lauksaimniekiem, kuri:

- 1) atbilst VPM saņemšanas nosacījumiem;
- 2) līdz kārtējā gada 15.maijam iesniedz LAD RLP *Platību maksājumu iesniegumu*;
- 3) 2009.gadā ir bijuši PVTM par laukaugu platībām saņēmēji.

Atdalītais PVTM par laukaugu platībām lauksaimniekiem bija pieejams par references platību jeb tās daļu, kura attiecīgajā gadā ir saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem.

References platība ir hektāru skaits, kas 2009.gadā apstiprināts kā atbilstošs PVTM par laukaugu platībām.

Kopējais finanšu apjoms atdalītajam un likme atdalītajam PVTM par laukaugu platībām norādīta 6.9.tabulā.

Atdalītais PVTM par platībām

Atdalītais PVTM par platībām Latvijā tiek īstenots kopš 2007.gada.

Atdalīto PVTM par platībām par 2012.gadu varēja saņemt lauksaimnieki, kuri

- 1) atbilst VPM saņemšanas nosacījumiem;
- 2) 2006.gadā bija papildu valsts tiešā maksājuma par laukaugu platībām vai papildu valsts tiešā maksājuma par kartupeļu cieti saņēmēji.
- 3) līdz 2011.gada 15.maijam iesniedza LAD RLP *Platību maksājumu iesniegumu*.

Atdalīto PVTM par platībām lauksaimnieki varēja saņemt par references platību jeb tās daļu, kura 2012.gadā bija saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem. Par references platību tika uzskatīts hektāru skaits, kas 2006.gadā bija apstiprināts kā atbilstošs PVTM par laukaugu platībām, un hektāru skaits, kas 2006.gadā bija noteikts kartupeļu audzēšanas līgumā ar cietes ražotāju.

Kopējais finanšu apjoms atdalītajam PVTM par platībām 2012.gadā un likme norādīta 6.9.tabulā.

Atdalītais PVTM par pienu

Atdalītais PVTM par pienu Latvijā tiek īstenots kopš 2007.gada.

Atdalīto PVTM par pienu 2012.gadā saņēma lauksaimnieki, kuri:

- 1) ievēroja VPM saņemšanas nosacījumus;
- 2) līdz 2012.gada 15.maijam iesniedza LAD RLP *Platību maksājumu iesniegumu*.

2012.gadā atdalīto PVTM par pienu saņēma lauksaimnieki par 2006./2007.kvotas gadā kvotas ietvaros realizēto pienu, kā arī jaunie piena ražotāji par 2006./2007.kvotas gadā darījumu rezultātā iegūtās kvotas ietvaros realizēto pienu un par piešķirtajām piena tonnām no restrukturizācijas rezerves.

Par jaunajiem piena ražotājiem 2012.gadā tika uzskatīti lauksaimnieki, kuriem piederēja saimniecība, kuriem nebija kvotas 2006.gada 1.aprīlī, un kuri ir uzsāka piena ražošanu un realizāciju restrukturizācijas rezerves kvotas ietvaros 2006./2007.kvotas gadā – laikposmā no 2006.gada 1.aprīļa līdz 2007.gada 31.martam.

Kopējais finanšu apjoms atdalītajam PVTM par pienu 2012.gadā un likme norādīta 6.9.tabulā.

Atdalītais PVTM par liellopiem

Atdalītais PVTM par liellopiem Latvijā tika ieviests no 2011.gada, un šī shēma aizstāja atdalīto PVTM par nokautiem vai eksportētiem ar mērķi stimulēt lopu turēšanu Latvijā, jo izvērtējot situāciju

galas nozarē, tika secināts, ka laika posmā no 2005.-2009.gadam aptuveni 30 % no teļiem vecumā līdz 12 mēnešiem tiek izvesti no Latvijas.

Atdalīto PVTM par liellopiem var saņemt par reģistrētām un 2010.gada 31.decembrī ganāmpulkā esošiem vismaz 8 mēnešus veciem telēm, buļļiem un vēršiem, kas atradās ganāmpulkā 6 mēnešus (no 2010.gada 1.jūlija līdz 2010.gada 31.decembrim).

Kopējais finanšu apjoms atdalītajam PVTM par liellopiem 2012.gadā un atbalsta likme norādīta 6.9.tabulā.

Atdalītais PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem

Atdalītais PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem Latvijā tika ieviests 2012.gadā, un šī shēma aizstāja PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem.

Atdalīto PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem 2012.gadā saņēma lauksaimnieki, kuri:

- 1) 2011.gadā ir bijuši PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem saņēmēji;
- 2) līdz 2012.gada 15.maijam iesniedza LAD RLP *Platību maksājumu iesniegumu*.

Kopējais finanšu apjoms atdalītajam PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem 2012.gadā un atbalsta likme norādīta 6.9.tabulā.

Atdalītais PVTM īpašos gadījumos jaunažiem lauksaimniekiem

Atdalītajam PVTM īpašos gadījumos jaunažiem lauksaimniekiem lauksaimnieki Latvijā varēja pieteikties no 2007.gada.

2012.gadā atdalīto PVTM īpašos gadījumos jaunažiem lauksaimniekiem saņēma lauksaimnieki par attaisnotajiem hektāriem jeb par to hektāru skaitu, kas bija apstiprināti kā atbilstoši VPM saņemšanas nosacījumiem 2007. vai 2008.gadā.

2012.gadā šis maksājums bija pieejams lauksaimniekiem, kuri laika posmā no 2006.gada 15.maija līdz 2008.gada 1.martam bija reģistrējušies Komercreģistrā un veica lauksaimniecisko darbību.

Lai saņemtu minēto atbalstu, lauksaimniekiem līdz 2012.gada 15.maijam bija jāpiesakās VPM, iesniedzot LAD RLP *Platību maksājumu iesniegumu*.

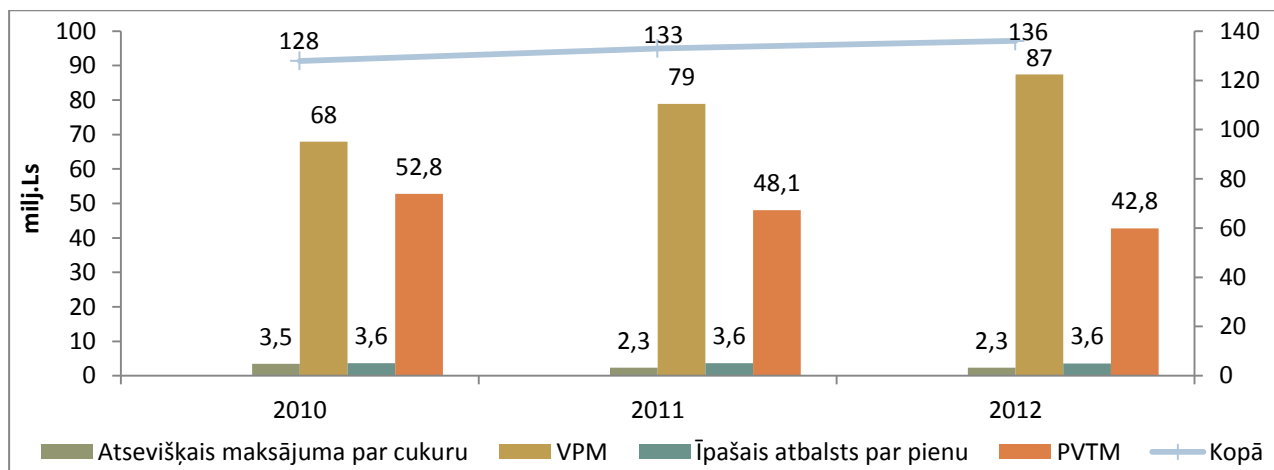
Tā kā šim maksājumam nav fiksēta kopējā finanšu aploksne, tas tika finansēts no kopējās pieejamās PVTM neizmantotās summas, t.i. no neizmantotajām finanšu aploksnēm 2012.gadā.

Kopējais finanšu apjoms atdalītajam PVTM īpašos gadījumos jaunažiem lauksaimniekiem 2012.gadā un atbalsta likme norādīta 6.9.tabulā.

Tiešo maksājumu un PVTM piešķirtais finansējums

2012.gadā lielākais piešķirtais finansējums bija vienotajam platību maksājumam 87,4 milj.Ls jeb 64,2 % no tiešo maksājumu un PVTM kopējā finansējuma. Salīdzinot ar 2011.gadu VPM finansējums pieaudzis par 10 %.

PVTM piešķirtais finansējums 2012.gadā bija 42,8 milj.Ls, kas ir par 11 % mazāk nekā 2011.gadā, kad PVTM finansējums kopā bija 48,1 milj.Ls. (6.2.attēls).

6.2.attēls. TM piešķirtais finansējums no 2010.-2012.gadā, milj.Ls

Avots: LAD

6.3.Savstarpējā atbilstība, vidi saudzējoša lauksaimniecība

Savstarpējā atbilstība

Savstarpējā atbilstība nodrošina saikni starp atbalsta maksājumu saņemšanu un atbilstību normatīvajos aktos noteiktiem nosacījumiem. Savstarpējās atbilstības mērķis ir veicināt lauksaimnieku motivāciju ievērot šo prasību izpildi sabiedrības interesēs pretī saņemot tiešos maksājumus. Pēc būtības – savstarpējā atbilstība ir dažādu normu kopums, kas lauksaimniekam jāievēro, lai saņemtu atbalsta maksājumus.

Savstarpējā atbilstība **ietver**:

- ✓ laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus (spēkā no 2004.gada);
- ✓ pastāvīgo ūsļu un ganību saglabāšanas nosacījumu (spēkā no 2005.gada);
- ✓ obligātās prasības pārvaldībai attiecībā uz:
 - vides aizsardzību (spēkā no 2009.gada),
 - dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju (spēkā no 2009.gada),
 - pārtikas un barības nekaitīgumu (spēkā no 2011.gada),
 - dzīvnieku, augu un sabiedrības veselību (spēkā no 2011.gada),
 - dzīvnieku labturību (spēkā no 2013.gada).

Savstarpējā atbilstība attiecas uz šādiem atbalsta maksājumiem:

- tiešajiem maksājumiem - VPM, ACM, īpašo atbalstu par pienu, īpašo atbalstu cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai, īpašo atbalstu lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai;
- LAP 2.ass "Vides un lauku ainavas uzlabošana" maksājumiem: MLA, agrovīdes maksājumiem, "Natura 2000" maksājumiem un maksājumiem, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK un "Natura 2000" maksājumiem mežiem.

Savstarpējās atbilstības prasību izpildi kontrolē šādas kompetentās kontroles iestādes:

- LAD kontrolē LLVN ievērošanu un obligāto prasību pārvaldībai izpildi vides jomā;
- PVD kontrolē obligāto prasību pārvaldībai izpildi par dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju, pārtikas un barības apriti, dzīvnieku infekcijas slimību kontroli un labturību;
- VAAD kontrolē obligāto prasību pārvaldībai izpildi par mēslošanas līdzekļu lietošanu un uzskaiti īpaši jutīgajās teritorijās un augu aizsardzību;
- Valsts meža dienests kontrolē obligāto prasību pārvaldībai izpildi vides jomā meža platībās.

Savstarpējās atbilstības **normatīvais ietvars:**

Savstarpējās atbilstības piemērošanas nosacījumi ir noteikti gan ES, gan Latvijas normatīvajos aktos. ES kopumā savstarpējās atbilstības piemērošanu regulē vairāki normatīvie akti:

✓ Padomes 2009.gada 19.janvāra Regula Nr.73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas Nr.1290/2005, (EK) Nr.247/2006, (EK) Nr.378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr.1782/2003, (turpmāk – Regula Nr.73/2009) nosaka:

- ka lauksaimniekam, lai pretendētu uz tiešo maksājumu saņemšanu, ir jāievēro regulas II pielikumā minētās pārvaldības prasības, kā arī III pielikumā minētie laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi (4.–6.pants);
- ka dalībvalstīm savstarpējās atbilstības prasību un izpildes kontrolei ir jāizveido savstarpējās atbilstības kontroles sistēma un maksājuma samazinājumu sistēma (22.–24.pants);
- ietvaru obligātajām prasībām pārvaldībai (II pielikums);
- ietvaru laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumiem (III pielikums)

✓ Padomes 2005.gada 20.septembra Regula (EK) Nr.1698/2005 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) (turpmāk – Regula Nr.1698/2005) nosaka lauku attīstības 2. ass “Vides un lauku ainavas uzlabošana” pasākumus.

✓ Komisijas 2009.gada 29.oktobra Regula Nr.1122/2009 (EK), ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr.73/2009 attiecībā uz savstarpēju atbilstību, modulāciju un integrēto administrēšanas un kontroles sistēmu saskaņā ar minētajā regulā paredzētajām tiešā atbalsta shēmām lauksaimniekiem, kā arī lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr.1234/2007 attiecībā uz savstarpēju atbilstību saskaņā ar vīna nozarē paredzēto atbalsta shēmu, (turpmāk – Regula Nr.1122/2009) paredz:

- savstarpējās atbilstības kontroles sistēmas izveidi un īstenošanu;
- maksājumu samazinājumu piemērošanu savstarpējās atbilstības noteikumu neievērošanas gadījumā.

✓ Komisijas 2006.gada 7.decembra Regula (EK) Nr.1975/2006, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr.1698/2005 attiecībā uz pārbaudes kārtību, kā arī savstarpējo atbilstību saistībā ar lauku attīstības atbalsta pasākumiem, nosaka sīki izstrādātus noteikumus pārbaudes procedūrām un savstarpējās atbilstības piemērošanu LAP pasākumiem.

Latvijā savstarpējās atbilstības piemērošanu 2012.gadā noteica šādi normatīvie akti:

✓ MK 2011.gada 1.marta noteikumi Nr.173 “Kārtība, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai tiešā atbalsta shēmu ietvaros”. Tie noteica:

- laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus, kas ieviesti Latvijā atbilstoši Regulas Nr.73/2009 III pielikumam;
- pastāvīgo pļavu un ganību saglabāšanas nosacījumus;
- savstarpējās atbilstības pārvaldības prasību kopumu, kuras ieviestas Latvijā atbilstoši Regulas Nr.73/2009 II pielikumā minētajām direktīvām;
- nosacījumus attiecībā uz savstarpējās atbilstības kontrolēm pārbaudēs saimniecībās uz vietas.

✓ MK 2009.gada 17.jūnija noteikumi Nr.573 “Kārtība, kādā administrē Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Zivsaimniecības fondu, kā arī valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecībai, lauku un zivsaimniecības attīstībai” nosaka ES fondu administrēšanā iesaistīto iestāžu kompetenci un pienākumus.

✓ MK 2010.gada 23.marta noteikumi Nr.295 “Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības lauku attīstības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību vides un lauku ainavas uzlabošanai” nosaka ES lauku attīstības atbalsta pasākumus vides un lauku ainavas uzlabošanai – MLA, “Natura 2000” maksājumu, maksājumu, kas saistīts ar D2000/60/EKK, “Agrovīdes” maksājumu, Natura

2000” maksājumu (meža īpašniekiem), meža vides maksājumus.

Aktualitātes savstarpējās atbilstības jomā 2012.gadā:

Salīdzinot ar 2011. gadu, obligāto pārvaldības prasību saturs netika mainīts. Tika veikti grozījumi MK 2011.gada 1.marta noteikumos Nr.173 “Kārtība, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai tiešā atbalsta shēmu ietvaros”, taču attiecībā uz savstarpējo atbilstību tie ietvēra tikai atsauču atjaunošanu uz tiem 14. pielikumā minēto normatīvo aktu prasībām, kuros iepriekšējā gada laikā bija izdarīti grozījumi.

Kā arī, lai precīzāk atbilstu Regulas Nr.73/2009 III pielikuma nosacījumiem, sākot ar 2011.gadu, LLVN saraksts tika papildināts ar nosacījumu, ka lauksaimniecībā izmantojamo zemi kopj un kultūraugus tajā audzē, izmantojot sugai atbilstošu sējas un kopšanas agrotehniku, kā arī nezāļu ierobežošanas pasākumus.

Vidi saudzējoša lauksaimniecība

Lauksaimniecības ietekme uz vidi un līdz ar to vidi saudzējoša lauksaimniecības prakse galvenokārt saistāma ar mēslojuma apsaimniekošanu un lietošanu, lauksaimniecībā izmantojamās zemes apstrādi un lauksaimniecības dzīvnieku barošanas tehnoloģijām. Katra no šīm lauksaimnieciskajām darbībām rada noteikta veida vidi piesārņojošo vielu emisijas. Plānojot lauksaimnieciskās ražošanas efektivitātes kāpumu, vidi saudzējošo tehnoloģiju un prakses pielietošana īpaši nozīmīga gan siltumnīcas efekta gāzu emisiju, gan gaisu un ūdeņus piesārņojošo citu vielu emisiju mazināšanā un kontrolē, jo īpaši ņemot vērā to, ka lauksaimniecība Latvijā ir otrs lielākais siltumnīcas efekta gāzu emisiju avots aiz enerģētikas sektora.

Saskaņā ar Padomes 1991.gada 12.decembra Direktīvu 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu ar nitrātiem, kas cēlušies no lauksaimnieciskās darbības (turpmāk – Nitrātu direktīva) prasības, kas vērstas uz vidi saudzējošiem pasākumiem lauksaimniecībā, ir noteiktas MK 2011.gada 11.janvāra noteikumos Nr.33 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem” un MK 2004.gada 27.jūlija noteikumos Nr.628 „Īpašās vides prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs” (turpmāk – MK noteikumi Nr.628). Minētās prasības attiecas uz mēslošanas līdzekļu uzglabāšanu un izmantošanu Latvijas teritorijā.

Viens no aktuālajiem jautājumiem lopkopības saimniecībām vēl joprojām ir nepietiekamais nodrošinājums ar kūtsmēslu krātuvēm. CSP 2010.gadā veica lauksaimniecības skaitīšanu un lauksaimniecības ražošanas metožu apsekojumu. Iegūtie dati parādīja, ka Latvijā ir 51 323 lauku saimniecības ar lauksaimniecības dzīvniekiem. No tām 6773 saimniecībās saskaņā ar MK noteikumiem Nr.628. ir jānodrošina speciāla, vides prasībām atbilstoša kūtsmēslu uzglabāšana (īpaši jutīgajās teritorijās no 5 un vairāk dzīvnieku vienībām un no 10 un vairāk dzīvnieku vienībām pārējā Latvijas teritorijā).

Apsekojumā iegūtā informācija liecina par to, ka valstī kopumā 5043 (jeb 74 %) lauku saimniecībās dzīvnieku novietnes ir aprīkotas ar kūtsmēslu vai vircas krātuvēm. No tām 67 % saimniecībās ir pakaišu kūtsmēslu krātuves ar vircas uzkrāšanas tvertnēm, 29 % saimniecībās ir tikai vircas uzkrāšanas tvertnes un 7 % saimniecībās ir šķidro kūtsmēslu krātuves.

Īpaši jutīgajās teritorijās saskaņā ar CSP datiem ir 993 lauku saimniecības, kurām ir jānodrošina speciālas, vides prasībām atbilstošas kūtsmēslu uzglabāšanas vietas. No tām 807 (jeb 81 %) saimniecības ir aprīkotas ar kūtsmēslu un vircas uzkrāšanas tvertnēm. LAP 2007-2013 pasākuma „Lauku saimniecību modernizācija” ietvaros līdz 2012.gada 17.maijam uzbūvētas 446 kūtsmēslu krātuves.

Par turpmākajiem risinājumiem saimniecību nodrošināšanā ar kūtsmēslu krātuvēm tiks diskutēts gan ar iesaistītajām valsts institūcijām, gan lauksaimnieku un vides nevalstiskajām organizācijām.

Būtisks pavērsiens metāna emisiju samazināšanai sācies līdz ar kūtsmēsļu izmantošanu biogāzes ražošanai - pēdējos gados biogāzes ražošana no kūtsmēsliem uzsākta 23 saimniecībās, kas dod iespēju būtiski samazināt metāna un N₂O emisijas.

Pamatojoties uz Agroķīmisko pētījumu centra un Latvijas Lauksaimniecības universitātes Biotehnoloģijas un veterinārmedicīnas zinātniskā institūta „Sigra” pētījuma „Kūtsmēsļu normatīvu pilnveidošana un dzīvnieku vienības aprēķināšana” (2007.-2010.gads) rezultātiem, plānots normatīvajos aktos nosteikt ekonomiski izdevīgas un maksimāli pieļaujamas slāpekļa iestrādes (ar kūtsmēsliem un minerālmēsliem) normas, kuras izmantojamas kultūraugu mēslošanas plānu sagatavošanā.

Par vidi saudzējošu augsnes apstrādi uzskatāmas minimālas augsnes apstrādes un bez-aršanas tehnoloģijas, kuru pielietošana samazina vēja un ūdens eroziju, augsnes sablīvēšanos, saglabā augsnē ūdeni, palielina organiskās vielas saturu un samazina siltumnīcas efekta gāzu emisijas no augsnes. Lai noskaidrotu šo augsnes apstrādes tehnoloģiju ietekmi uz augsnē esošajiem procesiem, kaitēkļu un slimību izplatību un citiem procesiem, kopš 2008.gada Latvijas Lauksaimniecības universitāte realizē pētījumu „Minimālās augsnes apstrādes ietekme uz augsnes auglības saglabāšanu, kaitīgo organismu attīstību un izplatību, ražu un tās kvalitāti bezmaiņas sējumos”.

Tāpat kā iepriekšējā gadā, 2012.gadā tika turpināti zinātniskie pētījumi, kas saistīti ar virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti un minerālmēsļu izmantošanu „Gruntsūdeņu un upju noteces kvalitātes monitorings īpaši jutīgajās teritorijās un nitrātu un citu augu barības elementu monitorings lauksaimniecības zemēs” un tiek meklētas iespējas šo LLU realizēto pētījumu turpināt arī turpmākajos gados, jo dati par gruntsūdeņu un upju noteces monitoringu ir nepieciešami katru gadu.

2012.gadā noslēdzies LLU veiktais pētījums „Minerālmēsļu maksimālo normu noteikšana kultūraugiem”. Balstoties uz pētījuma rezultātiem, 2013.gadā Zemkopības ministrija kopā ar pētījuma autoriem un lauksaimniekiem pārskatīs normatīvajos aktos noteiktās maksimālās slāpekļa minerālmēsļu normas, lai novērstu nepamatota slāpekļa daudzuma nonākšanu augsnē.

LAP 2007.-2013.gadam viens no vides un lauku ainavas uzlabošanas pasākumiem ir integrētās dārzkopības ieviešana un veicināšana. Integrētās audzēšanas metodes balstītas uz optimālām mēslošanas līdzekļu devām, bioloģiskām augu aizsardzības metodēm, kaitēkļu un slimību izplatības uzraudzību, līdz ar to tām ir pozitīva ietekme uz vidi - pesticīdi un mēslošanas līdzekļi tiek izmantoti, pamatojoties uz veiktajiem novērojumiem un paraugu analīzēm.

6.4.Kopējā tirgus atbalsta instrumenti

Atbalsts ražotāju organizācijām

➤ Ražotāju organizācijas un starpnozaru organizācijas piena nozarē

Pēc divus gadus ilgušām diskusijām 2012.gadā stājās spēkā trīs tiesību akti (regulas), ieviešot jaunus instrumentus piena nozarē, kuru mērķis ir stiprināt ES piena nozares konkurētspēju, veicināt nozares dalībnieku savstarpējo horizontālo un vertikālo sadarbību, stiprināt piena ražotāju pozīcijas piena ķēdē un veicināt pievienotās vērtības taisnīgu pārdali piena ķēdē:

- 1) svaigpiena ražotāji var apvienoties piena ražotāju organizācijās, kuras savu biedru vārdā varēs risināt līgumslēgšanas sarunas ar piena savācējiem un pārstrādātājiem, tādējādi stiprinot savas pozīcijas līgumslēgšanas sarunās. Dalībvalstij ir pienākums atzīt šādas ražotāju organizācijas, ja tās izpilda noteiktas prasības, tai skaitā prasību par maksimālo svaigpiena apjomu, par kādu šāda ražotāju organizācija savu biedru vārdā varēs risināt līgumslēgšanas sarunas ar pārstrādātāju. Saskaņā ar nosacījumiem šis svaigpiena apjoms nedrīkstēs pārsniegt 3,5 % no ES kopējās piena ražošanas un 33 % no tās dalībvalsts piena ražošanas, kuras biedrus organizācija pārstāv un/vai 33 % no tās dalībvalsts piena

ražošanas, ar kuras pārstrādātājiem/iepirceņiem organizācija veic līgumslēgšanu. Tomēr nacionālā konkurences uzraudzības iestāde varēs iejaukties līgumslēgšanas sarunās, tās aizliedzot vai pieprasot pārskatīt svaigpiena apjomu, ja tiks saskatīts konkurences apdraudējums.

- 2) svaigpiena ražotāji un pārstrādātāji un/vai mazumtirgotāji varēs apvienoties starpnozarū organizācijās, tādējādi izveidojot noslēgtu piegādes ķēdi un veicinot vienādu attieksmi un godīgu ienākumu pārdali visos iesaistītajos piegādes ķēdes posmos. Dalībvalsts varēs lemt par to, vai atzīt šādas starpnozarū organizācijas.
- 3) dalībvalsts var noteikt, ka tās teritorijā ir obligāti rakstiski piena piegādes līgumi starp piena ražotāju un pircēju (savācēju, pārstrādātāju).

Aprakstītie instrumenti tiek ieviesti ar šādiem ES tiesību aktiem:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 14.marta regula Nr.261/2012, ar ko attiecībā uz līgumattiecībām piena un piena produktu nozarē groza padomes regulu (EK) Nr. 1234/2007;
- Komisijas 2012.gada 15.jūnija īstenošanas regula Nr.511/2012 par paziņojumiem attiecībā uz padomes regulā (EK) Nr. 1234/2007 paredzētajām ražotāju organizācijām un starpnozarū organizācijām, kā arī līgumslēgšanas sarunām un līgumattiecībām piena un piena produktu nozarē;
- Komisijas 2012.gada 28.jūnija deleģētā regula Nr.880/2012, ar ko papildina padomes regulu (EK) Nr. 1234/2007 attiecībā uz ražotāju organizāciju starptautisko sadarbību un līgumattiecībām piena un piena produktu nozarē.

Ieviešot iepriekšminētās likumdošanas normas Latvijā, 2012.gadā tika uzsākts darbs pie nacionālā normatīvā akta izstrādes un 2013.gadā stājās spēkā Ministru kabineta 2013.gada 5.februāra noteikumi Nr.80 „Piena un piena produktu ražotāju organizāciju atzīšanas un to darbības uzraudzības kārtība”, kas paredz piena ražotāju organizāciju un piena starpnozarū organizāciju atzīšanas nosacījumus un šo organizāciju darbības uzraudzības kārtību. Noteikumi paredz, ka minētās organizācijas un to darbības uzraudzību Latvijā veic Lauku atbalsta dienests. 2012.gadā Lauku atbalsta dienestā netika iesniegts neviens pieteikums piena ražotāju organizācijas vai piena starpnozarū organizācijas atzīšanai, līdz ar to šāda organizācija atzīta netika.

➤ **Atbalsts augļu un dārzeņu ražotāju grupām un organizācijām**

Latvijā 2012.gadā kopumā darbojās 4 atzītas ražotāju grupas – viena dārzeņu un trīs augļu un ogu, līdz ar to ražotāju grupās jau apvienojušies 40 profesionālie augļu un dārzeņu ražotāji. Ražotāju grupas mērķis ir pārejas perioda laikā, kurš nav garāks par pieciem gadiem, sasniegt ražotāju organizācijas atzīšanas kritērijus. Augļu un dārzeņu ražotāju grupas pamatdarbība ir saistīta ar biedru saražoto produktu koncentrāciju un to piedāvājumu tirgū.

2012.gadā interesi par šo atbalsta shēmu izrādīja arī citi augļu, ogu un dārzeņu ražotāji. Līdz ar to var apgalvot, ka interese par šāda veida sadarbības formu Latvijas ražotājiem ir un pašreiz atzītās ražotāju grupas kalpo kā labs piemērs tam, kā apvienojoties var piesaistīt ES finansējumu ražošanas modernizācijai, kā arī nostiprināt savas pozīcijas ne tikai Latvijas, bet arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu augļu un dārzeņu tirgos.

Augļu un dārzeņu ražotāju grupas saņem atbalstu administratīvo izdevumu segšanai (75 % ES finansējums un 25 % valsts budžeta līdzekļi), kura apmēru aprēķina pēc ražotāju grupas realizētās produkcijas vērtības, kā arī atbalstu investīciju veikšanai (ES finansējums 50 % un valsts budžeta līdzekļi 25 % no ieguldījumu attiecināmajām izmaksām). Šajā atbalsta shēmā augļu un dārzeņu ražotāju grupām 2012.gadā kopumā bija izmaksāts atbalsts 10 milj.LVL apmērā.

Savukārt 2012.gada sākumā ražotāju organizācijas atzīšanu saņēma viena no dārzeņu ražotāju grupām. 2012.gadā kopumā bija atzīta viena ražotāju organizācija, kurā ir apvienojušies 11 profesionālie dārzeņu ražotāji. Ražotāju organizāciju mērķi ir nodrošināt, lai ražošanu plānotu un

pielāgotu pieprasījumam (īpaši kvalitātes un kvantitātes ziņā), koncentrētu piedāvājumu un biedru saražoto produktu laišanu tirgū, kā arī optimizēt ražošanas izmaksas un stabilizēt ražotāju cenas.

Eksporta kompensācijas

Eksporta kompensācijas ir viens no TKO atbalsta instrumentiem, kura apgušana sekmē eksportētāju konkurētspējas saglabāšanu trešo valstu tirgos, jo ar eksporta kompensācijām tiek kompensēta cenu atšķirība starp ES tirgu un trešo valstu tirgiem. Pasākumu finansē no ELGF. ES eksporta kompensācijas var tikt maksātas par sekojošu produktu eksportu uz trešajām valstīm:

- lauksaimniecības produkti - piens un piena produkti, cukurs, graudaugi (t.sk. milti, putraini, ciete), rīsi, olas, mājputnu gaļa, liellopi un to gaļa, cūkgaļa;
- pārstrādātie lauksaimniecības produkti (eksporta kompensācijas tiek maksātas par sekojošiem tajos iestrādātajiem lauksaimniecības produktiem – piena produkti, cukurs, graudaugi, rīsi un olas).

2012.gada sākumā eksporta kompensācijas bija pieejamas tikai par olu, mājputnu gaļas, cūkgaļas, liellopu un to gaļas eksportu uz trešajām valstīm, kā arī par pārstrādātajos lauksaimniecības produktos iestrādātajām olām. Pārējiem produktiem (piens un piena produkti, cukurs, graudaugi, rīsi) eksporta kompensācijas bija noteiktas 'nulles' apmērā jau iepriekšējos gados.

Pamatojoties ar stabilu un labvēlīgu situāciju tirgū, samērīgām cenām un pozitīvu eksporta attīstību, Eiropas Komisija 2012.gada aprīlī eksporta kompensācijas noteica 'nulles' apmērā cūkgaļas produktiem, septembrī – liellopiem un liellopu gaļas produktiem, bet olām (tai skaitā pārstrādātajos lauksaimniecības produktos iestrādātajām olām) – decembrī. Līdz ar to 2012.gada nogalē eksporta kompensācijas bija pieejamas tikai par mājputnu gaļas eksportu uz trešajām valstīm.

6.10.tabula

Latvijā izmaksātais eksporta kompensāciju apmērs pa produktu sektoriem 2010.–2012.gadā, Ls

Sektors	Izmaksāts, LVL		
	2010.	2011.	2012.
Piens un piena produkti	117 253,2	-	-
Olas	-	12 016,26	-
Pārstrādātie produkti	2 892,62	3 436,36	-

Avots: LAD

2012.gadā Latvijā eksporta kompensācijas netika izmaksātas, jo Latvijas eksportētāji 2012.gadā neizmantoja eksporta kompensācijas par olu, mājputnu gaļas, cūkgaļas, liellopu un to gaļas eksportam uz trešajām valstīm (6.10.tabula).

EK programma vistrūcīgākajām personām

EK programmas vistrūcīgākajām personām (turpmāk – programma) mērķis ir sniegt atbalstu vistrūcīgākajām personām, piegādājot tām intervencē iepirktus pārtikas produktus un to izstrādājumus, jānorāda, ka programmas ietvaros izsniegtā pārtika ir papildus palīdzība trūcīgajām personām un tās mērķis nav nodrošināt ar sabalansētu pārtiku trūcīgo personu mēneša garumā.

Programma tiek finansēta no ELGF līdzekļiem, savukārt pievienotās vērtības nodoklis tiek segts no nacionālā budžeta.

Pārtikas produktus trūcīgajām personām izsniedz nevalstiskās labdarības organizācijas. Iespēja saņemt pārtikas produktus 2012.gadā bija ģimenēm vai atsevišķi dzīvojošām personām, kuras ir noteiktas saskaņā ar normatīvajiem aktiem par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu. Persona saņem pārtikas komplektu, uzrādot pašvaldības sociālā dienesta izsniegtu izziņu.

Programma darbojas saskaņā ar 2010.gada 14.septembra EK Regulu Nr. 807/2010, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus pārtikas piegādei no intervences krājumiem trūcīgākajām personām Savienībā un 2007.gada 22.oktobra Eiropas Padomes Regulu Nr.1234/2007, ar ko izveido

lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju un paredz īpašus noteikumus dažiem lauksaimniecības produktiem.

Latvijā programmas darbību regulē ZM izstrādāti MK 2009.gada 8.decembra noteikumi Nr.1415 „Kārtība, kādā tiek administrēti un uzraudzīti tirgus intervences pasākumi augkopības un lopkopības produktu tirgū, īstenojot EK programmu vistrūcīgākajām personām”.

Latvija EK programmā piedalās kopš 2006.gada.

6.11.tabula

Dati par EK programmas vistrūcīgākajām personām realizāciju 2010.–2012.gadā

Programmas realizēšanas gads	2010.	2011.	2012.
Izvēlēto komersantu skaits	1	2	3
Produkti	ātri vārāmās auzu pārslas; četrgraudu pārslas; griķu pārslas; pankūku milti; vājpiena pulveris; piens 2 %	Miežu putraimi; a/l kviešu milti; četrgraudu pārslas; auzu pārslas; vājpiena pulveris; piens 2 %	pilnpiena pulveris; makaroni; auzu pārslu biezputra ar ogām vai augļiem; pankūku milti; kartupeļu biezputra; griķi; manna; kviešu milti; sautētas cūkgaļas konservi
Izvēlēto labdarības organizāciju skaits	17	10	10
Izdāles vietu skaits	445	429	437
Saņēmēju skaits	126 167	138 762	158 482
Izmantotais graudu daudzums, tonnās	21 929 (Zviedrijas intervences krājumi) 1 022 (Igaunijas intervences krājumi)	27 670 (Igaunijas intervences krājumi)	0
Izmantotais vājpiena pulvera daudzums, tonnās	969 (Igaunijas intervences krājumi)	730 (Igaunijas intervences krājumi)	870,050 (Lietuvas intervences krājumi)
Izmantotais EK finansējums, Ls	3 598 064	4 725 280	3 906 339
Izmantotais nacionālā budžeta līdzfinansējums, Ls	126 171	940 577	1 359 394

Avots: ZM

Apkopotā informācija par programmas rezultātīvajiem rādītājiem 2010., 2011. un 2012.gadā liecina, ka ar katru gadu programmas īstenošana Latvijā noris aizvien sekmīgāk (6.11.tabula). 2012.gadā tika nolemts paplašināt pārtikas produktu klāstu, papildinot to ar gaļas pārstrādes produktu.

Saskaņā ar ZM datiem, 2012.gadā par 14,65 % palielinājies to personu skaits, kas saņēmušas pārtikas produktu komplektus kopš 2010.gada.

Programmas īstenošanai 2012.gadā EK no Lietuvas intervences krājumiem piešķīra 870,050 t vājpiena pulvera. 2012.gadā 10 labdarības organizācijas izdalīja pārtikas produktus 437 piegāžu vietās, sniedzot atbalstu 158 482 vistrūcīgākajām personām.

Finansējumu pārtikas pakām nodrošina Eiropas Savienības budžeta ELGF līdzekļi, tomēr pievienotās vērtības nodokļa daļu programmas līdzfinansējumam kopš 2009.gada nodrošina Latvijas valsts. 2012.gadā no valsts budžeta tika piešķirti 500 tūkstošus latu, kas atvēlēti makaronu iegādei.

Eiropas Parlaments un Padome nolēma, ka 2013.gads būs pēdējais programmas īstenošanas gads, kuru finansē no KLP finanšu instrumentiem. Vienlaikus Eiropas Komisija ir izteikusi priekšlikumu nākamajā daudzgadu finanšu ietvara 2014.-2020. gada periodā izveidot jaunu finanšu instrumentu, kas paredzēts cīņai pret galēju nabadzību un atstumtību. Tas papildinās Eiropas Sociālā fonda atbalstu.

„Skolas piena” programma

EK finansētās programmas „atbalsts piena produktu piegādei izglītojamiem” jeb tā sauktās „Skolas piena” programmas ietvaros izglītojamiem ir iespēja saņemt 200 vai 250 ml piena vai noteiktu piena produktu dienā par samazinātu cenu. Programma paredz arī iespēju dalībvalstij piešķirt papildus finansējumu no valsts budžeta, ļaujot produktu cenu vēl vairāk samazināt vai pat nodrošināt tos bez maksas.

Pārskata periodā no 2010.gada līdz 2012.gadam „Skolas piena” programmas ieviešanai Latvijā nozīmīgs bija, pirmkārt, 2011.gads, kad tika atjaunots valsts līdzfinansējums pasterizēta piena piegādei pirmskolas un 1.-4.klases izglītojamiem, tādējādi kopā ar ES atbalstu dodot iespēju šai mērķauditorijai atkal saņemt glāzi piena (līdz 250 ml) bez maksas katru mācību dienu (budžeta ierobežojumu dēļ valsts līdzfinansējums netika piešķirts 2009. un 2010.gadā). Tas ļāva salīdzinoši īsā laikā daudzkārt palielināt programmas apguves rādītājus, kas bija sarukuši gandrīz līdz minimumam iepriekšējos 2 gados, kad programmas ietvaros bija pieejams tikai ES atbalsts.

Savukārt, ar 2012./2013.mācību gadu valsts līdzfinansējuma mērķauditorija tika paplašināta ar 5.-9.klases izglītojamiem, kas ļāva programmas rādītājus kāpināt vēl vairāk. Tāpat arī 2012.gadā tika atcelts minimālā iepakojuma tilpuma (250 ml) ierobežojums pienam, par kura piegādi programmas ietvaros iespējams saņemt valsts līdzfinansējumu. Tas gan neatceļ prasību ievērot maksimālo 250 ml daudzumu vienam izglītojamam dienā. Izglītības iestādēm dalība programmā tika atvieglota, ļaujot veikt produktu uzskaiti faktiskajās mērvienībās (t.i., kg, litri, ml, gab.), paredzot, ka pārrēķinu uz atbalsta aprēķinam nepieciešamajām mērvienībām veic atbalsta pretendents.

6.12.tabula

„Skolas piena” programmas realizācija 2010./2011.–2012./2013. mācību gadā

Mācību gads	2010./2011. (01.09.2010 - 31.08.2011)	2011./2012. (01.09.2011.- 31.08.2012.)	2012./2013. (01.09.2012.- 01.07.2013.)
Iesaistītās izglītības iestādes	456	572	817
Iesaistīto izglītojamo skaits, tūkst.	49,1	59,6	178,3
Piegādātā piena daudzums, t	670	1959	3821
Pretendenti, kas iesaistās programmā	72	84	115
Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), Ls	278,5	848,3	1,378
ES atbalsts	86,7	243,1	390,9
Valsts atbalsts	191,8	605,2	987,1

* LAD veiktās atbalsta izmaksas attiecīgajā periodā

Avots: LAD

Kā redzams 6.12.tabulā, pēdējos divos mācību gados pieejamais valsts līdzfinansējums ir būtiski ļāvis palielināt programmas apguvi, ko īpaši apliecina programmā iesaistīto izglītojamo skaits, piegādātā piena daudzums un arī izmaksātās valsts līdzfinansējuma summas, kas 2012./2013.mācību gadā jau tuvojās 1 milj.Ls.

2012.gadā „Skolas piena” programmu Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Padomes regula Nr.1234/2007, ar ko izveido lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju un paredz īpašus noteikumus dažiem lauksaimniecības produktiem (vienotā TKO regula);
- Komisijas Regula (EK) Nr. 657/2008, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā piemērot Padomes Regulu (EK) Nr. 1234/2007 attiecībā uz Kopienas atbalstu piena un dažu piena produktu piegādē izglītības iestāžu skolēniem;
- Ministru kabineta 2011.gada 1.februāra noteikumi Nr.106 „Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga Eiropas Savienības atbalstu piena produktu piegādei, kuri paredzēti izglītojamiem vispārējās izglītības iestādēs”.

2012.gadā Latvijā programmas ietvaros atbalsts joprojām tika piešķirts par I un II kategorijas produktiem, t.i., pasterizētu pienu ar vai bez dažādām piedevām (šokolāde, augļu sula, aromatizētāji), raudzētiem piena produktiem ar vai bez minētajām piedevām, un dažādiem piena produktiem (t.sk. raudzētiem) ar augļiem.

ES atbalsta likme I kategorijas produktiem ir 18,15 EUR/100 kg, un II kategorijas produktiem – 16,34 EUR/100 kg.

Latvijā atbalsta pretendents programmas ietvaros var būt piena produktu ražotājs, piena produktu izplatītājs, pati izglītības iestāde, kā arī pašvaldība, kuras teritorijā darbojas konkrētā izglītības iestāde.

Atbalsta pretendents saņem atbalstu, bet skolēni saņem „labumu” – produktu par pazeminātu cenu.

Latvijā programmu administrē Lauku atbalsta dienests.

Tirgus intervence

Tirgus intervence ir TKO ietvaros paredzēta cenu atbalsta sistēma, ar mērķi stabilizēt tirgu gadījumos, kad produktu cenas ir būtiski samazinājušās vai ir notikusi pārprodukcija. Tā var tikt piemērota noteiktiem ES izcelsmes produktiem kā atbalsts par privāto uzglabāšanu vai kā iepirkums intervencē (6.13.tabula).

Tirgus intervences pasākumus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF).

6.13. tabula

Tirgus intervences pasākumi un atbalsttiešie produkti

	Iepirkums intervencē	Atbalsts privātajai uzglabāšanai
Pasākumam tiesīgie produkti	Labība, rīsi, vājpiena pulveris, sviests, liellopu gaļa, cukurs	Sviests, liellopu un teļa gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, cukurs, olīveļļa

Avots: ZM

2012.gadā Latvijā netika īstenots produktu iepirkums intervencē. Graudu iepirkuma intervencē periods ir no 1.novembra līdz 31.maijam un tie tiek iepirkti par likmi 101,31 EUR/t. Latvijā 2012.gadā graudu cenas bija būtiski virs intervences cenas, tādēļ graudi iepirkumam intervencē netika piedāvāti, jo tos varēja realizēt tirgū par daudz augstāku cenu.

2012.gadā ES bija pieejams privātās uzglabāšanas atbalsts sviestam, lai mazinātu sezonālo ražošanas svārstību ietekmi uz tirgus cenām. Tomēr Latvijas uzņēmumi šīs atbalsta shēmas neizmantoja.

Programma „Augļi skolai”

2012./2013.mācību gads ir trešais mācību gads, kad Latvijā darbojas EK programma skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem (turpmāk – „Skolas auglis”).

Tā kā Latvijas skolas un skolēnu vecāki izrādīja lielu interesi par šo programmu, un dalībai pirmajā gadā pieteicās vairāk skolu nekā sākotnēji tika paredzēts, Latvija lūdza Eiropas Komisiju palielināt Latvijai ES līdzfinansējuma summu 2012./2013.mācību gadam. Ņemot vērā EK lēmumu, Latvijas „Skolas augļa” programmas budžets 2012./2013.mācību gadam ir palielināts par 96,7 % (no 316 322 Ls līdz 619 105 Ls). Jāuzsver, ka Latvijas ierindoja to 6 dalībvalstu vidū, kuru līdzekļu apguve ir no 95% līdz 100 %.

Programmā 2012./2013.mācību gadā piedalījās 754 skolas (salīdzinot ar iepriekšējo mācību gadu, skolu skaits ir audzis par 6,5 %). Produktus tām nodrošināja 131 atbalsta pretendenti.

Programmas ietvaros skolēni bez maksas saņēma 100 gramus svaigus augļus (ābolus, bumbierus, liellopu dzērvenes), dārzeņus (kāpostus, kolrābjus, burkānus un kāļus) vai to asorti. Lai veicinātu

iespēju skolēniem piedāvāt dažādodu augļu un dārzeņu klāstu, kā arī to, lai produkti bez papildus sagatavošanas uzreiz varētu tikt lietoti uzturā, „Skolas auglim” 2012./2013.mācību gadam ir noteiktas šādas atbalsta likmes par 100 gramu augļu un dārzeņu (turpmāk – produktu) porciju: par neiesaiņotiem produktiem - 0,09 Ls, par iesaiņotiem produktiem un neiesaiņotu produktu asorti - 0,11 Ls, savukārt par iesaiņotu produktu asorti - 0,12 Ls. Jāatzīmē, ka vispopulārākie produkti pēc izdales ir āboli un burkāni.

Papildus bezmaksas augļiem un dārzeņiem, skolēniem tika nodrošināti izglītojošie pasākumi, kuru mērķis ir veicināt zināšanas par veselīgu uzturu, kā arī augļu un dārzeņu veselīgo ietekmi uz veselību. Izglītojošos pasākumus nodrošina skolas.

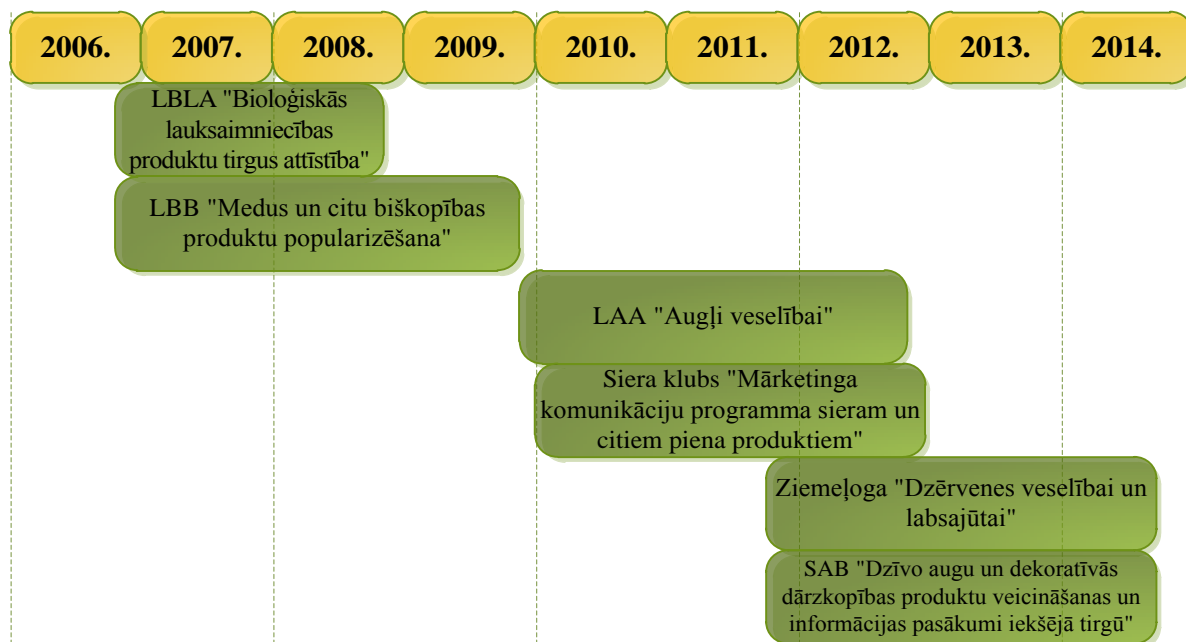
ES lauksaimniecības produktu veicināšana

ES lauksaimniecības produktu veicināšanas un informēšanas pasākumu sistēma ir iespēja profesionālajām lauksaimniecības un pārtikas nozaru vai starpnozaru organizācijām izstrādāt un realizēt līdz pat trīs gadus ilgas programmas noteiktu lauksaimniecības produktu popularizēšanai gan iekšējā ES tirgū, gan ārpus ES tirgus robežām, izmantojot ES un valsts līdzfinansējumu attiecīgi 50 % un 30 % apmērā.

Programmas var tikt izstrādātas par tēmām, kas saistītas ar pārtikas kvalitāti, drošību, marķēšanu u.tml., veicinot patērētāju izpratni par Eiropas pārtikas augsto kvalitātes līmeni. Vienlaicīgi pasākumiem ir jābūt vispārīgiem, nedrīkst uzsvērt konkrētus uzņēmumus, valsti, preču zīmes.

Programmu mērķis ir informēt patērētājus par attiecīgo produktu kvalitāti, veselību, daudzveidību un nozīmi ikdienas uzturā, tādējādi veicinot produktu patēriņu un ražošanu.

Laika periodā no 2005. līdz 2012.gadam Lauku atbalsta dienestā vērtēšanai iesniegtas 16 programmas. Četras programmas ir realizētas, no tām divu realizācija noslēgusies 2012.gada nogalē. 2013.gadā savu darbību turpina divas programmas (6.3.attēls).

6.3.attēls. Latvijā realizētās un esošās veicināšanas programmas 2006.-2014.gadā

Avots: ZM

2012.gadā savu darbību trešajā programmas realizācijas gadā turpināja un noslēdza divas Latvijas lauksaimniecības produktu veicināšanas un informēšanas programmas iekšējā tirgū:

1. Latvijas augļkopju asociācijas programma „**Augļi veselībai**”, realizējot šādus pasākumus:
 - TV un radio klipuzveide un pārraide;
 - Zemeņu un ābolu festivāla organizēšana;

- Informatīvu rakstu un interviju sagatavošana un ievietošana drukātajos medijos, radio un interneta vidē (tostarp baneri);
- Preses relīžu publicēšana latviešu un krievu valodā;
- Konkursu un informatīvo materiālu izveide pirmskolas vecuma bērniem, skolēniem un studentiem;
- Semināru organizēšana deviņās Latvijas reģionu pilsētās;
- Diskusiju organizēšana ar žurnālistiem;
- Drukāto materiālu un atribūtu izgatavošana.

2. Biedrības „Siera klubs” programma „Mārketinga komunikāciju programma sieram un citiem piena produktiem”, realizējot šādus pasākumus:

- Piena un siera popularizēšana mēdijos – TV (latviešu un krievu valodā), radio un rakstītā prese;
- Izglītojošas filmas izstrāde jauniešiem „Piena deja”;
- Piena un siera popularizēšana un degustācijas skolās, citās mācību iestādēs un lielveikalos;
- TV sižetu izveide raidījumā „Dzīvīte”;
- Informatīvo un reklāmas materiālu izgatavošana un izplatīšana (recepšu bukleti);
- Semināru organizēšana viedokļu veidotājiem;
- Svētku „Piena produktu balle” organizēšana Ventspilī 30.06.2012 un Valmierā 07.07.2012.

Savu darbību pirmajā realizācijas gadā iekšējā tirgū (Latvijā) turpināja divas programmas, kuras tika apstiprinātas 2011.gadā:

1. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības „Ziemeļoga” programma „Dzērvenes veselībai un labsajūtai”, realizējot šādus pasākumus:

- TV un radio reklāmas klipu izveide un pārraide;
- TV sižetu izveide raidījumam „Dzīvīte” un „Lapsa virtuvē”;
- Rubrikas „Dzērveņu ziņas” sagatavošana un ievietošana radio;
- Interneta mājaslapas izveide www.superoga.lv;
- Konkursu organizēšana interneta mājaslapā;
- Informatīvo rakstu sagatavošana un publicēšana drukātajos mēdijos;
- Degustāciju organizēšana skolās, lielveikalos un orientēšanās sacensību laikā;
- Informatīvu bukletu izgatavošana un izplatīšana.

2. Stādu audzētāju biedrības programma „Dzīvo augu dekoratīvās dārzkopības produktu veicināšanas un informācijas pasākumi iekšējā tirgū”, realizējot šādus pasākumus:

- Interneta mājaslapas izveide www.darznica.lv;
- Aplikācijas „Mans dārzs” izveide un adaptēšana portālam draugiem.lv;
- Videoklipu izstrāde;
- Reklāmas kampaņas organizēšana internetā (tostarp baneri) un drukātajos mēdijos;
- Stādu audzēšanas konkursa organizēšana skolēniem;
- „Augu fotokonkursa” organizēšana;
- Preses relīžu publicēšana (t.sk. „Mēneša augs”).

Cukura nozares restrukturizācijas programma

Īstenojot Eiropas Savienības cukura rūpniecības restrukturizācijas politiku, kura Latvijā tika uzsākta 2006.gadā, sākot ar 2007./2008.tirdzniecības gadu Latvijai vairs netiek piešķirta cukura ražošanas kvota un ir pārtraukta cukurbiešu audzēšana cukura ražošanai.

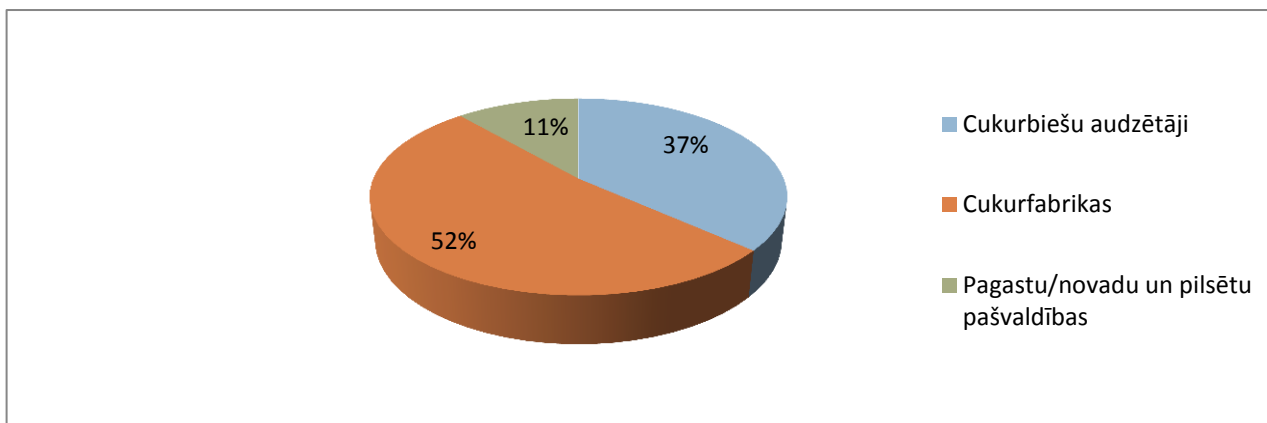
Restrukturizācijas plāna realizācija tika uzsākta 2007.gada martā. A/s „Liepājas cukurfabrika” restrukturizācija plānu pilnībā ir īstenojusi līdz 2008.gada 30.septembrim, savukārt A/s „Jelgavas cukurfabrika” cukura rūpniecības restrukturizācijas plānu īstenoja līdz 2009.gada 30.aprīlim.

Eiropas Savienības un valsts atbalsts

Latvijai paredzētais atbalsts no Eiropas Savienības restrukturizācijas fonda ir Ls 51,4 milj. un Ls 0,8 milj. ir valsts līdzfinansējums. Kopējais cukura nozares restrukturizācijas atbalsts ir Ls 52,2 milj., kas tika izmaksāts kā:

1. Restrukturizācijas atbalsts – Ls 41,1 milj.;
2. Dažādošanas atbalsts – Ls 11,1 milj.;

Uz Eiropas Savienības restrukturizācijas fonda finansējuma varēja pretendēt cukurfabrikas, cukurbiešu audzētāji un pilsētu/novadu pašvaldības. No visa Latvijai pieejamā finansējuma 52 % saņēma cukurfabrikas, 37 % cukurbiešu audzētāji un 11 % pagastu/novadu un pilsētu pašvaldības (6.4.attēls).

6.4.attēls. Eiropas Savienības restrukturizācijas fonda sadalījums cukura nozares restrukturizācijas atbalstam

Avots: LAD

2008.gadā tika uzsākta cukura rūpniecības restrukturizācijas atbalsta apguve, apgūstot 49 % no kopējā pieejamā atbalsta apjoma. 2009.gadā tika apgūti 40 %, 2010. un 2011.gadā tika apgūti pa 5 % katru gadu no kopējā pieejamā atbalsta apjoma, savukārt 2012.gadā plānots apgūt atlikušo 1 % no kopējā pieejamā atbalsta apjoma.

Restrukturizācijas atbalsts

Restrukturizācijas atbalstu saņēma cukurfabrikas, kuras bija izstrādājušas restrukturizācijas plānu un saskaņā ar to izmaksāja atlaišanas kompensācijas darbiniekiem, veica ēku un iekārtu demontāžu un vides sakārtošanas darbus. Cukurfabrikām atbalstu izmaksāja 2008.gadā Ls 6,8 milj. un 2009.gadā Ls 20,3 milj. apmērā.

Cukurbiešu audzētāji visu restrukturizācijas atbalstu Ls 13,9 milj. apmērā saņēma 2008.gadā par radītiem zaudējumiem restrukturizācijas rezultātā. Papildus tam, cukurbiešu audzētāji 2008.gadā saņēma vēl Ls 5,1 milj. lielu dažādošanas atbalstu saimniecības pārorientācijai.

Dažādošanas atbalsts

Nemot vērā to, ka Latvija ir pilnībā izbeigusi cukura ražošanu un tai vairs netiek piešķirta cukura ražošanas kvota, valsts ir izstrādājusi cukura rūpniecības restrukturizācijas programmu, lai saņemtu dažādošanas atbalstu no restrukturizācijas fonda, kura mērķis ir veicināt un atbalstīt cukura rūpniecības restrukturizācijas skartajā reģionā to infrastruktūras objektu bojājumu un vides problēmu novēršanu, kuru rašanās tieši saistīta ar cukura rūpniecības darbību vai darbības pārtraukšanu, tādējādi veidojot pievilcīgu vidi cukura nozari aizstājošas saimnieciskās darbības attīstībai un sakārtojot vidi kopumā. Uz dažādošanas atbalstu saskaņā ar 2008.gada 14.jūlija Ministru kabineta noteikumiem Nr.556 „Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu cukura rūpniecības restrukturizācijas skartajam reģionam” varēja pretendēt pagastu un novadu pašvaldības, kuru teritorijā 2006.gadā ir audzētas cukurbietes pārstrādei cukurā ne mazāk kā viena hektāra platībā, kā arī pilsētas, kurās 2006.gadā cukurbietes tikušas pārstrādātas cukurā. Pieejamais dažādošanas atbalsts ir Ls 5,9 milj. apmērā, t.sk.:

1. no restrukturizācijas fonda – Ls 5,1 milj.;
2. Latvijas valsts līdzfinansējums – 0,8 milj.

Dažādošanas atbalsta apguve tika uzsākta 2009.gadā, kurā tika apgūti 6 %, 2010.gadā tika apgūti 41%, 2011.gadā apgūti 43 % no kopējā dažādošanas atbalsta apjoma, savukārt 2012.gadā apgūti atlikušie 10 %.

6.5.Latvijas Lauku attīstības programma 2007.-2013.gadam

2012.gadā turpinājās LAP pasākumu ieviešana un tika nodrošināta projektu iesniegumu pieņemšana 10 pasākumos. Pavisam 2012.gadā tika iesniegti 6 419 projekti par kopējo attiecināmo izmaksu summu 298,3 milj. EUR, savukārt apstiprināti – 5 922 projekti par 336,8 milj. EUR. Noraidīti tika 1 046 projekti par kopējo publiskā finansējuma summu 38,4 milj. EUR. Visvairāk projekti tika noraidīti pasākumos „Konkurētspējas veicināšana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā” un „Lauku ekonomikas dažādošana un dzīves kvalitātes veicināšana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā” (560 projekti), un pasākumā „Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai” (279 projekti). Kopumā 2012.gadā izmaksātā publiskā finansējuma apjoms LAP ietvaros sasniedza 287 milj. EUR – skat. 6.14.tabulu.

Kopš 2008.gada lauksaimniekiem tiek piedāvāta iespēja pieteikties platību maksājumiem, kā arī iesniegt lauku bloku precizēšanas pieprasījumus, izmantojot Elektronisko pieteikšanās sistēmu (EPS). Šādu iespēju 2012.gadā izmantoja 8 436 lauksaimnieki, tai skaitā 5 785 pieteicās uz 2.ass platību maksājumiem vides lauku ainavas uzlabošanai. Tāpat EPS ietvaros ir nodrošināta projektu elektroniska iesniegšana pasākumos „Lauku saimniecību modernizācija” un „Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai”, kuros elektroniski tika iesniegti 130 projekti, maksājumu pieprasījumu un arī atskaišu elektroniska iesniegšana 16 pasākumos.

Pasākuma „**Lauku saimniecību modernizācija**” ietvaros 2012.gadā tika izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā tikai trijos no deviņiem LAD RLP, kuros vēl bija pieejams sākotnēji pēc kvotu principa sadalītā publiskā finansējuma atlikums, proti Dienvidkurzemes, AustrumLatgales un Dienvidlatgales LAD RLP. Atbalsta pretendentu iesniegto projektu publiskais finansējums bija 253 % no šajā kārtā izsludinātā publiskā finansējuma, kas liecina par atgūšanos no ekonomiskās krīzes un uzņēmēju spēju investēt uzņēmumu attīstībā, neskatoties uz ekonomiskām problēmām. 2012.gadā tika iesniegti 549 projekti un apstiprināti 506 projekti. Lielākā daļa investīciju veiktas jaunu lauksaimniecības produktu ražošanas būvju būvniecībā (aptuveni 52 %), savukārt ražošanas pamatlīdzekļu (tehnika un iekārtas) iegādei iztērēts mazāk par pusi no kopējā investīciju apjoma (aptuveni 48 %), kas liecina par īstermiņa un ilgtermiņa investīciju sabalansētību. Lielākā daļa saimniecību, kas pieteikušās uz atbalstu, darbojas graudkopības nozarē (aptuveni 36 %) un piena lopkopības nozarē (aptuveni 28 %), daudz mazāk gaļas lopkopības nozarē (aptuveni 14 %), kā arī jaukta tipa saimniecības (laukkopība un lopkopība) – aptuveni 17 %, kas liecina par graudkopības un piena lopkopības joprojām dominējošo stāvokli Latvijas lauksaimniecībā. Kopumā no visu 12.kārtā apstiprināto projektu investīciju apjoma, lopkopības nozarē ir ieguldīti 42 %, bet augkopības nozarē 41 % publiskā finansējuma, pārējie 17 % ir ieguldīti jaukta tipa saimniecībās (augkopība/lopkopība). Diezgan būtiski atšķiras reģionālās tendences projektu rakstura ziņā – Austrumlatgalē ir daudz mazāk būvniecības projektu (31 % no kopējā ieguldījumu apjoma), salīdzinot ar tehnikas un iekārtu iegādi (69 % no kopējā ieguldījumu apjoma), nekā tas ir citos reģionos. Dienvidkurzemes un Dienvidlatgales reģionos būvniecībā ir ieguldīts lielāks investīciju apjoms (63 un 53 %), nekā tehnikas un iekārtu iegādei (37 un 47 %).

Pasākuma „**Atbalsts daļēji naturālo saimniecību pārstrukturēšanai**” ietvaros 2012.gadā tika izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā Austrumlatgales, Dienvidlatgales un Ziemeļaustrumu RLP ar pieejamo publisko finansējumu 2,9 milj.EUR. Šajā kārtā tika iesniegti 133 projekti ar publisko finansējumu 1 milj.EUR, kas ir 33 % no kārtā pieejamā publiskā finansējuma.

Izvērtējot iesniegtos projektus, tika secināts, ka to kvalitāte ir visai zema, līdz ar to tika atbalstīti tikai 85 projekti ar kopējo publisko finansējumu 0,3 milj.EUR. Par cik pasākuma divās pēdējās kārtās apstiprināto projektu apjoms ir tikai aptuveni 20 % no šajās kārtās izsludinātā finansējuma apjoma, tika secināts, ka visos trijos Latgales LAD RLP ir pārāk maz pasākuma nosacījumiem atbilstošu saimniecību, kuras var pieteikties uz atbalstu, lai būtu lietderīgi turpināt nākamo pieteikšanās kārtu izsludināšanu.

Pasākumā „**Maksājumi lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem teritorijās, kas nav kalnu teritorijas**” 2012.gadā atbalstam pieteicās 41 848 lauksaimnieki, 1 063 323ha lielā platībā. Analizējot MLA maksājumu teritoriālo dalījumu, redzams, ka pasākums ir nozīmīgs tieši ekonomiski „atpalikušāko” reģionu atbalstīšanā, jo 2/3 no kopējā atbalsta saņem salīdzinoši vājāk attīstītie reģioni – Latgale un Vidzeme. MLA atbalstīto platību īpatsvars 2010., 2011., kā arī 2012.gadā ir ~40% no lauku bloku kopējās platības.

Pasākums „**Agrovides maksājumi**” ir viens no diviem lielākajiem 2.ass pasākumiem, kura īstenošanai atvēlētais sabiedriskais finansējums ir 202 450 851 EUR, kas ir 14,6 % no LAP kopējā un 38,7 % no 2.ass sabiedriskā finansējuma. 2012.gadā LAP 2007-2013 pasākuma Agrovide ietvaros jaunas saistības uzņemt nevarēja. Atbalsta pretendenti, kuriem jau bija saistības, drīkstēja paplašināt savu saistību platību par 20 % no platības, par kuru bija uzņemtas saistības pirmajā saistību gadā. Par platības paplašinājumu, kas 2012.gadā pārsniedza 20 %, atbalstu nepiešķīra un saistības netika uzņemtas.

6.14.tabula

2012.gadā atbalstam iesniegtie pieteikumi un platības

Pasākums	Sāisnājums	Pieteikumu skaits	Platība, ha
Maksājumi lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem teritorijās, kas nav kalnu teritorijas	MLA	41 848	1 063 323
Natura 2000 maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK	NATURA	6 142	59 174
Natura 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)	NIM	1 886	29 253
Agrovides maksājumi			
Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība	BLA	3 440	184 493
Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos	BDUZ	4 386	36 457
Integrētās dārkopības ieviešana un veicināšana	IDIV	244	2 474
Rugāju lauks ziemas periodā	RLZP	1 101	59 520

Avots: LAD

Pasākumā „**Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai**” 2012.gadā Lauku atbalsta dienests izsludināja vienu (no 2008.gada jau 8.kārtu) projektu pieņemšanas kārtu – no 28.maija līdz 26.jūnijam, ar kopējo publisko finansējumu 28,4 milj.EUR. Attiecīgi sadalot aktivitātēm, kas saistītas ar kurināmā ražošanu – 2,8 milj.EUR, pārējām – 25,8 milj.EUR. Šāds sadalījums izvēlēts, lai ierobežotu iepriekšējos gados pieaugušo pieprasījumu aktivitātē, kas saistīts ar kurināmā ražošanu, lielākas atbalsta iespējas sniedzot jaunu mikrouzņēmumu izveidošanai un esošo attīstībai. 2012.gadā 8.kārtā tika iesniegti – 1 545 projekti, no kuriem apstiprināti – 481 (par kopējo attiecināmo izmaksu kopsummu 65 milj.EUR). Populārākās nozares pasākuma ietvaros ir kokapstrāde (galdniecības, gateri, mēbeļu ražošana), kurināmā ražošana, dažāda veida būvniecība, biohumusa un citu mēslošanas līdzekļu ražošana, citu dzīvnieku audzēšana (sliēkas, gliemeži).

Pasākumā „**Pamatpakalpojumi ekonomikai un iedzīvotājiem**” 2012.gadā notika viena projektu pieņemšanas kārtā. Projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā projektus varēja iesniegt tie novadi, kuri nebija izmantojuši tiem piešķirto finansējuma apjomu atlikušā finansējuma ietvaros. 17.kārtā tika apstiprināti 120 iesniegumi ar kopējo attiecināmo izmaksu summu 10,6 milj.EUR. Strauji

tuvojoties programmēšanas perioda beigām Latvijas pašvaldības aktīvi izmanto iespēju, lai varētu izmantot tām paredzēto finansējuma apmēru. 2012.gada aktivitātēs virsroku ņem ceļa seguma rekonstrukcija pašvaldībām piederošajos ceļos. Diemžēl novērota straujāka būvniecības cenu celšanās, kas liek pašvaldībām rūpīgi izvēlēties nepieciešamās būves un ceļu posmus, lai iespējami racionālāk izmantotu tām piešķirto finansējumu.

2012.gadā turpinājās LAP 4.ass „**LEADER pieejas īstenošana**” atbalsta pasākumu ieviešana ar mērķi, izmantojot LEADER pieeju, veicināt lauku iedzīvotāju iesaistīšanos vietējo problēmu risināšanā, uzlabot uz vietējām vajadzībām balstītus pārvaldības mehānismus vietējā līmenī un sniegt atbalstu vietējām attīstības iniciatīvām, kas ir saskaņotas ar LAP un iekļautas VRG izstrādātajās vietējās attīstības stratēģijās.

Atbalstu vietējās attīstības stratēģijas īstenošanai saņēma 40 vietējās rīcības grupas (vietējo organizāciju un lauku iedzīvotāju apvienība, kas darbojas noteiktā teritorijā ar iedzīvotāju skaitu robežās no 5 līdz 65 tūkstoši). Kopumā VRG darbības teritorija pārklāj 100 % no valsts teritorijas, kas atbilst atbalsta saņemšanas nosacījumiem. Vidēji viena VRG ir 1 594 km² liela teritorija ar iedzīvotāju skaitu 25 357. Vismazākā ir Baldones partnerība (8 km²), bet vislielākā ir Bauskas rajona lauku partnerība (359 km²), arī iedzīvotāju skaita ziņā vismazākā ir Baldones partnerība (5 419), bet vislielākā Bauskas rajona lauku partnerība (50 811 iedzīvotāju).

Pasākuma „**Konkurētspējas veicināšana un lauku ekonomikas dažādošana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā**” turpinājās jaunu projektu pieņemšana un 2012.gadā VRG izsludināja 69 projektu pieņemšanas kārtas. LAD izsludināja divas projektu pieņemšanas kārtas pasākumā „**Starpterritoriālā un starpvalstu sadarbība**”.

Izdarot grozījumus LAP, 2012.gadā tika veikti grozījumi arī nacionālajos normatīvajos aktos, piešķirot VRG papildu publisko finansējumu vietējo projektu īstenošanai 6,9 milj.EUR apmērā. Papildu piešķirtais publiskais finansējums tika pārdalīts 27 VRG.

2012.gadā pasākumā „**Konkurētspējas veicināšana un lauku ekonomikas dažādošana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā**” apstiprināti 764 vietējām attīstības stratēģijām atbilstoši projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 6,4 milj.EUR un realizēti pilnībā vai daļēji 1 130 projekti par kopējo publisko finansējumu 4,8 milj.EUR. 2012.gadā vērojama lielāka projektu iesniedzēju aktivitāte, ņemot vērā, ka informācija par pirmajās projektu pieņemšanas kārtās atbalstītajiem un īstenotajiem projektiem ir veicinājusi arī citus saaktivizēties un iesniegt savu projekta iesniegumu atbalsta saņemšanai, kā arī īstenotie projekti dod iespēju īstenot vietējiem iedzīvotājiem nepieciešamas un aktuālas iniciatīvas ar lielāku atbalsta intensitāti, īpaši sabiedriskajām organizācijām (NVO).

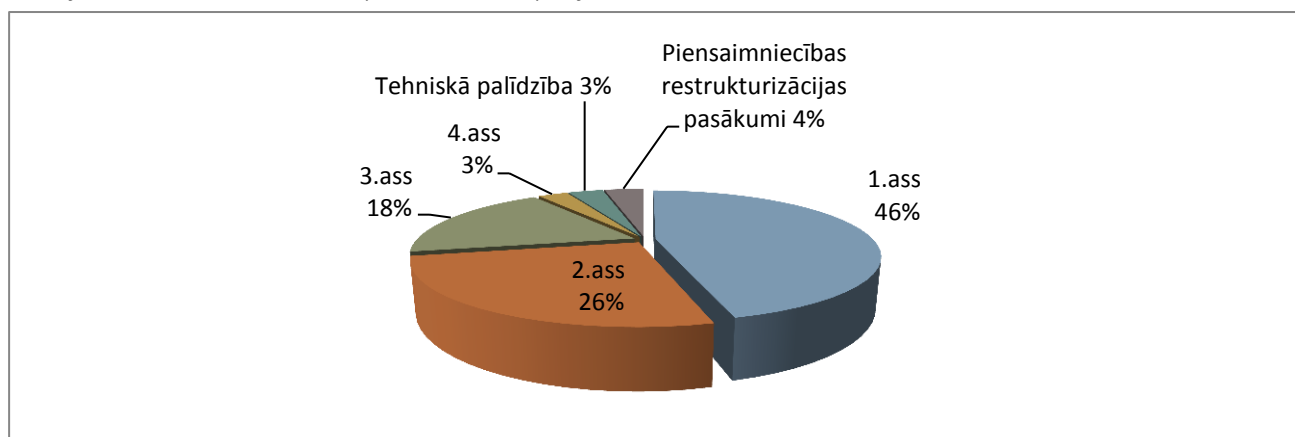
Vislielākā interese tika izrādīta aktivitātē, kurā atbalstu var saņemt sabiedrisko aktivitāšu (tajā skaitā apmācību un interešu klubu, kultūras, vides aizsardzības, sporta un cita brīvā laika pavadīšanas aktivitāšu) dažādošanai vietējiem iedzīvotājiem. Vietējiem iedzīvotājiem svarīga un nepieciešama bijusi arī aktivitāte, kurā atbalstu piešķir pakalpojumu pieejamības nodrošināšanai – jaunu pakalpojumu izveidei un esošo kvalitātes uzlabošanai un sasniedzamības nodrošināšanai.

Tomēr vietējo attīstības stratēģiju īstenošanai pieejamais publiskais finansējums bija daudz mazāks kā projektu iesniegumos pieprasītais, līdz ar to liela daļa vietējai attīstībai nozīmīgi projekti tika noraidīti finansējuma trūkuma dēļ.

2012.gadā bija vērojams progress pasākuma aktivitāšu īstenošanā, kur atbalstu var saņemt projekti, kas atbilst pasākuma „**Lauku saimniecību modernizācija**” un pasākuma „**Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana**” atbalsta saņemšanas nosacījumiem, kā arī maza apjoma investīcijām lauksaimniecības produktu ražošanai un pārstrādei (mājražotājiem).

2012.gadā tika vērtēti pirmie LEADER pasākuma „**Starpterritoriālā un starpvalstu sadarbība**” iesniegtie projekti, jo Starpvalstu sadarbības pasākums Latvijā tika uzsākts tikai 2011.gada otrajā

pusē, t.i., programmēšanas perioda otrajā pusē. Tā pieejamais publiskais finansējums līdz LAP grozījumiem finanšu plānā 2012.gadā bija 3,3 milj. EUR, šobrīd pieejamais publiskais finansējums ir 1,3 milj. EUR. Pirmā iesniegumu pieņemšanas kārtā šajā pasākumā tika izsludināta 2011.gada 21.novembrī, kurā pieejamais publiskais finansējums bija 1,4 milj. EUR. 2012.gadā tika izsludināta otrā iesniegumu pieņemšanas kārtā un otrajā pusē bija izsludināta trešā iesniegumu pieņemšanas kārtā un kopā trijās kārtās pieejamais publiskais finansējums bija izsludināts 3 milj. EUR apmērā. 2012.gadā tika iesniegti 36 projekti, apstiprināti 16 projekti ar publisko finansējumu 1,9 milj. EUR apmērā. Šobrīd īstenoti ir 2 projekti un 7 projekti ir īstenošanas procesā. Atsaukti ir 8 projekti un to atsaukšanas galvenie iemesli ir ārvalstu partneru attieksmās turpināt projekta īstenošanu, kā arī Latvijas VRG attieksmās turpināt īstenot projektu.

6.5.attēls. Latvijas LAP 2007.–2013.gadam izmaksātā finansējuma sadalījuma struktūra asu griezumā 2012.gadā
Avots: LAD

6.15.tabula

LAP 2007.–2013.gadam publiskā finansējuma maksājumi, EUR

Kods	Asis/pasākumi	2012.gadā	Kumulatīvie maksājumi
111	Arodapmācības un informācijas pasākumi		394 774
112	Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem	4 023 694	11 977 844
113	Priekšlaicīga pensionēšanās – tai skaitā pārejas posma izdevumi*	3 500 999	17 089 486
		3 500 999	17 089 486
114	Lauksaimniekiem un mežsaimniekiem paredzēto konsultāciju pakalpojumu izmantošana	-	6 470
121	Lauku saimniecību modernizācija ³	91 518 622	269 599 697
122	Mežu ekonomiskās vērtības uzlabošana	1 675 130	4 437 037
123	Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radišana	16 469 301	36 648 366
125	Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu	12 027 540	23 034 139
131	To standartu ievērošana, kas pamatojas uz Kopienas tiesību aktiem – tai skaitā pārejas posma izdevumi*		3 715 063
		-	3 715 063
141	Daļēji naturālo saimniecību pārstrukturizācija – tai skaitā pārejas posma izdevumi*	1 970 501	20 693 303
		-	12 581 841
142	Ražotāju grupas – tai skaitā pārejas posma izdevumi*	221058	1 020 492
		-	795 537
1.ass kopā		131 406 844	388 533765
212	Maksājumi par nelabvēlīgiem apstākļiem citās teritorijās (izņemot kalnu teritorijas)	34 608 145	222 958 707
213	Natura 2000 maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK	2 346 983	10 518 896

³ Ieskaitot izmaksāto finansējumu Kredītu fondam

214	Agrovīdēs maksājumi	32 562 263	144 471 225
	– tai skaitā pārejas posma izdevumi*	-	103 273
223	Lauksaimniecībā neizmantojamās zemes pirmreizējā apmežošana	2 917 923	11 694 813
224	NATURA 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)	1 560 208	5 002 771
226	Mežsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un preventīvo pasākumu ieviešana	394 226	2 104 443
2. ass kopā		74 389 747	396 750 857
312 (311)	Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai	26 130 010	66 379 631
313	Tūrisma aktivitāšu veicināšana	2 616 903	4 770 158
321	Pamatpalpojumi ekonomikai un iedzīvotājiem	24 589 304	72 250 573
323	Lauku mantojuma saglabāšana un atjaunošana	156 639	1 073 586
3. ass kopā		53 492 857	144 473 949
411/413	Vietējās attīstības stratēģiju īstenošana. Konkurētspēja/Dzīves kvalitāte un dažādošana	6 877 901	14 223 269
421	Sadarbības projektu īstenošana	52 132	52 132
431	Vietējās rīcības grupas vadīšana, prasmju apgūšana un rosināšana teritorijā, kas minēta regulas 59.pantā	902 849	2 304 210
4. ass kopā		7 832 882	16 579 611
511	Tehniskā palīdzība	9 352 330	23 116 218
Kopsumma:		276 474 659	969 474 402
	121 Lauku saimniecību modernizēšana	5 103 933	6 485 581
	123 Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana	5 411 755	5 601 608
Kopsumma:		10 515 688	12 087 189
PAVISAM KOPĀ		286 990 347	981 561 590

*Saskaņā ar regulu (EK) Nr. 1320/2006

Avots: ZM

6.6.Valsts lauku tīkls

Atbilstoši 2005.gada 20.septembra Komisijas Regulas (EK) Nr.1698/2005 68.pantam Ministru kabineta 2009.gada noteikumu Nr.573 14.punktā paredzēts, ka VLT sekretariāta pienākumus pilda LLKC, ar kuru ZM ik gadu slēdz līgumus. Ar tiem LLKC uzņemas saistības pildīt VLT sekretariāta funkcijas un īstenot VLT darba plāna aktivitātes.

VLT mērķis ir sekmēt lauku attīstībā iesaistītu organizāciju un pārvaldes iestāžu aktīvu līdzdalību LAP, līdzdarbojoties programmas ieviešanā, tādējādi veidojot vidi koordinētām darbībām lauku attīstības politikas īstenošanā un nākotnes plānošanā. LAP sekmīgai īstenošanai nepieciešams sniegt iespējami vairāk informācijas un nodrošināt pieredzes apmaiņu, lai informētu sabiedrību, potenciālos atbalsta pretendētus, kādā veidā efektīvāk izmantot pieejamos līdzekļus.

Atbilstoši Kopienas un nacionālajos tiesību aktos noteiktajam, 2012.gadā VLT Sekretariāta darbības ietvaros:

- VLT mājas lapā www.laukutikls.lv:
 - ievietoti 885 jauni raksti, 1 700 notikumi;
 - izveidota atsevišķa sadaļa KLP, kurā pamatā tiek publicētas aktualitātes VLT Darba plāna aktivitātes „Nozaru ekspertu ziņojumi” ietvaros;
 - sadaļā LEADER veiktas izmaiņas apakškategoriās, papildus izveidotas arī jaunas;
 - papildus aktualizēta sadaļa „LEADER labā prakse”, publicēti dažādi raksti un informācija par notikumiem;
 - sadaļā „Bibliotēka” tās apakšsadaļa LEADER papildināta ar dažiem materiāliem;
 - regulāri tiek aktualizēts vietējo rīcības grupu pasākumu kalendārs;
 - publicēta informācija par VRG izsludinātiem projektu konkursiem pasākumā „Teritorijas attīstības stratēģiju īstenošana” un cita aktuālā informācija;

- regulāri tiek ievietoti ar lauku attīstību saistīti notikumi – gan informatīvie, gan izglītojošie semināri.
- 2012.gada janvārī tika veikta Latvijas iedzīvotāju telefonaptauja par novadu lauku attīstības speciālistu darba novērtējumu; tika aptaujāti 837 lauku uzņēmēji no 93 Latvijas novadiem un saņemts pozitīvs sabiedrības novērtējums novadu lauku attīstības speciālistu darbam.
- Veikta speciālistu izglītības un līdzšinējās darba pieredzes analīze, kā arī apkopota un izanalizēta informācija par novadu pārvalžu atbalstu novadu lauku attīstības speciālistiem. 64% novadu lauku attīstības speciālistu ir ar augstāko izglītību, lielākā daļa jeb 66 % ir vecumā no 40 līdz 56 gadiem. Iegūtie rezultāti prezentēti reģionu vadītājiem un lauku attīstības speciālistiem, kā arī dažādās sanāksmēs Zemkopības ministrijā.
- 2012.gada 18.oktobrī VLT sekretariāta pasākumu ietvaros Zemkopības ministrijā tika rīkota tikšanās lauku uzņēmējiem un politikas veidotājiem, kuri iepazīstināja ar aktualitātēm Lauku attīstības programmas izstrādē nākamajam plānošanas periodam, lauksaimniekiem saistošajiem platību maksājumiem, kā arī ministrijas redzējumu Latvijas Lauku un lauksaimniecības politikā 2014.–2020. gadam. Pasākumā piedalījās 55 dalībnieki.
- 2012.gada 23.novembrī Amatas novada Nītaurē VLT Sekretariāta pasākumu ietvaros bioloģiskie lauksaimnieki tika informēti par aktualitātēm un jaunā plānošanas perioda iezīmēm Latvijā. Pasākumā piedalījās 95 dalībnieki.
- Polijas delegācijas – Polijas Lauksaimniecības konsultāciju centra (PODR) vadošo speciālistu vizītes laikā (29.augustā) vienojās par kopīgas darba grupas apspriedes rīkošanu, lai klātienē izrunātu jautājumus, kurus vēlas noskaidrot Zemkopības ministrijas speciālisti vizītes laikā Polijā un ko savukārt vēlas piedāvāt Polijas pārstāvji. Darba grupas rezultātā 2012.gada 10.–11.oktobrī notika Latvijas Zemkopības ministrijas, Lauku atbalsta dienesta, Lauksaimnieku NVO un LLKC pārstāvju mācību un pieredzes apmaiņas brauciens uz Poliju, kura laikā tā dalībnieki tika iepazīti ar Polijas lauksaimnieku, lauksaimniecības institūciju darbību un savstarpējo sadarbību.
- VLT sekretariāts no 2012. gada 22.oktobra līdz 2012.gada 16.novembrim ar VLT reģionālajiem lauku attīstības speciālistiem veica lauku iedzīvotāju aptauju par VLT 2012.gadā īstenotajiem pasākumiem. Aptaujā piedalījās 218 respondenti, pārstāvot visus Latvijas reģionus. Pētījuma rezultātā secināts, ka lauku iedzīvotāji augsti vērtē VLT īstenotos pasākumus. Visatzītākie pasākumi respondentu skatījumā 2012.gadā bija izglītojošie semināri, pieredzes apmaiņas braucieni, informatīvie semināri, ikmēneša informatīvais izdevums „Lauku Lapa”, novada lauku attīstības speciālistu pakalpojumu nodrošināšana un informatīvā ziņu lapa mežsaimniekiem „Čiekurs”.
- VLT Sekretariāts sadarbībā ar vietējām rīcības grupām un citām lauksaimnieku organizācijām veica lauksaimnieku un lauku nevalstisko organizāciju aptauju ar mērķi noskaidrot organizāciju vajadzības un ierosinājumus VLT 2013.gada pasākumiem. Savu viedokli puda 22 organizācijas.
- No 12.11.2012. līdz 15.11.2012. pieredzes apmaiņas vizītē LLKC bija ieradusies Krievijas lauku tūrisma amatpersonu, speciālistu un uzņēmēju delegācija. Grupas sastāvā bija 3 Krievijas Federālās tūrisma aģentūras amatpersonas, kā arī vairāki speciālisti no novadiem un apgabaliem. Piedalījās 18 cilvēki, kuri bija ieinteresēti apgūt Latvijas pieredzi lauku konsultāciju jomā un lauku tūrisma nozarē. Delegācija tikās ar zemkopības ministri L.Straujumu, kā arī dažādu Latvijas asociāciju pārstāvjiem – asociācijas „Lauku ceļotājs” prezidenti, Kempingu asociācijas prezidenti, Piļu un muižu asociācijas prezidenti, asociācijas „Mamma daba” pārstāvi.
- Noorganizēti 3 semināri vietējās rīcības grupām (VRG) par pārtikas mājražošanu Latvijas laukos, kuros piedalījās 181 dalībnieks.

- Noorganizēti 3 semināri un diskusijas VRG par tām aktuālām tēmām plānošanas periodā, kuros piedalījās 139 dalībnieki.
- Noorganizētas 3 diskusijas VRG par LEADER iniciatīvu plānošanas periodā 2014.-2020. gadam, kurās piedalījās 93 dalībnieki.
- 2012.gada 1.ceturksnī tika veikta visu Latvijas vietējo rīcības grupu aptauja par LEADER iniciatīvu plānošanas periodā no 2014.-2020.gadam, kuras mērķis bija noskaidrot VRG viedokli par to, kāda ir un kādai būtu jābūt LEADER iniciatīvai nākamajā plānošanas periodā.
- Izstrādāta un atjaunota īstenoto LEADER projektu pārklājuma karte. Karte uzskatāmi parāda to, ka VRG ir jāpārredz sava vietējās attīstības stratēģijas īstenošanas teritorija kopumā un tai ir jāspēj nodrošināt vienmērīgu projektu īstenošanu visā teritorijā, nevis projektu koncentrēšanos vienuviet, piemēram, pilsētas teritorijā.
- Sadarbībā ar biedrību „Jūrkante”, biedrību „Cēsu rajona lauku partnerība”, biedrību „Daugavpils un Ilūkstes novadu partnerība „Kaimiņi””, biedrību „SATEKA”, biedrību „Alūksnes lauku partnerība” sagatavota programma igauņu delegācijai (Zemkopības ministrijas, pašvaldību, vietējo rīcības grupu pārstāvji), lai apskatītu Lauku attīstības programmas 4. un 3. ass projektus Latvijā. Igauņu pārstāvju viesojās Latvijā 18.09. un 20.-21.09.
- Sniegts atbalsts sadarbības partneru ārvalstīs meklēšanā VRG.
- Noorganizēta diskusija Rēzeknē „Lauku uzņēmējdarbības problēmas un attīstības izaicinājumi Latgales reģionā”, kurā piedalījās 32 dalībnieki. Secinājumi pēc diskusijas: lielākās problēmas rada finanšu trūkums jaunu uzņēmumu izveidei un saimniekošanas uzsākšanai. Ļoti pozitīvi un noderīgi jauniem lauksaimniekiem vērtējamā programma „Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem”. Īpaši noderīgi ir iesaistīt projektu sagatavošanā un plānošanā pašus jaunus lauksaimniekus, ko iepriekšēja gada decembrī darīja konsultanti, jo tas jaunajiem uzņēmējiem rada daudz lielāku izpratni par uzņēmējdarbību un liek aizdomāties par darāmo daudz nopietnāk. Katram saimniekam nepieciešama individuāla pieeja, līdz ar to projektu pieņemšanas kārtas, kas ilgst divus mēnešus (kopā ar izsludināšanas termiņu) ir pārāk īsas, lai visi jaunie saimnieki spētu iedzīvināties dzīvotspējas jautājumos.
- Noorganizētas 4 diskusijas reģionos par lauku uzņēmējdarbības veicināšanas iespējām 2012.gadā (13.aprīlī Koknesē (18 dalībnieki); 17.aprīlī Priekule (35 dalībnieki); 26.aprīlī Preiļos (25 dalībnieki); 27.aprīlī Saldū (27 dalībnieki)). Ierosinājums, kas izskanēja diskusijās un ko VLT Sekretariāts ir apņēmis sākt īstenot nākamajā ceturksnī – ES valstu labās pieredzes piemēru tulkošana un publicēšana mājas lapā un Lauku lapā. Kā arī tika runāts par novadu lauku attīstības speciālistu darbības virziena iezīmēšanu un kvalitātes celšanu, lai veicinātu uzņēmējdarbības attīstību reģionos.
- VLT Sekretariāta rīkots starptautiskais seminārs „Dzīvnieku labturības uzlabošana: praktiska pieeja” rīkots sadarbībā ar DG SANCO, Eiropas Vetārstu federāciju un Latvijas Zemkopības ministriju. Pasākumā piedalījās 41 dalībnieks.
- VLT Sekretariāts 2012.gada 31.maijā organizēja preses dienu Zemkopības ministrijā „Aktualitātes Latvijas lauksaimniecībā, zivsaimniecībā un mežsaimniecībā 2012.gadā. Sekmīga informācijas apmaiņa starp Zemkopības ministriju un tās institūcijām ar Latvijas reģionālo presi”, piedalījās 11 reģionālās preses pārstāvji.
- Noorganizēta 1 Valsts Sekretāru sanāksme par Latvijas Lauku attīstības politiku nākotni.
- Noorganizēta 1 sanāksme – diskusija 9 horizontālo un 20 nozaru organizāciju pārstāvjiem, kurā piedalījās 19 dalībnieki.
- Sagatavota statistika par VLT īstenotajiem pasākumiem Eiropas tīklam lauku attīstībai (ENRD).
- VLT pārstāvji piedalījušies dažādos starptautiskos Lauku tīkla un tā darbību veicinošos pasākumos: 3 ENRD sanāksmēs Grieķijā, Somijā un Kiprā; ENRD seminārā „Finanšu instrumenti” Beļģijā; Ziemeļeiropas un Baltijas valstu Lauku tīklu sanāksmē Zviedrijā; 2 ENRD Koordinācijas komitejas sanāksmēs Beļģijā; ENRD LEADER apakškomitejā Beļģijā; 2 ENRD

fokusa grupas „Zināšanu pārnese un inovācijas” sanāksmēs; ENRD pasākumā VRG Beļģijā; konferencē „Eiropas inovāciju partnerība un lauksaimniecības produktivitāte un ilgtspēja – prioritātes un īstenošanas mehānismi” Beļģijā; sanāksmē par Eiropas Inovāciju tīklu nākotni Beļģijā; Lietuvas Lauku tīkla seminārā „Lauku attīstības programmu kombinēto efektu palielināšana ES Baltijas jūras reģionā”; seminārā Lietuvā par ES Baltijas jūras reģiona stratēģijas nākotni; Zviedrijas Lauku parlamentā un Baltijas jūras stratēģijas pilotprojekta „Ilgtspējīga lauku attīstība” uzsākšanas sanāksmē Zviedrijā; Baltijas jūras stratēģijas pilotprojekta „Ilgtspējīga lauku attīstība” sanāksmē Zviedrijā; pieredzes apmaiņas braucienā uz Zviedriju; EK stendā izstādē Rīga Food 2012; seminārā „Sieviete lauku apvidos, vietējais produkts un īsās pārtikas ķēdes – praktiskā pieredze, stratēģiskās perspektīvas” Eisenburgā, Austrijā, u.c.

- Līdzdalība 01.-02.11. Madonas; 05.-06.12 Krāslavas; 26.10.2012. Kuldīgas; 09.11.2012. Saulaines reģionālās konferences kvalitatīvas norises nodrošināšanā VLT aktivitāšu ietvaros.

VLT Rīcības programmas 2009.-2013.gadam darba plāna 2012.gadam ietvaros īstenotas šādas aktivitātes:

- Programmas ietvaros 2012.gadā darbs notika ar 590 klientiem, no kuriem liela daļa (76% jeb 447 klienti) sākotnēji bija privātpersonas, kuras plānoja uzsākt savu saimniecisko darbību, bet lielākā daļa no šīm privātpersonām jau ar konsultantu palīdzību ir izvēlējušās sev izdevīgāko un ērtāko saimnieciskās darbības formu un nodibinājuši savus uzņēmumus.
- Sagatavoti un LAD iesniegti 65 projektu pieteikumi.
- Aktivitātē „Informatīvu un izglītojošu semināru organizēšana visā Latvijā” gada laikā noorganizēti 437 informatīvie semināri, kuros apmeklējuši 11 084 klausītāji, kā arī īstenots 161 izglītojošs seminārs, kuros piedalījās 4 257 klausītāji.
- 2012.gadā aktivitātē „Informatīvie pasākumi jauniešiem un skolēniem par mežu un meža apsaimniekošanu” notikušas 95 nodarbības, kurās piedalījās 3 307 dalībnieki.
- Aktivitātē „Kapacitātes celšana ZM pakļautībā esošajām iestādēm un uzņēmumiem” gada laikā tika noorganizēti 323 kvalifikācijas celšanas pasākumi, kuros apmeklēja 3 874 klausītāji.
- Aktivitātē „Ziņu lapu sagatavošana” sagatavota informācija publicēšanai, izdota, pavairota un izplatīta Lauku Lapa katru mēnesi (12 izdevumi gadā); sagatavotas 17,1 autorloksnes; izdrukāts un pavairots kopā 74 400 eksemplāros (6 200 eksemplāri mēnesī); katru mēnesi izdevums ievietots interneta mājas lapā, kur tas pieejams visiem interesentiem.
- Kopš 2012.gada februāra katru nedēļu tiek izdota Lauku e-Lapa.
- 2012.gadā kopumā sagatavotas 6 autorloksnes un izdoti, izplatīti 3 informatīvie izdevumi *Čiekurs*, katrs pavairots 12 000 eksemplāros, kopā gadā – 36 000 eksemplāros. Tāpat sagatavoti 3 *Čiekura* pielikumi – Ziņu lapas un iknedēļas E-Čiekurs kopā ar *Lauku Lapas* elektronisko versiju.
- 2012.gadā īstenoti 37 pieredzes apmaiņas braucieni Latvijā, kuros piedalījās 1 297 dalībnieki. Pieredzes apmaiņas braucienu mērķis ir iepazīties un gūt vērtīgu pieredzi, zināšanas kādā no dalībniekiem aktuālām jomām, kā arī, lai rastu iedvesmu un reizēm arī pārlicību savam izvēlētajam darbības virzienam.
- 2012.gada tika organizēts tikai viens mācību un pieredzes apmaiņas brauciens uz Eiropas valstīm. Brauciena tēmu un valsti, kuru apmeklēs, kā arī dalībniekus noteica ZM. Mācību un pieredzes apmaiņas brauciens tika organizēts uz Poliju, lai iepazītos ar šīs valsts lauksaimnieku un lauksaimniecības institūciju darbību, nodokļiem attiecībā uz lauksaimniecību un savstarpējo sadarbību Belostokas vojevodistē. Piedalījušies 18 dalībnieki.
- Aktivitātē „Atbalsts lauku jauniešiem uzņēmējdarbības veicināšanai” 2012.gadā tika īstenota 10 LLKC reģionālajās nodaļās – Ogrē, Krāslavā, Rēzeknē, Jelgavā, Cēsīs, Tukumā, Saldū, Balvos, Alūksnē un Limbažos. Noorganizētas informatīvās dienas visās 10 teritorijās, piedalījās 170 jaunieši. Noorganizētas 4 dienu mācības visās 10 teritorijās, kurās kopā piedalījās 91 jaunieši.

- Jauniešiem tika dota iespēja piedalīties biznesa plānu/projektu Konkursā „Laukiem Būt!“. Kopā tika iesniegti 35 jauniešu biznesa plāni/projekti, kuri tika vērtēti katrā reģionā. Pēc vērtēšanas tālāk tika izvirzītas 10 idejas, kas tika prezentētas Ozolniekos.
- Aktivitātes „Tālmācības (e-apmācības) programmu uzturēšana, atjaunošana” ietvaros tika koordinētas trīs tālmācības (e-apmācības) programmas: Uzņēmējdarbības uzsākšana un attīstīšana (12 432 apmeklējumi), LEADER (3 860 apmeklējumi), Lauksaimniecības pamati (15 296 apmeklējumi).
- Aktivitātes „Mācību prakšu saimniecību tīkla uzturēšana” rezultatīvie radītāji: 363 praktikanti, t.sk. 355 Latvijas Lauksaimniecības universitātes Lauksaimniecības un Veterinārmedicīnas fakultāšu studenti un 8 praktikanti moderno tehnoloģiju saimniecībās.
- Pieteikšanās dalībai aktivitātē „Savstarpējās atbilstības atbalsta nodrošināšana” tika izsludināta LLKC mājas lapā. Dalību aktivitātē pieteica 298 saimniecības, kuru pieteikumu anketas tika izvērtētas saskaņā ar to atbilstību vadlīnijās noteiktajiem kritērijiem. Aktivitātes ietvaros tika apsekotas 295 saimniecības, t.sk. 96 augkopības un 199 jaukta tipa saimniecības. Būtiskākais konstatējums, ka tikai 11% saimniecību tiek ievērotas visas prasības.
- Lai novērtētu pasākuma „Savstarpējās atbilstības atbalsta nodrošināšana” lietderību un saimniecību apsekotāju darbu, aptaujāti 10% vai 29 jaukta tipa saimniecības. Rezultātā noskaidrots, ka lielākā daļa no atzinīgi novērtē šīs aktivitātes lietderību.
- Veikti demonstrējumi augkopībā un lopkopībā 6 galvenās tēmās: Jaundzimušo teļu audzēšanas metožu salīdzinājums; Šarolē šķirnes teļu piebarošanas efektivitāte periodā līdz atšķiršanai, gaļas kvalitātes izvērtējums; Digestāta pielietošana laukaugu mēslošanā; Tauriņziežu audzēšanas tehnoloģiju efektivitāte un pēcietekmes novērtējums; Kartupeļu šķirņu salīdzinājums bioloģiskā lauksaimniecības sistēmā; Agrovides pasākumu nodrošināšana intensīvi ražojošā saimniecībā.
- Demonstrējumos iegūtie rezultāti apkopoti izdevumā „Demonstrējumi augkopībā un lopkopībā 2012”, Ozolnieki, - 63 lpp. Izdevumā bez demonstrējumos iegūtajiem rezultātiem apkopota arī meteoroloģiskā informācija par demonstrējumu ierīkošanas vietām, kā arī demonstrējumu zinātnisko vadītāju raksti par tēmas aktualitāti.
- 12.12.2012. noorganizēts demonstrējumu rezultātu noslēguma seminārs, kur ar katra demonstrējuma rezultātiem iepazīstināti interesenti augkopības un lopkopības sadaļās. Seminārā piedalījās gan Zemkopības ministrijas, gan nevalstisko organizāciju pārstāvji, gan lauksaimnieki, gan konsultanti: augkopībā – 31 dalībnieks, lopkopībā 30 dalībnieki.
- Aktivitātes „Medību iecirkņu apsaimniekošanas, t.sk. savvaļas dzīvnieku optimālais populācijas uzturēšanas, metodikas izveide un pilotplāna izstrāde” ietvaros tika izveidota darba grupa un izstrādāts viens medību iecirkņu apsaimniekošanas plāna pilotprojekts. Pilotplāna izstrādes laikā sagatavoti priekšlikumi turpmākai medību saimniecības organizēšanai konkrētajā teritorijā, kā arī rekomendācijas un priekšlikumi, kas aktuāli arī citos Latvijas reģionos.
- Aktivitātes „Nozaru ekspertu ziņojumi” ietvaros tika veikta ES lauksaimniecības un lauku attīstības lietu biroja darbības nodrošināšana un 3 KLP ekspertu darbības nodrošināšana. Reģionu lauksaimnieku apvienību (RLA) diskusijas tika organizētas sadarbībā ar biedrībām „Latvijas Zemnieku federācija” (LZF), „Zemnieku saeima” (ZSA) un „Lauksaimnieku apvienība”, kuras koordinē reģionālo lauksaimnieku biedrību darbību aktivitātes īstenošanā. Kopumā 17 RLA rīkotajās diskusijās piedalījās 284 dalībnieki. No Horizontālām organizācijām un Nacionālo nozaru organizācijām kopā saņemti 27 nozares ziņojumi. 2012.gada 23.oktobrī notika sagatavoto ziņojumu prezentēšana. Pasākums kopumā pulcēja ap 80 dalībniekiem, kuri bija sanākuši prezentēt savus, kā arī klausīties citu ziņojumus.
- 2012.gada 28.jūnijā viesnīcā „Maritim Park Hotel Rīga” norisinājās VLT sadarbībā ar ENRD kontaktpunktu rīkota starptautiska konference „*Facilitating access to finance for rural micro-enterprises*”. Pasākumu apmeklēja 50 dalībnieki no 11 dažādām valstīm.

- Aktivitātes „Pētījumi lauku telpas ilgtermiņa stratēģijai” ietvaros tika prezentēti un diskutēti 2011.gadā veiktā pētījuma „Latvijas lauku telpas attīstība un tās iespējamie nākotnes scenāriji” rezultāti, kā arī noorganizēta 1 diskusija ar politikas veidotājiem par lauku telpas attīstību un līdzdalība 1 diskusijas organizēšanā un dalība tajā par lauku un pilsētu mijiedarbību.
- Aktivitāšu „Interneta rīka par ES atbalsta pieejamības noteikšanu konkrētai saimniecībai uzturēšana” un „Interneta rīks par ekonomiski pamatotu meža apsaimniekošanas plānošanu, t.sk. par ES un valsts atbalsta pieejamību meža apsaimniekošanā” ietvaros veikta interneta rīka uzturēšana un atjaunošana.
- Aktivitātes „Lopkopības ražošanas ekonomiskās efektivitātes paaugstināšanas pasākumi lauku saimniecībās” ietvaros izstrādāts biogāzes ražošanas investīciju atmaksāšanās novērtēšanas finanšu modelis. Veikta cūkkopības saimniecībās iegūstamās biogāzes ražošanas tehnoloģiju piedāvājumu izpēte Latvijas tirgū. Darba gaitā izvērtētas to priekšrocības un trūkumi. Uzsākta Latvijas cūkkopības saimniecību anketēšana, lai noskaidrotu iespējamo ražojamo biomasas resursu un novērtētu pašas cūkkopības ražošanas energovajadzības un izmaksas gada griezumā. Pēc biogāzes ražošanas tehnoloģiju piedāvātāju sniegtās informācijas gatavots finanšu atdeves novērtēšanas modelis. Izpētes rezultāti lekcijas veidā atspoguļoti VLT sadarbībā ar Latvijas cūku audzētāju asociāciju rīkotajā starptautiskajā zinātniskajā forumā „Cūkkopības nozares iespējas un izaicinājumi 2020” 2012.gada 30.novembrī, kurā piedalījās 84 dalībnieki. Tika iegādāti 70 vaislas teķu pēcnācēji un 42 jēri, veikta teķu veterinārā apstrāde un uzraudzība un jēru nobarošana un liemeņu analīze. Apsekoti, novērtēti un iegādāti 16 nobarojamie vīriešu kārtas gaļas liellopi. Veikta liellopu veterinārā apkope.
- Aktivitātes „Reģionālo konferenču organizēšana” ietvaros 2012.gada 4.ceturksnī tika noorganizētas 4 Zemkopības ministrijas un tās padotībā esošo institūciju informatīvās reģionālas konferences „Esi informēts un ražo laukos” – Kuldīgā, Madonā, Saulainē un Krāslavā. Konferencēs piedalījās kopā 754 dalībnieki (Kuldīgā – 157, Madonā – 237, Saulainē – 160, Krāslavā – 200). Katru konferenci varēja vērot tiešraidē internetā VLT mājas lapā (katrā konferencē vidēji 120 pieslēgumi).
- Aktivitātes „Atbalsts lauksaimniecības izstādēm un konkursiem, un lauksaimniecības un lauku attīstības projektu konkursu organizēšana” ietvaros VLT piedalījās pasākumā „Traktordiena 2012” organizēšanā, konkursa „Sējējs – 2012” organizēšanā, 5.Vislatvijas Zirgu dienu organizēšanā, 18.Ražas pateicības svētku oficiālajā programmā Magdeburgā, Vācijā.

Aktivitātes „Līdzdalība tematisko konferenču organizēšanā” ietvaros VLT ir līdzdarbojies 9 konferenču organizēšanā, kurās kopā piedalījās 804 dalībnieki. Konferenču tēmas: „Zinātne Latvijas lauksaimniecības nākotnei: pārtika, lopbarība, šķiedra un enerģija”, „Latvijas-Lietuvas pārrobežu konference par kopējo lauksaimniecības politiku „KLP nevienlīdzība – sekas un iespējas””, „Par Nagojas Kualalumpurā papildprotokola ieviešanu par atbildības noteikšanu un zaudējumu atlīdzināšanu ĢMO jomā”, „Stādu audzēšanas iespējas Latvijā”, „Situācija Latvijas laukos un lauksaimniecībā”, „Jauniešu iespējas Latvijas laukos”, starptautiskā konference „Jēru gaļas ražošana”, starptautiskā konference „Baltijas valstu sieviešu ieguldījums lauku ekonomikā un sociālā attīstība pēdējo desmit gadu laikā” un „Lauksaimniecība – pārtika – patērētājs”.

7. Ārējā tirdzniecība

7.1. Starptautiskās tirdzniecības līgumi

Eiropas Savienība tirdzniecības attiecības ar trešajām valstīm veido saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 207.pantu.

Tirdzniecības politika ir ES ekskluzīvā kompetence, kas nozīmē, ka ES un nevis individuālās dalībvalstis var izdot likumdošanas aktus jautājumos par tirdzniecību ar trešajām valstīm un noslēgt starptautiskos tirdzniecības līgumus. Sarunu vešanu ar trešajām valstīm visas ES vārdā veic Eiropas Komisija (EK), tomēr dara to konsultējoties ar dalībvalstīm, kā arī ciešā sadarbībā ar Padomi un Eiropas Parlamentu, kas pēc sarunu noslēgšanas apstiprina panākto vienošanos.

ES (tostarp Latvijas) tirdzniecības attiecības ar citām valstīm un valstu grupām ir balstītas uz:

- 1) daudzpusējiem līgumiem, kas noslēgti Pasaules Tirdzniecības organizācijas (turpmāk - PTO) ietvaros;
- 2) divpusējiem tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības līgumiem;
- 3) vienpusēji ES piemērojamiem tirdzniecības pasākumiem.

2012.gadā lielākās izmaiņas un intensīvākais darbs ir noritējis attiecībā uz ES divpusējās tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības jomu, savukārt daudz mazāks progress skāra pārējos divus ES starptautiskās tirdzniecības attiecību aspektus (daudzpusējās starptautiskās tirdzniecības politikas liberalizēšana un vienpusēji ES piemērojamie tirdzniecības pasākumi).

Daudzpusējā tirdzniecības politika

Daudzpusējā starptautiskā tirdzniecības politika tiek veidota PTO ietvaros, un kopš tās izveidošanas 1994.gadā PTO dalībvalstis nepārtraukti turpina darbu pie starptautiskās tirdzniecības liberalizēšanas un ar to saistīto jautājumu reformēšanas.

Vēl joprojām turpinās 2001.gadā sāktās sarunas Dohas attīstības programmas (turpmāk - DDA) ietvaros, lai panāktu politiku reformu kopumā divdesmit sarunu jomās. Reformas process skar arī 1995.gada 1.janvārī spēkā stājušos PTO Lauksaimniecības līgumu, kas radīja ietvaru ilgstošām lauksaimniecības tirdzniecības un iekšējās politikas reformām, kā arī stiprināja lauksaimniecības preču tirdzniecību regulējošos nosacījumus, sekmējot uz tirgu orientētu un prognozējamu tirdzniecību, kurā ir samazināta arī tirgu kropļojošo iekšējo atbalstu ietekme.

Nemot vērā to, ka 2008.gadā par PTO DDA sarunām valstis nespēja pārvarēt viedokļu pretrunas un vienošanās netika panākta, 2011.gada decembrī notikušajā 8. PTO Ministru konferencē tika nolemts, ka tiks mēģināts sekmēt sarunas par tiem jautājumiem, par kuriem progresu un pagaidu vai galīgu vienošanos ir iespējams panākt ātrāk nekā par visu PTO DDA jautājumu paku kopā.

Kaut arī vadošās attīstītās un jaunattīstības valstis apliecinājušas politisko gatavību aktīvai un konstruktīvai sadarbībai, tomēr 2012.gadā nav noticis nozīmīgs progress, tai skaitā, arī attiecībā uz Lauksaimniecības politiku reformu (Tirgus piekļuve, Iekšējais atbalsts un Eksporta konkurence). 2012.gada nogalē sakās tehnisks sagatavošanās darbs pie 2013.gada decembrī notiekošās 9. PTO Ministru konferences darba kārtības. Vairākas jaunattīstības valstis (šo valstu bloki) izstrādāja priekšlikumus par dažādiem jaunattīstības valstu interesējošiem jautājumiem, par kuriem vēlas panākt vienošanos 9. PTO Ministru konferences laikā.

2012.gadā noritēja vairākas sarunas par jaunu dalībvalstu uzņemšanu PTO (ar Kazahstānu, Serbiju, Bosniju un Hercegovinu, Jemenu, Afganistānu, Etiopiju, Libēriju, Alžīriju, Seišelu salām, Bahamām). Kā vienu no Latvijai nozīmīgākajām var minēt Kazahstānas iestāšanās PTO sarunas. 2012.gadā vien notika četras darba grupas sanāksmes. Kaut arī Kazahstāna ir paveikusi daudz, lai tā

iestātos PTO, ir palikuši vairāki atvērti jautājumi, kuri ir jāatrisina pirms Kazahstāna kļūst par pilntiesīgu PTO locekli. Viens no būtiskākajiem jautājumiem, kas jāatrisina, ir Kazahstānas PTO saistību samērošana ar tās saistībām Krievijas, Kazahstānas un Baltkrievijas Muitas ūnijā (turpmāk - Muitas ūnija). Mērķis ir panākt tādu risinājumu, lai Kazahstānas PTO saistības nebūtu pretrunā ar tās saistībām Muitas ūnijā kā importa tarifu atcelšanas jomā, tā arī fitosanitāro un sanitāro pasākumu, tirdzniecības mehānismu u.c. jomās.

Divpusējā tirdzniecības politika

Divpusējie tirdzniecības līgumi ir paredzēti, lai radītu labākas tirdzniecības iespējas, piemēram, atvērt jaunus tirgus precēm un pakalpojumiem, palielināt investīciju iespējas un to aizsardzību, likvidēt vai būtiski mazināt muitas nodokļus, noteikt kopīgus noteikumus par tehniskiem standartiem un sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem un paredzēt prasības citām ar tirdzniecību saistītām jomām.

ES lielu uzmanību pievērš divpusējo attiecību stiprināšanai ar dažādiem tirdzniecības partneriem un divpusējo tirdzniecības līgumu sarunu ambīciju līmenis ir atkarīgs no tirdzniecības partnera attīstības līmeņa un tā vajadzībām un iespējām. Brīvās tirdzniecības līgumi ar attīstītajām valstīm un jaunajām tirgus ekonomikas valstīm ir ekonomiski orientēti un balstās uz savstarpēju tirgus atvēršanu, bet ekonomisko partnerattiecību līgumu, piemēram, ar tādām jaunattīstības valstīm kā Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstīm, mērķis ir atbalstīt šo valstu (reģionu) attīstību.

Pašreiz ES divpusējās tirdzniecības līgumi ir spēkā ar 36 pasaules valstīm – Meksika, Čīle, Peru, Maroka, Alžīrija, Tunisija, Ēģipte, Jordāna, Izraēla, Palestīna, Libāna, Sīrija, Maķedonija, Albānija, Serbija, Melnkalne, Bosnija un Hercegovina, Šveice, Singapūra, Dienvidkoreja un 16 Karību jūras reģionu valstis (Antigva, Barbuda, Beliza, Bahamu salas, Barbadosa, Dominika, Dominikānas Republika, Grenāda, Gajana, Haiti, Jamaika, Sentkitsa un Nevisa, Sentlūsija, Sentvinsenta un Grenadīnas, Trinidāda un Tobāgo, Surinama). Turklāt, ES ar Norvēģiju, Islandi un Lihtenšteinu ir nodibinājusi Eiropas Ekonomikas zonu, savukārt ar Andoru, Monako, Sanmarīno un Turciju - Muitas savienību.

2012.gada 1.jūlijā stājās spēkā brīvās tirdzniecības līgums starp ES un **Dienvidkoreju**, kas ir pirmais jaunās paaudzes brīvās tirdzniecības līgums.

Papildus, 2012.gadā ES noslēdza divus brīvās tirdzniecības līgumus, kas vēl nav stājušies spēkā. Divpusējās tirdzniecības līgums ar **Peru** un **Kolumbiju** tika parakstīts 2012.gada 26.jūnijā. ES procedūras, kas ļautu līguma pagaidu piemērošanu, varētu tikt pabeigtas līdz 2013.gada sākumam. Asociācijas nolīgums starp ES un **Centrālamerikas valstīm** (Kostarika, Salvadora, Gvatemala, Honduras, Nikaragva un Panama) tika parakstīts 2012.gada 29.jūnijā. Papildus brīvās tirdzniecības sniegtajām priekšrocībām, vienošanās ir paredzēta arī, lai veicinātu reģionālo ekonomisko integrāciju Centrālamerikā. Pēc ratifikācijas šie līgumi abām pusēm pavērs tirgus iespējas, palīdzēs izveidot stabilu uzņēmējdarbības un investīciju vidi.

2012.gadā ES turpināja vairākas esošās vai uzsāka jaunas sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem ar 89 pasaules valstīm (no kurām 60 valstis ir Āfrikas, Karību un Klusā okeāna reģionu valstis) un tuvākajā nākotnē tiek plānots uzsākt sarunas ar vēl 6 trešajām valstīm (7.1.tabula).

ES notiekošās un plānotās sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem

Notiekošās vai uzsāktās ES sarunas par preferenciālās tirdzniecības līgumiem (t.sk., sarunas ir noslēgtas, bet līgumi vēl nav parakstīti):	Plānotās ES sarunas par preferenciālās tirdzniecības līgumiem:	
Kanāda Indija Malaizija Brazīlija Argentīna Urugvaja Paragvaja Saūda Arābija Kuveita Katara Apvienotie Arābu Emirāti Omāna Bahreina Lībija Vjetnama Moldova	Armēnija Gruzija ASV Taizeme Japāna Ukraina Kolumbija Panama Kostarika Salvadora Gvatemala Nikaragva Honduras Āfrikas, Karību un Klusā okeāna reģiona valstis ⁴	Azerbaidžāna Indonēzija Filipīnas Ekvadora Bolīvija Bruneja

Avots: ZM

Starp ES un **Amerikas Savienotajām Valstīm** 2012.gadā tika uzsāktas sarunas par tirdzniecības attiecību intensificēšanu ar mērķi nākotnē noslēgt brīvās tirdzniecības līgumu. Ir paredzēts, ka sarunas aptvers plašu sadarbības sfēru loku – sākot no muitas nodokļu savstarpējās atcelšanas, sadarbības muitas jomā un beidzot ar ne-tarifu tirdzniecības barjeru likvidēšanu, investīciju (aizsardzības) jautājumiem, pakalpojumiem u.c. Paredzams, ka 2013.gada pirmajā pusē ES dalībvalstis vienosies par sarunu mandātu EK, lai tā varētu uzsākt sarunas ar ASV 2013.gada laikā. Var paredzēt, ka sarunas un vienošanās panākšana nebūs viegla, jo būs jāatrisina virkne sarežģītu jautājumu (piemēram, valsts iepirkumi, tirgus piekļuve lauksaimniecības produktiem), kas joprojām kavē tirdzniecību starp visattīstītākajiem ekonomiskajiem blokiem pasaulē.

Neskatoties uz prognozēm ES un **Kanādas** Visaptverošo ekonomikas un tirdzniecības līgumu noslēgt 2012.gada laikā, tomēr vēl 2012.gada nogalē tika meklēti risinājumi atsevišķiem atvērtajiem jautājumiem, par kuriem līdz šim puses nespēja vienoties, piemēram, attiecībā uz pakalpojumu tirdzniecības un ieguldījumu jautājumiem, valsts iepirkuma nosacījumiem, preču izcelsmes noteikumiem un Kanādas lauksaimniecības preču tirgus pieejamību. Mērķis ir sarunas pabeigt 2013.gadā.

2012.gada novembrī dalībvalstis apstiprināja mandātu sarunu uzsākšanai starp ES un **Japānu** par brīvās tirdzniecības līgumu. EK tika dots plašs mandāts un tā var vest sarunas ar Japānu par tādiem jautājumiem kā preču un pakalpojumu tirgus pieejamība, ne-tarifu barjeras, izcelsmes noteikumi, muitas jautājumi, sanitārie un fitosanitārie pasākumi, investīciju (aizsardzības) jautājumi, publiskie iepirkumi, intelektuālā īpašuma tiesības, e-komercija, uzņēmējdarbības vides regulējums. ES-Japānas brīvās tirdzniecības līguma sarunu 1.kārta notiks 2013.gada aprīlī.

⁴ *Botsvāna, Kamerūna, Kotdivuāra, Fidži, Kuka salas, Kiribati, Lesoto, Svazilenda, Madagaskara, Maurīcija, Mozambika, Māršala salas, Mikronēzija, Nauru, Samoa, Zālamana salas, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Angola, Namībija, Komoru salas, Džibutija, Eritreja, Etiopija, Malāvija, Sudāna, Zambija, Burundi, Kenija, Ruanda, Uganda, Tanzānija, C-Āfrikas Republika, Čada, Kongo, Kongo Demogrāfiskā Republika, Ekvatoriālā Gvineja, Gabona, Santome un Prinsipi, Benina, Burkinafaso, Kaboverde, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja-Bisava, Libērija, Mali, Maurītānija, Nigēra, Nigērija, D-Āfrika, Seišelu salas, Zimbabve, Zambija, Papua-Jaungvineja, Senegāla, Sjerraleone, Togo*

2012.gada pavasarī tika uzsāktas izpētes sarunas ar vairākām **Vidusjūras reģiona valstīm - Ēģipti, Jordāniju, Tunisiju un Maroku** par padziļinātas un visaptverošas brīvās tirdzniecības telpas izveidi. Ņemot vērā sarežģīto politisko situāciju šajā reģionā, 2012.gada novembrī tika nolemts, ka ES sarunas par padziļinātas un visaptverošas brīvās tirdzniecības telpas izveidi vispirms tiks uzsāktas ar Maroku. Šo sarunu mērķis ir atjaunot un aktualizēt 2000.gadā noslēgto Marokas un ES Asociācijas līgumu, kurš ir pamats abu valstu tirdzniecībai. Sarunās ir plānots skart ne tikai tirdzniecību, bet arī jomas, par kurām diskusijas līdz šim nav notikušas, piemēram, investīciju aizsardzība un konkurences nosacījumi. 2012.gada nogalē notika sagatavošanās priekšdarbi, lai 2013.gada pirmajā pusē ES un Maroka oficiāli uzsāktu sarunas.

Attiecībā uz ES un **Merkosūras valstu (Argentīna, Brazīlija, Paragvaja un Urugvaja)** sarunām par visaptverošu brīvās tirdzniecības līgumu, kura mērķis ir ne tikai liberalizēt savstarpējo tirdzniecību, bet arī regulēt attiecības citās sadarbības jomās, piemēram, valsts iepirkumi, tirdzniecības tehniskās barjeras, intelektuālā īpašuma tiesības, tirdzniecības veicināšana u.c., 2012.gadā būtisks progress nenotika, jo tika gaidīti atjaunoti pušu tirgus pieejas piedāvājumi, kas kalpotu kā stimuls turpmākajām sarunām.

2012.gadā intensīvs darbs dažāda līmeņa sanāksmēs tiks turpināts attiecībā uz ES un **Indijas** brīvās tirdzniecības telpas izveidi. Starp atvērtajiem jautājumiem, par kuriem pusēm vēl ir jāvienojas, ir tirgus piekļuve precēm, valsts iepirkumu regulējums un pakalpojumi. Diemžēl dažādu politisku un tehnisku iemeslu dēļ 2012.gadā būtisks progress darbā pie brīvā tirgus līguma noslēgšanas netika panākts.

Singapūra ir viena no **Dienvidausturumu Āzijas valstu asociācijas (ASEAN)** valstīm, ar kuru ES arī veic sarunas par brīvās tirdzniecības līguma noslēgšanu. Kopš 2010.gada notika vienpadsmit sarunu raundi starp ES un Singapūru un 2012.gadā turpinājās tehnisks darbs, jo īpaši attiecībā uz pakalpojumu jomu, ar mērķi sarunas drīzumā pabeigt. Papildus Singapūrai ES pašreiz veic sarunas par brīvās tirdzniecības līgumu arī ar **Vjetnamu un Malaiziju**. Ar šīm divām valstīm sarunas par brīvās tirdzniecības līguma noslēgšanu norisinās konstruktīvi un regulāri tiek rīkotas sarunu kārtas. Kaut arī vēl ir atlikuši vairāki atvērtie jautājumi, par ko pusēm jāvienojas, var prognozēt, ka pie tik raita sarunu procesa, līgumus varētu noslēgt tuvāko divu gadu laikā. ES ir gatava uzsākt brīvās tirdzniecības līguma sarunas arī ar pārējām ASEAN valstīm un rezultātā cer izveidot brīvās tirdzniecības telpu ar ASEAN valstīm kā vienotu reģionu.

2011.gada decembrī ES uzsāka sarunas ar **Moldovu un Gruziju** un 2012.gada sākumā - ar **Armēniju** par brīvās tirdzniecības telpas izveidi. Papildus brīvās tirdzniecības telpas izveidei, līgumi skars vairākas papildus jomas, kas veicinās ES un šo valstu ciešāku ekonomisko integrāciju. Ar visām trim valstīm sarunas tuvojas noslēgumam un, ar Moldovu un Armēniju, domājams, sarunas izdosies noslēgt jau 2013.gadā. Savukārt sarunās ar Gruziju ES ir zināmas grūtības panākt vienošanos par atsevišķiem jautājumiem, piemēram, tirgus pieejas jautājumi.

Vienpusējie ES tirdzniecības pasākumi

Vienpusējie ES piemērotie tirdzniecības pasākumi tiek īstenoti izmantojot **vispārējo preferenču sistēmu** (turpmāk - **VPS**), kas paredz tirdzniecības ar ES atvieglojumus 176 jaunattīstības valstīm un teritorijām, neprasot līdzvērtīgu tirdzniecības atvieglojumu piemērošanu ES produktu eksportam uz attiecīgajām valstīm. VPS ir viens no galvenajiem ES instrumentiem, lai samazinātu nabadzību un veicinātu ilgtspējīgu attīstību jaunattīstības valstīs, palīdzot tām pēc iespējas ātrāk iejaukties globālajā tirgū un gūt ieņēmumus starptautiskajā tirdzniecībā.

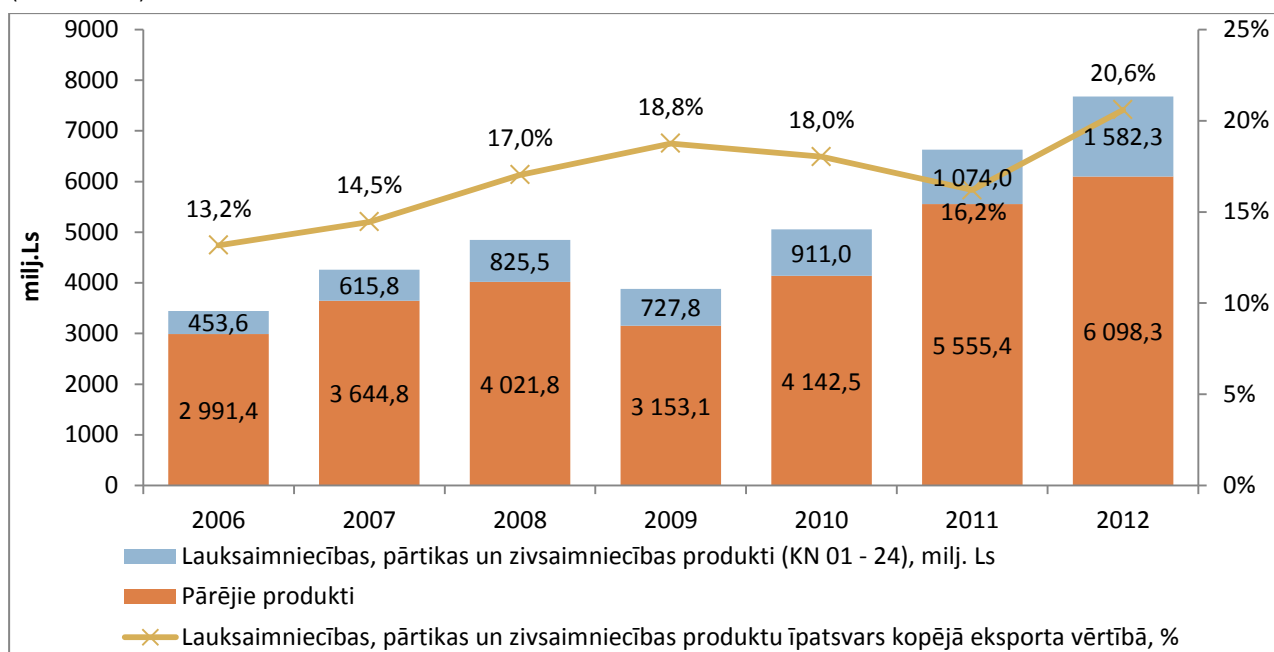
Vispārējo preferenču sistēmas ietvaros ES paredz trīs priekšrocību režīmus - vispārējais VPS režīms, īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai (turpmāk - VPS+) un īpašais režīms vismazāk attīstītajām valstīm ("Everything But Arms" – EBA).

2012.gadā turpinājās 2010.gadā aizsākās diskusijas un darbs pie VPS sistēmas piemērošanas pēc 2013.gada. Būtiskākās izmaiņas skars nosacījumus, kas noteiks attīstības valstu iespējas kvalificēties VPS, kā arī tiks pārskatīts produktu un preču saraksts, uz kuru attiecinās VPS. Šādas reformas tika veiktas, lai no VPS sistēmas labumu gūtu tās valstis, kurām tas ir visvairāk nepieciešams, savukārt valstis un produktus, kuri ir kļuvuši pietiekami konkurētspējīgi, no VPS darbības jomas izlēgtu. Rezultātā 2012.gada 31.oktobrīt tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 978/2012 par vispārējo tarifa preferenču sistēmas piemērošanu, bet, lai uzņēmējiem dotu pietiekami ilgu laiku pielāgoties jaunajai situācijai, to sāks piemērot tikai no 2014.gada 1.janvāra.

7.2.Ārējās tirdzniecības analīze

2012.gadā turpināja pieaugt lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports vērtības izteiksmē un lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produkti bija nozīmīgākā Latvijas eksporta nozare (Ls 1 582,3 milj. jeb 20,6 % no Latvijas kopējās eksporta vērtības), apsteidzot meža nozares produktu eksporta vērtību (Ls 1 266,5 milj. jeb 16,5 %).

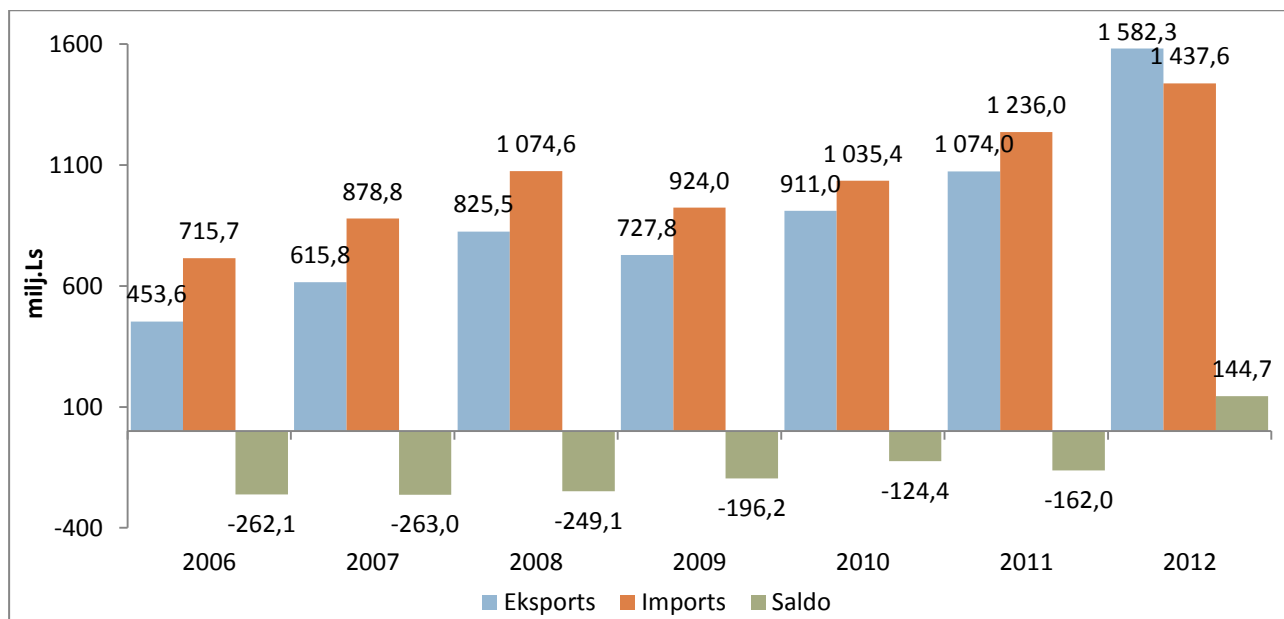
2012.gadā eksports vērtības izteiksmē bija augstākais rādītājs pēdējo septiņu gadu laikā (7.1.attēls).

7.1.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu īpatsvars kopējā Latvijas eksportā, milj.Ls
Avots: ZM pēc Eurostat

2012.gadā ir novērojams būtisks lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības palielinājums, pārsniedzot importa vērtību un veidojot pozitīvu tirdzniecības bilanci. Eksports vērtības izteiksmē, salīdzinājumā ar 2011.gadu, pieauga par 47,3 % (jeb par Ls 508,3 milj.), savukārt imports palielinājās tikai par 16,3 % (jeb par Ls 201,6 milj.).

Straujāks lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta pieaugums ir pozitīvi ietekmējis Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības bilanci, kas apskatītajā laika periodā pirmo reizi ir pozitīva (7.2.attēls). 2012.gadā Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports par Ls 144,7 milj. pārsniedza importa vērtību.

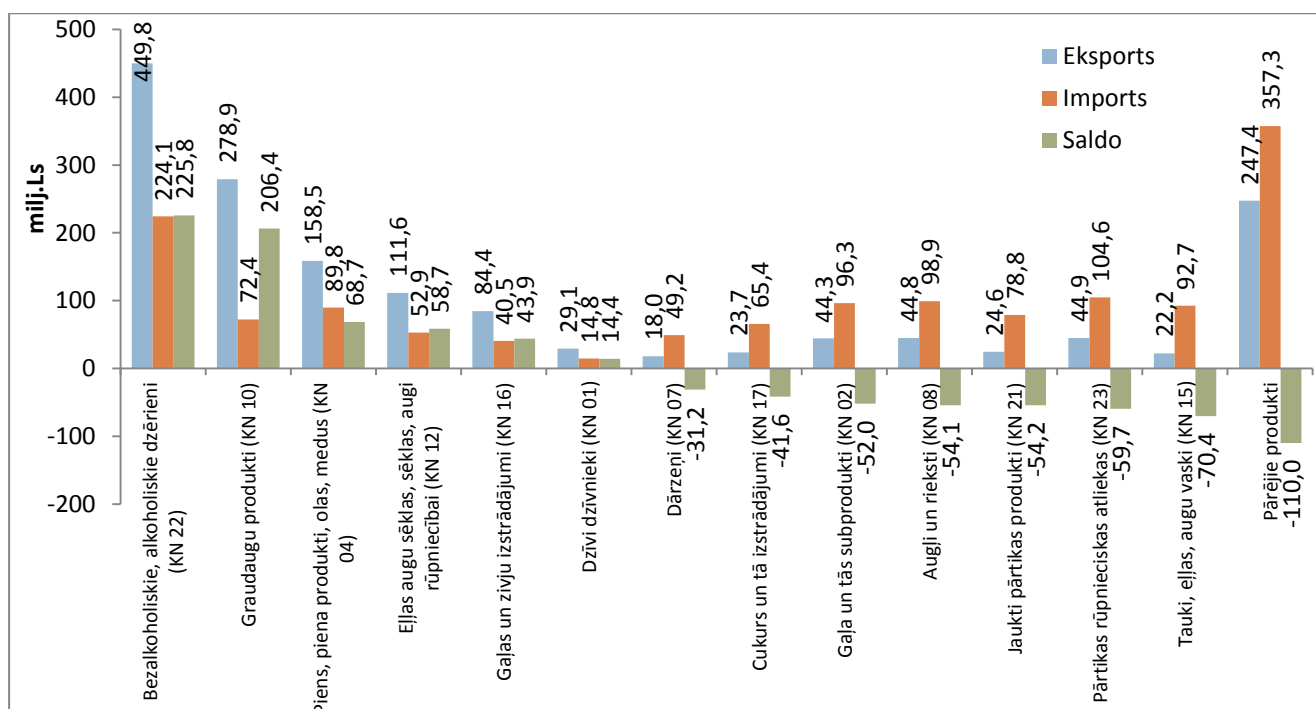
7.2.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības bilance, milj.Ls
Avots: ZM pēc Eurostat

Nozīmīgākās eksporta produktu grupas, kuras 2012.gadā veidoja vislielāko pozitīvo ārējās tirdzniecības bilances saldo un kuru eksporta vērtība, salīdzinot ar 2011. gadu, pieauga (7.3.attēls):

- bezalkoholiskie, alkoholiskie dzērieni (KN 22) – eksporta vērtības pieaugums par 52,9 %;
- graudaugu produkti (KN 10) – pieaugums par 180,4 %;
- piens, piena produkti, olas, medus (KN 04) – pieaugums par 17,3 %.

Produkti, ar kuriem Latvija neapgādā sevi pati vai pilnībā sevi nenodrošina, veido vislielāko negatīvās tirdzniecības bilances saldo. 2012.gadā vislielākais negatīvās ārējās tirdzniecības bilances saldo un importa vērtības pieaugums, salīdzinot ar 2011. gadu, bija sekojošām produktu grupām:

- tauki, eļļas un augu vaski (KN 15) – lai arī šī grupas importa vērtība veido 6,5 % no kopējās pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu importa vērtības, šī grupa ieņem pirmo vietu negatīvās ārējās tirdzniecības saldo vērtībā. Grupas produktu importa vērtība, salīdzinot ar 2011. gadu, pieaugusi par 26 %;
- pārtikas rūpnieciskas atliekas (KN 23) – importa vērtības pieaugums par 47,8 %;
- jaukti pārtikas produkti (KN 21) – importa vērtības pieaugums par 14,8 %.

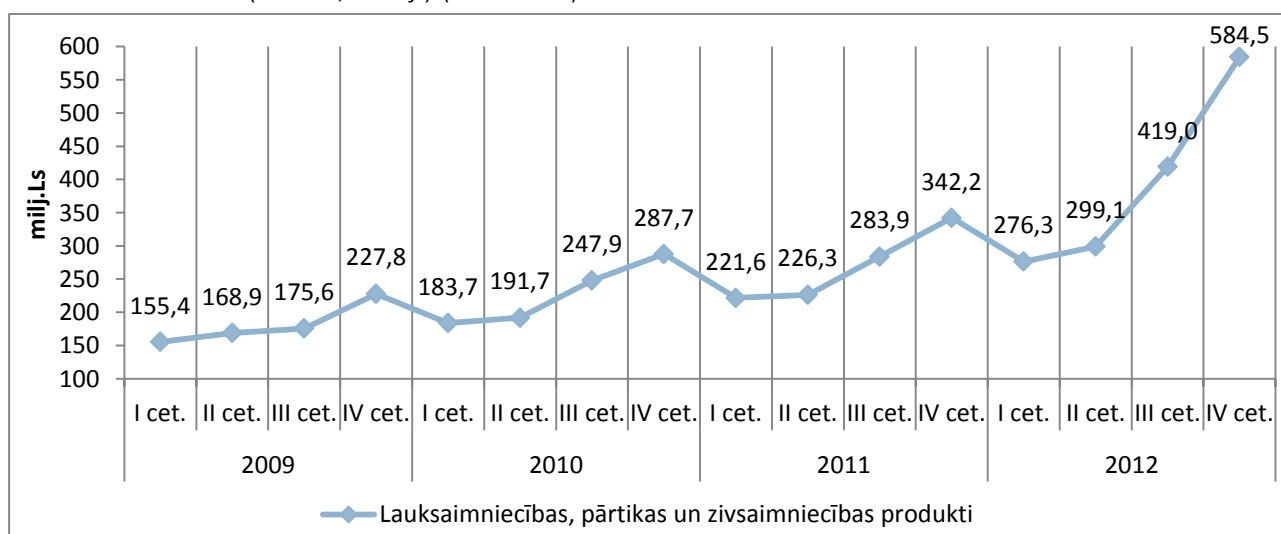
7.3.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības balance sadalījumā pa produktu grupām 2012.gadā (sarindots, ņemot vērā ārējās tirdzniecības balances saldo vērtību), milj.Ls

Avots: ZM pēc Eurostat

Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports

Ievērojot sezonālo lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta tendenci, lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports samazinājās 2012.gada 1.ceturksnī salīdzinājumā ar 2011.gada 4.ceturksni, pēc kura turpmākajos 2012.gada ceturkšņos sekoja būtisks eksporta pieaugums.

2012.gada 4.ceturksnī salīdzinājumā ar 1.ceturksni eksports pieauga būtiski - par Ls 308,2 milj. jeb pieaugums procentuālā izteiksmē bija par 111,6 % un 2012.gada 4.ceturksnī lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports sasniedza pēdējo četru gadu augstāko apjomu vērtības izteiksmē (Ls 584,5 milj.) (7.4.attēls).

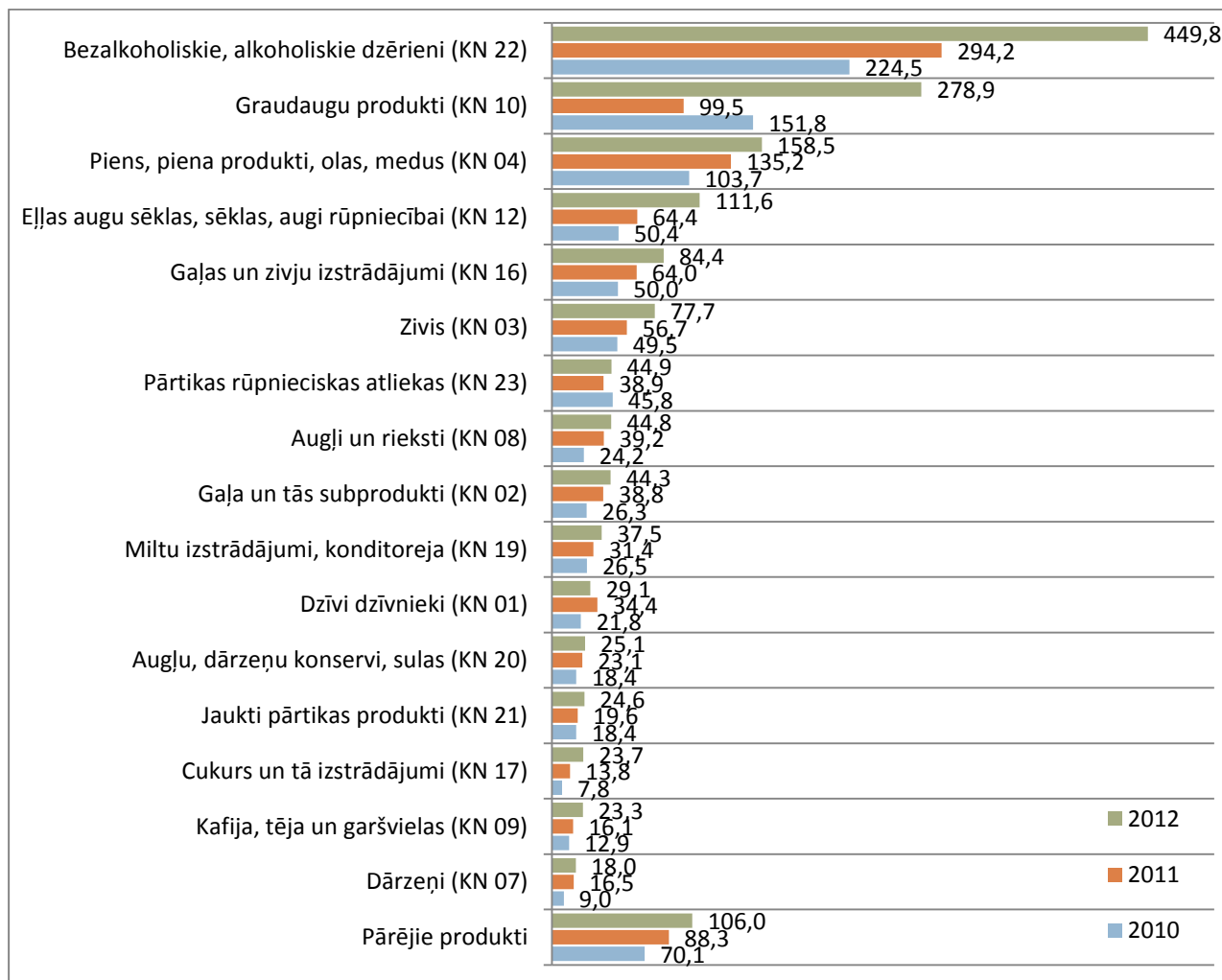
7.4.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports pa ceturkšņiem, milj.Ls

Avots: ZM pēc Eurostat

2012.gadā tradicionāli trīs nozīmīgākie Latvijas eksporta produkti bija bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni, graudaugi un piena produkti. Pirmo divu produktu eksports 2012.gadā ir

pieaudzis nozīmīgi, attiecīgi: bezalkoholiskiem un alkoholiskiem dzērieniem - par Ls 155,6 milj. jeb pieaugums procentuālā izteiksmē bija par 52,9 %; graudaugiem - par Ls 179,4 milj. jeb 180,4 %; piena produktiem - par Ls 23,3 milj. jeb 17,3 % (7.5.attēls).

Kopumā 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, visās produktu grupās ir bijis eksporta vērtības pieaugums (izņemot dzīvu dzīvnieku grupā eksporta vērtība samazinājusies par 15 % un gaļas un tās subproduktiem – neliels samazinājums par 1 %). 2012.gadā jāizceļ arī eļļas augu sēkļu eksports, kuru vērtība pieauga par 73,2 %, sasniedzot Ls 111,6 milj. eksporta vērtību.

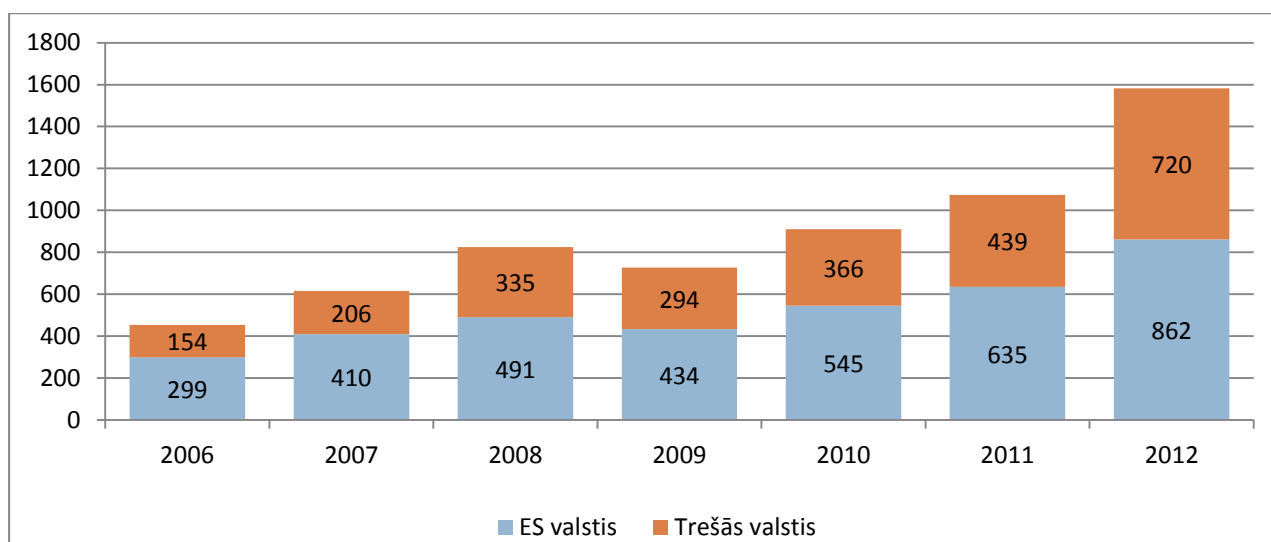

7.5.attēls. Svarīgāko lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports, milj.Ls

Avots: ZM pēc Eurostat

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports vērtības izteiksmē pieauga gan uz ES valstīm, gan uz trešajām valstīm. Lielāks pieaugums, salīdzinājumā ar 2011.gadu, bija lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksportam uz trešajām valstīm – par 64 %, savukārt uz ES valstīm - par 35,8 % (7.6.attēls).

Lielākā daļa lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu tiek realizēti ES iekšējā tirgū – 54,5 % no kopējā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta apjoma.

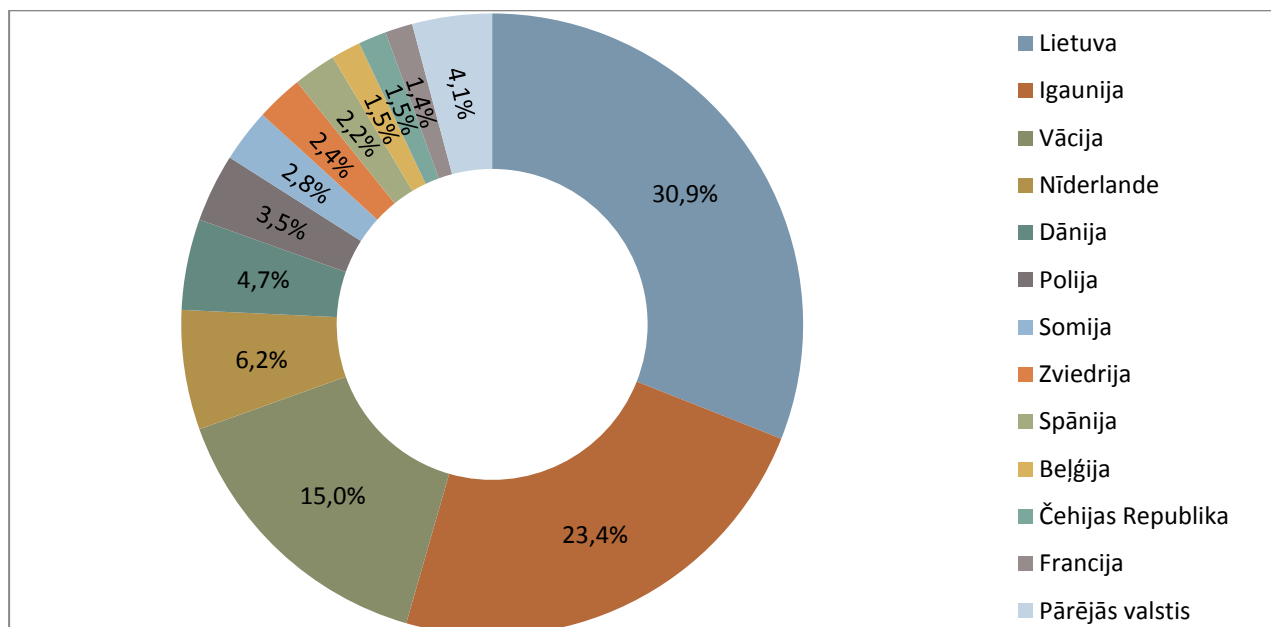

7.6.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports pa valstu grupām, milj.Ls

Avots: ZM pēc Eurostat

Latvija lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktus eksportē uz visām ES dalībvalstīm, tomēr nozīmīgākās Latvijas eksporta galamērķa valstis no ES valstīm ir Lietuva, Igaunija un Vācija, uz kurām Latvija 2012.gadā eksportēja 69,3 % no kopējā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta apjoma uz ES valstīm (7.7.attēls).

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta struktūrā uz ES valstīm 2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu ir samazinājies Lietuvas (no 39,3 % 2011.gadā uz 30,9 % 2012.gadā) un Igaunijas īpatsvars (no 24,7 % 2011.gadā uz 23,4 % 2012.gadā), savukārt Vācijas un Nīderlandes īpatsvars lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta struktūrā uz ES valstīm ir palielinājies (attiecīgi: no 10,4 % uz 15 % un no 4,7 % uz 6,2 %).

7.7.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz ES valstīm 2012.gadā, %

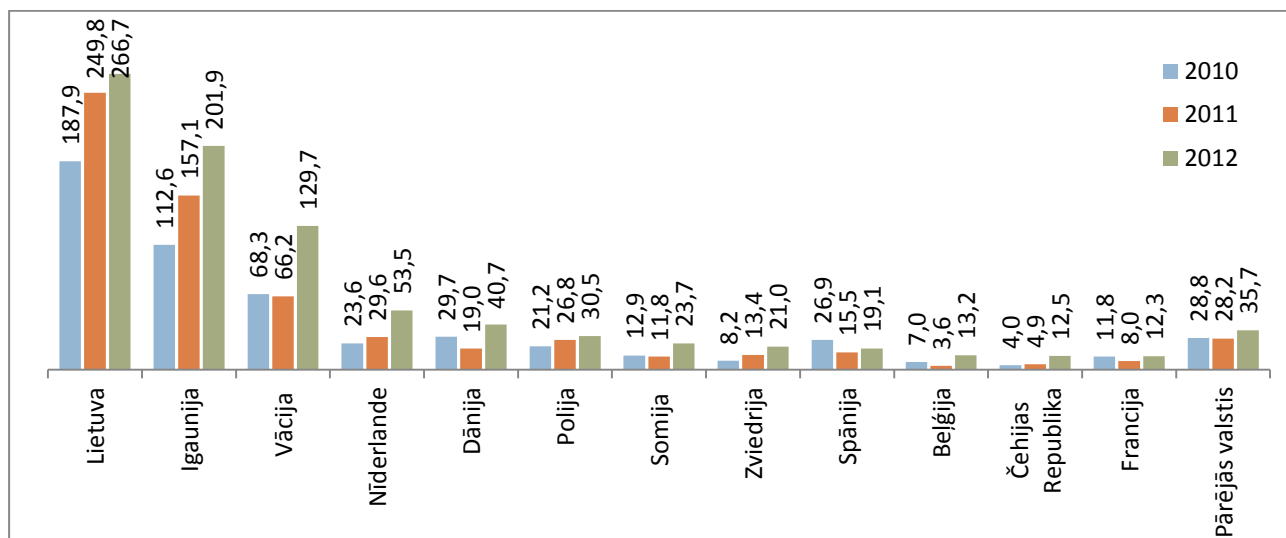
Avots: ZM pēc Eurostat

2012.gadā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports vērtības izteiksmē pieauga uz visām ES valstīm, izņemot Itāliju (samazinājums par Ls 1,7 milj.). Nozīmīgākais eksporta vērtības pieaugums bija uz:

- Vāciju - par Ls 63,5 milj. jeb pieaugums procentuālā izteiksmē par 96 %;
- Igauniju - par Ls 44,7 milj. jeb 28,5 %;

- Nīderlandi - par Ls 23,9 milj. jeb 80,5 %;
- Dāniju - par Ls 21,7 milj. jeb 114 %;
- Lietuvu - par Ls 16,9 milj. jeb 6,8 %.

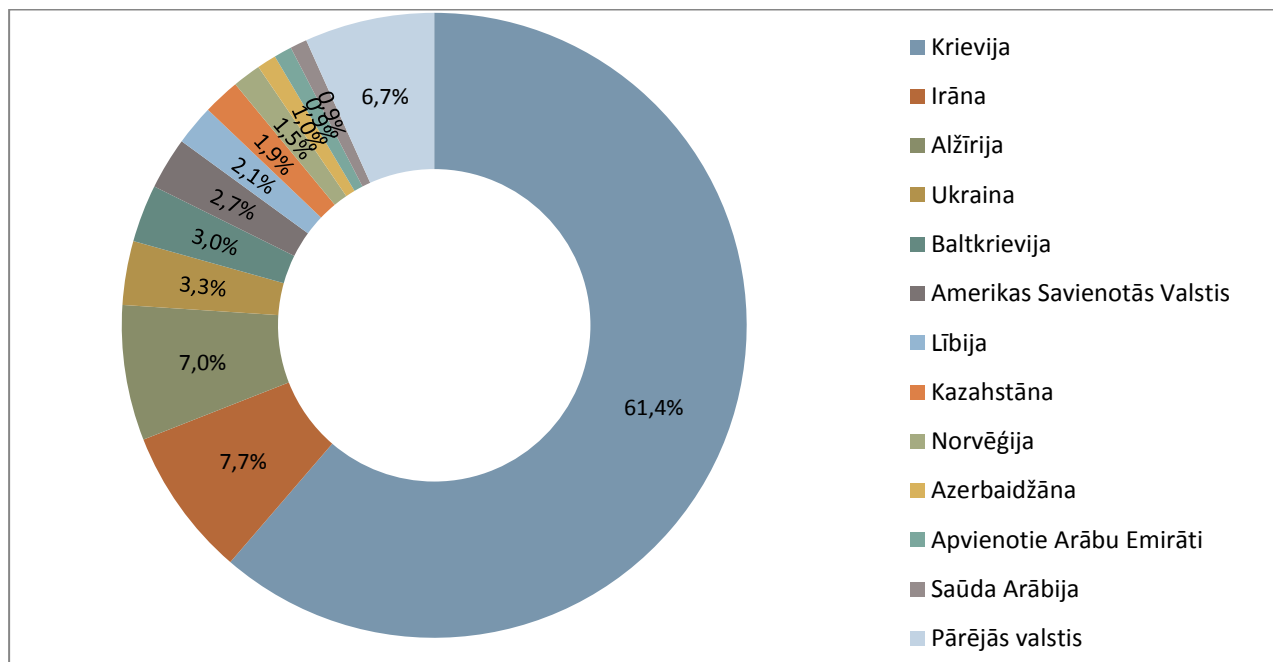
Visbūtiskāk, procentuālā izteiksmē, 2012.gadā Latvijas eksports palielinājās uz Beļģiju - tas pieauga par 271,4 % jeb Ls 9,7 milj. (7.8.attēls).

7.8.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz ES valstīm, milj.Ls

Avots: ZM pēc Eurostat

2012.gadā Latvija kopumā eksportēja lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktus uz 110 trešajām valstīm. Jāatzīmē gan, ka Latvijai nozīmīgs eksports ir tikai uz 9 trešajām valstīm. Individuālais eksports uz katru no pārējām 101 trešajām valstīm veidoja nelielus apjomus, t.i., eksporta apjoms veidoja 1 % vai zem 1 % no kopējā Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta apjoma uz trešajām valstīm.

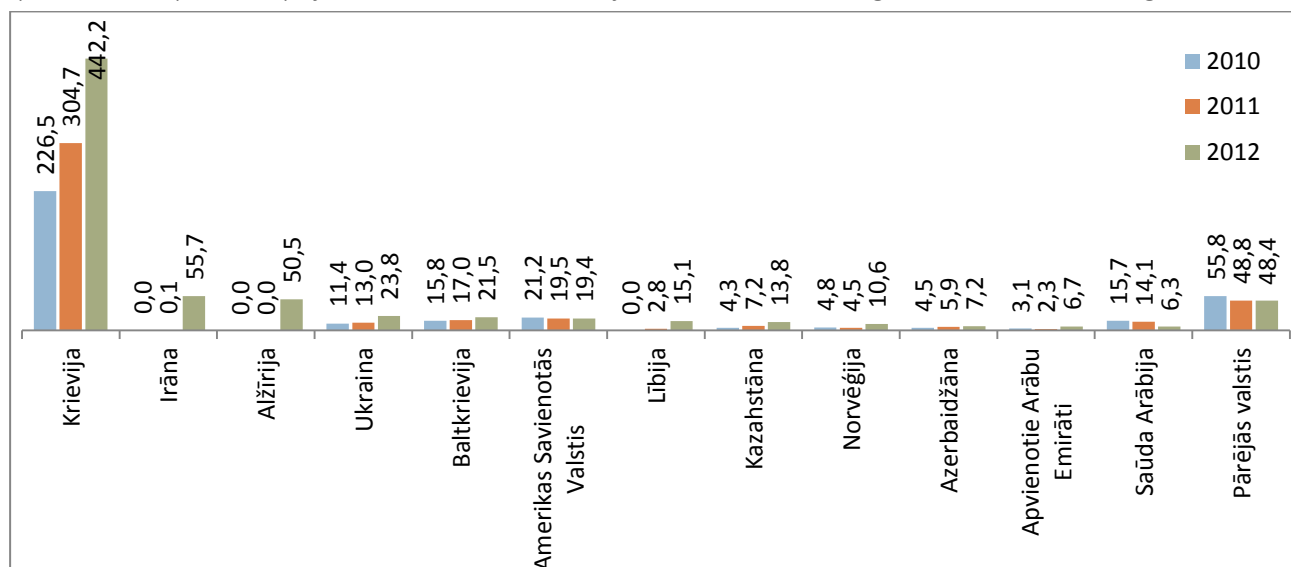

7.9.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz trešajām valstīm 2012.gadā, %

Avots: ZM pēc Eurostat

Starp trešo valstu tirgiem Krievija tradicionāli ir nozīmīgākā Latvijas galamērķa valsts, 2012.gadā veidojot lielāko daļu (61,4 %) no visa lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu

eksporta uz trešajām valstīm (7.9.attēls). Salīdzinājumā ar 2011.gadu, Latvijas eksporta uz Krieviju īpatsvars eksporta kopējā struktūrā ir samazinājies no 69,4 % 2011.gadā uz 61,4 % 2012.gadā.

7.10.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz trešajām valstīm, milj.Ls

Avots: ZM pēc Eurostat

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports pieauga faktiski uz visām Latvijas nozīmīgākajām galamērķa valstīm trešo valstu starpā, izņemot Saūda Arābiju (samazinājums par Ls 7,8 milj.) un ASV (neliels samazinājums Ls 0,1 milj.). Visbūtiskāk vērtības izteiksmē pieauga lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz Krieviju - par Ls 137,5 milj. jeb pieaugums procentuālā izteiksmē par 45,1 % (7.10.attēls).

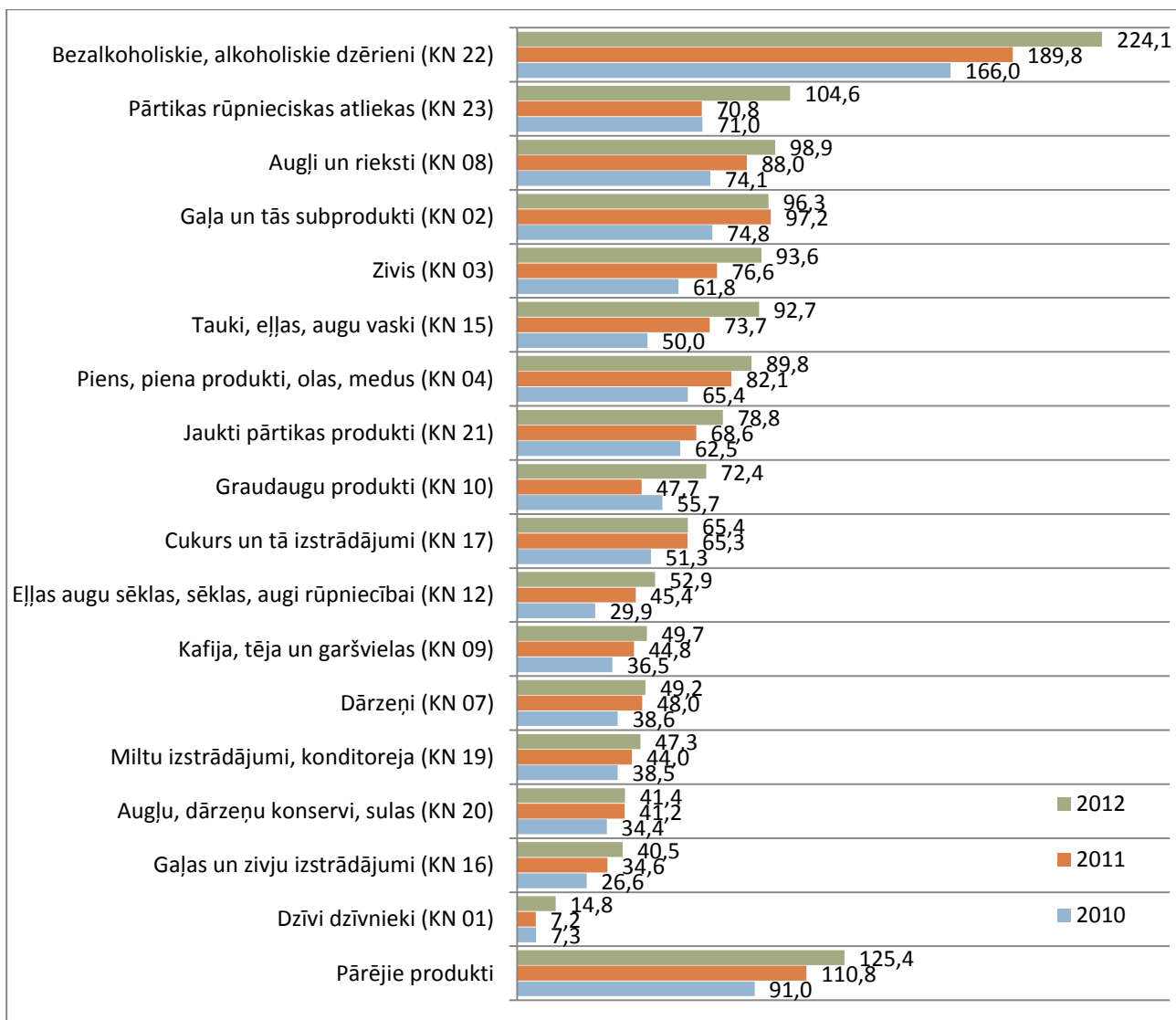
Būtiski 2012.gadā pieauga eksports arī uz tādām valstīm kā Ukrainu (par Ls 10,9 milj.), Baltkrieviju (par Ls 4,5 milj.), Kazahstānu (par Ls 6,5 milj.), uz Norvēģiju (par Ls 6,1 milj.) un Apvienotiem Arābu Emirātiem (par Ls 4,4 milj.). Savukārt uz Irānu, Alžīriju un Lībiju eksports iepriekšējos gados ir bijis nenozīmīgs, savukārt 2012.gadā eksporta vērtība, ko veidoja graudaugu produkti, attiecīgi bija Ls 55,7 milj., Ls 50,5 milj. un Ls 15 milj.

Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports

2012.gadā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports salīdzinājumā ar 2011.gadu pieauga par Ls 201,6 milj. jeb par 16,3 %. Aplūkojot produktu importa struktūru pa produktu grupām, lielākoties vērojams importa vērtības pieaugums vai tā saglabājusies faktiski nemainīga (7.11.attēls).

Nozīmīgākais importa vērtības pieaugums procentuālā izteiksmē salīdzinājumā ar 2011.gadu bijis šādiem produktiem:

- dzīvnieku dzīvniekiem – par 104,9 % jeb Ls 7,6 milj.;
- graudaugu produktiem – par 51,8 % jeb Ls 24,7 milj.;
- pārtikas rūpnieciskām atliekām – par 47,8 % jeb Ls 33,8 milj.;
- bezalkoholiskiem, alkoholiskiem dzērieniem – 18 % jeb Ls 34,2 milj.

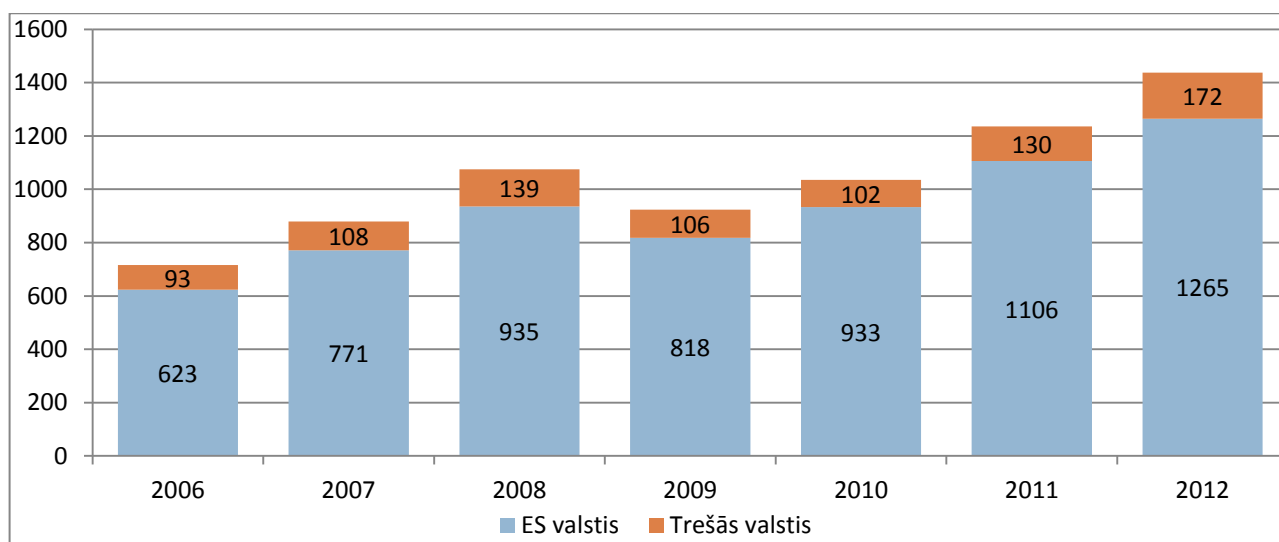

7.11.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports, milj.Ls

Avots: ZM pēc Eurostat

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports palielinājies gan no trešajām valstīm, gan no ES valstīm, importa struktūrai paliekot nemainīgai – 88 % lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu tiek ievesti no ES valstīm (7.12.attēls).

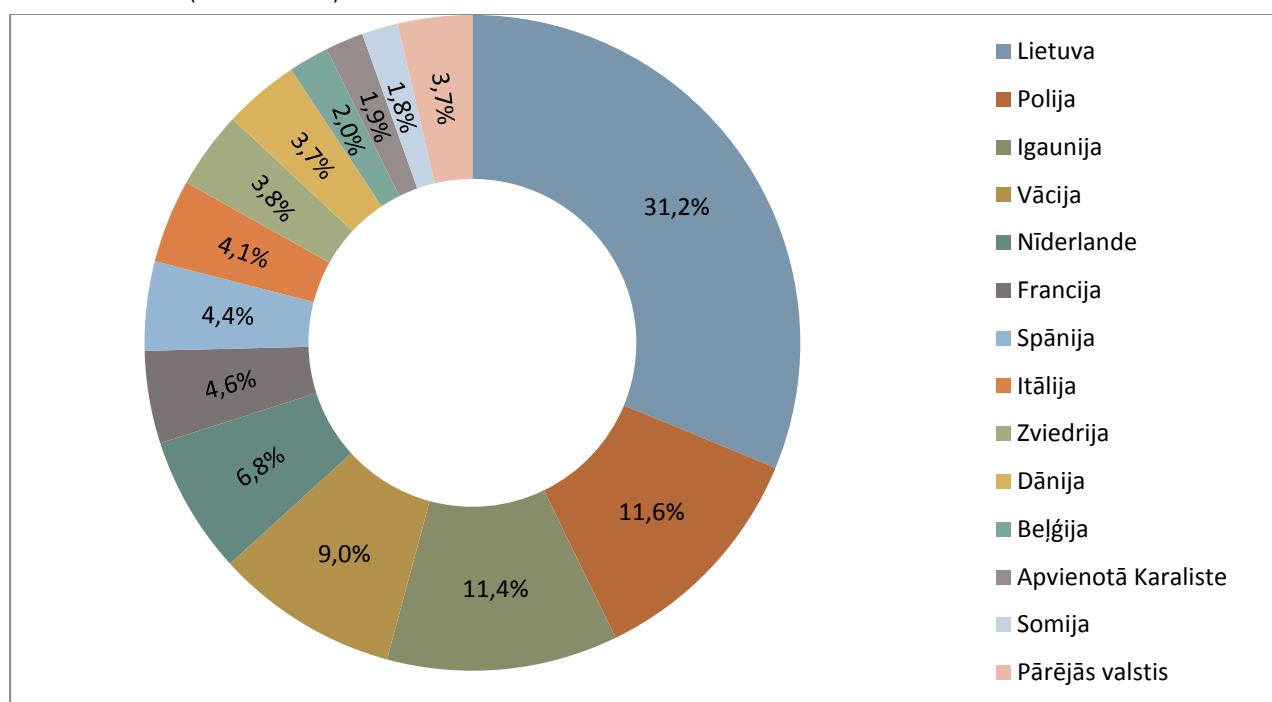
2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no trešajām valstīm pieauga par 32,4 %, savukārt no ES valstīm tas palielinājās par 14,4 %.

7.12.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports pa valstu grupām, milj.Ls

Avots: ZM pēc Eurostat

2012.gadā Latvija lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktus importēja no visām ES dalībvalstīm un nozīmīgākās starp tām bija tuvākās kaimiņvalstis – Lietuva, Polija, Igaunija un Vācija, no kurām Latvija importēja 63,3 % no kopējā lauksaimniecības un pārtikas produktu importa apjoma no ES valstīm (7.13.attēls).

7.13.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no ES valstīm 2012.gadā, %

Avots: ZM pēc Eurostat

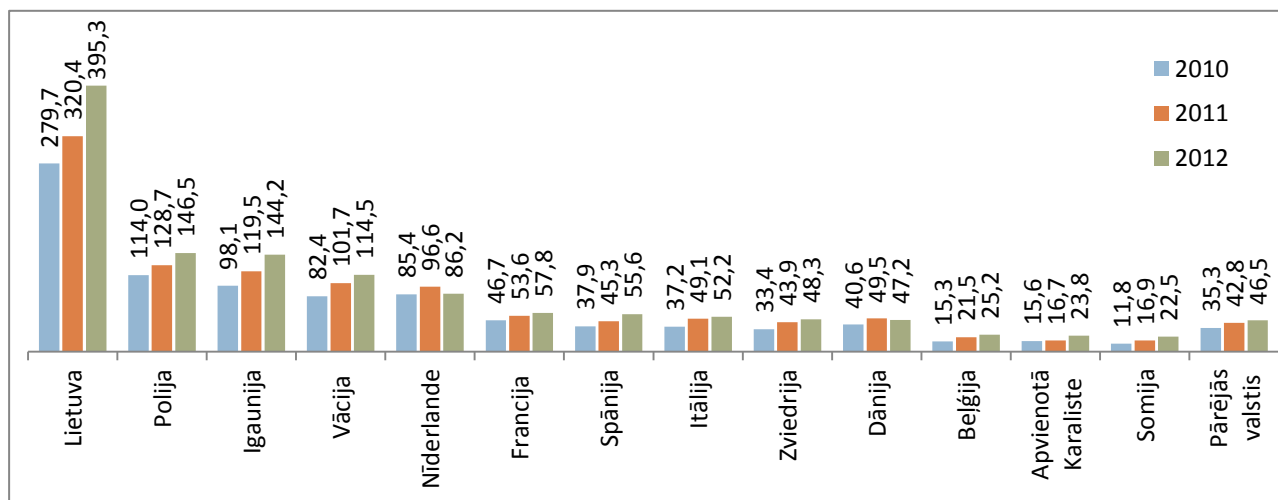
2012.gadā imports vērtības izteiksmē palielinājies gandrīz no visām ES valstīm (7.14.attēls), tai skaitā, nozīmīgākais vērtības pieaugums bija no:

- Lietuvas – par Ls 74,87 milj. jeb 23,4 %;
- Igaunijas – par Ls 24,7 milj. jeb 20,7 %;
- Polijas – par Ls 17,8 milj. jeb 13,9 %;
- Vācijas – par Ls 12,7 milj. jeb 12,5 %;

Nozīmīgākais importa vērtības samazinājums bija no šādām ES valstīm:

- Nīderlande – par Ls 12,7 milj. jeb 12,5 %;

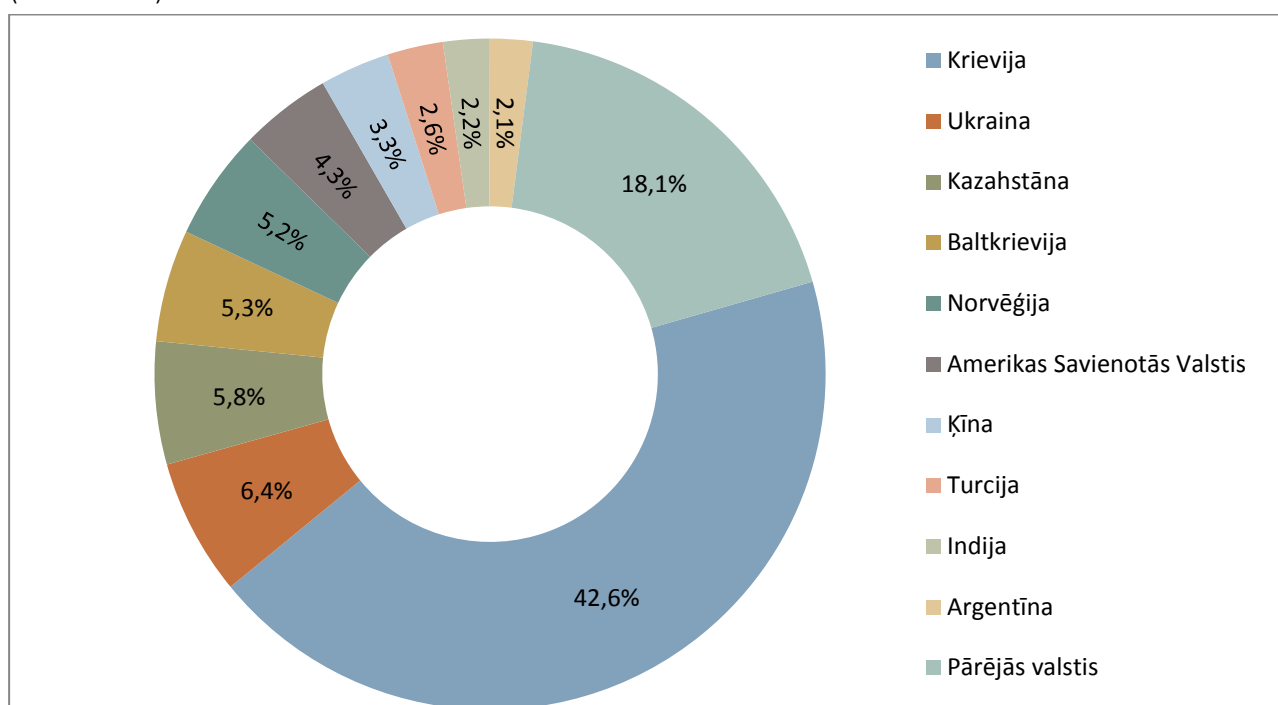
- Austrija – par Ls 3,4 milj. jeb 31,8 %;
- Dānija – par Ls 2,3 milj. jeb 4,6 %.

7.14.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no ES valstīm, milj.Ls

Avots: ZM pēc Eurostat

2012.gadā Latvija lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktus importēja no 73 trešajām valstīm. 53 valstu individuālais imports veidoja apjomu, kas katrai ir 1 % un mazāks no kopējā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa no trešajām valstīm (7.15.attēls).

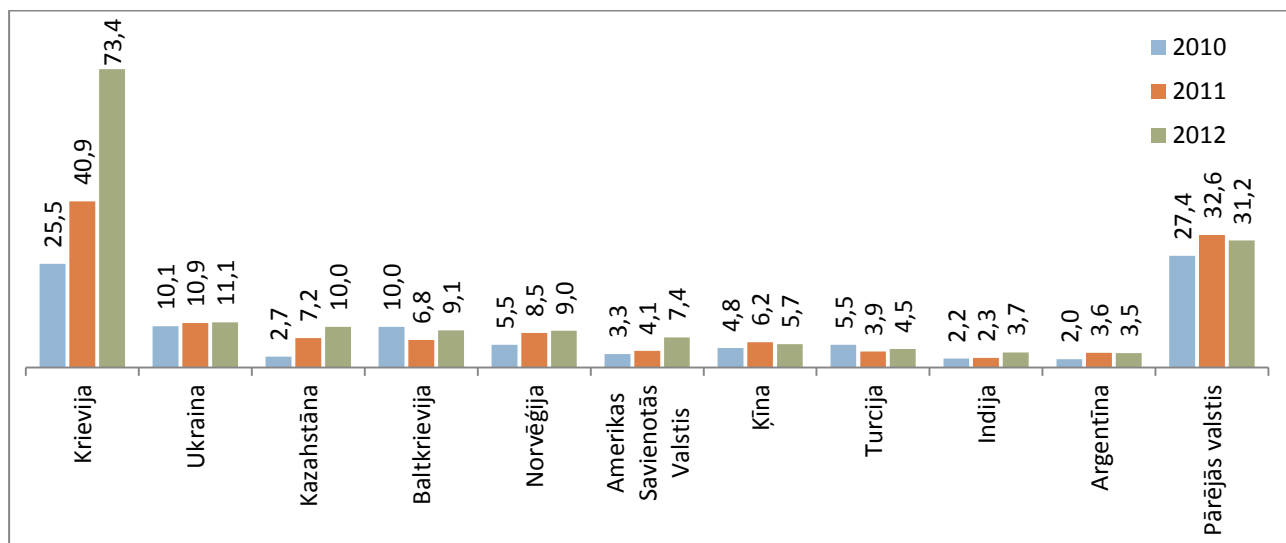

7.15.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no trešajām valstīm 2012.gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Tāpat kā eksportā, arī importā Krievija no trešajām valstīm ir līdera pozīcijā starp Latvijas nozīmīgākajiem lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu tirdzniecības partneriem. 2012.gadā 42,6 % no visiem lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktiem tika importēti no Krievijas. Jāatzīmē, ka imports no Krievijas, tāpat kā 2011.gadā, arī 2012.gadā, piedzīvoja strauju pieaugumu – tas palielinājās par Ls 32,5 milj. jeb 79,5 % (2011.gadā par Ls 15 milj. jeb 60 %) (7.15.attēls).

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports palielinājās ne tikai no Krievijas, bet arī, gan salīdzinoši nedaudz, no ASV (par Ls 3,3 milj. jeb 80,6 %), Kazahstānas (par Ls 2,7 milj. jeb 37,9 %) un Indijas (par Ls 1,4 milj. jeb 58,6 %) (7.16.attēls).

7.16.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no trešajām valstīm, milj.Ls

Avots: ZM pēc Eurostat

8. Izglītība, zinātne, konsultācijas

Izglītība

Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU) ir sniegusi šādu ikgadējo informāciju par studijām un studējošo skaitu:

8.1.tabula

Latvijas Lauksaimniecības universitātes Studiju programmu skaits

Akadēmiskās izglītības bakalaura studiju programmas	10
2.līmeņa profesionālās augstākās izglītības un profesionālās augstākās izglītības bakalaura studiju programmas	20
1.līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas	4
Akadēmiskās izglītības maģistra studiju programmas	17
Profesionālās augstākās izglītības maģistra studiju programmas	7
2.līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas (ar iepriekš iegūtu augstāko izglītību)	1
Doktora studiju programmas	13
Kopā:	72

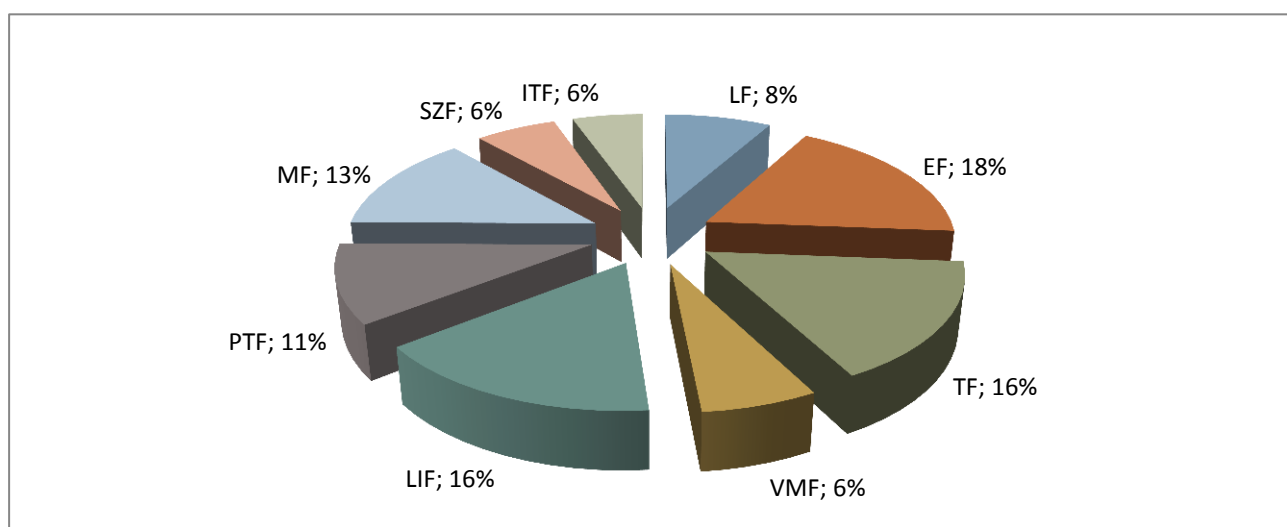
Avots: LLU

8.2.tabula

Studentu sadalījums pa fakultātēm dati uz 01.10.2012. (bez doktorantiem)

Fakultātes	Studējošo skaits
Lauksaimniecības (LF)	401
Ekonomikas (EF)	892
Tehniskā (TF)	789
Veterinārmedicīnas (VMF)	309
Lauku inženieru (LIF)	787
Pārtikas tehnoloģijas (PTF)	525
Meža (MF)	650
Sociālo zinātņu (SZF)	305
Informāciju tehnoloģijas (ITF)	267
KOPĀ	4925

Avots: LLU

8.1.attēls. LLU studentu struktūra fakultātēs 2012.gadā

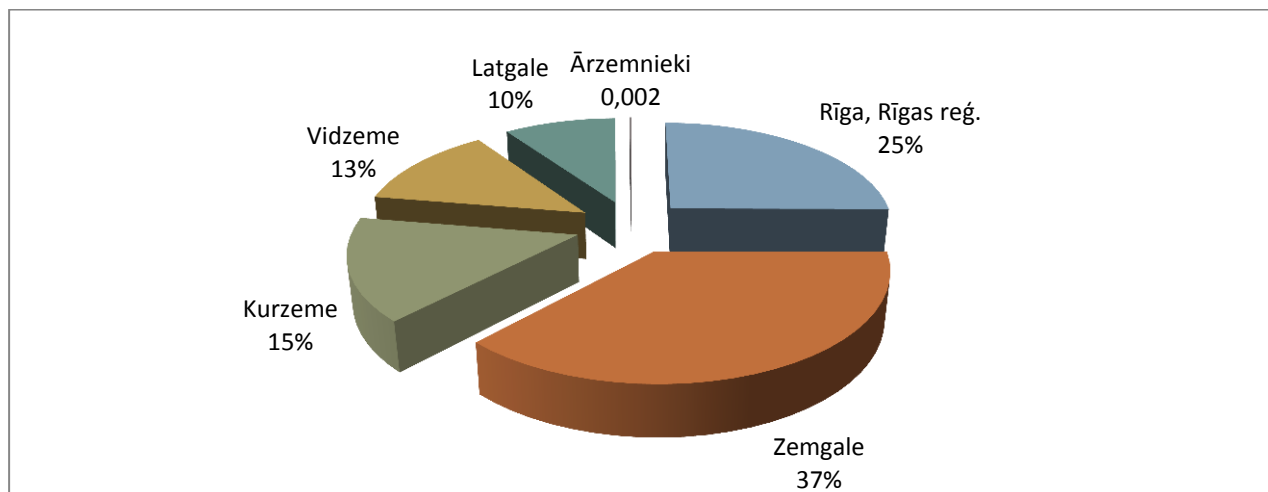
Avots: LLU

LLU studentu sadalījums pa Latvijas pilsētām un reģioniem (dati uz 01.10.2012., bez doktorantiem)

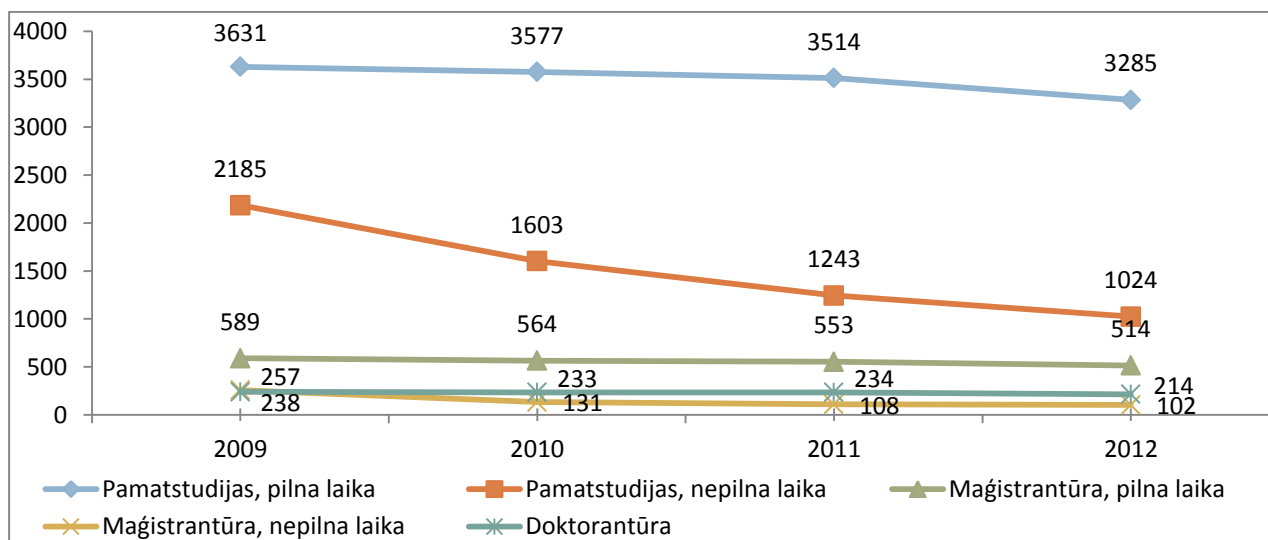
Rīga, Rīgas reģ.	1235
Zemgale	1826
Kurzeme	761
Vidzeme	626
Latgale	468
Ārzemnieki	9

Avots: LLU

Lielākā daļa studentu nāk no LLU ģeogrāfiski tuvākiem Latvijas reģioniem – Zemgales (8.2.attēls). Pietiekami liels skaits studentu ir no Rīgas un tās reģiona.

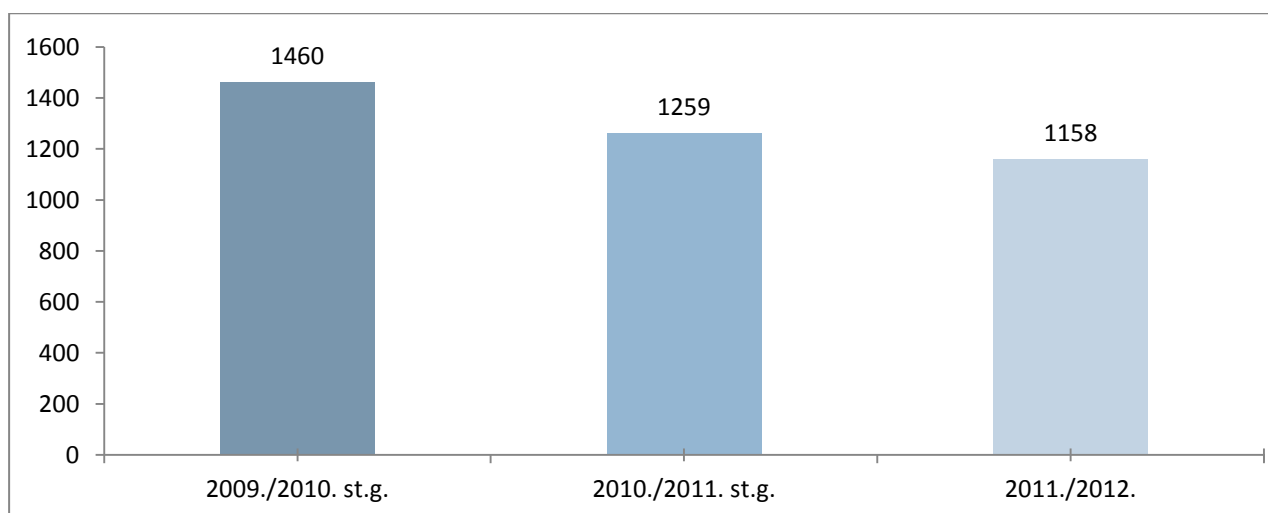

8.2.attēls. LLU studentu reģionālās pārstāvības struktūra 2012.gadā, %

Avots: LLU

8.3.attēls. LLU studentu skaita dinamika 2009.-2012.gadā

Avots: LLU

Absolventu skaits 2012.gadā			
Pamatstudijās	943	Maģistra studijās	215
t.sk.,		t.sk.,	
• pilna laika	641	• pilna laika	181
• nepilna laika	302	• nepilna laika	34

8.3.attēls. LLU absolventu skaita dinamika 2009./2010.-2011./2012.studiju gadā

Avots: LLU

Zinātne

Informāciju par Zemkopības ministrijas 2012.gadā finansētajiem pētījumiem iespējams iegūt <http://petijumi.mk.gov.lv/ui/>

Konsultācijas

2012.gadā lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas pārstrādes nozarē nodarbināto un nozaru darbībā iesaistīto personu informējoši un izglītojoši pasākumi īstenoti Valsts lauku tīkla darbības ietvaros. Gada laikā īstenoti 598 informatīvi un izglītojoši semināri, kuros kopumā piedalījies 15 341 dalībnieks. Visvairāk apmeklēti semināri par tēmām, kas saistītas ar nodokļu politikas izmaiņām, nozaru aktualitātēm, mežsaimniecību, lauksaimniecības produkciju ražojošo saimniecību konkurētspējas palielināšanu, lauksaimniecības produkcijas pievienotās vērtības radīšanu, kooperatīvu darbības attīstīšanu, kā arī par ganāmpulka produktivitātes paaugstināšanas jautājumiem u.c.